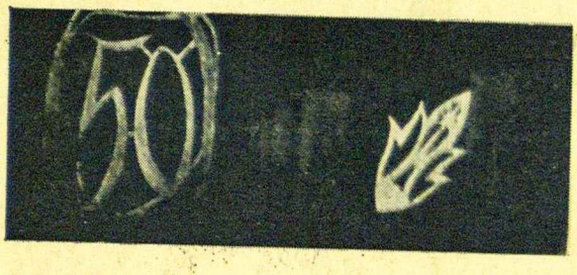

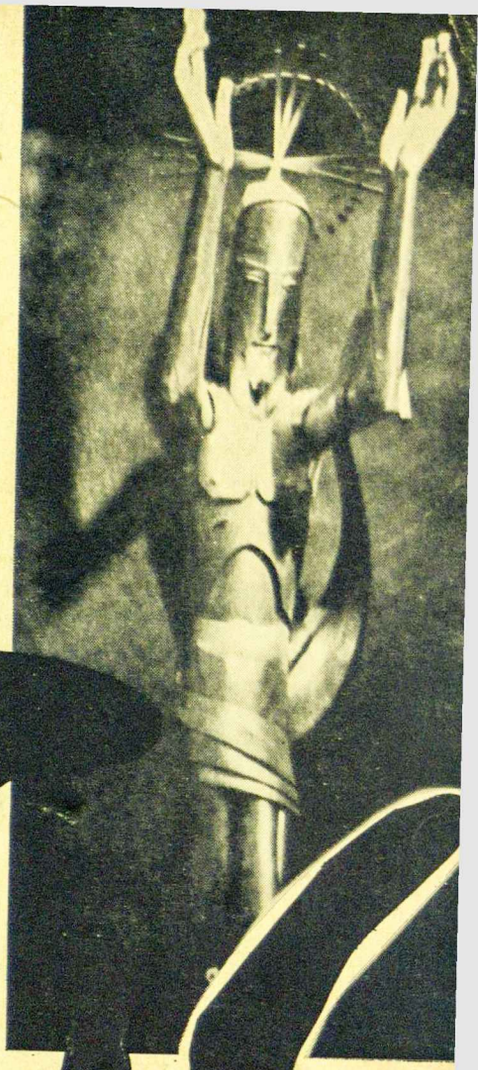

ATEITIS

1911-1961
1961, NR. 2
VASARIS

ATEITIS 1911 — 1961

1961 METAI Nr. 2

VASARIS — FEBRUARY

★

Redakciniai Kolektyvai:

1. Rimantas Rudys, Dalia Kolbaitė, Janina Konaukaitė, Jonas Račkauskas, Rimantas Repšys, Romualdas Burneikis, Danutė Maciūnaitė, Algis Urbanavičius, Sigitas Leimonas.

2. Rimvydas Šliažas, Dalia Kučėnienė, Dalia Indreikaitė, Veronika Tijūnėlytė, Petras Kaufmanas, Ramūnas Motekaitis, Jonas Šalčius, Angelė Katelytė, Giedrė Jankonytė

Šį unmerį redagavo abu kolektyvai.

Redakcijos adresas:

ATEITIS — Redakcija
4105 So. Albany Ave.,
Chicago 32, Illinois
Tel. VIrginia 7-7153

———

Prenumerata metams $5.00
pagal JAV dol. kursą.
Garbės prenumerata metams $10.00
Atskiro numerio kaina 50¢.
Administratorius Vytautas Šoliūnas

Administracijos adresas:

ATEITIS Administracija
5254 So. Trumbull Ave.,
Chicago 32, Illinois

★

LITHUANIAN CATHOLIC YOUTH MAGAZINE

Published monthly, except July and August, by the Lithuanian Catholic Youth Association.

„ATEITIS"

5254 South Trumbull Avenue
Chicago 32, Illinois

★

Subscription $5.00 per year
Single copy 50¢.

Second class postage paid at the Chicago Post Office.

★

TURINYS

Dr. J. Girnius — Jaunystės dvasios! 26
Kazys Bradūnas — Diena, Naktis (eil.) 29
Rimvydas Šliažas — Tautiškumas 30
Bronius Kriščiūnas — Atsiminimai 32
Leonardas Andriekus — Poezija 33
Stasys Yla — Auksinė Ateities sukaktis 34
Ateitis ir jos uždaviniai (Iš „Draugijos") 41
Rita Jaraitė — Prof. Pr. Dovydaitis 42
Ona Dovydaitytė — Profesorius aria žemę (Pr. Dovydaitis) . . . 44
Danguolė Sadūnaitė — Pabusk, Vasaros medžiuose (eil.) . . . 48
Pranas Naujokaitis — Vakaras koplyčioje 49
Pranas Naujokaitis — Poezija 50
Vytautas Vardys — Ateitis Vokietijoje 51
Kęstutis Keblys — Mergaitė iš Kalifornijos 54
Alė Rūta — Daina ir lapų čežėjimas 56
Antanas Vaičiulaitis — Poezija 57
Kazys Ambrozaitis — Ateitis kuriasi Amerikoje 58
Juozas Baužys — Ateitis ir ateitis 60
Antanas Klimas — 1960 - 1970 61
Nelė Mazalaitė — Piemuo 62
Kotryna Grigaitytė — Poezija 65
Mykolas Krupavičius — Ateitininkų organizavimosi pradžios bejieškant 69
Bernardas Brazdžionis — Jaunystė (eil.) 69
Danutė Brazytė — Pūga 72
Nerima Narutė — Poezija 74
Aušrelė Skirmuntaitė — Studentai at-kai ir tarptautinė veikla . . 75
Povilas Dirkis — Ateities žurnalo atsiradimas ir išsivystymas . . 78
Jonas Šoliūnas — Dar žydės (eil.) 82
J. Kidykas, S.J. — Fanatikai, reformatoriai, reakcijonieriai . . . 84
Julija Švabaitė — Motinos medis, Kad jaunas mirei (eil.) 85
M. Galdikienė — Petrapilio at-kų pirmieji žingsniai 86
Dalia Prikockytė — Lopšinė (eil) 86
Cezaris Surdokas — Būties ir amžinybės poetė (V. Bogutaitės „Veidrodis jūros dugne") 87
St. Daunys — Nepr. Lietuvos sportinis gyvenimas 88
Per prizmę 90
Untė Šalapinis — Kreivos šypsenos 91
Darbai ir žmonės 92

Viršelis — **Giedrės Jankonytės**
Iliustracijos — **Giedrės Jankonytės** — 25, 33, 50, 57 ir 69 psl.; **Onos Baužienės** — 54, 62, 63, 72 ir 73 psl.
Šį jubilėjinį numerį laužė **Juozas Baužys**
Technikinis apipavidalinimas — **V. Rygertas**

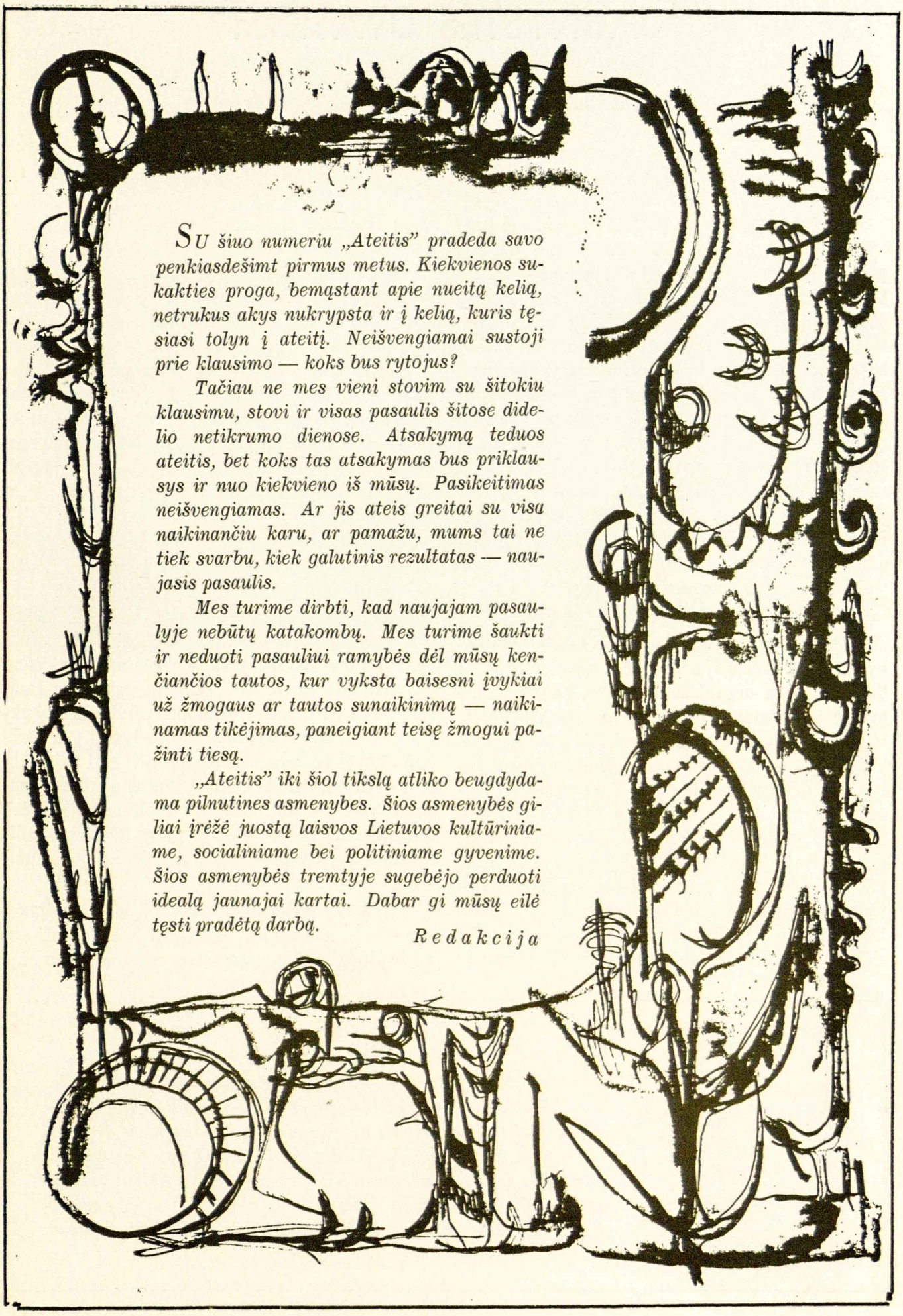

SU šiuo numeriu „Ateitis" pradeda savo penkiasdešimt pirmus metus. Kiekvienos sukakties proga, bemąstant apie nueitą kelią, netrukus akys nukrypsta ir į kelią, kuris tęsiasi tolyn į ateitį. Neišvengiamai sustoji prie klausimo — koks bus rytojus?

Tačiau ne mes vieni stovim su šitokiu klausimu, stovi ir visas pasaulis šitose didelio netikrumo dienose. Atsakymą teduos ateitis, bet koks tas atsakymas bus priklausys ir nuo kiekvieno iš mūsų. Pasikeitimas neišvengiamas. Ar jis ateis greitai su visa naikinančiu karu, ar pamažu, mums tai ne tiek svarbu, kiek galutinis rezultatas — naujasis pasaulis.

Mes turime dirbti, kad naujajam pasaulyje nebūtų katakombų. Mes turime šaukti ir neduoti pasauliui ramybės dėl mūsų kenčiančios tautos, kur vyksta baisesni įvykiai už žmogaus ar tautos sunaikinimą — naikinamas tikėjimas, paneigiant teisę žmogui pažinti tiesą.

„Ateitis" iki šiol tikslą atliko beugdydama pilnutines asmenybes. Šios asmenybės giliai įrėžė juostą laisvos Lietuvos kultūriniame, socialiniame bei politiniame gyvenime. Šios asmenybės tremtyje sugebėjo perduoti idealą jaunajai kartai. Dabar gi mūsų eilė tęsti pradėtą darbą.

Redakcija

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

JAUNYSTĖS DVASIOS!

(50 metų ateitininkų jubiliejinio kongreso baigiamasis žodis)

DR. JUOZAS GIRNIUS

Kiekviena puota iš pokylio entuziazmo paskutinę minutę pereina į atsisveikinimo liūdesį: paskutinė kongreso diena, paskutinis posėdis, paskutinis žodis... Didelė puota buvo mūsų kongresas, viskuo — dalyvių skaičiumi, turtingomis paskaitomis bei kita programa, gyvu ateitininkiško broliškumo išsiskleidimu. Liūdna baigti kiekvieną šventę dėl to, kad iš jos tenka grįžti į kasdienybę su visais jos rūpesčiais. Tačiau mūsų kongreso prasmė neišsisemia tik šiomis švenčių dienomis. Kongreso prasmę visų pirma išskleis, kiek jo šviesa pajėgs nušviesti ateities metų kasdienybę, kiek jis įžiebs mumyse naujos dvasios grumtis su senais rūpesčiais. Kongreso prasmę išpildyti lieka ateities uždavinys — visose sąjungose, visuose padaliniuose, visuose ateitininkuose.

Įžiebti naujos dvasios — tai įžiebti jaunystės dvasią. Atšventę 50 metų, turime teisės save laikyti sena organizacija. Tačiau iš esmės visą laiką liekame jauna organizacija dėl to, kad visų pirma esame jaunimo organizacija. Moksleivių ir studentų sąjungomis plaka ateitininkijos gyvybė. Tai teikia mūsų organizacijai jauno gyvastingumo, bet drauge visą laiką ją daro nesaugią. Visada jai gali iškilti krizė, nes ir penkeri metai gali būti jai lemtingi. Todėl visada ateitininkijos akys privalo kreiptis į jaunimą, ypač šiuo metu, kai su kiekvienais metais ateina vis labiau svetimų sąlygų formuotas lietuviškasis jaunimas. Džiaugiamės, kad jaunimas šiam kongresui teikė sielą. Didžiuojamės, kad brandžiais šio kongreso idėjų teikėjais turėjome jaunuosius daktarus A. Liulevičių, A. Sužiedėlį ir V. Vygantą.

Du bruožai būdingi jaunatvei. Pirma, entuziastiškas džiaugimasis viskuo, kas gyvenime gražaus, bet drauge kritiškas žvilgsnis bei jautrumas viskam, kas gyvenime yra tamsaus. Senos akys pripranta ir su blogiu, o apsipratimas visada yra lyg ir apakimas. Gi jaunos akys aiškiai visa veria, ir jaunos širdys negali sutikti su niekuo, kas jas žeidžia. Tai ir yra antrasis jannystės bruožas — ryžtis kovon su viskuo kas tamsu. Jauna valia ryžtasi ne prisitaikyti prie blogio, o jį nuveikti.

Kiek jaunystės dvasios yra šio krašto ir šio meto jaunime? Kiek jame entuziazmo ir idealizmo? Nors amerikiečių tauta yra jauna, bet paradoksiškai būtų pagrindo klausti, kiek yra jaunas jos jaunimas. Gyvenimu džiaugimosi neabejotinai pakanka ir šio krašto jaunime. Bet ar lygiai jame pakanka jautrumo tam, kas yra gyvenime tamsaus? Pakanka jauno veržlumo užpildyti mokyklas ir kurti savo karjeras. Bet ar lygiai yra veržlumo kovai be asmeninio intereso? Kai prieš kelis metus didingasai vengrų tautos sukilimas supurtė visą pasaulį, Europos jaunimas neištvėrė iš auditorijų neišsiveržęs į gatves. O kiek šis didingasis įvykis buvo supurtęs šio krašto jaunimą?

Ir mūsų jaunimą veikia šio krašto nuotaika. Gyvenimo netobulybės jautrumą ima blėsinti apsiribojimas savais rūpesčiais, viskam kitam ta-

Dr. Juozas Girnius yra studijavęs filosofiją Vytauto Didžiojo Universitete Kaune, Louvaine, Freiburge, Paryžiuje ir Montrealyje. Nuo studijų laikų susidomėjęs Heidegger ir Jaspers filosofija. Bebaigiamoj spaudai ruošti knygoje apie lietuvišką bendruomenę tremtyje jis išryškina tautos ryšį su krauju, žeme ir kultūra. Girnius yra žmogaus ryšio su žmogumi filosofas: jo žmogus nėra likimo beprasmiškumu susikrimtęs kalinys savo baimės vienutėje: priešingai — žmogaus laisvę Girnius randa ištikimybės ir įsipareigojimo saituose.

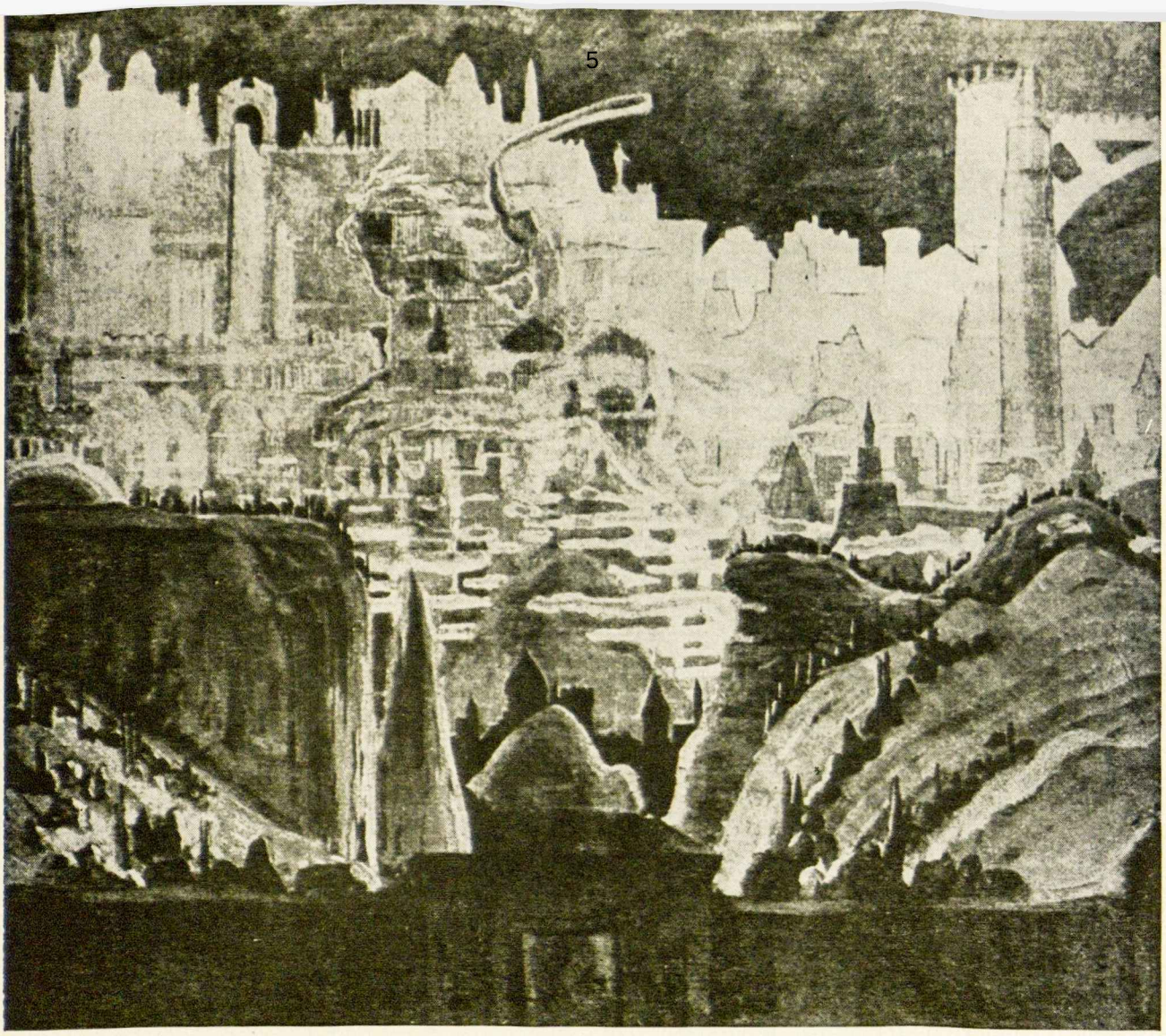

M. K. Čiurlionis VYTIS

riant „man nerūpi". Idėjinės kovos ryžtį ima keisti buržuaziškai hedonistinė gyvenimo samprata („gyventi — tai malonumo ieškoti"). Būdingai tai iškyla tose generacijų dialogo jeremiadose, kuriose daugiau matyti ne naujų idėjų, o idėjinio nuovargio. Natūralu, kad kiekviena nauja karta ateitų su naujomis idėjomis. Bet kai ateinama su ilgesiu išsilaisvinti nuo idėjinių rūpesčių, tai ateinama su senatvės dvasia, nors ir jauno amžiaus žmonės ją skelbtų. *Beidėjiškumo ilgesys neturi teisės į naujos kartos žodį.* [Tai dvasinių senių, ne jaunimo žodis!]

Tie vėjai, kurie lenkia kitus, negali aplenkti ir ateitininkiško jaunimo. Ir mūsų jaunimui *labiausiai reikia to, ko labiausiai baiminamasi būti reikalaujamiems.*

Pirma: *priešais iškylančią beidėjiškumo grėsmę reikia žadinti idėjinę gyvybę.* Maža ideologiją „išmokti", nes ji nėra išmokstama. Maža savai specialybei sėkmingai pasiruošti. Reikia gyvų žmonių, ne tik specialistų. Reikia visuose intelektualinės smalsos, ir reikia iš savo eilių išauginti tikrų intelektualų. Kai anksčiau vieni rūpinosi „žeme" (pienu, linais etc.), o antri valdė policiją ir kalėjimus, tai mūsų rūpestis ypač kreipėsi į kultūrinius barus. Visada yra pavojaus vienašališkume. Bet nebuvo bloga, kad mūsų jaunimas labiau veržėsi į šviesą negu į tarnybas. Neveltui didžiuojamės savo eilėse tais visais vardais, kurie liudijo mūsų tautos kūrybinę iniciatyvą. Džiugu, kad iškyla gyvo intelektualinio intereso ir ten, kur jo anksčiau daug nebuvo. Bet tai verčia ir mus į save pažvelgti: ar nekyla pagundos pensininkais gyventi iš praeities kapitalo? Sterilus konservatyvizmas, besibaiminąs leistis tolyn ir ateitin, būtų pragaištingas. Niekas ir niekada neturi teisės jaustis tiesos „savininku", nes tiesa negali būti laimima lyg kokia nuosavybė. Visada tenka už tiesą kovoti, nes tik tas ją randa, kas pats jos ieško. Todėl: daugiau tiesos alkio, daugiau probleminio troškulio, daugiau idėalinio nerimo, daugiau dvasinės gyvybės!

Antra: *priešais pragmatistinį naudos rūpestį reikia iš naujo žadinti idealizmą — valią idėjinei veiklai ir kovai.* Asmeniškam gerbūviui kurti pionierinės energijos nestokojame. Pasigėrėtinai ku-

riamės, tik bėda, kad savo kūrimuisi nerandame galo. Kuriamės senieji: įsigyjame nuosavybes, pereiname į naujas specialybes, nuo bankinių sutaupų žengiame į akcijas — ir taip be galo. Kuriatės jaunieji: mokotės, vedate ir paskui darote pasigėrėtinas karjeras. Visi kuriamės, tik — vis kiekvienas sau. *Kuriamės, bet žmogiškai nykstame.* Vyksta visų žmogiškasis nykimas. Kiek dvasinio suproletarėjimo senuosiuose, nepaslepiamo puotomis, virstančiomis nauja „visuomeninės veiklos" forma. Deja, nejaučiu protesto prieš šią linkmę nė jaunuosiuose: kiek daug jaunimo, perėję mūsę eiles per paskutiniuosius 15 metų, dingo niekur nebeįsijungdami ir tuo pačiu iš visko išsijungdami. Savęs žmogiškam sunykimui pateisinti šaukiamasi „realizmo", o idealizmas apšaukiamas naiviu. Tai dvasinės sklerozės filosofija. Prieš ją tariame: *neturėti iliuzijų nereikia idealizmo išsižadėti.* Idealizmas savyje slepia ne iliuzijas, o žmogaus jėgą viešpatauti tikrovei, ją kuriant tokią, kad ji liudytų žmogaus didybę, o ne jo menkystę. *Daug esmingiau žmogui pačiam turtingam būti negu gerai „įsikurti".* Šviesi ir kilni dvasia nepalyginamai daugiau reiškia už visus naudos rūpesčius. Idealistinė mūsų pasaulėžiūra mus apeliuoja į gyvenimą žvelgti ne naudos medžiotojo, o tiesos ir gėrio apaštalo žvilgsniu. Ne amžiams kuriamės, o amžinybei gyvename. Todėl *Pirmiausia privalu žiūrėti, kas žmogiškai vertinga, o ne, kas „apsimoka" ir teikia naudos.* Nauda yra pati žemiausia kategorija, būdama tik priemonės kategorija. Visa, kas yra savyje vertinga, yra aukščiau naudos ir šia prasme „nenaudinga". Nenaudinga religija, nenaudinga filosofija, nenaudinga poezija, nenaudingas savyje net mokslas, nes ne nauda išsemia jų prasmę. Nenaudingas yra ir žmogus, turėdamas *savo* pašaukimą ir nebūdamas skirtas kam nors kitam priemone. *Į viską žiūrėti naudos žvilgsniu — tai iš tiesų lygu viską nuvertinti.* Todėl apeliuoju žadinti jausmą ir tam, kas „neapsimoka", bet kas vertinga be „apsimokėjimo". Tik iš šio jausmo išaugs valia rūpestį tik savimi pralaužti rūpesčiu kitais. Pasiaukojimas niekada "neapsimoka", bet nieko žmogiškai didelio nepasiekiama be pasiaukojimo. *Apeliuoti į idealizmą — tai apeliuoti į žmogiškąją didybę.*

„Darbininke" prieš kongresą paskelbtame straipsnyje mūsų vyr. vadas S. Sužiedėlis gražiai ateitininkų vaidmenį lietuviškajame gyvenime lygino druskai. Tačiau ir druskai gresia pavojus išdvokti. O „jei druska išdvoks, kuo ji bus sūdoma?" (Mat. 5, 13). Jei ir ateitininkuose, išpažįstančiuose idealistinę pasaulėžiūrą, ims skverbtis pragmatistinė dvasia, susirūpinusi „apsimokėjimu", kas liudys, jog aukojimasis yra didesnis už „apsimokėjimą"? Savaime matosi, kas blogo yra kituose. Bet visų pirma reikia prieš blogį budėti savyje pačiuose. „Nesame blogesni už kitus, visus lygiai aplinka lenkia". Tai tiesa, bet ši tiesa mus ne išteisina, o kaltina. Ne kaip „visi kiti" privalome būti, o tokie, kokiais įsipareigojome. Jei visuose vyksta žmogiškasis nykimas, tai privalome ne jam pasiduoti, o prieš jį kovoti. Viskam, kas blogo kituose ar mumyse, galioja ne koegzistencija, o rezistencija. Ar abejingumas visuomeniniams reikalams iš „kitų" nesiskverbia ir į mus? Ar asmeninis susmulkėjimas neiškyla grėsme ir organizacijose, kai aistrinamasi dėl niekelių, o nesijaudinama dėl gyvybinių reikalų?

Žmogiškojo nykimo grėsmė ir tuo pačiu jai pasipriešinimas gilesniu idėjingumu ir skaidresniu idealizmu buvo turėtas mintyje, kai siūliau šiam kongresui priimtąjį šūkį: *ištikimybė Kristui, ištikimybė Lietuvai!* Pragmatistinė „apsimokėjimo" dvasia sekdina tiek religinę, tiek tautinę sąmonę. Dvasiniu seklėjimu vyksta nutautėjimas, neišskiriant nė tų, kuriuose tautinis atsparumas privalo savo pagrindu turėti krikščioniškąjį idealizmą. Visų pirma ne aplinka, o mūsų pačių žmogiškasai nykimas teikia jėgą nutautimo lavinai. „Nieko nepadarysime" — nuolat girdime ir imame patys kartoti. Bet kiek darėme? Beveik nieko, nes vis tik pusiau, kur reikėjo ir reikia visko. Aplinka yra galinga, bet laisvė yra galingesnė ir už aplinką. Nutautimas — aplinkos triumfas prieš žmogų. Nenutautimas — žmogaus triumfas prieš aplinką. Kovoti už lietuvybę — tai drauge kovoti už savo žmogiškąją laisvę. *Asmenine sau pačiam ištikimybe remiasi tautinė gyvybė.*

Ištikimybė — kuklus, beveik kasdieniškai pilkas žodis, tačiau jame slypi visa žmogiškoji didybė — ištesėti nežiūrint visko (aplinkos, neapsimokėjimo, „visų kitų" etc.). Ištikimybė neteikia recepto, naiviai laukiamo ten, kur klausimas eina apie dvasią, o ne receptus. Gyvai dvasiai įžiebti nėra recepto. Bet kur dvasia yra gyva, ji randa sprendimus ir kelius. *Ne receptų reikia, o gyvų žmonių.* Žmonių, turinčių drąsos nesuklupti prieš aplinkos stabą; žmonių, turinčių ryžties patiems kurti savo aplinką. Nežinome, ar šis kongresas nebus paskutinis. Jei baiminsimės visa blaivia ryžtimi imtis uždavinių, prieš kuriuos stovime, nesunkiai galime būti susirinkę paskutinį

KAZYS BRADŪNAS

DIENA

Miškas nuo miško
Jau paukščiai bunda,
Kalvom kalneliais
Kyla diena.

Būki ilga, šviesioji
Su devyniom saulužėm.
Gilių gilių naktelių
Dar kalne pramiegosim.

Miškas nuo miško
Pietryčių vėjas ošia,
Sodybos nuo sodybų
Šyla žmonių delnai.

NAKTIS

Girios nuo girių
Jau paukščiai miega,
Kalvom kalneliais
Gęsta žara.

Būki trumpa, naktuže,
Tik devynių žingsnelių,
Kad už vėlelių vartų
Pertoli nenueičiau.

Girios nuo girių
Vien drebulynai šlama,
Kapų kalneliuos
Rankose žemė vėsta.

kartą. Bet jei tokios galimybės grėsmė mumyse virs protesto valia, ji tuo pačiu mums laiduos gyvybę.

Teigti ištikimybę — teigti gyvybę, neišskiriamai *katalikišką ir lietuvišką* gyvybę. Prel. M. Krupavičius teisingai formulavo: geras katalikas nenutausta, atseit, nutausta tik blogas katalikas. Šis didžiojo mūsų patrioto balsas tepasiekia visus! Sofistiška kalbėti, jog galima likti „geru žmogumi" ir nutaustant. Geras žmogus savo tautos neišduoda tą valandą, kai ji atsistojusi prieš būtį ir žūtį. Lietuvybe rūpintis nėra menas gerai numirti, kaip defetistiškai kartą buvo skelbta. Rūpintis lietuvybe yra menas lietuviais likti, kovojant prieš likimą, bet kreipiantis jėgos į Dievą, visų tautų Viešpatį.

Vietoj receptų ištikimybė kiekvienam atskleidžia jo *asmeninę atsakomybę.* Meile ji remiasi ir viltį ji laiduoja. Liekama ištikimam tam, kas mylima kaip nepakeičiamai brangu. Pamilstama, į ką įaugama, kas sava būtimi padaroma. Ir kovai su nutautimu nėra kito kelio, kaip savo jaunąją kartą įugdyti į visą lietuviškąją būtį. Paprasta pareiga nepajėgs meilės įžiebti, bet meilė įpareigoja viskam, kas privalu. *Meile pagrįsta ištikimybė yra nenuviliama.* Galima nusivilti išoriniais planais bei lūkesčiais. Bet tuo, kas brangu savyje, niekada nenusiviliama. Tai kas, kad „visi" nutausta! Skaudu, bet tai manęs nenutautina. Tai kas, kad neteks grįžti Lietuvon! Ir čia Lietuvai gyvenu. *Užuot „visų", tenka savęs žiūrėti.* Kaip visai lietuviškajai išeivijai, taip kiekvienam lietuviui privalus *mažumos* principas — *ne „prisitaikyti", o laisvam išlikti.* Nėra gėdos būti mažumoj. Greičiau tai privilegija, tiesa, įpareigojanti privilegija. Kai daugumai priklausyti nieko kito nereikalauja, kaip sekti kitus, tai mažumoj kiekvienas privalo *savimi* būti. Tai ir yra pagrindas mažumos patosui: dauguma tesaugo dabartį, mažumos kuria ateitį. Ir lietuviškosios išeivijos ateitis yra rankose tos mažumos, kuri drįs likimui nekapituliuoti. Ir ateitininkijos ateitis yra toj mažumoj, kuri drįs likti ištikima ir Kristui, ir Lietuvai.

Likti ištikimam — tai nepavargti. Kalbėta apie teisiųjų pavargimą. Tiesa, pavargsta ir teisieji, bet nėra teisaus pavargimo. *Kiekvienas pavargimas yra neteisus.* Daug nuovargio ženklų matosi ir mūsų kasdienybėje. Tegu šis kongresas juos išblėsina. Ir tikėdami ištikimybe mūsų visų, kurie nepavargsime, dabarties tamsoj himno žodžiais viltingai kreipiamės ateitin:

Ateitį regim tėvynės laimingą,

Šviečia mums kryžius ant mūs vėliavos.

TAUTIŠKUMAS

RIMVYDAS ŠLIAŽAS

Kiekvienas žymus 19. amžiaus lietuvis veikėjas yra pažįstamas mums kaip *tautinės sąmonės* žadintojas. Iš to išvada, kad tos sąmonės stigo lietuviams prieš tai ir kad ji buvo reikalinga, kad lietuvis pasikeistų. Tautinė sąmonė įgalino lietuvį pasijausti savitu, dar daugiau, ji įdiegė į jį norą duoti savo savitumui realias valstybės formas ir pakėlė jo lietuviškumą į vertybės augštumą. Tai buvo kilnus darbas, nes jis parodo pribrendusią tautą ir pribrendusį žmogų, kuris nesitenkina daugiau savo kasdieniniais duonos kąsnio rūpesčiais, bet rūpinasi savo kultūra; jis palieka savo siauro gyvenimo egoistinį akiratį ir rūpinasi visa tauta. Tautinė sąmonė kilnina žmogų..

Lietuvos valstybė buvo tautos aspiracijų išpildymas. Sava valstybė iškėlė lietuvį iš bevardės egzistencijos, lietuvis dalyvavo vėl pasaulio istorijoj. Visai konkrečiai, tauta, valstybė, kultūra, istorija — viskas buvo realūs faktoriai, kurie atsistojo už kiekvieno, kuris pasakė: „Aš lietuvis", tik tuo asmuo pasidarė lygiateisis ir lygiavertis žmonijos šeimoj. Tai yra didžiausia tautos vertė individui, kad ji neleidžia jam dingti masės bevardėje. Man tauta yra paskutiniausias dar suprantamas žmogaus abstrakcijos laipsnis, nes tauta yra gyvas žmogus, tauta dar reiškia realų, gyvenantį žmogų; už tautos — abstrakcijos be žmogaus — niekas, — tai teorijos apie nieką su visais racionalizmo sistemų pavojais, kurios žmogų pavergia į funkciją. Žmonija neegzistuoja kaip konkreti (ne idealinė) realybė, taip kaip nėra sociologų statistikų sukurto žmogaus, — abu yra fikcija. Mūsų amžius serga nuo abstrakcijonuoto žmogaus. Kuriamos sistemos kažkokiam sunormuotam žmogaus tipui, kai pats žmogus, kuris vienintėlis patiria, gyvena gyvenimą, pavergiamas ir jo gyvenimas paverčiamas pekla. Toks fantazmas yra žmonija, kai konkrečiai norima jai įsteigti vieną valstybę, reiškia duoti jai tautos formas. Toks junginys slepia baisų pavojų, kad sykį įsigalėjus radikaliai sistemai tokioj valstybėj, nebus jokio pasprukimo ar galimybės pasipriešinti, suorganizuoti opoziciją iš kaimyninės valstybės. Kosmopolitai reikalauja tos valstybės, kai ironiškai tuo pačiu laiku jų laikų antropologai ir sociologai sugriovė visus mitus apie kokį nors bendrumą tarp žmonių. Mokslui niekad neegzistavo koks vidinis bendrumas tarp žmonių, dabar jau ir nebėra dirbtinio, kultūrinio: žmonijai nėra bendras nėvienas principas. Tik tauta, jos kultūra ir valstybė, yra asmens laisvės, jo individualumo sąlyga ir įgyvendinimas. Nepasiekęs to idealo, žmogus yra vergas, peržengęs jį — nulis.

Lietuvis dirbs žmonių gėrybei ir įdės savo indėlį į savo išeivijos kraštą tik kaip lietuvis; išsižadėdamas to vaidmens jis neturi nieko savito, — nei pinigai nei jo gudrumas nėra jo. Žmogus siekia peržengti savo gyvenimo ribas, kaip nors įamžinti savo buitį. Ar mes matysime tame stengimesi žengimą į Dievą, ar juoksimės su Mefistofeliu iš žmogaus, kuris kaip žiogas šoka ir šoka į saulę ir vis nukrenta atgal ant žemės, toks stengimasis palikti pėdsakus pasauly yra žmogiškas. Ar gali būti beprasmiškesnio likimo už sulenkėjusios Lietuvos bajorijos? Ji dingus. Toks pavojus gresia mums išeivijoje. Stipriausias ginklas prieš tokį likimą būtų naujas tautinės sąmonės žadinimas, nes jos stinga išeivijoje. Kaikurie elgiasi lyg Lietuva nebuvo niekad jų reikalas, tačiau tokius dar gali apipavidalinti, pavadinti nedėkingais, ar stačiai išdavikais, nors jų nusikaltimas vyksta daugiau iš pasyvumo, pasidavimo sąlygom, negu iš apgalvoto veiksmo. Kita rūšis skaitosi racionalia, ji kuria naujas vertybes (Geriau pasakius, apverčia senas, nes kaip gali pasikeisti ištikimybės vertybę) ir daro kompromisus. Jie nori būti Amerikos lietuviais. Gerai, mes turime konkrečius Amerikos lietuvių pavyzdžius: tai mūsų senųjų ateivių karta. Seneliai kalba lietuviškai, jų pirmoji kartai taip pat, bet antroji retai, o trečioji jau dingus. Ar tai būtų Amerikos lietuvio likimas? Taip lengva asimiliuotis prie šitos naujos tautos. Aš netikiu, kad lietuvis yra tiek savo rasės ir savitumo persunktas kaip žydas, kuris nors ir kalbės ir atrodys kaip kiti, visvien lieka savo rasės atstovu. Ir mes turime lietuvybės vertybių, tačiau jos kultūrinės, kad prie jų priėjus reikalinga lietuvių kalba. Taip kaip muzikai reikia fiziškai realių radijo bangų, kad ji skambėtų mūsų radijo aparate, taip lietuvybės išlaikymui reikalinga lietuvių kalba, šiaip savi-

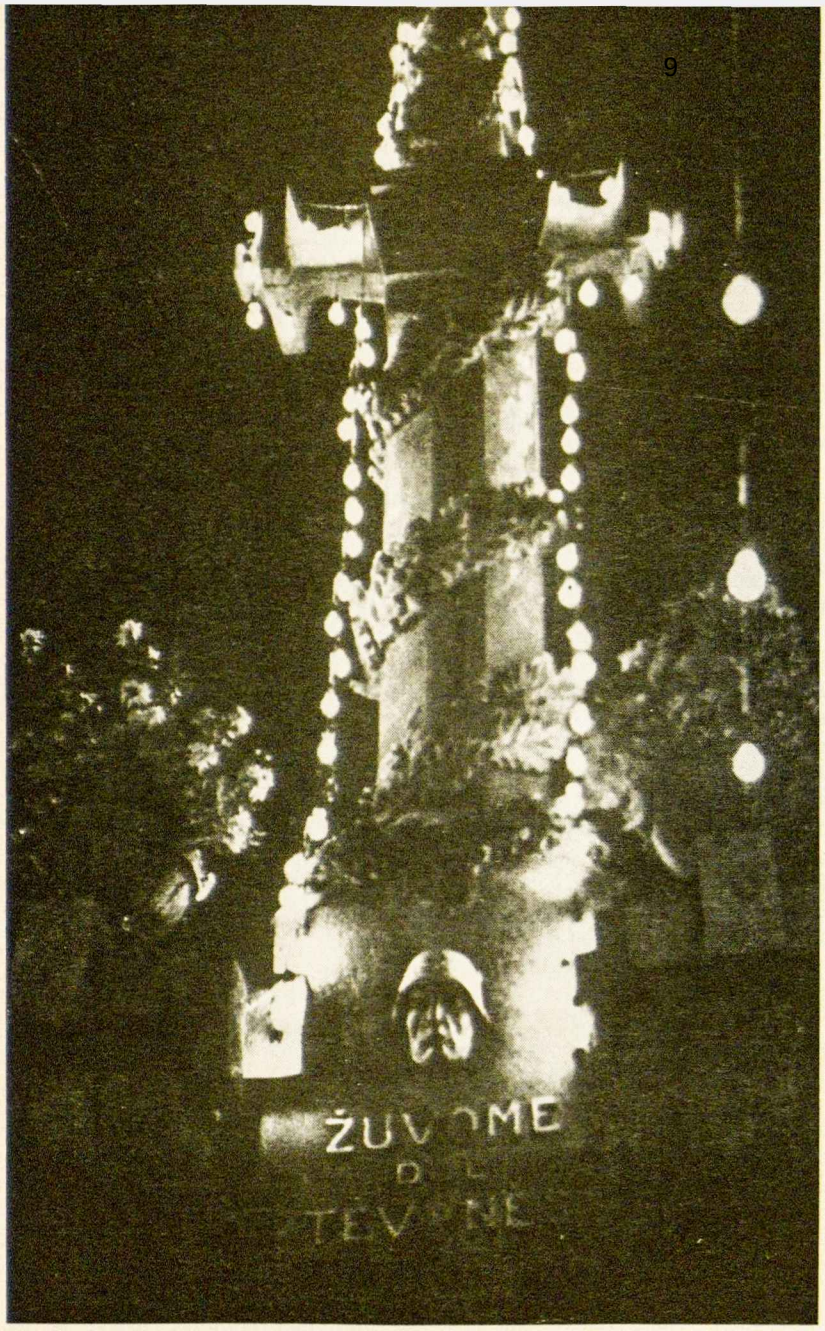

Laisvos tėvynės narsūs sūnūs

Atras kelius naujos būties.

Nuo arklo vėl prie kalavijo

Jie kietą dešinę išties.

PUTINAS

Dr. J. Basanavičius skelbia Lietuvos Nepriklausomybę 1918 metais vasario 16 d.

tumas baigsis su antra ar trečia karta. Iki šiol nematyti, kad reikalo svarbumas suprastas. Pradedame kaip anie: kuriame lietuviškas parapijas, organizacijas, chorus ir atrodo, kad einame tais pačiais keliais, būsime Amerikos lietuviais, bet nebe lietuviais Amerikoj, tokiais, kurie žinos savo išeivijos misiją ir pareigą visai tautai, ar ji būtų Lietuvoj ar čia. Kaip senajai kartai taip ir mums trūksta to tikrai sąmoningo žingsnio, įrodymo, kad norime išlikti lietuviais ir ateičiai — tai lietuviška mokykla. Lietuvių kultūros lobynas neperduodamas šeštadieniais. Kas rašys ir kurs lietuviškai po to?

Vienintėlė pilnai lietuviška gimnazija išeivijoje yra Vasario 16. Gimnazija Vokietijoje. Ją steigiant buvo numatyta sukurti kultūrinį židinį visam laisvojo pasaulio lietuvių jaunimui. Gimnazija dabar pusiau užmiršta ir verčiasi gan sunkiai, o jai panašios Amerikoj niekas neįstengia

ATSIMINIMAI

iš ateitininkų kovos už Lietuvos nepriklausomybę

BRONIUS KRIŠČIŪNAS

Tai buvo, berods, 1915 ar 1916 metų gegužės mėnuo. Tuo laiku pavasaris Lietuvoje pačiame gražume. Deja, Lietuvos jaunimas negalėjo džiaugtis gražiuoju pavasariu, žydinčiais sodais bei pievomis, nes vokiečių okupacinė valdžia įsakė visiems vyrams nuo 17 iki 30 metų (šaukiamųjų amžiaus ribos gerai neatsimenu) registruotis vokiečių žandarijose. Rašąs šias eilutes, kaip turįs 17 metų, taip pat turėjo registruotis Kalnaberžės žandarijoje, Kėdainių aps. Kalnaberžės žandarija buvo sudaryta iš Kėdainių, Surviliškio ir Ramygalos valsčių. Tai buvo labai nevykęs administracinis kūrinys, nes tęsėsi abiem Nevėžio krantais. Taigi ir rašąs šias eilutes, kaip gyvenąs kairiame Nevėžio krante, turėjo persikelti per Nevėžį.

Persikelti per Nevėžį buvo galima arba ties Šventybraščiu per malūno lieptą arba ties Kruostų keltu. Atvykus į Šventybrastį ties Nevėžio lieptu radome sargybas, kurios neleido eiti į Kalnaberžį. Pastatyti jaunuoliai aiškino, kad ta registracija vokiečiai siekią sužinoti, kiek Lietuvoje yra jaunų vyrų, kad juos galėtų išvežti apkasams kasti ar prievartos darbams į Vokietiją. Jaunimas neprivaląs eiti registruotis, nes vokiečių okupacinė valdžia neturinti teisės mobilizuoti Lietuvos jaunimo.

Tais laikais Lietuvos kaimo žmonės dar nedaug suprato apie nepriklausomybės prasmę ir apie tautos teises. Nevienas galvojo, kaip galima priešintis vokiečių valdžiai — Vokietijai, kuri net didžiulę Rusiją sumušė. Todėl jie nepasitikėjo sargybų patarimais. Pagaliau, kas jie tokie — tie sargybiniai: Lietuvos patriotai: ar provokatoriai?

Jaunimo būrelis, pasitaręs, nuėjo prie kito perėjimo per Nevėžį — Kruosto. Ten radome taip pat pastatytus vyrus, kurie taip pat patarė kaip ir Šventabrastyje. Vėliau paaiškėjo, kad prie visų kelių vedančių į Kalnaberžę, buvo išstatytos sargybos nepraleisti registruotis jaunimo vokiečių žandarijon. Vokiečių žandarai, nesulaukę jaunimo, pradėjo ieškoti kaltininkų. Kas suorganizavo tą maištą?

Kadangi niekas paslapties neišdavė, tai jie pradėjo tyrinėti kitas nepaklusnumo žymes ir netrukus jų rado. Okupacinė vokiečių valdžia buvo padariusi lentas su kaimų pavadinimais ir kelių rodyklėmis, kurių kalba buvo vokiška. Kaimo pavadinimai buvo taip vokiškai užrašyti: Dorf Uschuppen, Gemeinde Uschuppen, Gendarmerie Kalnoberze, Kreis Kedainen. Todėl Užupės, Lažų, Pakruostės ir Bakainių kaimų jaunimas, nepakęsdamas tų užrašų, lentas nuplėšė ir sudaužė. Pridėjus prie tų lentų sudaužymo dar nesiregistravimo maištą, vokiečių žandarai nutarė, kad minėtų kaimų jaunimas organizavo neklausyti vokiečių valdžios. Tos akcijos vadai buvo stud. Juozas Lukošius, stud. Ant. Valavičius ir D. A. Urbelis. Kadangi 4 kaimų vyrai laikėsi išvien ir iniciatorių neišdavė, tai vieną ankstyvą rytą vokiečiai apsupo tuos kaimus ir Kėdainių Kreishauptmano iškviesta dragūnų kuopa visus vyrus išsivarė į Kalnaberžę. Kalnaberžėje visus ištardė ir po dviejų dienų paleido. Pasiliko tiktai stud. Juozas Lukošius ir ūkininkaitis Kulikauskas; juos išvežė į Kėdainių kalėjimą.

Stud. Lukošiui pavyko iš Kėdainių kalėjimo išsisukti, o Kulikausko, nežiūrint dėtų pastangų, išgelbėti nepavyko. Vokiečių karo lauko teismo sprendimu jis buvo sušaudytas. Stud. Juozas Lukošius dėl kankinimų kalėjime gavo džiovą ir vėliau pačioje jaunatvėje mirė. Jo laidotuvėse dalyvavo didelės minios, norėdamos pagerbti pavasarininkų kuopos kūrėją Surviliškyje ir nepriklausomybės kovotoją. Tarp kitų buvo atvykęs į laidotuves ir jo mokslo bei idėjos draugas at-kų pirmūnas Kazys Bizauskas.

Kyla klausimas, kodėl pasipriešinimas vokiečiams atsirado minėtuose 4 kaimuose? Ogi todėl, kad tų kaimų pasiturintieji ūkininkai leido vaikus į mokslus ir jie, grįžę atostogų, neužsidarė savo būryje. Jie ėjo pas kaimo jaunimą, ten skaitė referatus, paskaitas ir kėlė jaunimo tautinę ir katalikišką sąmonę. Tais jaunimo vadais Surviliškio parapijoje ir valsčiuje buvo stud. Juozas Lukošius, Morta Lukošiūtė (vėliau steigiamojo seimo atstovė) stud. Urbelis iš Užupės kaimo ir stud. Antanas Valavičius. Pastarasis vėliau buvo steig. seimo atstovas ir Kauno Apyg. Teismo teisėjas; jis buvo kalintas bolševikų Panevėžio kalėjime ir net nuteistas sušaudyti, tik laimingai mūsų savanorių išgelbėtas. Valavičius per antrąjį bolševikmetį buvo išvežtas į Sibirą ir ten mirė

Prie Lietuvos nepriklausomybės idėjos prisidėjo ir visa eilė kitų Surviliškio apylinkės šviesuolių — studentų ateitininkų, bet, nežinodamas jų likimo, pavardžių neminėsiu. Reikėtų dar paminėti vyskupą Kaz. Paltaroką, kuris tuo laiku buvo Surviliškio parapijos vikaras ir su Juozu Lukošium bei kitais jaunuoliais kūrė Surviliškyje „Pavasario" kuopą. Kiek ta pavasarininkų kuopa turėjo įtakos į Surviliškio parapijos jaunimą, matyt iš to, kad tiktai iš vieno Kazokų kaimo, kuriame buvo 20 šeimų, išėjo savanoriais į Lietuvos kariuomenę 22 jaunuoliai. Pirmas žuvęs už Lietuvos nepriklausomybę karys buvo Surviliškio pavasarininkų kuopos narys Povilas Lukšys ir pirmas žuvęs karys Klaipėdos išvadavime buvo kitas Lukšys, taip pat pavasarininkas.

įkurti. Būtų gerai, kad bent Vasario 16. Gimnazijos galimybės būtų pilnai išnaudotos.

Kyla daug problemų, tačiau didžiausia problema, kad trūksta autoriteto, kuris aptartų ir patartų, kuris išjudintų veiklą. Gal krašto valdyba galėtų sušaukti lietuvių kultūrininkų konferenciją, kuri panagrinėtų išeivijos sąlygas ir pritaikytų veiksmus, imtųsi pagaliau iniciatyvos. Lietuviai stovi prie kryžkelio, kuris reikalauja sprendimo, ar jie nori išlikti lietuviais ar ne? Paskui, ar verta lietuviu išlikti? Su šiuo klausimu negalima kreiptis į protą, nes jis neliečia logiškos problemos. Į šį klausimą turi atsakyti visas asmuo ir todėl su juo reikia kreiptis į sąžinę. Už idealą, kad mes galėtume būti lietuviais, buvo išlietas kraujas, tūkstančiai atnašavo už jį didžiausią auką, kuria žmogus gali duoti — gyvybę. Tokia auka įpareigoja mus amžiams.

Lietuviais esame mes gimę,
Lietuviais norime ir būt!
Tą *garbę* gavome užgimę...

„Niekšiška ta tauta, kuriai jos garbė neaugščiau už viską".

LEONARDAS ANDRIEKUS

UGNIS

Tuos aukurus,
Tas atnašas
Ten uždegė ne Lotas,
Ne Kainas ir ne Abelis.
Jas uždegei gi Tu,
Kurs Meilė vadinies.
Šiandieną rytmetys šiurpus,
Šiandieną vakaras miglotas,
Uždek ir mano širdį
Liepsnom šitos ugnies —
Ugnies, nepavogtos dar Prometėjo
Nuo tavo dieviškųjų aukurų,
Ugnies, neužgesintos vėjo
Gimtojoj žemėje,
Neužpūstos audrų.
Uždek man širdį, Viešpatie, ugnim,
Kuri prasiveržia naktim
Iš paslaptingų žemės klodų
Į mėnesieną
Šiaurės pusėje.

SROVĖS

Mano gyslom tavo kraujas teka —
Kraujas Dievo ir žmogaus.
Viešpatie, pajutęs tavo pulsą —
Amžiną visatos ritmą —
Savo kūne,
Akmenėlyje ant tako
Ir žvaigždžių giesmėj,
Niekuomet ramiai neužmigau.

Plėšo mano gyslas karštos srovės
Tavo dieviškų versmių.
Jos ateina tiesiai nuo Golgotos,
Griaudamos atšiaurią buitį,
Tartum ledą,
Griaudamos tikrovę.
Jos ateina tiesiai nuo Golgotos
Su mirties tamsa,
Su žmogaus ir akmenio verksmu.
Viešpatie, kai švento ritmo dūžiai
Atsiskamba smilkiniuos,
Tampa artimas akmuo ant tako,
Artimos toliausios žvaigždės
Begalybėj.
Ir tada sparnai palūžę
Vėl sugyja man —
Naują galią pajuntu sparnuos.

SAULĖLYDIS

Šis kruvinas saulėlydis
Nebežada jau nieko gero —
Tik naktį be aušros:
Su kritusių žvaigždynų tuštuma,
Su neramiais budėjimais —
Tik skaudžią žarą.

Žinau visus jo pažadus,
Akimirkos liepsnų raudoną ugnį
Gimtų namų languos.
Tuojau sutems. Padėk man, Viešpatie,
Tą sopulingą kieliką
Išgert lig dugno.

Sutems. Paversk akimirka
Šią ilgą naktį be aušrinės,
Be meilės, be sapnų.
Užpildyk, Dieve, mano sielvartu
Visas padangių tuštumas,
Pagilink vandenynus.

Žinau, jog dieviškoj pilnatvėje,
Net žvaigždei jūron kritus,
Negali būti tuštumos —
Tegul paskęsta mano sielvarte
Šis kruvinas saulėlydis
Ir ši naktis be ryto.

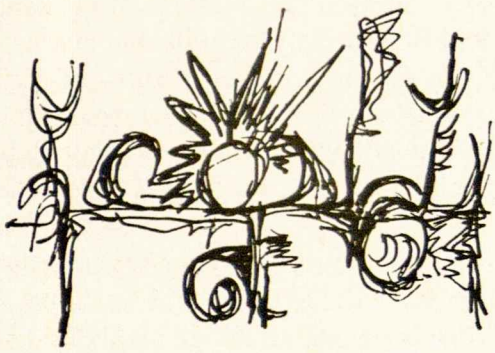

STASYS YLA

AUKSINĖ ATEITIES SUKAKTIS

Ateitis yra vienintelis lietuvių žurnalas, sulaukęs tokio amžiaus. Tai yra reikšmingas faktas mūsų periodikos istorijoje. Šiuo faktu greičiausiai nesidomės platesnioji visuomenė, kaip ji nesidomėjo ateitininkų sukaktuviniu kongresu. Bijau, kad ir patiems ateitininkams bus nelengva suvokti, ką reiškia per tiek metų — ir tokių sukūringų — išlaikyti ir tęsti tokį žurnalą. Jau pats jo leidimas ir administravimas reikalavo labai geros organizacijos. Ką jau kalbėti apie redagavimą!

Per 50 metų buvo 30 kartų keičiamos redakcijos. Praėjo 25 redaktoriai, kai kurie po 2 ar 3 kartus. Per tą laiką praūžė du siaubingi pasauliniai karai, nepriklausomybės karas, masinė tremtis bei emigracija, o Ateitis išliko ir savo vardu ir savąja linkme. Tik kartą ji pakeitė savo formatą, tik vienintelį sykį ji buvo keletai metų pertraukta — dėl išorinių (karo) priežasčių.

Ateities leidimo mintis kilo svetur, buvo realizuota tėvynėje ir nūn tęsiama — jau 14 metų — už tėvynės ribų. Ligi 1960 imtinai išleista viso 438 numeriai (šis sukaktuvinis bus 440-tasis) su 18.054 puslapiais pridėjus viršelių ca. 1.556 puslapius, viso būtų 19.500 psl. Išskyrus ploniausią 1915 metų tomą (92 p.) ir Vokietijoj leistų sąsiuvinių vieną tomą (300 p.), ateitininko bibliotekoj šiandian būtų 40 Ateities tomų. Pradėjusi

1911 su 512 puslapių, Ateitis nepriklausomybės laikais prašoko kasmet 600 puslapių (aukščiausias 672 psl. skaičius pasiektas 1931).

Turėdami tokį didelį kultūrinį turtą, sukrautą jaunųjų ir vyresniųjų ateitininkų rankomis, išmintim ir širdim, mes bandykime bent stambesniais bruožais su juo susipažinti. Šiame bandyme, jaučiu, vyresnis skaitytojas ras nemaža spragų, o jaunesnis turės atskirai klaustis vyresniojo, ką reiškia tie vardai — kokį vaidmenį jie atliko ateitininkų ir visos Lietuvos gyvenime.

Dalindami šią apžvalgą, pasirinkome ketvertą tipiškesnių šio žurnalo raidos tarpsnių. Laiko mastu trumpiausias buvo pradinis tarpsnis — vos 4 metų, bet davęs visą linkmę. Antrasis tarpsnis apims pereinamąjį dešimtmetį (1915 - 25). Trečias žydintysis moksleiviškos Ateities tarpsnis truko 14 metų ir tiek pat metų pastarasis svetur atkurtosios Ateities.

1. Pradinė žurnalo paskirtis

Kam Ateitis buvo skirta bene taikliausiai yra apibudinęs A. Vaičiulaitis: viena, „savo jauniems skaitytojams duoti aiškią, tvirtą ir sveiką pasaulėžiūrą..., amžių patirtimi užgrūdintą mintį ir tos minties įtakoje ugdyti kitus, nemažinant jų individualinės laisvės ir kūrybingumo" ir antra, „skatinti jaunųjų kūrybines jėgas" (At'36, N 1).

„Ateityje pirmiausią vietą užims amžini religijos ir mokslo klausimai, dedami paprastai kiekvienos pasaulėžiūros pamatan" — taip rašyta pačiame pirmame Ateities numeryje (4 p.). Pirmoji redakcija buvo numonės, kad tai „bus naudinga" bet ne tik katalikiškajai jaunuomenei. „Jieškantiems tiesos bus proga pažinti mūsų pasaulėžiūros ne karikatūrą, bet tikrą esmę". Dėl to Ateitis dėjo straipsnių „iš gamtos mokslų, filosofijos ir tikėjimo, apibūdinančių gyvąsias pasaulio ir gyvenimo problemas vispusiškame pavidale" ('11, N 10, 412). Gausiai šių straipsnių prirašė pats redaktorius Pr. Dovydaitis, talkinamas M. Reinio, A. Maliausko ir kitų. Daugis tų straipsnių griovė klaidžių pasaulėžiūrų „mokslinį" aparatą. Šalia to Ateitis polemizavo su kitų pažiūrų moksleivių spauda. Dėl to kartą „Viltis" (J. Kubilius) padarė viešą priekaištą, girdi, ateitininkai daugiau verčiasi katalikybės gynimu nei krikščioniškosios teisybės vykdymu. Pr. Dovydaitis jam atsakė: „Geri krikščioniškosios teisybės vykdytojai gali atsirasti ne iš kur kitur, kaip iš gerų katalikybės idealo gynėjų. Nesant pirmųjų, vargu iš kur beiššoks antrieji" (At' 13, N 4, 168).

Jubilėjinio ateitininkų kongreso proga pasirodė kunigo Stasio Ylos knyga „Ateitininkų Vadovas". Tai jo kelių metų įtempto darbo vaisius. Kun. Ylos straipsniuose atsispindi jo susidomėjimas žmogaus minties pasauliu. Paskutiniais metais kun. Yla gyvena Putnam, Connecticut, būdamas Nekalto Prasidėjimo seserų kapelionu.

Dovydaitis priminė J. Kubiliui pagrindinį ateitininkijos tikslą, kurį berods Vyt. Endziulaitis buvo pabrėžęs kauniškėje „Vienybėje" (' 13, N 2), būtent: „Sukurti galingą, tvirtą pasaulietinę katalikiškąją Lietuvos inteligentiją". O „pirmutinė kataliko inteligento pareiga, Dovydaičio žodžiais, tai katalikybę aiškiai pažinti, mokėti jos mokslą teisingai išpažinti ir, reikalui esant sugebėti visuomet jį tinkamai apginti" (t. p.). Dovydaitis siekė per Ateitį išvesti to meto moksleiviją iš pasaulėžiūrinių klystkelių. Jis buvo giliai įsitikinęs, jog „katalikiškoji pasaulėžiūra visame kame turi tvirtesnius proto ir mokslo pagrindus, nei visos naujos ir naujausios prieškatalikiškos pakraipos" (' 13, N 4, 167).

To meto Ateitis neišleido iš akių ir kitų jaunam žmogui rūpimų klausimų — moralinių, saviauklos, tautinių, liaudies švietimo, blaivinimo, rašybos. Lygindami straipsnių ir jaunųjų kūrybos medžiagą, per pirmuosius ketverius metus rastume tokį santykį:

met.	straipsnių,	eilių,	vaizdelių, feljetonų, etc.
1911	47	43	22
1912	55	36	23
1913	52	58	33
1914	40	48	22
Viso	194	185	100

Kūrybiniai bandymai sudarė aiškią persvarą, tačiau jie nebuvo stiprūs, išskyrus keletą vėliau išaugusių talentų, kaip V. Mykolaitis - Putinas, K. Žitkevičius - K. Žitkus (Vincas Stonis), Bronislava (berods Buivydaitė), Žemės Dulkė (bene M. Vaitkus) ir keletas kitų. Nebuvo pakankamai stiprių nei stilistų, nei publicistų. Redakcija prisipažįsta turėjusi daug vargo, betaisydama gau-

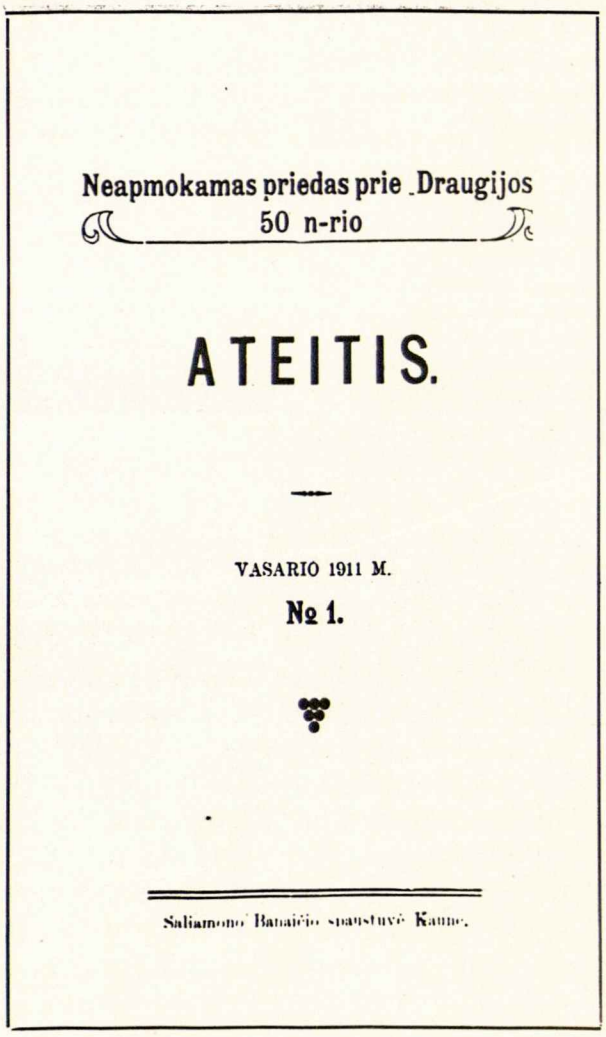
Neapmokamas priedas prie „Draugijos
50 n-rio

ATEITIS.

VASARIO 1911 M.

№ 1.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune.

Pirmojo Ateities numerio viršelis

namus rašinius. Iš „redakcijos atsakų" matyti, kiek daug dėmesio ji skyrė ryšiams su bendradarbiais. Ji ugdė juos trumpais, aiškiais sprendimais. Nemaža rašinių visai atmesdavo, kitus perduodavo kitiems katalikų laikraščiams ir tik dalį pasilaikydavo sau. Ateitis buvo lyg kokia stotis, priimanti viską, atsijojanti ir paskirstanti į kitus kanalus.

Iš pajėgesniųjų bendradarbių, kurie gausiau reiškėsi per tuos pirmuosius ketvertą metų, reiktų skirti kunigus bei klierikus ir pasauliečius — mokytojus, studentus, moksleivius. Iš pirmųjų buvo: A. Jakštas (Jaunutis), M. Reinys, A. Maliauskas, Pr. Penkauskas, Bl. Čėsnys, Pr. Kuraitis, P. Malakauskis, Iz. Tamošaitis (Gustukas), K. Matulaitis (Bitikas), Br. Bumša, T. Bardauskas ir kiti. Iš antrųjų — M. Krupavičius (Gabr. Taučius), El. Draugelis (K. Lizdeika), Vyt. Endziulaitis, L. Bistras, K. Bizauskas, St. Šalkauskis, P. Radzevičius, Vc. Tiškus, A. Gylys, P. Dirkis, B. Kasaitis, V. Čarneckis, J. Talmantas, J. Mičiulis, A. Gilvydis ir kiti.

Ateitis labai gražiai brendo. Ji buvo gyvas atspindys ne tik to meto jaunimo problemų, interesų ir rūpesčių Lietuvoje. Ji siekė informuoti apie jaunimo sąjūdžius kitur, apie pasaulinius katalikų įvykius, pristatyti geresnius veikalus ir žurnalus kitomis kalbomis. Redakcija skelbė jaunimui konkursus, anketas, pati kėlė ir skaitytojus skatino kelti įvairius sumanymus. Aišku, Ateitis negalėjo visų pilnai patenkinti. Tai matyti iš platesnio A. Dz. pasisakymo, kuris buvęs „aprobuotas keletos susipratusių draugų, kuriems rūpi Ateities gerovė" (' 14, N 5-6. 256-61). Pagrindinė šio pasisakymo mintis, kad Ateitis būtų labiau pritaikyta moksleivių lygiui, vengtų peraukšto stiliaus moksliškų straipsnių.

2. Nauji linkmės ataudai

Iškilęs didysis karas pakeitė sąlygas. Atėję vokiečiai visai sustabdė lietuvių spaudą. A. Jakštui pavyko dideliu vargu iškovoti Ateičiai leidimą. Jis ėmėsi redaguoti be redakcinio štabo ir tų bendradarbių, kurių jau buvo gausiai priaugę. Daugelis jų pasitraukė į Rusiją, kaip ir daugelis pačių buvusių skaitytojų. Ateitis buvo tęsiama, bet nebeliko jai natūralios moksleivių atramos, nes vokiečiai buvo uždarę ir visas mokyklas. Dėl to 1915, 1916 ir 1917 Ateitis buvo daugiau kultūros - literatūros žurnalas, savotiškas Draugijos pakaitas. Draugijai nebuvo gautas leidimas, tad A. Jakštas telkėsi į Ateitį buvusius ano žurnalo bendradarbius. Pats A. Jakštas rašė įvairiais mokslo ir kultūros klausimais, Dovydaitis — proistorijos, istorijos ir gamtos mokslų. Visa tai nebeturėjo tiesioginio ryšio su ateitininkų pasaulėžiūriniu ugdymu. Ateitininkų vardas iš viso nebuvo kurį laiką minimas, ir kronikos žiniose, bent ligi 1918, nieko neužtinkame iš jų veikimo.

Šiame tarpsnyje labiausiai buvo išplėstas literatūrinės kūrybos baras. Savo poeziją gausiau skelbė Matas Grigonis (Gojelis), Br. Buivydaitė (Tyrų Duktė), Kaz. Žitkus (Vinc. Stonis), Ant. Šmulkštys (Paparonis), Faustas Kirša. A. Jakštas rašė daugiau satyras. Maironis išspausdino bene porą savo eilėraščių. Literatūrinei kultūrai ugdyti paskelbta keletas straipsnių: vertimas iš Engelmierio „Tvėryba ir rutina" (' 16, N 3), A. Brako „Mūsų tautiškos dainos" (' 18, N 9, 10), R. Žibunto „Mūsų poezija ir jaunieji poetai" (' 18,

PRANAS DOVYDAITIS APIE ATEITĮ

„... Tamsta gausiai remi pašalpa tą naująją lietuvių moksleivių srovę, kuri pasivadino save „ateitininkais" kaipo susispietusi apie „Ateitį", tai šį kart teikis priimti nuo jų širdingą padėką... Yra buvęs antras iš eilės visatinis susirinkimas Kaune 21 ir 22 birželio šių metų... Susirinkimas laimingai išvengė policijos akių ir šiaip pavyko gerai. Daug kas buvo judinta, daug kas aptarta, išaiškinta kaip kuopelių organizacijos, taip ir abelnuose „Ateities" ir apie ją susispietusios moksleivijos reikaluose... Keli iš šiemet baigusiųjų gimnaziją pasižadėjo stoti aukštesnėsna mokyklosna Maskvoje su tikslu padėti man „Ateities" vedime...

(Rašyta iš Runkių 1912 liepos 10).

*

„... Per buvusį vasarą „ateitininkų" susirinkimą apart „Ateities" redaktorystės man užvertė dar vieną priedermę — gi būti „Lietuvių Katalikų Studentų Sąjungos" pirmininku. Taip dalykams esant, visuomet, kai tik užeis kalba apie katalikiškos moksleivijos reikalus, tai apie tai kalbėti mano priedermė net iš dviejų pusių... „Ateities" skelbiamos idėjos randa neblogą dirvą. Tai matydamas aš tiesiai iš odos neriuosi, kad tik būtų „Ateityje" duodama tai, kas jiem labiau pageidaujama".

(Rašyta iš Maskvos 1911 lapkričio 23)

N 11), Jer. Žemučio „Keletas žodžių apie poetizmą" (' 18, N 12).

Kultūrinei - literatūrinei šio meto krypčiai vadovavo A. Jakštas ligi 1919, N 2. Po jo Ateitį perėmė vadovauti redakcinis kolektyvas, sudarytas 1919 metų at-kų konferencijos Kaune.

Redaktoriais buvo: ligi 1920 kalbininkas St. Dabušis, ligi 1922 — L. Bistras, ligi 1925 — J. Mičiulis. Šio tarpsnio linkmėje iškilo naujas visuomeninis, socialinis akcentas. Visuomeniniais reikalais at-kai susidomėjo Rusijos tremtyje, kaitinami bolševikinės revoliucijos. Šia linkme galvoti ir veikti skatino ir savarankiškas Lietuvos gyvenimo brendimas. Inspiratoriai buvo ne patys Ateities redaktoriai, bet šalia stovintieji ateitininkai: neseniai miręs Vyt. Endziulaitis, Myk. Krupavičius, Pr. Kuraitis ir kiti. M. Krupavičius skelbė Ateityje „Visuomeninio darbo metodus" (' 19, N 3 - 4, 5, 6 - 7), Pr. Kuraitis — „Asmens kultūra ir visuomeniniai reikalai" (' 23, N 12), „Visuomeninio gyvenimo ydos ir mūsų uždaviniai" (' 24, N 2), Pr. V. Raulinaitis — „Socialinė darbuotė" (120, N 4 - 5), „Socialinės problemos" (' 21, N 6 - 7), „Mes ir visuomenė" (' 24, N 1), St. Lušys — „Ateitininkai ir visuomenė" (' 25, N 1). Daugiau šiuo metu rašyta ir apie socialines asmenybes: iš saviškių — apie Vyt. Endziulaitį, A. Matulaitį ir kitus, iš kitų tautų — Albertą Stoeklį, Petrą Domijoną, Teodorą Haasą, Joną Bosko, Pr. Asyžietį, Garcijų Moreną.

Pokario Ateitis gausiai dėjo žinių iš ateitininkų veiklos vietovėse, diskutavo metodinius veiklos klausimus, skelbė straipsnius apie atskirų kraštų katalikų jaunimo sąjūdžius (Quikkborn ir kt.) ir tarptautinį katal. jaunimo judėjimą (Pax Romana). Šiuo metu vėl atgijo susidomėjimas pasaulėžiūriniais ir religiniais klausimais, nes toji įtampa, kuri karo metu buvo apsilpusi, nūnai vėl atgijo visuomenėje ir ypač moksleivių gyvenime.

Visuomeniniai, organizaciniai ir pasaulėžiūriniai klausimai buvo lyg ir sumažinę literatūrinius interesus. Kurį laiką, ligi 1920, dar reiškėsi senieji Ateities poetai, kaip Putinas, Tyrų Duktė, ligi 1924 — Vincas Stonis. Toliau įsijungė nauji slapyvardiniai — Miško Sakalas, Bern. Žvainis, J. Vingis, Simasužis (Simas Sužiedėlis), Salomėja Nėris (Bačinskaitė) ir tikromis pavardėmis J. Paukštelis, J. Grinius, J. Keliuotis, Vyt. Bičiūnas ir kiti.

Visą šį dešimtmetį (1915 - 25) Ateitis buvo labai nevientisa tiek turiniu, tiek ir forma. Kartais žurnalas suplonėdavo, suprastėdavo popieris,

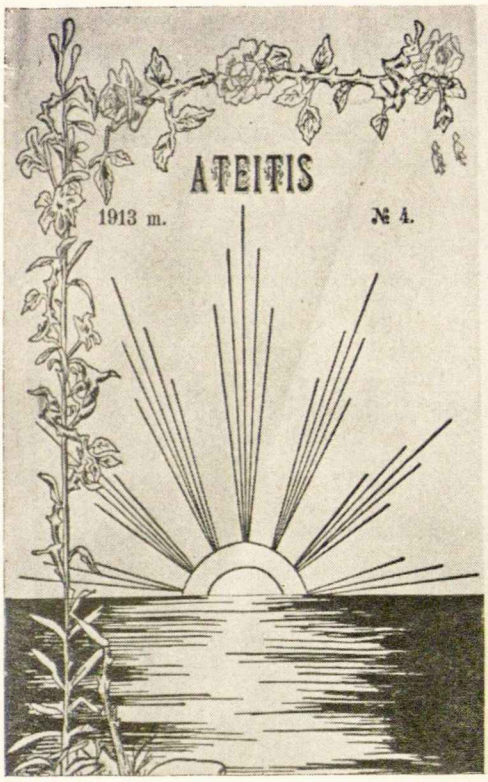

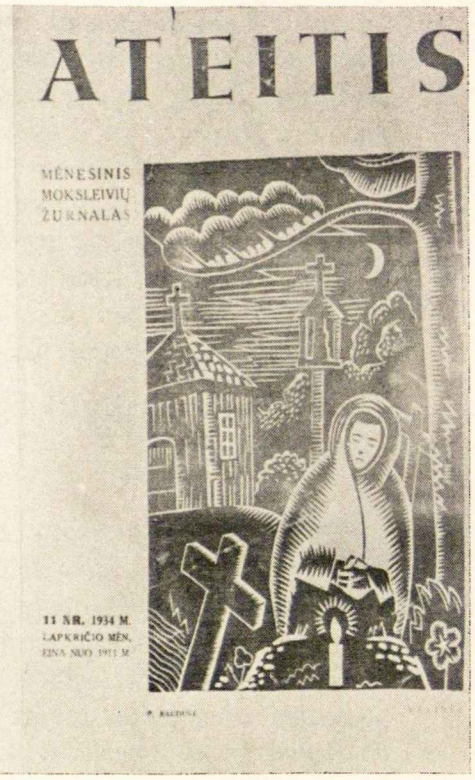

nes būta ekonominių sunkumų. Keitėsi laužymas, medžiagos paskirstymas, skyrių sąstatas ir apimtis — greičiausiai dėl to, kad ateidavo nauji, neįgudę redaktoriai. Daug kuo šio tarpsnio žurnalas neprilygo 1911 - 14 Ateičiai. Jei pirmoji Ateitis nevisai patenkino moksleivių, tai ši nė kiek daugiau. Ateitis nuo savo pradžios, iš tikro turėjo patenkinti ne tik moksleivius, bet ir studentus, nors šių buvo žymiai mažiau.

3. Moksleiviškų interesų tarnyboje

Nuo 1925 studentai pradėjo leisti savo žurnalą „Židinį", tad Ateitis galėjo lengviau taikytis prie moksleivių. Šio pritaikymo ėmėsi nauji redaktoriai — J. Grinius (1925 - 26) ir A. Januševičius (1926 - 28), o ypač J. Ambrazevičius (nuo 1928, N 7 ir A. Vaičiulaitis (nuo 1929, N 11). Dar kiek kliudė jaunesniųjų moksleivių — skaitytojų patenkinimas. Nuo 1929 jiems imta leisti Ateities Spinduliai, tad Ateitis toliau — nuo 1930 — pasidarė tik vyresniųjų gimnazistų žurnalu. Jo redagavimą tęsė ir vis tobulino pirmųjų keturių savo pirmtakų pradėtą vagą šie gabūs studentai: A. Maceina (nuo 1930, N 10), K. Bauba (nuo 1931, N 10), A. Graževičius (nuo 1932, N 1), vėl K. Bauba (nuo 1932, N 9), J. Mikulevičius (nuo 1933, N 6 - 7), K. Kecioris - Zupka (nuo 1934, N 10). Nuo 1936, N 1 Ateities leidėju ir redaktoriumi grįžo pirmasis jos redaktorius Pr. Dovydaitis, tačiau visą techniškąjį redagavimo darbą ligi 1940 birželio atliko vienas kitą pakeisdami K. Bradūnas, B. Krivickas ir E. Matusevičius.

Apie 14 metų Ateitis išlaikė aukštą moksleivių žurnalo lygį. Tokio tipo žurnalo, kiek šias eilutes rašančiam žinoma, neturėjo nei vienas kitas katalikų jaunimo sąjūdis svetur. Šiame tarpsnyje iškilo tokie jaunimo religinių moralinių ir charakterio problemų „mėsinėtojai", jauni kunigai - kapelionai, kaip J. Gustas, Alf. Lapė, o ypač Alf. Sušinskas; kultūrinių - filosofinių klausimų pristatytojai, kaip A. Maceina ir K. Bauba, literatūrinių nagrinėjimų specialistai, kaip J. Ambrazevičius (Brazaitis), A. Vaičiulaitis, J. Grušas, Pr. Naujokaitis, vėliau jaunesnieji — E. Bujokaitė, A. Strabulis, Br. Krivickas, P. Jurkus ir kiti.

Nauja ateitininkų karta domėjosi savo pirmūnais, dėl to Ateitis pristatinėjo juos skaitytojams labai įdomia pasikalbėjimų (interview) forma. Patys pirmūnai savu keliu teikė Ateičiai atsiminimų iš savo ir ateitininkų praeities.

Kokių sričių klausimais Ateitis bandė pasotinti savo skaitytojus, matyti iš šių skyrių: religija, ideologija bei pasaulėžiūra, mokslas ir kultūra, visuomeninis gyvenimas, istorija ir biografijos, auklėjimas, kūno kultūra, humoras. Literatūra dar skirstyta , šias sritis: lyrika (eilėraščiai), beletristika, literatūros istorija, literatūros nagrinėjimai ir kritika.

Iš rašytojų, kurie toliau reiškėsi Ateityje buvo J. Paukštelis, J. Grušas, Solomeja Nėris. Iš

naujai atėjusių randame nuo 1927 A. Dičpetrį, A. Vaičiulaitį, J. Aleksandravičių (bene J. Aistį); nuo 1928 — B. Brazdžionį, M. Linkevičių, K. Grigaitytę; nuo 1929 — St. Būdavą, J. Drungaitę, K. Inčiūrą, P. Karūžą, Pr. Naujokaitį, Benį Rutkų - Rutkūną, St. Tamulaitį, St. Žemaitį; nuo 1930 — Kl. Dulkę, J. Tininį, A. Tyruolį, Gr. Tulauskaitę, K. Zupką; nuo 1931 — Alf. Keliuotį, N. Mazalaitę, M. Mykolaitytę, A. Paplauską (Ramūną), Vyt. Tamulaitį, J. Lingį; nuo 1932 — J. Povilonį, Vl. Proščiūnaitę, K. Žirgulį; nuo 1933 — Pr. Gailiūną, J. Jakštą, J. Mikulevičių, L. Žitkevičių; nuo 1934 — K. Bradūną, E. Bujokaitę, E. Matusevičių. 1935 grįžo į Ateitį senoji bendradarbė Br. Buivydaitė - Tyrų Duktė. Nuo 1936 — Pr. Kozulis, V. Kumpikevičiutė, L. Narbutas, Pr. Rimša, J. Švabaitė; nuo 1937 — P. Aukštikalnytė, P. Drevinis, E. Gabulaitė, P. Jurkus, Br. Krivickas, Vyt. Mačernis; nuo 1938 — V. Čėsna, V. Šimaitis, Z. Umbražiūnas.

Šiame tarpsnyje net dviem atvejais buvo paminėtos Ateities sukaktys: 1931 (N 5 - 6) ir 1936 (N 1). Antros sukakties proga Pr. Dovydaitis rašė apie Ateities pasirodymo poveikį prieš 25 metus (N 1), J. Girnius apie Ateities 25-rių metų religinę linkmę (N 2), K. Zupka apie 25-rių metų Ateities literatūrą (N 4); buvę redaktoriai pateikė savo atsiminimų, o redakcija juos papuošė šauniomis jų (redaktorių) fotografijomis (N 1). Atskirai buvo paminėtas Ateities 250 numeris (' 33, N 8).

4. Senu keliu — naujose sąlygose

Antrasis pasaulinis karas pertraukė Ateities leidimą. Žurnalas buvo atkurtas 1946 pabaigoj už tėvynės ribų, Vokietijoj. Kaip įsikūrimas, taip ir atsikūrimas apsprendė Ateities išorę. Glausdamosi prie Draugijos, Ateitis priėmė jos formatą ir laužymo formą. Šis formatas buvo dėkingesnis venimo, ji pasirinko šio žurnalo formatą, o kartu ir laužymą formą. Šis formatas buvo dėkingesnis estetiniam žurnalo apipavidalinimui.

Tremties Ateitį atkūrė jauniausios kartos ateitininkai. Pirmajai redakcinei kolegijai vadovavo Vyt. Žvirzdys - Vardys, nuo 1949 ligi 1950 P. Jurkus ir A. Sabaliauskas - Sabalis. Vokietijoj per 3 metus buvo išleista 12 numerių. Kas mėnesį, kaip seniau, Ateitis pradėjo eiti tik 1950, perkelta į Ameriką. Čia ją redagavo K. Ambrozaitis, talkinamas A. Baužinskaitės ir A. Sabalio, o nuo 1950, N 7 — padedamas A. Pociaus. 1951, nuo N 3 tęsė darbą A. Pocius ir J. Baužinskas - Baužys, o nuo N 6 — P. Jurkus, talkinamas jaunųjų kolektyvo. Du metu (1955, N 7 — 1957, N 6), ligi savo mirties, redagavo kun. J. Petrėnas, padedamas J. Baužio. Po to du numerius paruošė J. Baužys. Toliau redagavimą perėmė Pr. Naujokaitis ligi 1958, N 3. Po to Ateitis trečiu kartu — ligi 1960, N 6 teko įgudusioms P. Jurkaus rankoms.

Visą dešimtmetį Ateitis glaudėsi New Yorke ir tik prieš jubiliejinį at-kų kongresą buvo perleista Chicagai, naujiems redaktoriams Rimantui Rudžiui ir Rimvydui Šliažui, sudariusiems du kolektyvus.

Šio 14 metų tarpsnio Ateitis buvo artimesnė tai vyresniųjų moksleivių žurnalo linkmei, kuri buvo vedama nepriklausomos Lietuvos laikais. Keletas numerių Vokietijoj buvo skirta atkurti

IŠ LAIKRAŠTĖLIŲ ISTORIJOS

NAUJAS KELIAS

Ateitininkų Vadovas (218 psl.) tarp kitų at-kų laikraštėlių prisimena ir „Nepažymėtos at-kų kuopos neperiodinį Naują Kelią". Tai buvo draudžiamojo meto leidinys, dėlto „Ateitis" nuslėpė jo leidimo aplinkybes. Šis laikraštėlis iš tikro buvo leidžiamas Vilkaviškio gimnazijos kuopos. Pradėta jis leisti slaptai, švietimo ministeriui uždraudus moksleivių ateitininkų veiklą. „Naujas Kelias" buvo spausdinamas rotatorium, žurnalo formato, išeidavo po keletą numerių kiekvienais mokslo metais. Paskutinis numeris išleistas 1939-40 mokslo metų pabaigoje, rusams okupuojant Lietuvą. „Naujo Kelio" redaktoriais yra buvę: A. Baltūsis, U. Kriščiūnas, V. Radvinauskas, A. Kardauskas ir V. Čėsna. Laikraštėlyje šalia pasaulėžiūrinių klausimų didelio dėmesio buvo skiriama ir grožinei literatūrai. Pirmiausius savo kūrinius jame spausdino visa eilė Vilkaviškio gimnazijos išaugintų rašytojų: Julija Švabaitė, Albinas Baranauskas, Kazys Bradūnas ir kiti.

Tas vilkaviškiečių leidžiamas žurnaliukas buvo lyg ir visos Suvalkijos ateitininkų žodis, nes buvo skleidžiamas ir kitose Užnemunės gimnazijose, skelbė literatūrinius konkursus su premijomis ir t. t.

(Žinios gautos iš Kazio Bradūno).

ideologinę ateitininkų sąmonę ir pristatyti šio sąjūdžio praeitį. Toliau pasinešta daugiau kultūrinių - literatūrinių ir organizacinių - informacinių interesų ugdymo kryptimi. Ateities sąrangą Amerikoj apibūdina tokie pagrindiniai medžiagos padalinimai: straipsniai, dailioji literatūra, darbai ir žmonės, organizacinis gyvenimas, knygų recenzijos, sportas, įvairenybės, pastabos pastabėlės ir humoras.

Straipsnių skyriuje per šiuos pastaruosius 14 metų rastume įvairių vyresniųjų, kitados Lietuvoje subrendusių bendradarbių. Iš jų visų pastoviausias buvo „Jaunystės Maršo" autorius Alfa Sušinskas, nereti — St. Barzdukas, A. Damušis, P. Jurkus, Z. Ivinskis, P. Naujokaitis, J. Petrėnas, S. Sužiedėlis ir kiti. Naujas Ateities žurnalistų prieauglis per šiuos 14 metų taip pat buvo nemažas: A. Barzdukas, J. Baužys, I. Banaitytė, A. Kasiulaitis, D. Karaliūtė, K. Keblinskas-Keblys, G. Kijauskas, A. Kezys, V. Kleiza, R. Kriaučiūnas, K. Kudžma, P. Kaufmanas, A. Kucinaitė, S. Leimonas, A. Liulevičius, J. Medaitis-Medus, V. Natkus, G. Naujokaitis, A. Nockiūnas, F. Palubinskas, A. Sabaliauskas - Sabalis, D. Skudžinskaitė, A. Skirmuntaitė, E. ir V. Skrupskelytės, K. Skrupskelis, A. Sužiedėlis, I. Stasaitė, J. Šoliūnas, R. Šviedrys, A. Tamošaitis, K. Trimakas, A. Vedeckas, Vyt. Vygantas, P. Zaranka, Vyt. Žvirzdys - Vardys ir kiti.

Iš kūrybinių talentų tęsė bendradarbiavimą Alė Rūta, Al. Baronas, K. Bradūnas, K. Grigaitytė, P. Jurkus, Pr. Kozulis, V. Kazokas, A. Nyka-Niliūnas, N. Mazalaitė, A. Vaičiulaitis ir kiti. Iš naujų, gausiau savąja kūryba pasireiškusių, buvo: O. Ališytė, D. Aleksandravičiutė, L. Andriekus, A. P. Bagdonas, G. Banaitytė, A. Baužinskaitė, V. Bogutaitė, A. Bendoriūtė, G. ir E. Buračaitės, Vl. Butėnas, B. Babušytė, K. Dainytė, R. Durickaitė, D. Giedraitytė, B. Empakerytė, V. Jonikas, K. Keblys, R. Kisielius, J. Končius, A. Karvelytė, V. Karečkaitė, A. Kuolaitė, A. Katelytė, A. L. Kazlas, S. Liulevičiutė, G. Macelytė, E. Marijošiutė, J. Minelga, D. Nauragytė, V. J. Narbutas, P. Natas, N. Narutė, D. Noreikaitė, D. Prikockytė, S. Prapuolenytė, A. Sabalis, J. Sakalas, D. Sadūnaitė, A. Sužiedėlis (Čiuka Dėlis), J. Stelingis, J. Šoliūnas, E. Tumienė, D. Vebeliūnaitė.

Per šį tarpsnį Ateitis minėjo savo sukaktis: Vokietijoj 36 metų (' 47, N 1), o Amerikoje 40 metų (' 51, N 2) ir 45 metų ('56 N 2). Šios auksinės sukaktys, aišku, pralenkia visas, bet kartu ir pasunkina aprėpti tokią gausią šio žurnalo medžiagą, o kartu pilniau įvertinti praeitą istorinį kelią. Ateitis tikrai verta mūsų pagarbos ir pasididžiavimo. Ji buvo mokykla ir pakopa daugeliui atrasti naujų įkvėpimų minties darbui, organizacinei veiklai, kūrybai.

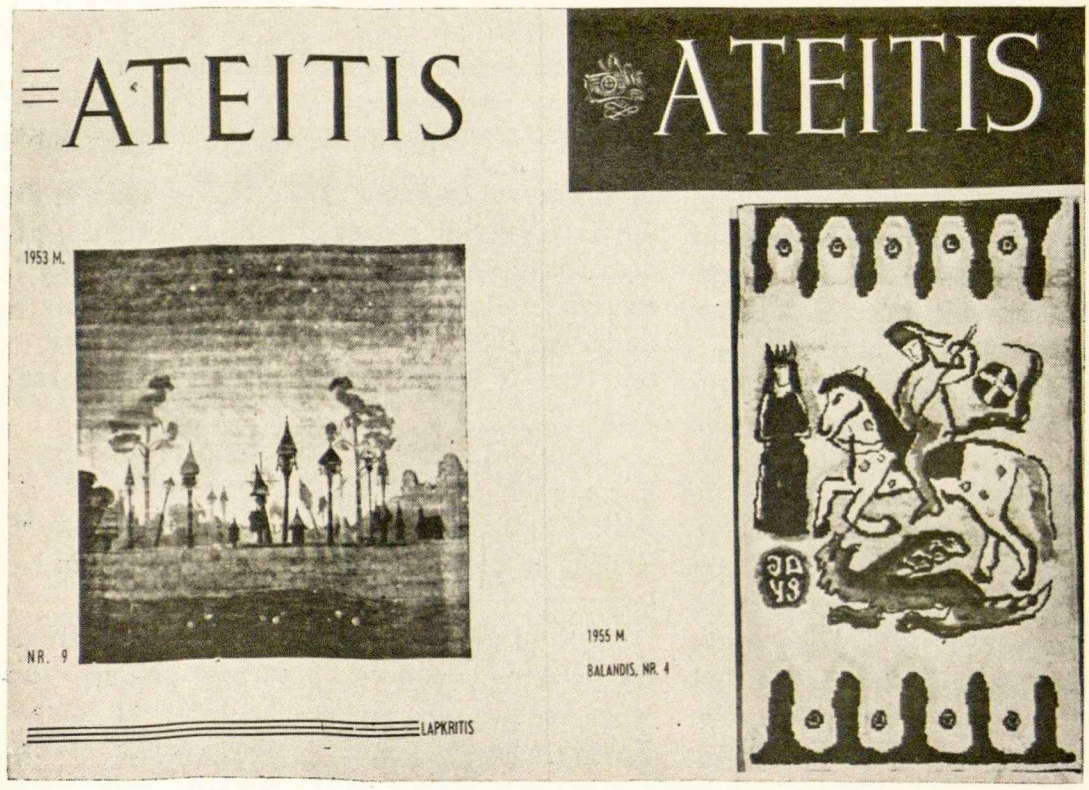

„ATEITIS" IR JOS UŽDAVINIAI

(Įvadas pirmajam „Ateitis" numeriui 1911 m. vasario mėn. — priedui prie „Draugijos" žurnalo No. 50).

Darbuodamos dėl ateities nuo pat savo atsiradimo, „Draugija" buvo tikra, kad jai prie savo gana plataus programo ilgai dar nereikės naujų darbo sričių ieškoti, nauji dirvonai spaudos arklu judinti. Bet **homo proponit, Deus disponit.** Ne veltui gyvename XX amžiuje, bevėlio telegrafo gadynėje.

Gyvenimas verda ir kunkuliuoja, išmeta pasaulin kasdieną šimtus naujų idėjų, gimdo vis naujas minčių sroves, formuluoja naujas problemas, į kurias šiaip ar taip prisieina atsiliepti. Tai matome kitur, tas - pat, tik bent kiek mažesniame masštabe, apsireiškia ir pas mus. Taigi įvairių aplinkybių priversti esame **pro publico bono** prisiimti ant savęs dar vieną naštą — leisti prie „Draugijos" neapmokamą priedą vardu „Ateitis".

Tan priedan dėsime raštus mūsų gabesnės krikščioniškomis pažiūromis jaunuomenės, kurios ačiu Dievui kasdien vis daugiau atsiranda. Krikščioniška jaunuomenė, visada **par excellence** idealistė, yra amžina idealų gerbėja, naujų kelių jieškotoja, ateities tvėrėja. Būdama instinktyviška pesimizmo priešininkė, ji drąsiai žengia ateitin, niekados nepasiduoda nusiminimui, nežiūrėdama į jokius dabarties smūgius; ji visada stipri dvasia, nes širdyje turi meilę trijų absolutiškųjų idealų — visuaugščiausios tiesos, visuaugščiausio labo ir visuaugščiausios grožės. Mes, senesnioji karta, tų idealų neįstengėm įvykdinti, taigi mūsų neužbaigtą darbą skuba imti į savo rankas mūsų jaunuomenė. Be abejo ir ji to darbo pilnai nenuveiks, bet tai niekis; gerai, kad nors bent kiek jį pirmyn stumtels. O tai ji gali padaryti — nes ji juk tam ir jaunuomenė, turinti daug spėkų, didelę energiją, neataušintą širdį, pilną meilės ir pasišventimo.

Taigi pirmiausią vietą „Ateityje" užims amžini religijos ir mokslo klausimai, dedami paprastai kiekvienos rimtos pasaulėžvalgos pamatan, būtent — tikybiniai, filosofiški, doriški, ir t. p., suformuluoti pagal naujausių šios gadynės pažiūrų ir gvildenami krikščioniškojo mokslo šviesoje. Bus tai tiesos sritis.

Antroje vietoje eis poezija ir įvairios rūšies beletristika. Sulig savo esybės — poezija ir beletristika privalo būti grožio išreiškėjos, įkūnijančios gražią mintį gražioje formoje. Todėl „Ateitin" bus dedama tik tokie dailiosios tvėrybos veikalai, kurie ištikro atsižymės gražia mintimi ir dailia forma. Bus tai — antroji grožės sritis. By kokiems šlamštams čia nebus vietos.

Šalip tų dvejų sričių „Ateitis" stengsis užimti dar ir trečią labo bei gerovės sritį, ypatingai ant kiek ji paliečia mūsų moksleivijos gyvenimą ir jos materialinį padėjimą. Nes mat ir moksleivis ar moksleivė — žmonės, turi ne vien dušią, idėalų trokštančią, bet ir kuną — paprasto materialinio palaikymo reikalaujantį. Kunui badu bestimpant — ir idealai nublunka. Taigi „Ateitis" rūpinsis materialiniu moksleivijos būvio pagerinimu, interesuosis moksleivių savyšalpos organizacijomis, jaunuomenės šelpimo įstaigomis, jų veikimu pas mus ir užrubežyje, davinės taipogi faktiškas žinias apie įvairias vidutines ir augštesnias mokyklas, kaip ten mokslas pastatytas, kiek ten yr lietuvių, kaip jie gyvuoja, ką jie veikia ir t. t. Ypatingai „Ateičiai" rupės katalikiškos studentijos gyvenimas ir veikimas pas mus ir kitur, ypač jų organizacijos, korporacijos, draugystės, kuopos etc.

Suprantamas dalykas — „Ateityje" nebus užmiršta — speciališkoji jaunuomenės literatūra bei laikraštija pas mus ir užrubežyj. Ji yra šiandiena jau gan skaitlinga, įvairių rušių ir pakraipų. Taigi jei ne visų, tai bent svarbesnių moksleivijos organų ir veikalų bus davinėjama „Ateityje" recenzijos, kritikos, charakteristikos ir tt.

Galop „Ateities" smulkmenose ras vietą visokie moksleivijos sumanymai, projektai, lavinantis protą uždaviniai, redakcijos atsakymai, apskelbimai ir tiems panašųs margumynai.

Tuo būdu „Ateitis", norėdama tikrai patarnauti moksleivijai — stengsis apimti visą jos gyvenimą, su visais jo idėaliniais, ir materialiniais reikalais.

Tągi savo platų programą „Ateitis" žinoma, tik tuomet beįstengs išildyti, jei jųs, draugai skaitytojai, paskubėsite jai tame darbe padėti savo užuojauta, patarimu ir darbu, nešdami lyg skruzdės, kiekvienas iš savo kampelio bei mokyklos įvairius straipsnius, korespondencijos, statistiškas žinias, ir t.p. medegą.

Darbuodamiesi del „Ateities", sulig nurodytojo programo ir nurodytoje pakraipoje, jųs atnešit naudą nevien sau, bet ir visai Lietuvai, nes stengdamiesi sunaudoti savo jaunas tvėrimo spėkas „Ateityje", jųs jas tikrai išlavinsite, sustiprinsite ir tuo budu tinkamai išanksto prisirengsite prie sunkesnio jus ateityje laukiančio darbo Lietuvos labui.

* * *

Suprantamas dalykas, „Ateitis" negali jau šiame pirmame savo n-je visą augščiaus išdėstytą programą išpildyti. Kaip kiti laikraščiai, taip ir „Ateitis" čion vos tepradeda savo darbą. Pradeda gi nuo pirmutinės, tiesos srities. Kas manoma toje srityje veikti — skaitytojai ras sekančiame programiniame draugų „Ateitininkų" straipsnyje, kurį ir patariame visiems skaitytojams atidžiai ir sąžiningai permedituoti.

„DRAUGIJOS" REDAKCIJA.

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

Prof. Pr. Dovydaičio šaržas, pieštas dail. A. Vaičaičio, 1936 m. gruodžio mėn. Ateities viršelyje. Numeris paties Pr. Dovydaičio ranka dedikuotas prel. J. Balkūnui, jo atsilankymo Lietuvoje proga.

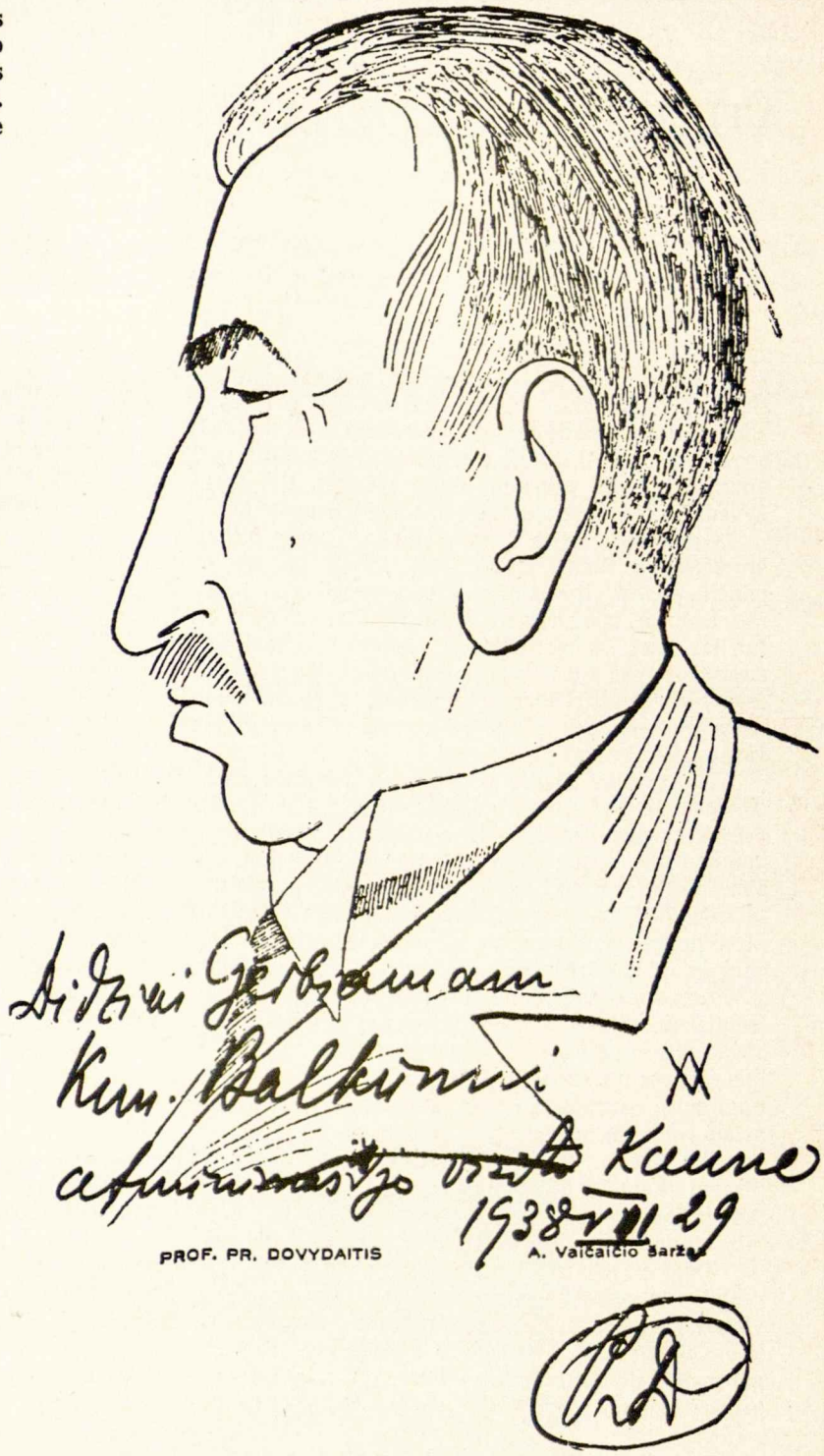

PROFESORIUS PRANAS DOVYDAITIS

RITA JARAITĖ

1886 m. gruodžio mėnesio 2 dieną, Marijampolės apskrity, Runkių kaime, mažažemio šeimoje gimė nepaprastai būdingo charakterio, tipiškas lietuvis — Pranas Dovydaitis, kuris vėliau savo gyvenimu simbolizavo mūsų tautos skurdžią, bet heroišką praeitį, ir pakėlė uždangą į Lietuvos ateities kultūrinius laimėjimus.

Dovydaičių gausioje šeimoje, Pranas buvo vyriausias sūnus. Namuose pramokęs rašyti ir skaityti lietuviškai ir šiek tiek rusiškai, 1896 metų rudenį pradėjo lankyti Višakio Rūdos mokyklą, kurią lankė apie porą metų. Atliekamu laiku padėjo tėvams šešių hektarų ūkyje. Taip pat ganydavo miškuose gyvulius, godžiai skaitydamas lietuviškąją draudžiamą spaudą ir rusiškas knygas. Namie pasimokęs, 1903 metais išlaikė egzaminus į penktąjį skyrių pavyzdinėje mokykloje prie Veiverių Seminarijos. Pirmuoju mokiniu ją baigęs ir 1904 metų pavasarį išlaikęs įstojamuosius egzaminus, buvo priimtas į Veiverių Mokytojų Seminariją. Antraisiais mokslo metais Pranas Dovydaitis už lietuvišką veikimą ir dalyvavimą seminaristų streike iš seminarijos buvo pašalintas. Grįžęs namo 1906 m. kurį laiką mokytojavo lietuviškoje mokykloje Višakio Rūdos bažnytkaimyje. Vėliau, be lėšų ir mokytojo, savo jėgomis pasiruošė iš gimnazijos kurso, ir 1908 m. Marijampolėje išlaikęs egzaminus, gavo brandos atestatą. Dabar, būsimajam Lietuvos mokslininkui ir didžiajam Ateitininkijos kūrėjui, atsivėrė durys į aukštojo

mokslo platybes. Studijoms išvyko, kaip ir daugelis to meto lietuvių, į Maskvą.

Praną Dovydaitį traukė humanitarinės studijos - filosofijos, istorijos ir gamtos mokslai. Tačiau jis pasirinko fakultetą ne pagal savo pašaukimą, bet pagal reikalą. 1908 m. įstodamas į teisių fakultetą, jis galvojo, kad jį baigęs galės dirbti Lietuvoje ir tokiu būdu galės būti naudingesnis savo mylimam kraštui. Maskvos universitete lankyti du fakultetus buvo draudžiama. Tačiau Praną Dovydaitį visą laiką traukė humanitarinės studijos. Todėl jis pradėjo studijuoti istorijos-filosofijos fakultete, kaip laisvas klausytojas. Visą savo laisvalaikį praleisdavo universiteto bibliotekoje skaitydamas knygas. Antraisiais studijų metais, už parašytą istorijos - filosofijos fakulteto studentams - filosofams duotąją temą, Pranas Dovydaitis gavo sidabro medalį. Dar tebestudijuodamas jis vedė iš savo kaimo mergaitę. 1912 m. baigęs teisės mokslus grįžo su žmona į Runkius. Tų pačių metų rudenį įstojo į istorijos - filosofijos fakultetą, bet po metų studijas nutraukė. Studijų laikais Maskvoje Dovydaitis labai aktyviai reiškėsi lietuvių gyvenime. Jis skaitė Lietuvių Studentų Draugijoje referatus, rašė įvairiomis temomis straipsnių lietuvių žurnalams bei laikraščiams, kaip tai: „Vilčiai", „Aušrinei" ir „Draugijai". 1911 m. susitaręs su A. Dambrausku - Jakštu išleido Kaune „Draugijos" priedą „Ateitį", kurios pirmame numeryje išdėstė ateitininkų ideologines pažiūras. Žurnalas „Ateitis" buvo skirtas katalikams moksleiviams ir studentams. Apie Profesorių Dovydaitį 1936 m. „Ateities" žurnale mūsų didysis politikas ir visuomenininkas prelatas M. Krupavičius sako: „Pranas Dovydaitis Ateities žurnale dominuoja. Jis Ateitininkijos kūrėjas ir auklėtojas. Nesvarbu, kas ką sumanė, bet svarbu, kas tą sumanymą įvykdė. O faktas, kad Dovydaitis Ateitininkiją pradėjo kurti ir ją išugdė. Naujos katalikų srovės moksleiviuose ir studentuose įkūrimas, anais laikais buvo aktualus. Dovydaitis pasinaudojęs parengta dirva savo didįjį darbą padarė. Ir jo katalikiškoji Lietuva per amžius negalės už tai pamiršti". — Šitaip mūsų krašto didysis vyras įvertina profesoriaus Dovydaičio nuopelnus Ateitininkijai.

1913 m. Pranas Dovydaitis paskiriamas „Vilties" redaktoriumi Vilniuje. 1915 m., pirmojo pasaulinio karo metu, vokiečiams užėmus Vilnių, profesorius persikėlė į Kauną ir buvo pakviestas „Saulės" Draugijos gimnazijos direktoriumi. 1917 m. jis išrenkamas į Lietuvos Tarybą, kurioje būdamas, visa širdimi ir jėgomis, su kitais tarybos nariais, rūpinosi Lietuvos nepriklausomybės atstatymo reikalu. Jis yra 1918 m. vasario 16-tos Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo akto signataras. 1919 m. pradžioje, Lietuvos vyriausybei atsikėlus Kaunan, Pranas Dovydaitis buvo pakviestas prie vyriausybės vairo — ministeriu pirmininku. 1922 m. jis išrenkamas visų fakultetų branduolinio profesorių kolektyvo mokomo personalo nariu. Vytauto Didžiojo Universiteto profesoriumi Pranas Dovydaitis išbuvo iki sovietų okupacijos.

Profesorius yra parašęs daugiau, kaip šimtą didesnių ar mažesnių darbų, studijų ir populiarių straipsnių. Profesorius rašė iš savo tiesioginės specialybės — istorijos ir, be to, iš įvairių kitų mokslo šakų, kaip pedagogikos, religijų istorijos, gamtos filosofijos, literatūros, geografijos, klimatologijos ir net hidrologijos. Jis buvo didelės erudicijos ir didelio talento. Naudojosi pasauline literatūra ir sugebėjo parinkti, kas įdomu ir reikalinga. Dovydaitis buvo darbštus ir vaisingas mokslininkas. Žmogus teisingas ir teisus, pasakydamas visada teisybę, kartais pats nukentėdavo. Vytauto Didžiojo Universitetas, įvertindamas Dovydaičio darbus, 1928 m. išrinko jį ordinariniu profesorium ir 1935 m. suteikė jam filosofijos daktaro garbės titulą. Dovydaitis daugiausia patarnavo Lietuvos mokslui sunkiomis sąlygomis, įkurdamas ir leisdamas mokslo žurnalus.

Pradėjęs reikštis visuomeniniame darbe dar vaiku būdamas, neapleido šio darbo per visą savo gyvenimą. Pradėjęs versti Ateitininkijos darbų vagą, dar prieš pirmąjį pasaulinį karą, vertė ją visą savo amželį. 1925 m. antrajame ateitininkų kongrese Kaune, profesorius Dovydaitis buvo išrinktas pirmuoju vyriausiu ateitininkų vadu. 1927 m. Palangos Konferencijoje išrinktas nuolatiniu Federacijos garbės pirmininku. 1934 m. su Pranu Dielininkaičiu ir J. Katiliumi suorganizavo krikščionių darbininkų profesinę sąjungą ir iki bolševikmečio išbuvo jos pirmininku. Per daugelį metų Pranas Dovydaitis išbuvo katalikų veikimo centro vice-pirmininku ir dar dirbo daugelyje kitų kat. organizacijų.

1932 m. už pasakytą pavasarininkų kongrese kalbą, Marijampolės komendanto buvo nubaustas trims mėnesiams kalėjimu. Mat, jo kalboje komendantas įžiūrėjo neva tai „vienos visuomenės dalies kurstymą prieš kitą ir prieš vyriausybę".

1936 m. švietimo ministerio įsakymu buvo atleistas iš universiteto, nes dalyvavęs tuo laiku vyriausybės uždraustoje ateitininkų veikloje, bet vėliau priimtas atgal į universitetą su sąlyga, kad daugiau moksleivių ateitininkų tarpe veiklos nevarysiąs. Bet, nežiūrint to, jis vistiek pasiliko „Ateities" žurnalo atsakinguoju redaktorium ir leidėju.

Profesorius Dovydaitis buvo labai geros ir gailestingos širdies žmogus. Jis visada sušelpdavo nelaimėn patekusį brolį lietuvį. Ypatingai jis pagelbėdavo neturtingiems mokiniams ir studentams. Kartais neturėdamas savų pinigų, jų pasiskolindavo, kad tik neliktų alkanas jo pažįstamas studentas ar moksleivis.

Bolševikams Lietuvą okupavus 1940 m. teologijos - filosofijos fakultetas buvo uždarytas ir Pranas Dovydaitis iš profesoriaus pareigų buvo atleistas. Nuo to laiko jis gyveno savo ūkyje prie Dubysos, kur buvo gavęs žemės, kaip Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras. Iš savo ūkio, 1941 m. birželio 15 d., kaip ir kiti tūkstančiai lietuvių, su šeima buvo išvežtas į Rusiją. Apie jo tolimesnį likimą tikrų žinių neturima. Buvo gandų, kad jis ištrėmime miręs. Reikia manyti, kad tai teisybė, nes ištremti žmonės į sovietų Rusijos gilumą priverčiamiesiems darbams, žiauriose gyvenimo sąlygose ilgai ištverti negali. Profesorius Pranas Dovydaitis jau būtų apie 75 metų amžiaus.

Visa Lietuva, ypatingai mes ateitininkai, Praną Dovydaitį visada prisiminsime su didele pagarba, kaip taurų Lietuvos patriotą, žymų mokslininką ir didelį Ateitininkijos vadą. Profesorius Dovydaitis savo didžiais darbais mūsų kraštui pasistatė sau nesugriaunamą paminklą, ir, kaip šviesi ir heroiška asmenybė, liks amžiams mūsų istorijoje.

... kad nepasiliktumėm tuščiais pagyrais ir niekšais — veidmainiais, būtinai turime padaryt ir kiek galint greičiau, kad Katalikų Bažnyčios Kristus Dievas - žmogus, yra mums tikriausias faktas. Tą darbą darydami mes turime į nieką neatsižiūrėt, prieš nieką nesustot, kad ir mūsų „laisvės" amžiuje mums reiktų katakombas gamintis ir į jas persikraustyti. Šį pirmą ir didžiausią savo uždavinį atliksime tuomet, kai savo gyvenimu parodysime, kad mes ne tokie kaip kiti, kad mes vadovaujamės kitokiu mokslu, kitokiais principais, klausome kitokio mokytojo, siekiame kitokį tikslą...

ATEITIS Nr. 1. „Trys Pamatiniai Klausimai".

ONA DOVYDAITYTĖ-MALKO

PROFESORIUS ARIA ŽEMĘ

ATSIMINIMAI APIE MANO TĖVELĮ PROFESORIŲ PRANĄ DOVYDAITĮ

Daugumai jaunųjų ateitininkų mano tėvelis prof. Pr. Dovydaitis yra žinomas tik iš pavardės. Kai kuriems apie jį gal papasakojo kuris nors iš jų tėvų, kuriems prieš daugelį metų teko mano tėvelį pažinti ir susitikti. Kaip tik vienas tokių jaunuolių ir paskatino mane pasidalinti su šio žurnalo skaitytojais atsiminimais iš mūsų gyvenimo šeimoje. Nelengva yra rašyti apie tai, kas įvyko prieš 20 ir daugiau metų, tuo labiau, kad šiandien į viską žiūriu kitokiom akim negu tais laikais, kai dar gyvenom kartu. Labai norėtųsi grįžti ton nerūpestingon vaikystėn ir vėl pergyventi iš naujo tuos trumpus kartu išgyventus metus. Šiandien atrodo, kad tai buvo didelė privilegija, kurios mes vaikai nebranginom, nes tuomet viskas buvo taip naturalu ir įprasta, kad atrodė, toks gyvenimas tęsis amžinai, kaip ir dauguma vaikų mano, kad jų tėvai yra amžini, kol vieną dieną neatsistoji prieš faktą, kad jų daugiau nebematysi.

Šeimos gyvenimas! Kad galėtum dar vaikystėje suprasti apie šio gyvenimo trumpumą ir nepastovumą ir kad žinotum, jog vieną dieną tikrai būsi nuo jų atskirtas gal tik tuo atveju sąlygos gyventi kartu būtų branginamos ir vertinamos.

Kai gyvenom kartu, tuomet mūsų tėvelis mums atrodė ir per pamaldus, ir per griežtas, ir nemoderniškas. Pats jis nepripažino ir neieškojo jokio liuksuso ir nevertino patogumų, todėl nedaug dėmesio kreipė į mūsų reikalavimus ir užgaidas; reikalavimus vaikų, augančių visai kitoje aplinkoje ir kitose sąlygose, negu jis pats augo. Pats sau asmeniškai labai mažai turėjo reikalavimų ir visame kame buvo paprastas ir kuklus. Geriausias pavyzdys jo paprastumo buvo jo darbo kambarys, vadinamas *kabinetu*. Tas kambarys buvo paprasčiausiai apstatytas visam mūsų mediniam namelyje, kuris stovėjo Žaliam Kalne ant šlaito, prie Aušros tako. Ten nebuvo nei minkštos „kėdės", nei užuolaidų ant langų, nei kilimo, nei paveikslų. Paveikslams ten nebūtų ir vietos, nes visos trys sienos, kurios neturėjo langų ar durų, buvo apstatytos lentynom ir prikrautos knygų nuo grindų iki lubų. To dar neužteko, nes knygos buvo sukrautos krūvomis ant žemės: nebuvo daugiau vietos lentynose, bei mažame kambarėlyje prie kabineto, kuris buvo lyg knygų sandėlys. Viduryje kambario stovėjo rašomasis stalas, apkrautas raštais, popieriais, korektūrom iš spaustuvių ir vėl knygom. Dvi kėdės ir sofa kampe sudarė visus šio kambario baldus. Paprasčiausia lempa, tokios, kokios būdavo dažniausiai valdiškose įstaigose, kabojo ties viduriu stalo nuo lubų, ir ją buvo galima pakelti arba nuleisti, nes jei nerašydavo, tai skaitydavo dažniausiai stovėda-

Pirmoji Ateities redakcinė komisija; stovi — V. Endziulaitis, E. Draugelis, Z. Starkus; sėdi — Pr. Dovydaitis ir P. Grajauskas.

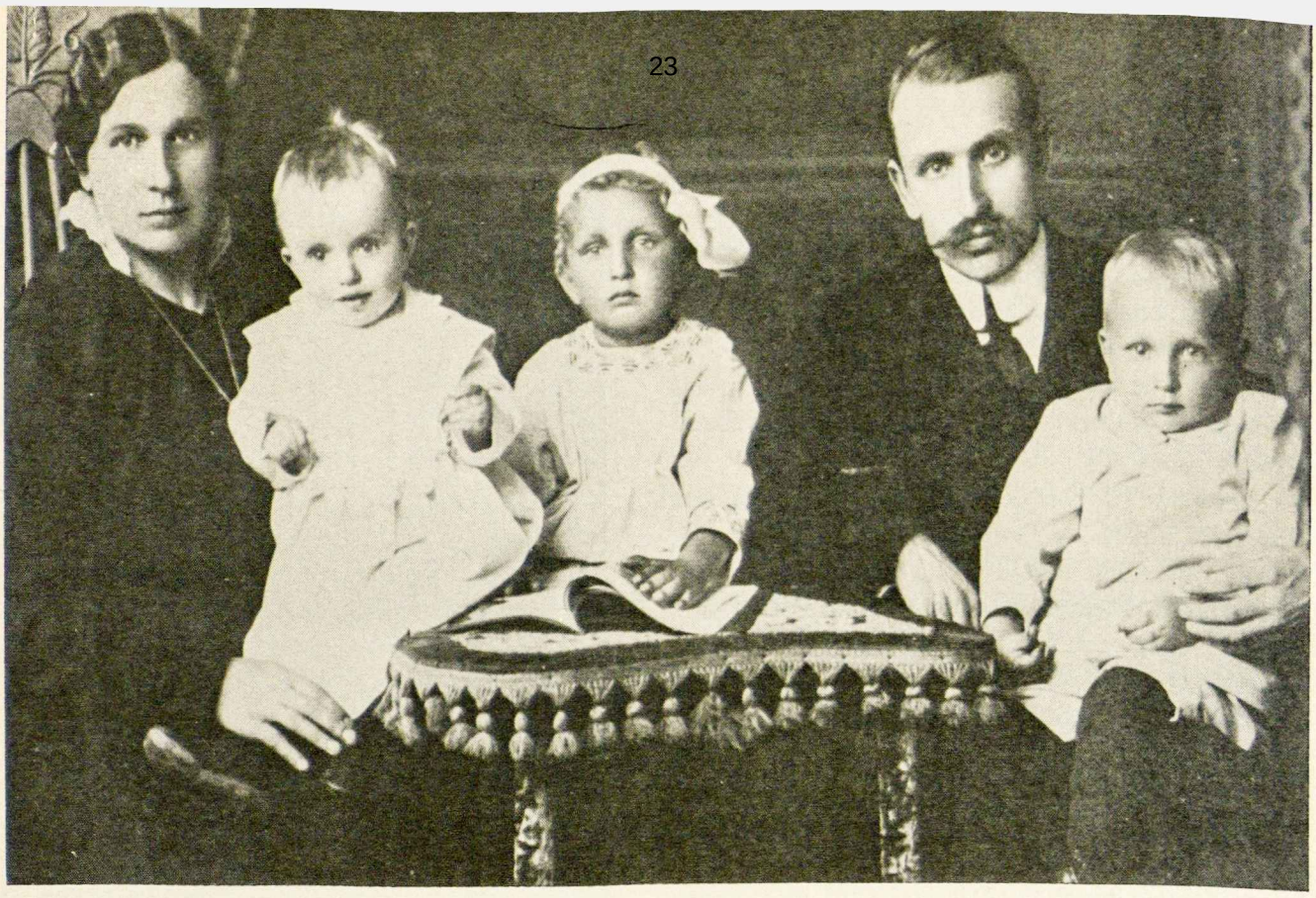

Dovydaičių šeima Kaune 1918 metais

mas. Vienos durys iš to kambario vedė į stiklinę verandą. Tik šis kambarys turėjo nepaprastai gražų vaizdą per abu langus. Apačioje buvo matyti miestas: vasarą žalias, o žiemą baltas. Kai rudenį nukrisdavo lapai nuo medžių, iš šalia esančios verandos galėjom matyti laikrodį Karo Muzėjaus bokšte. Ankstyvą pavasarį mes ten bėgdavom žiūrėti, ar jau eina ledai Nemune.

Nors tas kambarys skaitėsi ramiausias ir toliausiai nuo mūsų keturių triukšmadarių, kurių amžius buvo nuo 1 iki 12 metų, tačiau jis buvo taip pat ir šalčiausias, nes buvo kampinis ir turėjo prastą krosnį. Dažnai jame tėvelis dirbdavo ilgas valandas, užsimetęs apsiaustą ant pečių. Jo rašomasis stalas visiems buvo „tabu". Nuo jo net neleisdavo valyti dulkių, kad nesumaišytų, nes dažnai tuo pačiu metu rašydavo keletą darbų. Taip pat nevalia buvo išmesti nei vieno prirašyto popierio lapo nors gulėdavo ant grindų: mat, vieną sykį nauja mergina betvarkydama jo kambarį suglemžė keletą lapų nuo grindų ir išmetė. Pasirodo, vėjo buvo nupūsta dalis kokio tai jo rankraščio. Mes vaikai ten nebūdavom pageidaujami, bet jei laikydavomės labai tyliai, tai leisdavo žiūrinėti knygas ir žurnalus. Knygų dauguma buvo vokiečių kalboje, nors netrūko rusiškų, angliškų, prancūziškų, ispaniškų, itališkų, portugališkų, nebekalbant jau apie lotyniškas ir graikiškas.

Grožinės literatūros jo kambaryje kaip ir nebuvo, nebent vienas kitas iš pasaulinės literatūros klasikų svetimom kalbom. Dar ir dabar gyvai atsimenu tą neišdildomą įspūdį, kurį man padarė Dantės *Dieviškosios komedijos* iliustracijos, kai aš tą knygą radau tėvelio kambaryje; man buvo 8 metai. Jis turėjo nekartą aiškinti, ką reiškia tie žmonės ar paveikslai. Vardai kaip Virgilijus, Beatričė, Frančeska da Pimini kėlė baimę ir susižavėjimą, neminint visų pragaro sferų ir visų nusidėjėlių, šiurpiai pavaizduotų.

Mes gaudavom visas tuo metu išeinančias spaudoje grožinės literatūros knygas. Tėvelis jas mums padalindavo pagal amžių arba pageidavimą. Be to, jis gaudavo taip pat savo leidžiamiems laikraščiams recenzuoti knygas, kurios vėliau taip pat tekdavo mums.

Dar būdami gimnazijoje eidavom prašyti jo pagalbos namų uždaviniams, su kuriais mums buvo sunku susidoroti. Daug kartų tame kambaryje buvo rungtasi su lotynų kalbos žodžių linksniuotėm ir matematiškom problemom. Tai buvo kančia ir jam ir mums. Tuo mes jį atitraukdavom nuo kokio nors skubaus ar svarbaus darbo, ir retkarčiais jis net pykdavo ant mūsų, kad negreit susigaudom, ko iš mūsų reikalaja. Būdamas apsikrovęs nepabaigiamais darbais ir beveik niekad neturėdamas laiko, nemėgo matyti ir mūsų išdykaujančių tarpusavyje ar neproduktingai leidžiančių laiką. Beveik visuomet išeidamas iš namų ar grįždamas, pereidavo per mūsų kambarius ir pa-

žiūrėdavo, ką veikiam bei skaitom, ir paklausdavo: „kaip su pamokomis?"

Būdami maži, mes daugiau laiko praleidom su juo, negu paaugę. Nusivesdavo jis mus į spaustuvę senamiesty, kur spausdino keistais vardais mums skambančius žurnalus: *Kosmos, Logos, Soter*. Bandydavo jis kartais aiškinti, ką tai reiškia, bet kai mes nesuprasdavom, pasakydavo: „Kai išmoksit graikiškai — suprasit!"

Jei jis ir tikėjosi, kad kuris nors iš mūsų bus jam padėjėju jo darbuose, niekad to nepasakė. Niekada nebandė paveikti mus renkantis sau studijų objektą. Niekad negirdėjau kurią nors mokslo šaką aukštinant ar mažinant vertę kitos. Visą, ką norėjom, galėjom mokytis. Taip pat niekada nevertė mus būti ateitininkais. Žinau, kad jam buvo nemalonu, gal ir skaudu, kad savo paties šeimoje nerado pritarimo tam, kas buvo taip artima jo širdžiai. Būdami patys religingi mūsų tėvai, žiūrėjo, tik kad mes atliktume savo religines prievoles. Nelabai tėveliui patikdavo, kai mes stengdavomės patekti į taip vadinamas „tinginių mišias" (vėliausios, trumpiausios ir be pamokslo). Tėvai patys labai griežtai laikėsi pasninkų: gavėnioje ir advente 2 kart savaitėje be mėsos. Būdavo dienos, kai jie pasninkaudavo sausai, t. y. net be pieniškų valgių. Iš vis valgis mūsų tėveliui buvo nesvarbu. Man kartais atrodė, kad jis net nepastebi, ką jis valgo. O vistiek vienas patiekalas — bulviniai blynai — kažkodėl skaitėsi jo mėgiamas, nes mūsų senelė juos jam kepdavo, kai mes nuvažiuodavom į jo tėviškę, į Runkius. Senelė taip pat neleido jo vadinti „tu" ir mes visuomet kreipdavomės „jūs", kas sukeldavo ne kartą nusistebėjimą ir net juoką mūsų draugų tarpe.

Ypatingą nuotaiką jam sukeldavo Didžioji Savaitė. Dažnai mums aiškindavo Velykų liturgiją ir jos simboliką. Nepaprastai daug žinojo citatų iš Šv. Rašto. Ypač iš N. Testamento, su kuriuo galima sakyti, nesiskirdavo ir beveik visuomet nešiojo švarko kišenėje. Mus dažnai papeikdavo dėl netinkamo liet. kalbos vartojimo. Jis joje rasdavo barbarizmų, rusicizmų, anachronizmų, nors mes lankydami liet. gimnazijas tik ta kalba ir tekalbėjom.

Atostogaudavom mes dažniausia be jo. Jis nuveždavo mus ar tai į savo tėviškę ar į Palangą — pats pabūdavo keletą dienų ir pranykdavo. Vėl atsirasdavo, kai reikėdavo mums grįžti atgal. Dirbti jam, atrodė, maloniausia namie tarp savo knygų, užrašų, enciklopedijų.

1937 iš Žemės Ūkio Ministerijos gavo žemės (apie 20 ha), kaip 16 Vasario signataras. Žemė

Pr. Dovydaitis su žmona Maskvoje 1912 metais

anksčiau priklausė Marcinavos dvarui ir vadinosi Paprieniai. Porą metų tas plotas buvo, berods, išnuomojamas, bet vieną kartą nuvažiavęs pamatė, kad nuomininkas alina žemę, staiga nutarė pradėt ant jo statyt trobesius ir persikelti ten gyventi, kai kurią dieną nustos dirbti universitete. Jam atrodė, kad ten bus ideali vieta ir darbui ir poilsiui. 1940 m. gegužės mėnesio pradžioje užsitraukė didelę paskolą Žemės Banke ir pradėjo statyti trobesius. Šviesios atminties kan. F. Martišius, didelis ir senas tėvų draugas, užveisė didžiulį sodą. Jam mano tėvai jautė ypatingą simpatiją, kadangi jis buvo tas, kuris surišo juos „neatrišamu mazgu". Tėvelis dar nupirko keletą hektarų miško, kuris buvo tarp jo žemės ir Dubysos.

Vieta buvo labai graži ir jis su įprastu jam uolumu pradėjo kurtis. Buvo jau net parvežęs porą vežimų knygų. Visų aplinkinių kaimynų nustebimui pats arė žemę. Mums jis atrodė patetiška figūra, kai basas, sušilęs ir vėjo draikomais žilstančiais plaukais jis ėjo paskui arklą. Mes jau-

tėmės lyg ir nesmagiai, galvodami, kad jis mažina savo orumą ir juokina žmones. Jam visai nebuvo svarbi nei mūsų, nei kitų nuomonė. Jau mes ir anksčiau bandydavom jį „reformuoti". Jo manieros, elgesys, apsirengimas susilaukdavo kritikos ir net pajuokos iš jo kolegų profesorių, buvusių mokinių ir kitų asmenų, su kuriais jam tekdavo susidurti. Net ir prof. J. Eretas savo knygoje apie Šalkauskį rašo: „Nė vienas negalėjo suprasti, kad toks mokytas ir kilnus žmogus galėjo būti toks beformiškas ir net šiurkštus". Labai tėvelis nemėgo kaip tik išviršinių formų, varžymo ir bet kokio dirbtinumo, ir mūsų „reformoms" jis nepasidavė. Tik numodavo ranka ir pasakydavo, kad reikia bijoti Dievo, bet ne žmonių.

Vėliau daug kartų galvodama apie jį, priėjau išvados, kad, greičiausia, jis pats nejautė, kokį įspūdį kitiems daro jo išvaizda ar tas, taip vadinamas, stačiokiškumas. Iš dalies tai buvo charakteringas reiškinys tų laikų akademikų, ėjusių mokslus Rusijoje, kaip ir jis. Svarbiausias dalykas kitame asmenyje jam buvo to žmogaus *vertė*. Jam asmenybė nusverdavo išorę. Į tuos „trūkumus", kuriuos kiti taip dažnai pastebėdavo jame, neretai perdėdami, jis beveik nekreipdavo dėmesio. Kitas svarbus faktorius jo būdui buvo jo skurdi vaikystė neturtingo ūkininko labai didelėje šeimoje. Jo tėvai turėjo 18 vaikų (užaugo tik 8). Jis buvo pats vyriausias ir jam teko eiti ir auklės pareigas, ir piemenėlio, ir padėti tėvui prie ūkio darbų. Kai nepasotinamo mokslo troškimo vedamas, jau suaugęs jaunuolis atsidūrė universitete, ilgų metų įpročiai buvo perdaug įsigalėję ir netaip lengvai jais buvo galima atsikratyti. Kultivuoti gražioms manieroms jis neturėjo nei progų, nei laiko, gal net ir noro. Studijuodamas jis nelankė nei kavinių, nei teatrų, nei šaunių studentiškų pobūvių. Todėl net ir tokie dalykai, kaip muzika, tapyba, teatras jam liko nepažįstami ir svetimi ir kaip tokie jo neviliojo ir nedomino. Nors mus, savo vaikus, leido mokytis muzikos ir pianiną mūsų namuose atsimenu nuo to laiko, kai atsimenu save.

Tėvelis turėjo nuostabų protą, bet mes negalėjom jo įtikinti, kad šiam pasaulyje labai dažnai, kartais net perdažnai, santykiaujant su kitais žmonėmis manoma, kad išviršinės manieros, gražus elgesys, mokėjimas apsirengti, laikymasis draugijoje yra lyg atspindys vidujinės kultūros. Nesuklysčiau pasakydama, kad jam netik kad nepatiko visa, kas atrodė nenuoširdu ir nenaturalu, bet net nemėgo kai perdaug dėmesio buvo kreipiama į išvaizdą. Nemėgo jis dažymosi ir daug kartų barė mane dėl lakuotų nagų ir kitų moteriškų silpnybių.

Daug kartų teko girdėti jo papeikimus mūsų naujajai inteligentijai, kuri pati daugumoje išėjusi iš kaimo, vėliau neretai kratėsi jo ir stengėsi likti mieste pasisavindama visas miesčioniško gyvenimo ypatybes bei ydas. Jis svajojo apie šviesų ir susipratusį kaimą, kuris nebuvo galimas be tam tikro pasiaukojimo iš šviesuolių pusės. Neretai jis pakritikuodavo ir kai kuriuos klebonus, kurie perdaug laisvo laiko praleisdavo prie stiklelio ir proferanso. Nemėgo jis ir tokių — jų tarpe ir mes jo vaikai, kurie laikėsi indiferentiškai ir nekartą kartojo, kad kiekvienas yra individualiai atsakingas už visas negeroves vykstančias mūsų tautoje. Su kartumu užsimindavo apie vieną aukštą dvasiškį, kuris nenorėdamas gadinti santykių su tuometine valdžia, nedarė jokių žygių dėl ateit. moksleivių kuopelių uždarymo gimnazijose. Už tai jis pats kiekviena proga kėlė balsą dėl įvairių skriaudų, daromų ateitininkams ir nekartą dėl to nukentėjo. Sėdėjo ir kalėjime, buvo atleistas iš universiteto, bet tas jo negąsdino.

Labai daug važinėjo po provinciją. Lietuvą buvo išvažinėjęs skersai ir išilgai. Apgailestaudavo, kad mes taip veržiamės į užsienius, dar tinkamai nepažindami savo krašto. Daug jis mums pasakodavo apie ežerus, salas, upes ir istorines vietoves. Vėliau tą krašto pažinimo meilę stengėsi paskleisti tarp moksleivių, ruošdamas jiems „Gamtos Draugo" ekskursijas, kurių kaip tik viena baigėsi jam kalėjimu. Dar nebaigus užsimoto maršruto, kelionėje buvo areštuotas ir pasodintas į Bajorų kalėjimą. Vėliau buvo perkeltas į Marijampolės kalėjimą. Bajorų kalėjime pirmą kartą pamačiau savo tėvelį už grotų ir pradėjau verkti. Jis tik juokėsi iš mano ašarų, nieko nesiskundė, tik pasakė, kad išmoko naujo darbo — skaldyti akmenis. Atsimenu, kai grįžo iš kalėjimo vieną lietingą rudenio dieną su užauginta barzda, kuri jam, mano nuomone, labai tiko, bet jis, žinoma, tuoj ją nusikirpo.

Nors ir buvo jautrus ir gailestingas vargšams ir visiems visada padėjo, kiek galėjo, ar tai buvo visai nepažįstami, ar giminės, bet nebuvo sentimentalus. Neatsimenu, kad būčiau jį mačius kada nors bučiuojantį kurį nors iš mūsų. Ypač nemėgo demonstruoti jausmų viešoje vietoje.

Sportu jokiu neužsiėmė, bet mums niekad nedraudė sportuoti, ir visuomet gaudavom jo su-

DANGUOLĖ SADŪNAITĖ

PABUSK

Širdie paukšte.
Ko slapstaisi
Vaikystės mėlynuos šešėliuos?
Tavo gyvasties medis
Pačiame žydėjime —
Saulės spalvų
Žaidesy,
Giedrios sulos
Srovenime.
— — — — — — — —
Ko būkštaudama,
Bailiai —
Tankiais sparnų mostais
Mušies į Amžinybės Sodą?
Pabusk!
Diena dreba nuostabiu
Kvepėjimu.

VASAROS MEDŽIUOSE

Mirgančioj lapų tankmėj
Laša saulė
Ir tykšta šešėliai
Ant dulkino kelio —
Mėlynai žali,
Violetiniai.
Trykšta ir supasi —
Lapų tinkle,
Bičių dūzgenime
Supasi...
Supa mane, kol Esu —
Vasaros medžiuose.

tikimą, jei reikėdavo įsigyti sportui įrankių. Jo fiziška mankšta būdavo tik atitrūkus nuo knygų: pavasarį pakasinėti darže prie namo, arba piaustyti bei skaldyti malkas, kurių anais laikais reikėdavo nemaži kiekiai šildymui kambarių ir virtuvei.

Alkoholio nevartojo ir taip pat nerūkė. Daug ilgų pamokymų ir pastabų esame gavę iš jo, kai mes vyresnieji vaikai pradėjom rūkyti. Ypač nemėgo rūkančių merginų.

Didesnę laisvo laiko dalį nutrūkęs nuo skaitymo, ar rašymo, ar kitų darbų, tėvelis praleisdavo su žmonėmis. Dažnai išeidavo iš namų; daug žmonių lankėsi ir pas mus. Nevengė jis lankytis ir studentų ateit. pobūviuose. Pats nešoko ir nežinojo skirtumo tarp įvairių šokių. Tais laikais mūsų Bažnyčia smerkė moderniškus šokius: kaip fokstrotą, tango ir pan. Atsimenu, kaip kartais studentų ateitininkų baliuose, kuriuose gan dažnai pašokdavo ir moderniškų šokių, mano tėveliui paklausus, kas čia per šokis, jam atsakydavo, kad polka arba valsas ir tie atsakymai jame nesukeldavo jokios abejonės.

Kaip jau minėjau, mūsų namuose visuomet lankėsi daug žmonių. Galbūt, iš dalies dėl tos priežasties jis negalėjo daugiau laiko skirti mums. Jų tarpe buvo M. Pečkauskaitė - Šatrijos Ragana, apie kurią mes vaikai ilgą laiką galvojom, kad ji yra iš tikrųjų ragana, nes tėvelis šposaudamas nerado reikalinga kaikurį laiką apie ją paaiškinti daugiau. Užeidavo pas mus ir prof. Šilkarskis ir prof. Karsavinas. Dažnai lankydavosi ark. Reinys. Man daug baimės sukeldavo Monsig. Faidutti vizitai, su kuriuo turėjau kalbėti vokiškai ir iš tų pasikalbėjimų dėl menko mano tais laikais kalbos žinojimo nieko gero neišeidavo. Neapsiimu čia išvardinti visus žymius asmenis, kuriuos teko tais laikais pamatyti mūsų namuose, nes jų būtų ypatingai didelis skaičius. Noriu tik pabrėžti, kad mūsų tėvelis, galbūt, daugiau priklausė visuomenei negu savo šeimai.

Tikiuosi, kad visa, ką čia parašiau, nors kartais ir atrodytų mažai reikšminga, tačiau padės susidaryti pilnesnį vaizdą apie tą nepaprastą žmogų, koks buvo mano tėvelis.

Vakaras koplyčioje

Ištrauka iš romano "Įlūžę tiltai"

PRANAS NAUJOKAITIS

DAR gilesnis epizodas su Regina atsitiko tos pat vasaros viduryje.

Ištisas dienas tada prasėdėdavau stovyklos koplyčioje prie savo rašomos knygos. Šventoje vietoje kūrėsi tiesos ir poezijos žodžiai. Dėkingas buvau kapelionui už tas ramybės ir darbingos nuotaikos dienas. Stovyklos kamšatyje nieko nebūčiau parašęs, o tik gadinęs savo ir kitų artimųjų nervus. O dabar jau puslapiai slenka prie knygos pabaigos. Esu pavargęs, bet patenkintas baigiamu kūrybos darbu.

Šviesi vasaros pavakarė. Ilgi miško šešėliai nusitiesia per kelią iki sodų ir miestelio namų. Pakalnėje, toliau nuo miško, dar tviska ištisos šviesos jūros, tokios spalvingos ties raudonais stogais, ties vešliai sulapojusiais sodais, ties geltonuojančiais kalneliais ir šviesiagalvėmis uolomis. Tikras pasakų kraštas Westfalijos žemėje.

Sėdžiu ant koplyčios slenksčio ir geriu ramybę ir grožį į pačias sielos gelmes. Parašiau šiai dienai skirtą puslapių skaičių. Galiu dabar ramiai ilsėtis, atsigauti.

Sučeža pamiškės kelio žvyras. Girdžiu lengvus, artėjančius žingsnius. Pakeliu akis ir pamatau mergaitę. Jos balta bliuskutė šviečia iš tolo pavakarės šešėliuose, o ir jos margo sijonėlio spalvas dar lengvai išskiria akis. Tokia lengva ir grakšti mergaitės eisena. Taip gražiai nuaugusi. Pražydusi jaunystė. Lyg mano ilgesys būtų ją iškvietęs. Toks mielas jos pasirodymas!

Pašoku nuo slenksčio ir atsiduriu anapus sodo tvoros ant kelio. Mano truputį sugaišta, ir mergaitė jau yra praėjusi kelis žingsnius.

— Regina, Reginute! — nuaidi pamiškėje mano balsas.

Mergaitė atsisuka ir pamažu žengia į mano pusę:

— Labas vakaras, pone mokytojau.

— Labas, Regina, jei neskubi, gal atlankytum mane? Galėčiau kai ką parodyti.

— Įdomu.

Tyliais žingsniais įslenkame koplyčion. Vakaro šešėliuose sutirpo dienos rūpesčiai ir įtampa. Šventa ramybė išsiskleidė. Ant stalo dar tebestovi neuždengta rašomoji mašinėlė, o šalia jos — išsisklaidę prirašyti šios dienos puslapiai. Ties pačiu koplyčios langu įsirėžia tamsus kryžiaus siluetas — pati viršūnė tylaus altoriaus, stovinčio čia lyg šventumo sargyboje.

— Čia taip nedrąsu, — sušnabžda Reginos lūpos, — tuose maldos namuose...

— Gal ir nesimelsime, Regina, šį vakarą, bet vistiek šventi bus žodžiai. Ir žingsniai. Įsidrąsink. Nebijok garsiai ištarti žodžio. Čia aš pripratęs. Kaip savo namuose. Nuo ryto iki vakaro išmokau garsiai kalbėtis... Pats su savimi, su popierio puslapiais, kur sugula klusnūs žodžiai. Štai ištisa knyga prirašytų lapų.. Širdis kalbėjo, o kryžius saugojo kalbos tyrumą.

— Tikrai nuostabu. Girdėjau, kad rašote knygą, pone mokytojau, tik niekados nepamaniau, kad šitoje šventoje vietoje.

— Čia taip ramu... Niekas nekliudo, neužeina.

— Tik aš viena įsibroviau į Dievo ir jūsų šventovę.

— Aš laukiau tavęs, Regina. Gal ne šį vakarą... Bet laukiau. Norėjau parodyti tuos prirašytus puslapius. Ir kai ką išgirsti iš tavo lūpų. Juk tu puikiai deklamuoji.

— Perdaug man garbės.

— Žinai, turiu savo darbo tvarką. Kas vakarą perskaitau, ką esu per dieną parašęs. Pasidarau kritiškų pastabų, pasižymiu paraštėje kas taisytina. O šį vakarą, lyg nujausdamas tavo atėjimą, atidėjau perskaitymą. O kaip puiku, kad tu čia esi, Regina. Ir kaip tik šios dienos derlius yra lyg tau parašytas. Perskaityk. Būk tokia gera, Raginute.

— Ar ne perdaug pasitikėjimo manimi, pone mokytojau? Taip nedrąsu.

Sudedu puslapius iš eilės ir paduodu Reginai. Mergaitės rankos truputį virpa. Nedrąsiai paskaido puslapius, įsižiūri, perbėga akimis pirmuosius.

— Jaudiniesi, mergaite, bet ir gerai, kad jaudiniesi.

Ragina dar vis nesiskubina skaityti. Įsižiūri pro langą į šviesius debesis, sustojusius kalnais rytų danguje. Susimąsto. Jos veidas spindi vakaro atspindžių šviesoje. Pagaliau suskamba ramus, bet jautrus Reginos balsas.

Tyliai plaukia šviesūs tėvynės vaizdai jos ištariamuose žodžiuose. Ežero gelmių pasaka susipina su basos mergaitės žingsniais rasotoje pievoje. Meilės legenda pavirsta ilgesio daina ir nuostabaus skambėjimo pripildo mėlynas erdves ir širdį. Kančios debesys telkiasi ties tolumoje žydinčiais slėniais ir saulėtomis kalvomis. Audros plakime nuaidi kieti prakeikimo žodžiai: tu negrįši namo, tu negrįši tenai niekados!.. Nuskendusiuos miestuos skamba varpai, bet jų balso negirdi upėse suledėjęs partizanų kraujas... Sušalo vandenys melsvuosiuos ežeruos, ir kas įškels ugnį, kur kristų žaibu į mirusią žemę?.. Bėga tamsūs ir niūrūs vaizdai, kančios neišmatuojama gelmė, neviltis ir prakeikimas...

Regina apverčia puslapį po puslapio. Jos balsas virpa giliu įsijautimu. Matau jos akių spindėjimą ir suprantu, kad mano parašyti žodžiai nėra tuščias skambėjimas: jie pataiko į mergaitės jausmus, ir ji visa lyg ištirpsta poezijos posmuose. Vis giliau ir giliau paskęsta skaityme, lyg ir nejausdama artimo mano buvimo.

Pagaliau: ilgesys virsta ugnimi — įkaista žemė ir akmenys po pavergėjų kojomis. Tremties poeto širdyje gema šviesos spindulys ir apšviečia pamiškės kelią svetimoje žemėje. Koplyčios skliaustuose nuaidi giesmė, o taku ateina mergaitė. Ji visa — grynas spindėjimas, šviesos versmė, tyrų vandenų tekėjimas. Įsikūnijusi ilgesio jėga. Tikrovė susijungusi su meilės legenda tėvynės ežeruos...

Nutyla Reginos balsas ties paskutinėmis paskutinio puslapio eilutėmis. Tamsiu plienu sustojo sutemos už koplyčios langų. Tylime valandėlę šitoje nežemiškoje prietemoje. Lyg abu tebebūtume anapus apčiuopiamos tikrovės.

— Ačiū, Regina, tikrai ačiū! Tavo lūpose stipresnis darosi mano žodis negu nebyliuose puslapiuose. Reikėjo čia tavęs — tos šviesos ir prisikėlimo mergaitės. Ir rytojaus puslapiai bus dar pilnesni jėgos. Ar ateisi, Regina, vėl paskaityti?

— Deja, rytoj turiu išvažiuoti.

Mano veidu nubėga liūdesio debesėlis.

— Ir be manęs jūsų kūryba galinga, — ramindama kalba Regina: — užburianti. Nė nepasijutau, kaip buvau tapusi jūsų pasakos dalimi, jūsų ilgesio ir meilės legendos...

— Tu ir esi, Regina, jos dalimi... Tikrai...

— ?

Dabar turėčiau kalbėti. Pasakyti visa, kas man yra tapusi Regina, kaip giliai įsipynusi mano jausmuose ir kūryboje. Bet aš tik paimu jos rankas ir tyliu... Atsimenu esąs mokytojas, jos klasės auklėtojas. Šeimos žmogus. Visad kalbėjęs apie pareigas... Ir aš negaliu nieko pasakyti.

Pranas Naujokaitis

AUKSINIAI RAGELIAI

Auksiniai rageliai dūduoja —
Už laiko gilių vandenų...
Dabar čia ruduo, ..
Ir aukso pripilta į parko lapus.

Tu žinai,
Kad ten buvo Sekminės prie upės:
Auksiniai rageliai dūdavo
Iš pumpuro sprogstančius mano žingsnius...

Dūdavo rageliai Sekminių
Svajonę auksinę,
Atplaukiantį ilgesį slėniais,
Lengvutį žengimą šviesiųjų dienų...

O dabar čia ruduo
Tiek aukso pripylė
Į krintančius klevo lapus,
O širdy vis girdžiu:
Auksiniai rageliai dūduoja...

Tu žinai, kad norėjau pavasarį susigrąžinti,
Išsiskleisti žiedų gaivalinga pyne, —
Bet mirė kančioj mano aukso svajonė...
Ir šiandieną džiaugiuos tik krintančiu rudenio auksu,
O Sekminių rageliai dūduoja —
Ten toli, prie gimtųjų namų:
Jų skambantį aidą netilstant širdy vis girdžiu,
Ir krintantį rudenio auksą renku...

AUDRA

Namus, gatves, prie žemės likstančius medžius
Užpuolė kliokdamas vanduo...
Ir viesulas — maištinguos sūkuriuos!
Tamsu širdy,
Baugu namuos!..

Matau:
Ten krinta pušys šimtametės,
Pakalnėn ritasi išjudintas akmuo,
Kapuos paminklai griūva —
Dešimtmečius tvirtai stovėję
Ties mirusiu gyvenimu,
Ties akmeniu pavirtusia viltim...

Kai aš kalbėjau tau apie audras širdy,
Kur griauja bokštus,
Kur užpučia šviesas kalnų viršūnėse, —
Tu netikėjai, mergaite mylima!
Juokeisi tu iš viesulų
Ir iš žaibų,
Kur švaistosi beviltis praradimas...

Dabar matau:
Drebi tu siaučiančioj audroj
Ir lūpomis šventus žodžius kartoji,
Kad smūgį rūstų gręsiančios tamsos
Ranka Galinga toli laikytų nuo tavęs...

ATEITIS VOKIETIJOJE

VYTAUTAS VARDYS

Sakoma, praeitis visada gražesnė už dabartį. Gal dėl to, jog brangesni dalykai žmogui būna tie, kurie jau netekti, negu tie, kurie turimi. Bet kiekvienu atveju, atrodo, jog ateitininkiškasis jaunimas Vokietijoj parodė tiek kūrybinės dvasios ir gajumo, jog jam nereikėtų rausti prieš savo voronežiškius pirmtakus.

"Ateities" atsiradimo ir gyvavimo klausimas labai tampriai yra surištas su Moksleivių Ateitininkų Sąjungos Vokietijoje veikla. Sąjunga kūrėsi iš nieko ir visų pirma buvo pajustas ateitininkiškosios spaudos badas. Šių eilučių autoriui nuo MAS Centro Valdybos įsikūrimo pradžios 1945 m. teko būti jos sekretorium ir spaudos reikalų vedėju. Menu, kaip vakarais V. Natkevičiaus bute spausdinom pirmą C. Valdybos leidinį — "Moksleivis Ateitininkas", kurį parašė taip pat Valdybos narys J. Kakarieka ir kurio išspausdinimu man teko rūpintis. 1946 m. bene vasario mėnesį Eichstaette J. Vaitkevičius su energinga Eichstaetto moksleivija spausdino mano redaguotą Moksl. At-ko vadovą, kuriam rašytojus teko surinkti iš studentijos, klierikų ir kunigų. Man pačiam buvo tekęs veikimo programų suredagavimas. Tų pat metų pavasarį teko perimti ir C. Valdybos pirmininko pareigos. Vienas iš pirmųjų Valdybos rūpesčių buvo "Ateities" atgaivinimas

Anais atmintinais metais Anatolijus Kairys rengėsi leisti "Tremtinių Mokyklos" žurnalą. Vieną saulėtą pavasario dieną jis Tuebingene ir pasiūlė mums išleisti "Ateitį" kaip "TM" priedą. Nors ir nelabai gražiai mums skambėjo „priedo" vardas, minties pasigriebėm, kaip sudaužyto laivo jūrininkai irklų, pamatę nelabai toli krantą. Mintį parėmė ir Federacijos Vadas prof. Damušis. Redagavimo darbas kliuvo man. Sulipdžiau lanko ar pusantro didumo numerį — tiek mums žadama duoti — ir nuvežiau "cenzūrai" — prof. A. Maceinai, kuris tuo metu buvo apsigyvenęs Nuertingene. Profesorius mielai laikraščio medžiagą peržiūrėjo, nukirpdamas kai kurių knygelių recenzijas, kurios buvo parašytos maždaug tokiu stilium, kaip vėliau įvairūs raštai prieš grafomanus. Žodžiu, iš profesoriaus gavau pirmą žurnalistinę lekciją ir šiaip "tvarkoj" atrastą numerį nunešiau netoliese gyvenančiam Anatolijui. Šis buvo pasižadėjęs atlikti visą spaudos darbą, taip kad ramiai buvo galima važiuoti atostogauti. Kai grįžau, Anatolijus, kaip visada, pavaišino ir kava ir cigaretėmis, bet deja, gražino ir rankraščius: "Ateitis" prie "TM" išeiti negalėjusi, nes dėl Nuertingeno gimnazijos mokytojų tarybos posėdy iškilusių nesklandumų tekę nuo "Ateities" leidimo atsisakyti. Buvo jau vasara, viskas žaliavo, ir saulė švietė puikiausiai, bet nuotaika, deja, buvo liūdna. Bėgiojimas ir nemiegoti visų rašytojų išnakčiai buvo veltui.

Bet idėja nežuvo, nes jinai buvo su mumis nuo pirmųjų dienų. Galvojom leisti "A" rotatorium, kas anuo metu buvo gana madoj. Bet jaunimui, atrodė, toks laikraštis netiks, o ir mums būtų nepaprastai daug darbo. Į spaustuves įlįsti būdavo sunku, neturint spausdinimo leidimų, nors pinigų būtų pakakę. Federacijos Valdyba labai rėmė visus moksleivių darbus.

Vėlų rudenį apsisprendėme bandyti paskutinius "šansus". Iki to laiko buvom spėję išleisti keletą pavienių leidinių, kaip prof. Ivinskio "At-kų istoriją" ir kt. Jų betgi negalėjo pakakti. Tai buvo bėdos priemonė "Ateitininkų Biblio-

---

Audra praeis, tu nebijok...
Grioveliais nutekės vanduo,
Ir žengsi vėl sausa gatve rami,
Su šypsena tau įprasta,
O kartais išdidi...

Regiu: jau blaivosi dangus.
Išeisiu vėl į lauką:
Giedos paukštelis ant šakos,
Šypsosis vėl žiedai prie tako...
Tik mano žingsniai vieniši skambės:
Rudens giedroj pasaulis toks platus!
Bet buvusi audra giliai įrašė tavo vardą,
Ir kaip brangiausią šventenybę
Jį kenčiančioj širdy nešuos...

Dr. Vytautas Vardys - Žvirzdys buvo pats pirmasis po Antrojo Pasaulinio Karo audrų Vokietijoje atsisteigusios Moksleivių Ateitininkų Sąjungos pirmininkas. Jo rūpesčiu atgaivinta „Ateitis" — jis ir buvo jos pirmasis tremties dienų redaktorius. Dabar Dr. Vardys yra politinių mokslų profesorius University of Wisconsin, Milwaukee mieste.

teka". Po entuziastingo Valdybos posėdžio su Sąjungos dvasios vadu išvažiavom į plačią Vokietiją laimės ieškoti. Buvo jau apie gruodžio vidurį. Turėjom kai kurių projektų — tartis su leidykla Kichheime, — kur niekas neišėjo, važiuoti į Miuncheną pas kun. Bagdanavičių, kuris rengėsi išleisti paskutinį "N. Gyvenimo" numerį — su kuriuo visgi susitarėm, jog "Ateities" bent vienas numeris galės išeiti kaip "NG" priedas. Bet... jeigu susitarsim su spaustuve Augsburge. O vokiečiai jau buvo lietuvininkų ir latvių tada jau išlepinti ir išmokę kupčiauti. Tad ir ėjo taip: Kungys pirko kavą ir cigaretes, o aš grūdau spaustuvės vedėjui. Juo daugiau cigarėčių daviau, juo daugiau puslapių žadėjo. Ir viršelį būtume sukombinavę, bet dėl legalinių priežasčių ir trumpo laiko — norėjom viską padaryti Kalėdoms — niekas neišėjo. Bet vis dėlto... Į Tubą grįžau linksmas su uždaviniu per keletą dienų padaryti laikraščio medžiagą. Senojo numerio medžiagą buvau jau išdalijęs, t. y. atidavęs "Žiburiams", kurie tąsyk leido priedą jaunimui "Į Ateitį". Tas priedas buvo leidžiamas Federacijos valdybai susitarus su "Ž". Bet mūsų jis nepatenkino, nes buvo labai atsargus kalbėti apie at-kus ir jų veikimą. O dienos buvo sunkios. At-kai buvo bepradedą lįsti į viešumą, nes pagal Lietuvos įstatymus jie vis tebebuvo "nelegalūs". Reikėjo iškovoti at-kų pripažinimą ir paskleisti at-kišką mintį kuo plačiausiai. Gaila man buvo, jog "Į Ateitį" atidaviau — tegu ir labai simpatingas ir mielas buvo to priedo redaktorius — V. Mačernio "Vizijas", kurios ten buvo atspausdintos tremtyje pirmą kartą. O ir Lietuvoj jos bene ištisai dar niekur nebuvo paskelbtos. Taip buvau praradęs gerą ir vertingą medžiagos dalį.

Teko bėginėti. Netoliese gyveno mokytojas Kulbokas. Nors labai užimtas, pagamino gerą straipsnį per naktį. Vincentas Kazokas dažnas svečias, todėl "pagal užsakymą" rašė ir jis. Supylė straipsnį ir Natkevičius.Aš parašiau įžanginį — negi be jo apsieisi; iš Dr. J. Griniaus gavau labai gerą ir kondensuotą straipsnelį apie krikščionybę ir gyvenimą, kuris buvo dešimtį kartų subraukytas ir vienuoliktą taisytas ir reikėjo "budėti" labai atidžiai, kad mašininkė p. Pankevičienė perrašytų "akuratnai". Bet, Drauguži, nėr beletristikos visai. Eilių keleta buvo, bet nepakako jų. Laimei, kažkaip bevartydamas savo vokietės šeimininkės stalčius, atradau jos sūnaus vokišką Dickenso „Kalėdų Nakties istorijos" vertimą. O jau buvo paskutinė naktis. Ryto metą laikraščio rankraščiai turėjo būti rinkėjų rankose Augsburge, Tad įvyko taip, jog aš čia pat prie stalo verčiau, o mašininkė tuojau viską liejo ant popieriaus. Kai paskutinį kartą iš jos išėjau, buvo jau apie 3 val. nakties: bet portfelyje turėjau 24 puslapių laikraščio medžiagą.

Tą pat rytą, pasiekęs Augsburgą, atidaviau rankraščius; paskui Gražiūnas mokė, kaip taisyti korektūras, kurios tuoj pat atsirado. Pietus valgydamas šen, vakarienę ten, Augsburge turėjau praleisti keletą dienų, iki laikraštis buvo paruoštas spaudai. Iš Gražiūno gavau ir dešimties puslapių laužymo pamoką. Vokietis buvo geras laužytojas, tad laikraštis pavyko neblogiausiai. Pasirodė jis ar ne pora dienų prieš Kalėdas, maždaug po 12 dienų, kai susitarėm su kun. Bagdanavičium. Atspausdinta buvo, regis, 2000 egz.,kuriuos bene Zigmo Kungio vadovybėje Augsburgo gimnazistai išsiuntinėjo į plačią Vokietijos šalį.

Šitaipos pirmasis „Ateities" numeris tapo realybe.

Maždaug tuo pačiu laiku Moksleiviai išleido ir neva mano redaguotą Moksl. At-ko kalendorių; mintis ir pradinę redakciją to leidinėlio, tiesa, buvo mano. Bet į jo rašymo darbą prof. Damušis įtraukė visą beveik Nuertingene gyvenusią profesūrą. Jisai pats, Damušis, to kalendoriaus korektūras taisė ir puslapius laužė. Tik kad pavardę ne savo pasirašė... Žodžiu, entuziasmas spausdinti jautėsi visur. Prof. Damušis, kaip vėliau ir prof. Maceina labai energingai ir nuoširdžiai rėmė "Ateities" leidimą ir be prof. Damušio pagalbos iš JAV vargu tas laikraštis būtų išleidęs Vokietijoj 8 numerius iki man išvykstant į JAV. O su kalendorium vėliau atsitiko negražus dalykas — visą puikią medžiagą pavogė Kirchheime buvusi leidykla, kuri mūsų ka-

lendorių leido ir spausdino be pataisų "Sparnus man meta paukštės" autoriaus redaguotame kalendoriuje, išleistame metais vėliau.

Toliau "Ateičiai" nelabai sekėsi. "N. Gyvenimas" sustojo. "Žiburiai" prižadėjo leisti "Ateitį toliau. Bet kai su naujo numerio medžiaga nuvykau pas Vitėną, jis atsisakė, tarp kita ko užpykdamas ant manęs už nuo prof. Damušio gautą kietą laišką dėl nekooperavimo. Jis, Vitėnas, pasiūlė tokią spaustuvėlę netoli Augsburgo; bet ten nebuvo lietuviškų rašmenų ir t. t. Buvo be reikalo įkišta pora šimtų markių ir be reikalo praleistas laikas važinėjimui, nors ir kaip gražios buvo apylinkės: mat spaustuvėlės miestelis buvo Alpių pašlaitėje. Žiemą ten nuostabiai viskas giedra.

Užkinkę J. Rimeikį į darbą, susitarėm su tokiu leidėju Wuerzburge, kuris prieidavo spaustuvę Schweinfurte. Ten buvo atspausdinti 2 sąsiuviniai — rodos iki 4 numerio. Numerį antrą spausdinant — laužant, teko man išvykti į moksl. at - kų suvažiavimą anglų zonoje. Palikau laužyti tam leidėjui. Kad sulaužė, kad ištaisė klaidas — Dievuli, apsaugok, — ir šiandien man gėda. Visi pyko, nes tikrai prastai reikalas atrodė. Iš Bradūno gavau gerą "pamokslą'. Labai buvo nesmagu, nors vėlesnis numeris išėjo ir didelis ir neblogas. Šį kartą išvykdamas laužymą palikau Rimeikiui. O jis — labai kruopštus.

Vėliau leidimo reikalas dar labiau sustojo, nes įvyko valiutos reforma ir nebebuvo pinigų. O taip pat ir spaustuvės. Iki to laiko "Ateitis" išeidavo labai nereguliariai. O norėjos susitvarkyti taip, kad ji nuolat lankytų jaunimą. 1948 m. vasarą Z. Kungys rūpinosi surasti spaustuvę — ir rado Fellbache. Įgijo lietuviškus ženklus. Aš rūpinausi leidimu ir laikraščio medžiaga, prof. Damušis Amerikoj — pinigais. Valdžios leidimą "Ateičiai" kaip vienkartiniam leidiniui įprašytas gavo Dr. Karvelis, tam reikalui labai pagelbėdamas. Su ta linija Ateitis ėjo iki pabaigos Vokietijoj. Taigi, ne vienas numeris... Apie rugsėjo mėnesį viskas buvo parengta ir darbas prasidėjo. Visas administracinis darbas buvo ant Zigmo Kungio pečių, redakcinis — ant mano. Spaustuvė buvo labai žmoniška (paskiau perleista "Aidams"). Išleidom 3 ar 4 numerius — maždaug kas mėnesį. Laikraštis atsišvietė kitom spalvom, būdamas perijodinis. Net ir Bradūnui ėmė patikti. Sugalvojom išdrįsti leisti laikraštį prenumeruotis visiems ateinantiems 1949 m., prižadėdami net išleisimą Barono knygą dovanų. Iki šio laiko prie laikraščio dirbdavau beveik vienas, išskyrus Mergaičių Skyrių, kurį tvarkė Šomkaitė, Brazėnaitė ir vėliau Šlepetytė, o taip pat ir sporto skyrių, kurį per porą numerių redagavo, rodos, Pabedinskas. Tiesa, Gimtos Kalbos skilčiai redaktorium turėjom L. Dambriūną. (Pradžioj, rodos, S. Barzduką). Taip, kad faktiškai pirmasis "Ateities" numeris, nors ir pasirašytas, jog redaguojamas redakcinės kolegijos, buvo mano padirbtas — net mergaičių skyrius, kuriam Kazokas su Mažiuliu parašė straipsnius, pasirašydami "mergautinėm" pavardėm... Panašiai ir su vėlesniais numeriais. Betgi nutariant laikraštį leisti — teisingiau, galint laikraštį leisti periodiškai, vienam, ypatingai dar ir studijuojant, nebuvo galima likti prie viso korpuso redagavimo. Darbo buvo per daug. Todėl planuojant 1949 metais buvo sudarytas redakcinis kolektyvas, pakviečiant į jį rašytojus P. Jurkų ir V. Kazoką. Įvyko posėdis mūs kolegijos, kuriame buvo pasidalinta pareigom ir suplanuotas naujas numeris, kurį nemaža dalimi buvau ir surinkęs. Deja. Doleriai iš Amerikos

Vokietijos laikų Ateitis

(Nukelta į 80 psl.).

KĘSTUTIS KEBLYS

MERGAITĖ IŠ KALIFORNIJOS

— Tai kur dabar? — paklausė mano bendrakeleivis.

— Nežinau. Tu vadovas, Francis. Tu turi adresus ir visą popierizmą. Vesk. Kur tik eisi, aš vis iš paskos.

Francis šyptelėjo, išsitraukė savo adresų ir nurodymų papkę, šimtą kartų jau skaitytą ir atmintinai išmoktą.

— Geriau pasiklausti, — pasakė ir nuėjo prie informacijos langelio.

Aš pasilikau viduryj salės. Apsidairiau. Nieko įdomaus. Čia pat pora suolų, šonuose bilietų pardavimo langeliai, kampe kioskas. Žmonių kaip ir nėra. Tik seniukas, patogiai įsitaisęs tarp krūvos knygiūkščių ir visokio plauko žurnalų, sau nuobodžiai žiovauja. Aukštai kabo stoties laikrodis su trim rodyklėm. Ir tas atrodo pavargęs.

Žvilgsniu sustojau prie langų. Matosi dvi smailiu kampu sueinančios gatvės. Tarp jų įsispraudusi akmenim grįsta aikštė. Viduryj stiebiasi kažkam tai paminklas. Pro paminklą eina dvi merginos. Skuba stoties link. Jos dar toli, negaliu įžiūrėti kaip atrodo. Tematau, kad viena vilki gelsvą paltą, kita — mėlyną. Abi vienplaukės. Nušals ausis, pagalvojau.

Jei durys būtų stiklinės, jau matyčiau ir jų veidus. Bet dabar tik girdžiu kaip jos trepsi ant išlaukinių laiptukų. Nusisuku į kitą pusę, pasismaukiu rankovę, nuduodu, kad tikrinuosi laiką. Juodvi stebiu tik kampuku akies. Tiesiog į dvi nepažįstamas merginas spoksoti lyg ir nedrįstu.

Tik įėjusios, juodvi sustojo, apžvelgė visą salę, kartu ir mane. Tyliai šnibždėjosi. Paskui linktelėjo viena kitai, padariusios bendrą nutarimą, žengė link manęs.

— Atleiskit, ar jūs nebūsit kartais atvykęs į studentų konferenciją?

Atsigrįžau ir pasitikau juodviejų klausiančius žvilgsnius. Jei ne paltai, būčiau negalėjęs pasakyti, jog tai tos pačios merginos, kurias mačiau traukiant per aikštę. Viena iš jų, ta kur su geltonu paltu, ir kuri dabar prašneko, buvo žymiai gražesnė. Gražesnė! Kad tave kur! Vos neprikandau liežuvį iš pykčio. Ir vėl, dar nei „labas" nepasakęs jau skiriu gražią nuo negražios. Kodėl gi mergaitės neatrodo vienodai, kaip telefono stulpai? Tuomet ramiai galėtum eiti su viena, visai nesisielodamas, kad liko gražesnė, arba su kita, neprikaišiodamas sau, kad palikai negražesnę.

— Taip, aš į konferenciją.

Merginos lyg ir nudžiugo. Pataikė.

— Tai puiku. Mes kaip tik atėjom pasitikti. Ar jūs vienas?

Francis grįžo pačiu laiku. Turbūt, pamatęs mane vieną su dviem moteriškom, pasiskubino. Jis atpylė už abu visas mandagumo formules. Man tereikėjo linktelti galvą, kai merginos pasakė vardus. Ilgai nelaukę, pajudėjom, vos spėdami atsakinėti į juodviejų žeriamus klausimus. Kol pasakėm iš kokio miesto esam, kuriam universitete vargstam, kad važiavom keturias valandas, ir kad čia pirmą kartą, buvome jau lauke ir drožėme tiesiai per aikštę, pro paminklą. Susyk pajutau du dalykus: kad mes du ir jos dvi, ir kad aš einu su Kornelija, ta su gelsvu paltu ir gražesne. Bet kodėl ne su ana, kurios vardas Nancy, kuri vilki mėlynai ir kuri negraži? — badė kažkas man giliai pasąmonėj. Balsas mano viduj vis augo ir augo, galop visai garsiai pradėjo prikaišioti: koks tu silpnas! Pamatei dailią mergaitę, ir nėra tavęs. O ji žinojo esanti graži, ir žinojo, kad tu eisi šalia jos, o ne šalia anos. Dabar ji juokiasi tyliai, kad tave taip lengvai savo grožiu nugalėjo.

Nugalėjo? Ne. Aš taip lengvai nepasiduodu, net ir grožiui. Aš eisiu su Nancy, ir tegu ši gražuolė pamatys, kad aš žmogų labiau vertinu už dailius rėmus, kurių viduryj nėra paveikslo. Padariau sprendimą greitai ir rimtai.

Praėjom kino teatrą. Čia rodė pas mus jau seniai matytus filmus. Prie sekančio kampo raudona lenta skelbė, kad čia stoja autobusai. Sustojom ir mes ir laukėm, lengvai sau šnekučiuodamiesi. Pasakodamas kaip šiame krašte atsiradau, galvojau, kad bus visai nesunku belipant į autobusą susimaišyti. Tada atrodys, kad visai netyčiai atsisėdau prie Nancy, ir viskas bus tvarkoj. Tačiau, kai autobusas atvažiavo, susimaišiau aš vienas — įleidau Francis pirma, o jis, nieko blogo nemanydamas, gal net man gero norėdamas, užėmė mano numatytą vietą. Pasilikau su Kornelija.

Pykau ant savęs už neapsukrumą,

bet slapta džiaugiausi. Vistiek mergaitę kaip ši ne kasdien sutinki ir ne kasdien regi tokį puikų klasinio veiduko ir ilgų kaštaninių plaukų derinį. Abu stebėjom pro langą bėgančias priemiesčio gatves, ji kalbėjo, aš klausiausi. Čia esąs parkas, kur jos dažnai praleidžiančios pavasario sekmadienius, tuo keliu irgi galima pasiekti jų mokyklą, tik iš kitos pusės, o anas, va, pastatas, tai gėlių muziejus, garsus savo tropinių žiedų gausybe.

Kai išvažiavom į laukus, jaučiau, kad ir man laikas pratarti bent žodį.

— Ką studijuojanti? Et, meną. Nepraktiškas dalykas, žinoma, bet įdomus. Kelinti metai? Paskutiniai? Šįmet baigiu. Čia smagu, bet namų jau pasiilgau. O, ne, aš gyvenu bendrabutyje. Mano namai? O, toli, Kalifornijoj. Tėvas ten turi didelį ūkį. Taip, apelsinus augina. Banalu, ar ne? Bet pūiku ten — saulėta visuomet, niekad nėra taip šalta, kaip šiandien čia.

Suvėrė mane trim strėlėm iš karto — paskutinių metų studentė, studijuoja meną ir dar iš Kalifornijos. Tik įsivaizduokit — sėdžiu su mergaite, kuri žada tapti menininke, pati būdama puikiausias meno kūrinys. Ne tik sėdžiu, bet ir šnekuosi lyg niekur nieko.

Neužilgo autobusas sustojo ir išprašė mus laukan. Belipant, ir be mano planų mūsu „du kart du" kombinacija pairo. Kažkas tai nematomas sumaišė mus, ir Kornelijos žavesys buvo nugalėtas be jokių pastangų iš mano pusės — į kalniuką, ant kurio turėjo būti jų mokykla, kopiau su Nancy. Priekyje (kad jį kur galas) judėjo Francis, prilaikydamas Kornelijos alkūnę. Ir kam aš toks paikas buvau! Juk visai nesunkiai galėjau su ja pasilikti. Ne, ne, taip geriau. Tegu mato ji, kad gražios mergaitės man nei šilta, nei šalta. Man svarbu paveikslas, o ne rėmai. Bet kaip dailiai tie jos kaštaniniai plaukai glosto gelsvąjį paltuką!

Užkopę, pasiekėm ir savo tikslą. Pilki, akmeniniai ir akademiškai rimti universiteto pastatai, sustoję ratu, viduryj laikė didelę aikštę, išraižytą cementiniais takučiais, kurių pakraščiais tiesėsi ištisos eilės medžių. Atsigręžus, matėsi tolumoj likęs miestukas, toks mažas ir nereikšmingas. Po dešinei, pakalnėj, vingiavosi plentas, o dar žemiau blizgėjo sušalus upė. Nancy pasakojo, kad kas rytą iš netoli esančios jūrininkų mokyklos ten plaukia povandeniniai laivai į Atlantą pratyboms. Ji dar pasakojo kaip čia gražu pavasaryj, kai viskas žaliuoja, aiškino kurie pastatai mokykla, kurie bendrabučiai. Aš vien linkčiojau priatardamas, ir dejavau pats sau: kodėl Nancy negalėtų būti kaip Kornelija, arba pagaliau pati Kornelija kaip Nancy? Kodėl jos visos negalėtų atrodyti vienodai?

Tą pat vakarą buvo konferencijos atidarymas, paskui vakarienė delegatams. Nancy, mačiau, kitam salės gale patarnavo prie stalo. Dairiausi Kornelijos, bet nepastebėjau.

Rytojaus dieną mes klausėmės glėbio paskaitų, diskutavome, tarėmės ką daryti, kad pasaulyj gyvenimas būtų geresnis, kad visur gyvuotų taika. Įdomu buvo klausytis ką sako studentai suvažiavę čia iš visų pasaulio kampų. Jų savotiškos, truputį nepatrijotiškos nuomonės, karingos diskusijos patraukė visą mano dėmesį. Tam kart net pamiršau mus pasitikusias mergaites. Tačiau neilgam. Eidamas iš popietinės paskaitos, pastebėjau Korneliją salės prieangyje, apsuptą būrio studentų. Ji mane irgi pamatė, pamojavo ir nusišypsojo. Bet aš tik linktelėjau nežymiai, kad nepagalvotų jog noriu prisidėti prie niekingo jos garbintojų būrio. Et, paikas aš. Argi ji kalta, kad graži, ir kad visi grožį garbina. Juk ji man nieko blogo nepadarė. Bet kad nepagalvočiau, jog mane pavydas gnybtelėjo, supykau truputį ir tyliai atnaujinau savo pasirįžimą nepasiduoti grožiui.

Nuėjau į svečių kambarį ir, lyg tyčia, radau Nancy. Susėdova ant sofos. Jos prašomas pradėjau pasakoti apie savo kraštą. Mačiau, kad jai nelabai įdomu, bet savo plokštelę variau toliau. Apie filosofiją neišmanau, literatūroje — profanas, politika, sako, merginom neįdomu, tai kas lieka? Kaip mes bėgom iš Lietuvos, aišku.

Šis vakaras buvo paskutinis. Po užbaigiamojo posėdžio turėjo sekti vakarienė, o paskui šokiai. Paklausiau Nancy ar ji eisianti pasilinksmint šį vakarą. Ne, ji šokt nemėgstanti. Verčiau pažiūrėti kultūrinės filmos, kurią atsivežė ceiloniečiai ir rodys tuo pat laiku. Gerai, eisim filmos. Susitarėm pasimaytti aštuntą prie bibliotekos laiptų.

Po vakarienės, eidamas koridorium, išgirdau šaukiant mane vardu. Atsisukau.

— Kurgi buvai dingęs visą laiką? Negi taip smarkiai diskutavai, kad niekur nesimatė?

Kornelija šypsojosi, rodydama dvi eiles baltų perliukų.

— Diskutavau, aišku. Tam ir atvažiavau, — mėginau įtikinti save ir ją.

—Žinoma. Bet dabar rimti darbai jau baigėsi. Laikas atsikvėpti. Eime pasišokt šį vakarą. Ką sakai?

Jos balsiukas buvo vienas įtikinantis nuoširdumas. Visos gynybos užtvaros prieš grožį dingo, kaip uragano nupūstos. Iš mano lūpų vos-vos neišsprūdo džiaugsmingas sutikimas. Galvoje žaibo greitumu narstė mintys. Ką daryti? Nueit pas Nancy ir atsakyt filmą? Išrast kokią gerą priežastį, sumeluot gabiai ir tiek. Ryt juk išvažiuojam, tai kas kad sužinos teisybę. Bet ne, taip neišeina. Nancy galvos: va, ana gražesnė, tai su ja ir nuėjo. Prisimins mergaitė savo negražumą, ir graudu bus jai visą vasakrą. Ne, negaliu taip padaryti. Taip per žiauru.

— Kad negaliu, — vos beištariau. — Aš labai pavargęs. Be to, prastas šokikas iš manęs. Labai gaila, bet tikrai ne.

Kornelijos veidu perbėgo nuliūdimo šešėliukas, bet greitai vėl sutirpo šypsenoj.

— Na, ką padarysi. Lik sveikas ir linksminkis.

Ei, palauk, dailioji mergaite, norėjau sušukti, kai ji siūbuodama traukė tolyn koridoriumi. Kapituliuoju tau, kuri studijuoji meną, moki šypsotis lyg laumė, nešioji perlus, dantukų vietoje, turi kaštanines garbanas ir apelsinų farmą Kalifornijoj. Ir tik sukaupęs visas valios jėgas, pajėgiau apsisukti ir išnerti laukan. O ten nedorėlis mėnulis juokėsi visa burna, be jokios užuojautos vargstančiam pasauliui ir man.

Filmas tęsėsi tik valandą. Kai mudu išėjom dar buvo anksti. Vieni ėjo į šokių salę, kiti į paupį, bet Nancy pasuko atgal į bendrabutį. Matyt jai šalta, pagalvojau, ir pradėjau planuoti ką reikės kalbėti, kai susėsim patogiam bendrabučio salione. Nieko įdomaus neatėjo galvon, nes visos mano mintys buvo šokių salėj, o nuotaika po žeme.

Prie durų Nancy sustojo ir kiek sumišusi tarė:

— Gaila, kad jau turiu sakyt labanaktis. Vakaras tikrai gražus, bet nenoriu, kad merginos matytų mane per ilgai su svetimu vyriškiu laikantis. Žinai merginas. Išpūs balioną ir paleis dar ko gero mano berniukui. Jis ten jūrininkų mokykloj ir truputį pavydus. Po metų baigs. Tada žadam tuoktis.

Mėnulis žaidė jos veide. Dabar man pasirodė, kad ji nėra taip jau negraži. Visai įtikima, kad kas nors galvoja apie ją, kaip apie savo būsimąją.

— Labos nakties, buvo malonu, — tesumurmėjau ir beveik bėgte nubėgau šalin.

Praeidamas pro šokių salę, pažvelgiau vidun. Kornelija linksmai sukosi su Francis. Stabtelėjau prie įėjimo. Susivaldžiau. Vistiek jau per vėlu.

Nusileidau į plentą ir pėsčiavau link viešbučio. Vienu plento šonu tiesėsi eilė stulpų. Visi jie buvo vienodi, nei vienas negražesnis už kitus. Kodėl mergaitės negali būti kaip tie stulpai?

ALĖ RŪTA

DAINA IR LAPŲ ČEŽĖJIMAS

(Ištrauka iš romano „Didžioji meilė")

Vasaros šventė slinko į pabaigą. Trylika dienų praėjo nuo vainikų pynimo, nuo vartų pastatymo. Kas atsitiko su berželiais, iš klonių sunešta is, su ąžuolo karpytų lapų šakomis, tamsiai žaliomis ir sultingomis? Kaip atrodė dabar stulpai, aprangyti tankiais, sodriais vainikais, kuo pavirto žalieji vartai, vaizduoją Pradžią, kelią į šviesą? Kur džiaugsmo ženklai, supę kalnelį per tryliką dienų? Buvo melstasi, aukota, apvaikščiota ir apdainuota. Buvo šokta, gerta ir valgyta. Buvo ūžta šitame kalnely, kaip bičių avily. Beliko viena diena, paskutinė. Žmonių linksmybė dar neišseko, bet vainikai jau šiureno mirtimi. Antrą ir trečią dieną puikuoliai lapai apleipo, o paskui ėmė vysti, ir šakelės pradėjo suktis, vytis. Vainikai ėmė plonėti, atidengdami virvutes ir pynimo siūlus, ėmė džiūti, palietus liūdnai šiurenti prisiminimais. Išdidūs berželiai susivijo lapus į triūbeles, nulenkė plonąsias šakas, lyg rankas bejėgiai nuleido. Nusviro viršūnės, karštos saulės nugeltintos. Paskui ėmė džiūti, džiūti, lyg apimti ilgesio anų žaliųjų klonių, iš kurių buvo čia sunešti. Visas kalnelis, pirma buvęs gyvybės, pasaulio pradžios ženklų, dabar darėsi pasenęs ir suvytęs, išsisėmęs, artėjąs į pabaigą. O aplinkui buvo išsiskleidusi vasara, pražydusi visu savo gražumu, apsipylusi žalumo bangomis, sklidina žmonių dainų, paukščių giesmių ir vabzdžių zyzimo. Kalnelio gyvybė prigeso, tarytum priminimui, kad kiekvienas, kas duoda pradžią kitai gyvybei, pradeda artėti į mirtį, o pradėtoji gyvybė išbujoja, pražysta ir, pilname gyvybės grožy, ima ruoštis vaisiaus mezgimui. Taip nenutrūkstama grandine tęsiasi gyvybė, taip nenyksta dievų sugalvotas, sukurtas ir globojamas pasaulis.

Lingavo seniai galvomis, žiūrėdami į nutryptą kalnelio nugarą, į properšas vartuose, į sukritusius ant žemės vainikus ir puokštes.

— Tai matai tau: žaliuoja, žydi, traukia akį gražumu, o štai... — švepleno Didžiavyžio tėvas, į lazdelę pasirėmęs, traiškanotomis ir varvančiomis akimis šventės vietą apmesdamas.

— O, manai, su saule gyvensi? Ar tai žmogus, ar augalas..., — nugirdusi senio žodžius atsakė Mantvilienė.

— Ogi graudu ir tiek, kai šitaip pasibaigia! — nusismaukė nuo galvos kepurę Miltautas ir vėl tuoj užsidėjo. — Dainą išdainavai, gali vėl iš naujo pradėti, o šitie žolynėliai ir lapeliai nuvyto, jau kitąkart nebežaliuos ir nebekvepės.

— Nagi, ateis kita vasara, ir vėl bus šventė, vėl kalnelį apvainikuos, — šypsodama prabilo Viltė, tolyn žiūrėdama, lyg jau matydama visus ateities gražumus.

— Bet nebe tie vainikai, o gal ir žmonės nebe visi bus, katrie šiais metais čia rinkosi ir dainavo dainas. — Dėdė Miltautas paniekinančiai numojo ranka. — Ėt, sakau, tas gyvenimas — tai tik... Kadgi būtų, va, taip amžinas, kaip daina!

— Tai jau pasakei, dėde! Argi daina amžina? Argi tas pačias bedainuojam, kurias žmonės senybėje dainuodavo? — šyptelėjo Žvaigždonė.

— Žodžiai gal pasikeičia, gal gaida pasikreipia kitaip, bet troškimas dainuoti — amžinas! Senybėje dainavo, dabar dainuoja mūsų žmonės, linksmą, kenčiančią širdį praverdami, dainuos ir po daugelio metų. Kaip čiulbančio paukščio nenutildysi, taip nesustabdysi ir žmogaus širdies: ji turi išsisakyti, ką jaučia, turi apsireikšti, suvirpėti. O kaipgi lengviau sielvartus beišsakysi, jeigu ne dainoj? — nutilo dėdė Miltautas, o po akimirksnio jau žiojosi pradėti dainą.

— Taip ir žaliavimas amžinas, dėde, — susijuokė Žvaigždonė. — Kiti vainikai, kitos vasaros, kiti žmonės, bet, vistiek, bus šventės, bus ir pasipuošimai naujais žalumynais.

— Na, Žvaigždonėle, tu tai visada mane prikerpi. Matai, ne tuščią drevę ant pečių nešioji, o galvą! Tavo teisybė, kaipgi. Bet, matai, dainų tai nors vystant nematai, širdies taip neužduoda, kaip šitas, va, numirusių lapų čežėjimas.

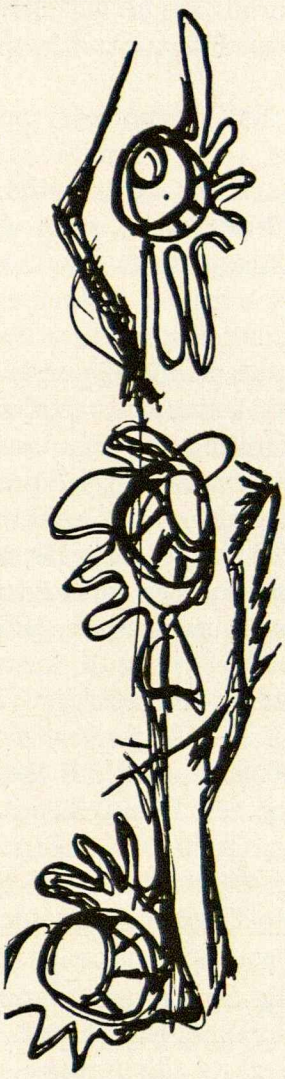

ANTANAS VAIČIULAITIS

LAUMĖS

Aš nežinau, kur laumės žlugtą
Velėti rinkos vakare:
Gal Gilijoj, gal Lukšto
Ar Obelijos ežere...

Ir nežinau, prie kokio klevo,
O gal po gluosniais ar šile
Jos laigė ir dainavo,
Išskalbę džiaustė drobules

Pavogę, kūdikėlį prausė
Ir krykštė tarp meldų.
Išmaudę jį balčiausiai,
Liūliavo lig gaidžių.

Aušra jau brėkšta. Ten boluoja
Upeliai mano, ežerai.
Išnyko monai palei Kruoją,
Vien ramūs kuždas ajerai.

1960

VILNIAUS JĖZUITO PRANCIŠKAUS ŠRUBAUSKO KALĖDINĖ GIESMĖ

Jėzus Kūdikėlis,
Šiandien gimusis,
Guli prakartėlėj,
Meiliai šypsosi.

Iš dausų, iš rojaus
Naktį žvarbiąją
Angelai plasnoja,
Gieda garbei jo.

Ant tvartelio šviečia
Žvaigždės didelės.
Kūdikį prie ėdžių
Šildo asilės.

Piemens į Betliejų
Skuba vieškeliais.
Jėzui Atpirkėjui
Pučia lumzdelius.

Viešpatnus Vaikeli,
Kristau dievinas,
Laimink mūsų dalią
Ir vargias dienas.

1960. XII. 25.

ATEITIS

KURIASI AMERIKOJE

KAZYS AMBROZAITIS

Jau trečią kartą tremtinė Ateitis švenčia savo jubiliejų. Pirmą kartą tremtyje atšventė savo 36 metų sukaktį 1947 metų rugsėjo mėn. Würzburge, redaguojant Vytautui Žvirzdžiui. Visai kitose aplinkybėse ir kitam kontinente man teko rūpintis sesės Ateities 40 metų jubiliejum: 1951 metų vasario mėn. Ateities jubiliejinis numeris išėjo New Yorke. Štai už dešimties metų Ateitis savo auksinį jubiliejų švenčia jau Čikagoj.

Nueitas kelias tolimas ir reikšmingas. Ateitis į savo puslapius sudėjo džiaugsmą, skausmą ir viltis visų tų, kurie su ja kartu keliavo nerimo ir nežinios pilnais tremties keliais. Nėra kito dienoraščio, nėra kitos knygos, kuri taip vaizdžiai ir tikrai būtų atvaizdavus tremties jaunimo nuotaikas ir troškimus, kaip Ateitis. Jos komplektai yra ir bus didelis sentimentas kiekvienam ateitininkui.

Pasiruošimas „emigracijai". Kokia žavi ir turtingos sielos Ateitis buvo Lietuvoje! Sustojo ėjusi pačiam savo subrendime. Po šešių okupacijos ir karo metų Ateitis vėl turėjo atgimti iš naujo. 1946 metų vasarą nedrąsiai pradėjo rodytis „Žiburių" puslapiuose Augsburge. Pagaliau tų pačių metų gruodžio mėn. išėjo pirmas Ateities numeris, kaip „Naujo Gyvenimo" priedas. Toliau jau Ateitis ėjo savystoviai. Pirmajam Ateities redaktoriui tremtyje Vytautui Žvirzdžiui (Vardžiui) teko išvesti Ateitį iš vystyklų ir vėl ją pristatyti jaunimui, kaip nešančią džiaugsmą ir stiprybę. Ji sparčiai brendo, nors leidimo ir redagavimo sąlygos buvo labai sunkios. Aštuoniems Ateities numeriams išėjus, jos redaktoriui teko atsiskirti ir emigruoti į Ameriką. Ateitį redaguoti perėmė Paulius Jurkus ir paskelbė, kad nuo dabar Ateitis pasidaro visų ateitininkų laikraštis. Nelengva buvo redaktoriui, kai ir moksleivis ir sendraugis ieškojo sau medžiagos Ateities puslapiuose.

Netrukus naujam redaktoriui teko pradėti ruošti Ateitį tolimesnei emigracijai. Ateities 3 (II) numery 1949 metais taip stiprino sėdančius į nežinomus laivus: „Nesibijokime jokių audrų, nes tik audros atneša laimėjimus ir sujudina mases. Ir kai užklups mus didžiausi bandymai, kai kalnai grius ant mūsų, neišsigąskime ir nebijokime: Galybių Viešpats su mumis. Ne verkšlenti, ne pražūti ir užsikasti keliaujame į svetimus kraštus. Keliaujame, kad Lietuvą išgarsintume, jai parneštume garbę ir išplėštume ją iš audrų. A. D." O jau sekančiam numery (4) redaktorius, palydėdamas sesę Ateitį į laivą, taip atsisveikino: „. . .Ir šiai mielai seseriai mes siuvame tą pačią šilainę, kurią įdėdavo mūsų motulės. Mes siuvame gimtosios žemės ilgesį, kad ji kiekvieną jaunuolį šauktų amžinai pasilikti ištikimu Tėvynei ir mūsų idealams. . . .Kaip toji mūsų motulė, ir mes su liūdesiu išleidžiame seserį. Ji išvyksta ne į namus, ne į Lietuvą, ne į Vilnių, iš kur galėtų lankyti visas jaunųjų širdis, o už jūrų marių, už vandenėlių. Nuliūdę esame dar ir dėl to, ar nepavargs tos rankos ir širdys, į kurių tarpą ji ateina. . ."

Ieško naujų krantų. Išlydintiems buvo pagrindo rūpintis Ateities likimu. Nebuvo tada kam Ateitį sutikti naujam uoste. Emigracija vyko pilnu tempu. Moksleiviai išsisklaidę, negalėjo susižinoti, kur kas yra. Rūpėjo pakliūti į naujas mokyklas. Visi ateitininkai tada buvo susiorganizavę į vieną bendrą organizaciją, kuri vadinosi „Amerikos At-kų Sąjunga". Jos pirmininku buvo Juozas Laučka. Vytautas Vardys pradėjo studijas ir Ateities negalėjo perimti. New Yorke orga-

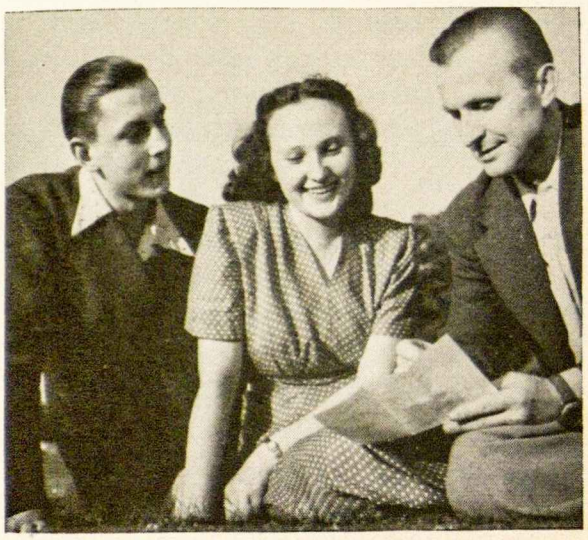

Pirmoji Ateities redakcija Amerikoje: A. Sabalis, A. Baužinskaitė, K. Ambrozaitis

Dr. K. Ambrozaitis, šio straipsnio autorius, ir A. Pocius — Ateities redaktoriai.

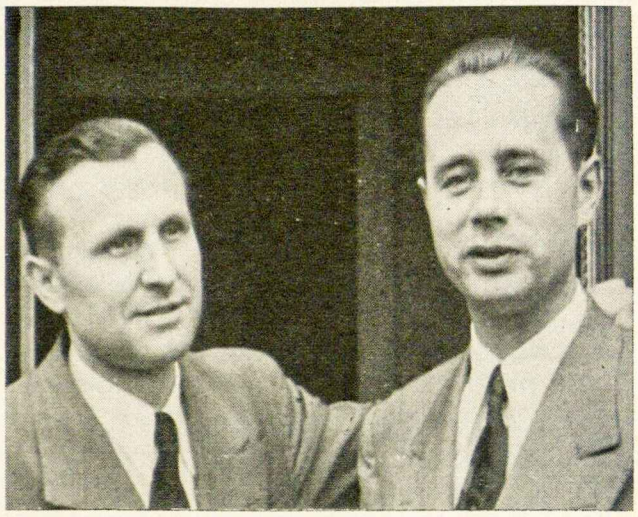

nizavosi Moksleivių Centras, kuris ir rūpinosi Ateities likimu.

Gulėjau tada ligoninėj kai 1950 metų sausio gale iš Moksleivių Centro atėjo Rožė Šomkaitė, lydima Juozo Baužinsko ir dar keletos „prikalbėti" mane, kad sutikčiau redaguoti Ateitį.. Tada toks sutikimas reiškė pasiimti atsakomybę už aiškų nepasisekimą, nes nebuvo nei medžiagos, nei bendradarbių, nei lėšų, nei pagaliau skaitytojų, nes tik porą šimtų at-kų adresų tebuvo žinoma. Vėliau prie tos delegacijos dar prisidėjo Antanas Sabaliauskas ir Zigmas Kungys. A. Sabaliauskas jau turėjo patyrimo, nes dar Vokietijoj talkininkavo Pauliui Jurkui. Z. Kungys turėjo patirymo administracijoj, kas buvo ypatingai svarbu, ruošiantis sutikti Ateitį plikoj Brooklyno gatvėj. Spauda nebuvo svetima, bet redagavime tai jokio patyrimo neturėjau. Aš ne šatrijietis, bet gajietis! Kadangi tuo metu New Yorke nebuvo tinkamo ir patyrusio redaktoriaus, teko sutikti. Pakvietėme Aldoną Baužinskaitę, poetę ir redagavusią moksleivių laikraštėlį Hanau stovykloje. Tokiu būdu sudarėme redakcinę komisija iš trijų asmenų: Sabaliausko, Baužinskaitės ir manęs.

Naujam uoste. Vietoj gėlių ir dolerių, sutikom Ateitį New Yorke su dideliu kaupu entuziazmo. Atvyko Ateitis be kraičio: nebuvo pinigų, tik keletas atlikusių rankraščių ir kliišių. J. Laučka talkino patarimais ir sudarė ryšius. Jo dėka prisiglaudėme „Amerikos" spaustuvėj. Z. Kungys „suorganizavo" pradžiai pinigų. J. Baužinskas padėjo visiems — ir redakcijai, ir administracijai. Rožė Šomkaitė Moksleivių Centro vardu nenuilstamai kėlė visų moralę, sakydama: — Nenusiminkite, kartais būna dar blogiau... Darbo sąlygos buvo pasakiškai sunkios. „Amerikos" patalpose galėjom dirbti tik po darbo valandų. Spaustuvė buvo labai primityvi. Linotipo darbininkai rinkdavo Ateitį viršvalandžiais, nes buvo paveikti mūsų entuziazmo. Niekad laiku nesurinkdavo. Dažnai patys padėdavome spausdinti. Medžiagos trūko, nes iš jaunesniųjų beveik niekas nerašė. Nors Ateitį ir toliau palikome visų at-kų laikraščių, tačiau stengėmės ją išlaikyti jauną. Po didelių pastangų, 1950 metų vasario mėn. gale išėjo pirmas Ateities numeris Amerikoje. Gavome padrąsinamų ir pagyros laiškų. Prenumeratorių skaičius augo šuoliais. Atspausdinome apie 1000 egz., kurių vėliau pritrūko. Visa tai didino mūsų entuziazmą ir neleido nusiminti. Svarbiausia, kad negavome barti už nevykusį numerį.

Tolimesni numeriai gerėjo, nes įėjome į darbą, sutelkėme daugiau talkos. Dail. P. Lapė paruošė viršelio ir skyrių antgalvių projektus. Moksleiviai ir studentai susiorganizaco į savo atskiras sąjungas, atsirado daugiau bendradarbių ir medžiagos. Darbo sąlygos, tačiau negerėjo, didėjo tik užsispyrimas pastatyti Ateitį ant kojų. Dirbau tada ligoninėje kaip internas, kuri buvo New Jersey. Kas antrą naktį reikdavo budėti ligoninėj. Per naktį budėjus, sekančią dieną reikdavo dirbti. Po darbo, vietoj miegoti, važiuodavau į Brooklyną, kur ilgos atminties 417 Grand Street jau laukdavo kiti redakcijos nariai ir visi imdavomės darbo iki vidurnakčio. Po darbų ilgais tuneliais dar reikdavo grįžti namo. Nesvarstėme tada, kad blogos sąlygos, nes geresnių nežinojome.

Neilgai išsilaikė pirmasis redakcijos kolektyvas... Po šešerių numerių išleidimo, rudenį Baužinskaitė ir Sabaliauskas gavo stipendijas ir išvažiavo studijuoti į St. Louis. Kas vis dar neatsirado sutiktų redakciją perimti. Redakcijon pakviečiau savo gimnazijos laikų draugą Antaną Pocių, kuris savo laiku eiles rašė ir šiaip plunksną valdė, tačiau redakcijoj patyrimo neturėjo. Sutiko, nes turbūt jį viliojo didelės kliūtys: gyveno New Jersey, sunkiai dirbo kitam mieste už keliolikos mylių, priedo dar studijavo vakarais New Yorke. Darbas mudviem ėjo sklandžiai. Planuodavom važiuodami požeminiu traukiniu. Korektūras atliko Juozas Baužinskas. Dalį darbo atlikome namuose, nors reikėjo daug laiko praleisti spaustuvėj, — darbas ėjo priekin tik tada, kai stovėjome šalia spaustuvės darbininkų. Viskas tada buvo įveikiama. Net korespondencijos išlaidas padengdavome iš savo kuklių kišenių.

Jubiliejus. Jau iš anksto pradėjome ruoštis

„ATEITIS" IR ATEITIS

Pirmą kartą su Ateitimi teko susidurti dar gimnazijos suole. Tai buvo berods 1934 metais, ankstų pavasarį, kažkurią šeštadienio popietę, miške — netoli Mažeikių. Buvau atėjęs pirmąjį kartą į slaptą ateitininkų susirinkimą. Miškas kvepėjo pavasariu, paslaptingumu ir nuotykiu, širdis virpėjo nuo gražių žodžių apie idealizmą. Iš susirinkimo parsinešiau Ateitį. Varčiau ją, daug ko dar nesupratau, bet jaučiau, kad ji tampriai susiriš su mano paties ateitimi.

Po ilgų metų gyvenimo audros atbloškė mus Amerikon. Ir laisva Ateitis atkeliavo kartu. Kai 1949 m. rudenį iškilo Ateities perkėlimo Amerikon problema, kažkaip per nelaimę man teko būti išrinktam į Moksleivių Ateitininkų Sąjungos C. Valdybą. Ateities įkurdinimas Amerikoje pareikalavo daug ilgų vakarų darbo tiek iš pirmosios valdybos, tiek ir iš pirmojo redakcinio kolektyvo.

Už metų redakcijai persitvarkant, norom nenorom teko padėtį gelbėti ir įeiti į redakciją. Buvau tada dar visai naujokas redakciniame darbe. Ir labai džiaugiausi, kai rudeniop į New Yorką atvyko Paulius Jurkus. Ateitis jo buvo labai reikalinga. Jurkaus redakcijoje teko išbūti ilgesnį laiką. Joje, o vėliau ir savarankiškai dirbant, ilgus vakarus iki vėlyvos nakties teko praleisti Darbininko rūselyje ir palėpėje, sekti kaip eilutė po eilutės, puslapis po puslapio gimsta naujas Ateities numeris.

Švęsdama savo auksinį jubilėjų Ateitis atsirado Chicagoje. Kiek galima pastebėti, naujoji redakcija daugiau dėmesio bando kreipti į Ateities idėjinę pusę. Ji nori grįžti prie kovojančios Ateities, kokia ji buvo prieš 50 metų. Reikia palinkėti sėkmės, tačiau norisi, kad nebūtų pamirštas ir originalios jaunimo kūrybos ugdymas, bei meninis žurnalo apipavidalinimas. Šiais laikais, kada gyvename be savosios žemės po kojomis, Ateitis turi išlikti naujų kūrybinių talentų skatintoja ne vien tik idėjinėje, bet pilnutinės lietuviškosios kultūros ugdymo plotmėje.

Juozas Baužys

Ateities 40 metų jubiliejui. Tam reikalui rinkome specialias aukas, užsakėme daug straipsnių. Laikas bėgo, bet dauguma straipsnių vis nesirodė. Ypač mažai ką gavome iš jaunųjų. Tada moksleiviai jau buvo geriau susiorganizavę ir daugelis sendraugių ragino Ateitį pritaikyti tik moksleiviams, o studentus ir sendraugius turėtu patenkinti Aidai. Dr. J. Girnius net atsisakė rašyti Ateičiai, kol ji „neatsijaunins". Dr. J. Grinius iš Vokietijos šaukėsi: kur jūs, jaunieji plunksnos darbuotojai? At-kų tarpe niekad netrūko talentų, kas juos ten Amerikoj užkasė? Stasys Barzdukas ir dr. A. Damušis irgi padėjo mums raginti jaunimą prie plunksnos, kur tik galėjo. Atėjo laikas spausdinti jubiliejinį numerį, o turėjome tik trečdalį medžiagos. Pašto įstaiga jau buvo perspėjus, kad nesivėluotume. Pradėjome spausdinti atskirais lankais, tikėdami, kad bent galui ateis reikiamos medžiagos. Vedamąjį buvau užsakęs net pas du asmenis, bet paskutiniu momentu reikėjo pačiam parašyti, nes turėjome pradėti laužyti. Svarbesnieji straipsniai atėjo vėliau, jie prieš mūsų norą buvo nustumti į galą. Prisidėjo Korėjos karo popieriaus suvaržymai. Daugybę kliūčių įveikus, 1951 metų vasario mėn. pasirodė 72 puslapių jubiliejinis numeris, kuris šių metų akimis, išėjo sunkiai įsivaizduojamomis sąlygomis. O vistik išėjo! Su šiuo numeriu ir baigiau redaktoriaus karjerą, nes jėgos buvo išsemtos. Toliau redakciją perėmė Antanas Pocius ir Juozas Baužinskas (Baužys), nes Paulius Jurkus vis dar negalėjo atvažiuoti.

Linkėjimai Auksinio Jubiliejaus Ateičiai. Gyvuok, Ateitie! Nenustok vilties grįžti Lietuvon ir palaikyk neužgestamą viltį jaunimo tarpe. Nuolatos kelk Lietuvos heroizmą. Ugdyk ideologinį susipratimą, nes tik stiprios ideologijos organizacijos ilgiausiai išsilaikys Amerikoj ir kitur. Ugdyk visuomeniškumą, nes tik auka ir pasišventimu galime jaunimą sulaikyti nuo nulietuvėjimo. Gerai, Ateitie, kad atjaunėjai ir eini su gyvenimu. Tik per daug nenujaunėk. Geriau įsivesti Ateities Spindulių skyrių, bet ne pačiai Ateičiai jais virsti. Studentų dauguma Aidų neskaito. Tegu kartais pakeičiamas lenciūgėlis į džeribaką, bet nepalik jaunimo vien tik prie džeribako! Ateitis išsilaikys tol, kol bus priaugančių jaunų rašytojų. Todėl augink naujus talentus, nes per visus 50 metų Ateitis buvo geriausia pradedančiųjų mokykla.

ANTANAS KLIMAS

1960 – 1970

PASVARSTYKIME SAVO VERŽIMOSI PLANUS • ĮSITVIRTINKIME MOKSLO ĮSTAIGOSE • PRASIVERŽKIME Į SPAUDĄ, RADIJĄ, FILMĄ • NESIBIJOKIME AVANTIŪRŲ

Praėjęs dešimtmetis nedaug sustiprino mūsų gyvenimo pagrindinio troškimo išsipildymą — Lietuvos laisvės viltį. Buvo vienas kitas probrėškis politinio gyvenimo apsiniaukusiame danguje, tačiau pavojaus debesys neišsisklaidė, anaiptol, dar kai kuriose srityse sutirštėjo. Praėjęs dešimtmetis Lietuvos katalikiškajam jaunimui užsieniuose, kaip ir apskritai visiems lietuviams, pabėgusiems nuo bolševikinio siaubo, buvo **įsikūrimo dešimtmetis.** Visi, su mažomis išimtimis, prisidėjo prie Lietuvos laisvės klausimo kėlimo, lietuviškos kultūros išlaikymo ir išvystymo. Ar turėtumėm, tad, ir toliau **eiti tuo pačiu keliu?** Ar gal galėtumėm ir turėtumėm išdrįsti pabandyti ir naujus kelius, naujus metodus, gal ir nevisuomet lengvai pasiekiamus įprastais keliais, o tačiau masinančius, jaunatviškai patraukiančius, uždegančius sunkaus darbo, atsižadėjimo ir ryžto ugnimi?

Visa, ką Lietuvos jaunimas, jų tarpe ir veiklūs ateitininkai, nudirbo per pirmąjį užsienyje įsikūrimo dešimtmetį, daugiausia „beambasadoriaudami" įvairiose srityse ir įvairiausiais būdais, yra gera, gražu, naudinga mūsų pagrindiniam tikslui pasiekti. Visa tai reikėtų dar suintensyvinti, pagilinti, paspartinti, nes **tik dedikuoti pasišventėliai išvengs nugarmėjimo į imigrantus visur sušutinantį katilą,** tik pasišventėliai ir keliose generacijose išliks aktyviais kovotojais už pavergtos tautos laisvę, ogi eiliniai „žiūrovai" pamažu ištirps!

Bet, kadangi jau praėjo pirmasis įsikūrimo dešimtmetis ir kadangi negalime taip tvarkyti savo kovos už laisvę planų, tarsi Lietuva , sakysime, atgautų laisvę 1965 metais (kaip tai daugiausia darėme bent praėjusio dešimtmečio pradžioje, būtent, ruošdamiesi **kuo daugiausia svetur išmokti,** kartu **garsinant** mūsų klausimus, kad grįžtumėm kuo geriausia pasiruošę į neužilgo laisvę atgausiančią tėvynę...), tai turime pasvarstyti ir numatyti savo pagrindinio „veržimosi" planus.

Mano nuomone, štai ko mes turėtumėm siekti šiame dešimtmetyje:

1) **Įsitvirtinimo JAV ir kitų kraštų universitetuose.**

Nors mes daugumas šį reikalą teisingai suprantame, tačiau jokių organizuotai remiamų pastangų nebuvo daroma. Vienas kitas savo asmeniškomis pastangomis arba dėka gerai susiklosčiusių aplinkybių dirba akademinį darbą JAV universitetuose. Bet profesūra yra pasiekiama beveik visiems kietai dirbantiems studentams, nes JAV universitetai auga, profesorių trūksta, galimybių yra daug.

Tarp tų mūsų tautiečių, kurie jau dabar dėsto JAV universitetuose, daugelis jau Lietuvoje buvo profesoriai. Keliolika kitų, iš jaunesniosios kartos, dirba tiksliųjų mokslų srityse. Žinoma, labai gera ir malonu turėti lietuvių, dirbančių, sakysime, chemijos, fizikos ar matematikos fakultetuose, tačiau jie, paprastai apkrauti, ar net perkrauti, savo tiesioginiu darbu, tose srityse nedaug gali savo moksliniu ir dėstomuoju darbu prisidėti prie Lietuvos laisvės kėlimo, lietuviškos kultūros skleidimo ir pan.

Mums reikia sąmoningų lietuvių profesorių ypačiai humanitarinių mokslų katedrose! Geografija, sociologija, o **ypač istorija, kalbos, literatūra, kalbotyra, meno katedros** — štai yra sritys, į kurias turime veržtis atkakliu darbu, užsispyrimu, atsižadėdami „skambių" profesijų vardų, kurios patraukia ir savo kiek didesniais atlyginimais.

Tik įsigiilnkite — pamatysite, kiek padarė savo kraštams lenkų, vokiečių kilmės profesoriai!!! Tik pavartykite tais klausimais JAV išleistas knygas! Mums reikia mokslininkų, kurie savo **tiesioginio darbo rimtais veikalais** ir straipsniais JAV akademiniame ir mokslo pasaulyje judintų mūsų klausimus su meile ir drąsa!

JAV universitetuose dar ir dabar gana gausūs kairion pusėn besižvalgą neva tai liberalai, kurie greičiausia nakčia, kai niekas nemato, užsideda raudonus marškinius ir pagarbina Maskvą daugiau negu Vašingtoną! Gausūs yra ir svetimos kilmės profesoriai, kurie čia puoselėja savo kultūros klausimus.

Universitetai, pagaliau, ruošia mokytojus visam kraštui, taigi jų reikšmė visuomenės formavime nepaprastai didelė.

2) **Įkopimas ir įsitvirtinimas JAV viešosios informacijos organuose: spaudoje, radijo, televizijoje, filmų produkcijoje.**

Ir čia, kaip ir universitetiniame gyvenime, vienas kitas „prasiveržimas" yra, bet jie jau labai ir labai neskaitlingi. Ogi šitie visi viešosios informacijos veiksniai kaip tik ir formuoja „eilinio" žmogaus norus, polinkius, galvojimo kryptį. Reikia ir čia sąmoningų pastangų, ilgų studijų, sunkaus darbo, pasišventimo. Mums yra žinoma, kokiose rankose yra šios veik visos informacijos priemonės, bet tai nereiškia, kad ir čia nereiktų ryžtingai padirbėti!!!

3) **Įsitvirtinimas JAV sostinės sluoksniuose.**

Nemaža lietuvių jau dirba įvairiose įstaigose Vašingtone, tačiau čia vėlgi daugelis iš „vyresniosios kartos". Jaunesniųjų labai nedaug. Mums reikia jaunos ugnies, jaunų žmonių **svarbiose pareigose** tose įstaigose, kur **sprendžiami** ateities klausimai. Nelengvas tai kelias, bet ar buvo kieno nors **specialiai** mėginta tam darbui ruoštis? Ar atsirado kur nors tarp mūsų grupė „karštakošių studijozų", kurie būtų sudarę lyg ir „**sąmokslą**" šito siekti? Rodos, kad ne. Ir čia vėl reikia kalbėti apie ilgas ir rūpestingas studijas, savęs atsižadėjimą, atkaklų darbą...

Apskritai kalbant, esame gal kiek perdaug nedrąsūs, einame daugiau pramintais keliais ir takais, nenorime mestis į „avantiūras". Aš gerai prisimenu vieną „nuotykį", apie kurį aš sužinojau iš vieno Hemingway romano! Jis tenai aprašo tokį įvykį: kažkuriame Floridos uostelyje jo romano veikėjas matęs ant vieno dailaus, nedidelio laivelio plevėsuojančią Estijos vėliavą. Pasirodo (ir tai paaiškina pats autorius romane), estai jau prieš šitą paskutinįjį karą siųsdavo keliasdešimt tokių mažų būrinių lailvelių plaukioti po viso pasaulio jūras, daugiausia stambių valstybių pakraščiais. Kiekvienas laivelis turėjo kelių estų studentų įgulą. Jie pragyvenimui užsidirbdavo rašydami pranešimus estų laikraščiams, kartu visur garsindami Estijos vardą. Tokiu būdu net į Hemingway romaną pakliuvo!

Tad ir mums tebūnie šis prasidedąs dešimtmetis jau ne įsikūrimo dešimtmetis, nes „idėjos, jei didžios, nemiršta kaip žmonės", o tačiau jos reikalauja ir didžių pastangų!

Tebūnie šis dešimtmetis mūsų didžių pastangų dešimtmetis!

PIEMUO

NELĖ MAZALAITĖ

Jis žiūrėjo į laikrodį ir su kiekviena minute darėsi vis labiau irzlus: trys valandos iki paskaitos ir jis tik pusiaukelėje į namus. Kas jį nešė į svečius tokiu nelaiku! — barė save, — arba, kodėl neišvažiavo anksčiau. Savaitgalio judėjimas tvino, negali savo noru nei pastangom išplaukti vienas, tenka bėgti visiems, kaip karolių eilutei. Tačiau jį stačiai siutino, kad priešais jį važiuojantis automobilius buvo toks senas ir prastas, ir kiceno ristele, kaip kuinas — atrodė, kad tik ta seniena ir kliudo važiuoti visu greičiu.

Kai pagaliau privažiavo namus, buvo pavargęs iš piktumo, ir laikrodis berodė pusantros valandos iki paskaitos. Jo paskaitos, studentams, pačiai geriausiai auditorijai pasaulyje. Ir kiečiausiai. Ir kritiškiausiai. Tačiau jis nebijo — jis niekuomet nebuvo praradęs klausytojo.

Ir staiga jis atsiminė ir išsigando: juk jis paliko tekstą pas Aldoną, ir vakar ji dar nebuvo perrašius. Netaip svarbu, kad jis neturės užrašų — jis atsimena ir žino ką sakyti, bet jis buvo pažadėjęs tuojau po paskaitos atiduoti ją vienam redaktoriui. Prasidėk su boboms! Kas dabar? Ar važiuoti tuojaus pas ją? Ar paskambinti, kad ji susimėtytų ir tuojau atvežtų čia? — Jis pribaigė kelią į savo kambarį. Koridoriuje, prie durų, gulėjo didelis vokas. Dar tebeatrakindamas duris praplėšė jį — viskas, ir jo išblaškyta rašysena, ir mašinėle perrašyti lapai, išslydo ir išsisklaistė kambaryje ant kilimo.

Dar proga pakeisti, — tarė rinkdamas, — jis sumetė popierinius ant stalo — laikas seko, jis turėjo nusiskusti, persivilkti ir nors truputį pailsėti.

Tai tuo poilsio metu, kai jautėsi tvirtas ir elegantiškas, pasiruošęs, jis priėjo prie stalo ir pradėjo sumaišytus puslapius dėlioti kaip jiems dera būti: originalas, mašinėlės originalas ir kopija. Trūksta dar vieno lapo, — nusišypsojo, — juk visada kai ką nors jam perrašo, jo mergaitė įbruka popieriuką su linksmais, su šelmiškais, kartais meiliais, žodžiais. Jis pasilenkė — nebuvo atsilikęs joks popierius. — Tai, nieko, ji tikėjosi mane rasti namie, — pasakė sau, — aš padėkosiu labai, ji žino.

Netrukus, — gal jau kitas straipsnis, — bus su titulu, — galvojo žiūrėdamas į pirmą puslapį:

Alex. K. Vanagas,

taip, kai pridės Dr. bus dar skambiau. Smulkmena? Nesakykit damai, kad jos deimantinė sagtis yra niekas — o vyro pasisekimų matas yra svarbesnis dalykas. — Jis perbraukė žvilgsniu puslapį — ne, gali tikėti, kad Aldona nepadarys klaidų, tačiau jis skaitė — jis sakėsi, kad tai būtina, dar kartą atnaujinti sau, bet jis žinojo, kad yra kitaip: jam buvo malonu regėti savo protingus išvedžiojimus, stačiai iki pasiskonėjimo gera pajusti, kad straipsnis — ir paskaita, žinoma, — turi stilių, labai įvairų — aštrų, iki kirtimo, ir kartais banguojantį iki muzikalumo, ir visada įtikinantį. Ir savas idėjas, taip. — Jis bėgo akimis per žodžius ir lingavo galva — gerai, labai stipriai, labai savitai. Ne vienas iki šiol žodžiu arba raštu yra nustatinėjęs lietuvybės ribas taip, sakytum, ūkiniu būdu, iš to kampo, kur pats buvo atsistojęs: sako, gali nekalbėti lietuviškai ir vistiek likti lietuviu, sako gali ir visai užmiršti kalbą, ir vistiek neprarasti lietuviškos sielos. Lietuviška siela! (Ar pagalvojo žmogeliai ką pliauškia!) — Sako gali įsilieti į svetimą bendruomenę ir tenai daryti daugiau įta-

kos lietuviško reikalo naudai, negu su savaisiais, (tikrai, negi reikia krikštyti krikštytus). Kiekvienas nešasi savo kromelį su savo pasiteisinimais ir puolimais, su receptais ir programa, iki visi — beveik visi — galutinai pavargo. Ir vistiek tęsia. Lietuviškoji versija Le Mythe de Sisyphe. — Jis sustojo žiūrėjęs į lapus — taip bus prieš klausytojus, kad jis nutils, tokia pilna įtampos ir visiško jų nežinojimo pauza — ir —

Kas gi yra lietuvybė mums, prabils jis, (ir taip yra parašyta) jauniesiems, kurių niekas neriša realiai, ir pagal visas esamas aplinkybes, niekuomet nebegalės rišti su tenai, kur, jeigu būtų kitaip, mums nereiktų ir tų klausimų? Kas iš viso yra tautybė? — Argi jis parašė tą žodį — jeigu konkrečiai šiuo atveju kalba tiktai apie lietuvybę? — Jis susirado savo originalą; aiškiai,

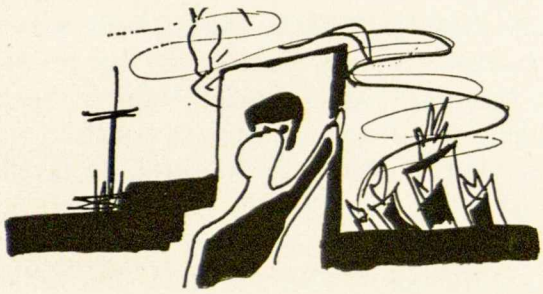

visai išskaitomai jo parašyta: — lietuvybė. Kodėl Aldona buvo tokia neatydi! — Jis ištaisė, ir ūmai susijuokė: ji yra išmintinga, ji mato, kad tai yra didelė ir visuotina tema — tikrai, jis nebuvo pagalvojęs, bet straipsnis kaip nulietas tinka amerikoniškai spaudai — čia taipgi, kad ir nedažnai, pasitaiko mažumų — sakysim tautybių, — interesų susikirtimai su — su kuo? Su — amerikiečių tauta? Tauta? — Ne, šiandien tas klausimas. — Jis žvilgterėjo į laikrodį ir pakilo — pats laikas vykti. Dar stovėdamas jis permetė žvilgsniu vietą, kur turės būti tas reikšmingas sustojimas, nuo kurios prasidės — be abejo, pasipiktinimas ir drąsiųjų atviras pritarimas. Tai paskui, bet kol jis kalbės — jie klausys nesujudėdami, jis žino. — Ar nesame mes savo užimtoje vietoje pasaulyje, labai netikri, apsėsti menkumo jausmo, kaip tiktai dėlei to lietuvybės — ką ta mergina parsimanė! — tautybė, vėl užrašyta — ne, — „tautybė". Jau niršdamas jis atsodino savo žodį, kaip vandalo išrautą medį, — geras palyginimas, pagalvojo, — ir pagalvojo dar: ar ji tyčia? Ar čia ji junta, kad įžeidžiau jos lietuvybę, primityvią, kaip klajoklio arabo, kuris nesutinka pasitraukti iš dykumos, todėl, kad ji jo? Kaip aš teisus!, — sušuko savyje, — ir vėl kalbėjo į auditoriją, dar karščiau: — Kodėl ir tie, kurie nedaug rūpinasi nė tėvų, nė tautiečių nuomone, kuriems — patrijotas — yra linksmas pasišaipymo žodis, kurie gerai veda ar išteka, gauna pelningas vietas — kodėl ir tie tarias, lyg sumokėję perdaug už tai, kad pasitraukė pas svetimus? Amžinas kaltės jutimas. Lietuvybė yra mums o, vėl "tautybė"! — mes nešame ją, duotą nesiklausus, kaip pirmapradę nuodėmę.

Jis krūptelėjo, beveik pašoko iš vietos: po pat langu sužvengė arklys — ilgai, užtęsdamas, lyg žmogus, kuris verkia kūkčiodamas — jis negalėjo net kvėpuoti per tas sekundes, kol nenutilo nykus žvengimas. Atrodė, kad arklį muša, kad smaugia, kad iki kraujo įsirėžė į jo šonus pentinai. — Jis net pakratė galvą, kad išmestų iš ausų tą balsą ir pamanė: vargšas gyvulys, jau nuvarė taip, kad ir bananų vežimo nepavelka. Ar kodėl buvo mušamas?

Jis susidėjo popierius į voką, pažvelgė į veidrodį ir užsidėjo skrybelę ir tada vėl pasigirdo žvengimas, dar skaudesnis, taritum arklys mirtinai sužeistas, kankinosi. Koks turi būti žmogus — ne, nebe žmogus, jeigu ką pats padarė arkliui tokį skausmą, ar leidžia baigtis ilgoj agonijoj be pagalbos? — Jis pribėgo ir atidarė langą— ną, nors tiek dar gerai, kad ne po jo langu, tai tiktai garsas taip ėjo, lyg iš čia. Jis iškišo galvą ir nematė gatvėje nė vežimo, nė arklio — dabar jam pasidarė smalsu, jis išėjo, jis beveik bėgte bėgo žemyn laiptais. Apėjo namus, kiemą, paėjo gatve — tyli gatvė, kiekvienas namas su kiemu, ties kiekvienu įvažiavimu matai garažą — niekur arklidės. Ir niekuomet nejoja raiti policininkai šia gražia gatve. Jis stebėjosi ir žvalgėsi, ir kažkas nepatiko jam, jis nežinojo kas ir kodėl.

Jis pažvelgė į laikrodį. O, varge! Kodėl jis paliko popierius aukštai, kodėl kaip vaikogalis nubėgo žiūrėti arklio — kaimiečio dvasia! — Jis susijuokė: ką gi, kad nors mane jis būtų nujodinęs į vietą, gerą padarytų, dabar tik sugaišino, kažkoks dvėseliena.

Jis užlipo laiptais bėgtinai, ir duris paliko atviras, tiktai tereikėjo paimti nuo veidrodžio krašto voką. Ir tada trečią kartą sužvengė žirgas.

Jis jau vadino — žirgas. Žvengimas buvo, kaip karo trimitas, kaip kad raitelis turėtų šaukti atsilikusį žirgą, tačiau, atrodė, kad žirgas matė savo raitelį grimstant į liūną, ar paklydusį be vilties, ir šaukė. O žvengė prie pat jo ausies.

Alex. K. Vanagas atsirėmė rankomis į veidrodžio pakraštį ir stikle regėjo išbalusį, stambiai prakaituotą veidą — save.

Ar veidrodyje ar jo sieloje atsivėrė žalia pie-

va, tėvo motina ir jo mama sėdėjo prieš saulę, jis yra aštuonerių ir labai greitas, nė šuo, nė kumeliukas negali jo pavyti, jis perkrenta į žolę, pakrato virpuliuką ir žvaginį, vėl pašoka, ir persiverčia kūliais iki pat močiutės kelių.

Kaziuk, išsinarinsi sprandą, — sako ji, jį glosto ir jos vėl kalba su mama. Jis nežino kur buvo šnekos pradžia, jam ir nesvarbu ką didieji kalbasi, kai jie trys — su tėveliu — atvažiuoja atostogų, tačiau kartais jis apsėda juos su klausimais. Ir dabar jis tebuvo su jomis pusę minutės, kai jau parūpo:

— Koks Kazimieras, močiute?

— Tavo senelio senelis, vaikeli. Tavo mamutė klausė, ar jis niekuomet nebesugrįžo.

— Kur jis buvo išvažiavęs močiute?

— Labai šalta ten, labai baisu, ir šiaurės vėjas nagus atšala.

— Kodėl jis važiavo, močiutė?

— Ten niekas nevažiuoja savo noru, iš mūsų žemelės, jį per prievartą išvežė, vaikeli.

— Kad ieškojo Švento Kazimiero žirgo, vaikeli.

— Žirgo! — koks žirgas, močiutė, koks, parodyk!

— Nešokinėk, vaikeli, niekas negali parodyti, reikia pačiam jį surasti.

— Kur jis ganosi, močiute, aš nueisiu?

— Niekas nežino, niekas nežino, sūneli. Kai lietuviai mušėsi su rusais, labai seniai, ir kai buvo taip blogai, jog tik pabaigos laukė mūsų žmonės — Šventas Kazimieras atskrido per debesis, atšoliavo ant savo žirgo, ir taip išgąsdino mūsų neprietelius, ir taip sutvirtino mūsų vyrus, kad jie sumušė rusą ilgam laikui.

— Kur jis nujojo žirgelį, močiute?

— Paleido, vaikeli. Po kovos Šventasis Karalaitis nuėjo atgal į savo sostą Dievo Karalijoje, o žirgui užmėtė pavadžius ant kaklo, paleido jį ganytis. Kai bus vargas, pasakė šventasis, tegu labai doras, labai narsus, lietuvis vyras, vardu Kazimieras, suranda ganyklose žirgą tegu atveda jį prie vieškelio į Vilnių, ir tegu maldoje šaukiasi Visagalio Viešpaties leidimo, kad Karalaitis būtų pasiųstas gelbėti savo žmonių. Jis tik išeis iš Dangaus vartų ir žirgas bus jam paruoštas.

— Ar surado senelio senelis žirgą, močiute?

— Jis ieškojo, vaikeli, bet jam nebuvo laiko: kai žmonės prieš rusą kilo, jis tikėjo, kad atėjo laikas, kad žirgas turės būti surastas. Bet jis pats buvo sugautas, surakintas ir išvežtas į šiaurę.

— Močiute, močiute, tai dabar niekas neberas žirgelio!

— Neverk, vaikeli, nebuvo tokio laiko, kad žirgas nebūtų buvęs ieškomas. Liko Kazimiero sūnus Kazimieras, jis perėmė tėvo žygį.

— Kur jis padėjo žirgą, močiute?

— Sako, jis buvo prisiartinęs, jau girdėjo kanopas, kai žirgas per žolę brido — bet jis nespėjo, vaikeli: kai knygas jis nešė, kai per upę brido, su Aukso Šaltiniais, jis buvo sugautas ir mirė sumuštas, uždarytas kalėjime.

— Oi, močiute, kas atsitiko su žirgu, kas bus su juo, kas bus, kad niekas jo neberas.

— Neraudok, vaikeli, Kazimierai niekuomet neišmiršta — tavo senelis buvo pamatęs žirgą, prie pat savo šono, jis palietė ir karčius.

— Tai jį parvedė, tai atvedė prie Vilniaus kelio?

— Nespėjo, vaikeli, kai jis buvo savanoris, kai su rusais mušėsi, jis sukniubo nuo priešo kulkos. Nubrauk ašaras, vaikeli, taip, su mažuoju piršteliu, jau daugiau nebereiks verkti.

— Bet, kur žirgelis, močiute? Ar tėvelis atras jį? Aš nenoriu, kad jis nespėtų rasti, kad jį užpultų rusas.

— Nebijok, vaikeli, tavo tėveliui teliko tik saugoti pievas, kur ganosi žirgas — nebėra jokio priešo, visi Kazimierai gali ramiai dirbti savo darbą.

— Kodėl aš Kaziukas, močiute? Ar aš būsiu Kazimieras? Kai užaugsiu?

— Tu esi Kazimieras, vaikeli, ir tu paveldėjai ką kiti Kazimierai tau paliko — tu skaitai knygeles, tavęs nevarys į kalėjimus, ir neveš į ledų žemę. Tau tereikia tiktai gyventi, kaip jie norėjo.

— Bet ir aš noriu ieškoti žirgo. Gerai, kad nereikės jį vesti Karalaičiui, kad nereiks muštis, aš tik noriu paganyti jį — aš būsiu jo piemuo.

— Ganyk, vaikeli, ganykit jūs vienas kitą.

Jis nubėgo ieškoti geriausios žolės žirgui — ir atbėgo tuojau atgal — jis buvo užmiršęs paklausti:

— Kaip aš pažinsiu žirgą? Kokios jo kasos?

— Nežinau vaikeli, kaip tu pažinsi — tik tu vienas žinosi kai žiūrėjo rusai — jie ako nuo šviesos, ir raibuliavo jų akys, jie sakė, kad žirgas obuoliuotas ugnimi. Kai mūsų vyrai žiūrėjo, jie kiekvienas regėjo patį gražiausią, ir širmą, ir baltą ir juosvą kartį todėl kad jie težiūrėjo į Karalaitį ir skubėjo laimėti.

Tą pačią dieną buvo pamatęs žirgą — sakė

KOTRINA GRIGAITYTĖ

TYLOS SKEVELDROS

...Ir taip tyliai, tyliai,
Kada sapnuoja marios,
Ištroškęs briedis
Nedrįsta drumst tylos.

...Ir taip tyliai, tyliai,
Kai pasaką seka
Baltakrūtės kopos,
Nedrįsta net žuvėdra
Sparnais plasnot.

...Ir taip tyliai, tyliai,
Kai pušys meldžias,
Kai rasos varstos
Ant jų žalio spyglio,
Nedrįsta sraigės kugždėtis pamariuos.

Netemdykit šešėliai
Regėjimo to švento,
Kurį, kaip piligrimas maldą,
Širdy nešuos.

PABĖGUSIAI MERGAITEI

(Skiriu Ž. B.)

O kas tų akių do melsvumas
Ir linija lūpų grakšti!
Atrodo viliojimui gimus
Gėlė ežerų pakrašty.

Įspaustos dar guolyje žymės
Tampraus ir lieknučio liemens...
Išbėgai užmigt ant krūtinės
Bevardžio klajūno piemens.

Žodžius lyg didvyrė kartosi,
Jog meilė yra nemari,
Kol liks tik sudužęs qsotis
To kelio pačiam vidury.

Magnolijos, vyšnios ir kriaušės
Vėl soduose tėvo žydės.
Ir šauks Tave žodžiais gražiausiais
Žolėje rasota brydė...

O motinos raudančios rankos
Vis varstys į kiemą duris,
Kol rudenys žiedus surankios
Ir vaisiai prinokę nukris.

Drugeli, mažytis drugeli,
Į liepsną pakėlęs sparnus.
Praverti tau sodo varteliai,
Sugrįžk, gi sugrįžk į namus!..

---

jis įbėgęs į trobą — nes kasgi kitas leidosi šuoliais per baltus ir auksinius saulėlydžius debesis? Ir kitą kartą matė ištolo girioje — jis netikėjo, kad galėjo bėgti stirna kaip kiti kalbėjo jis matė žirgą nuolatos, nenuostabu, juk jis turėjo jį ganyti.

Kitą vasarą rusai užgriuvo, kaip prakeikto kalno akmenys — Kazimieras, jo tėvas, jaunas Lietuvos karininkas, pradėjo senelių pertrauktą darbą — jis ieškojo žirgo. Jis krito Partizanų dienomis, kai lietuviai mušė rusų armiją. Kai jie po kelerių metų grįžo, kaip atsigavus ugniakalnio lava, Kaziuką mama išvežė į nežinomą vargą, kad būtų laisvas. Paskui atvežė jį į šią šalį, kur laisvė liejosi per kraštus ir nežinojai kad ji brangi. Ji dirbo, kad jis baigtų mokslus.. Jis baigė. Alex K. Vanagas nuleido galvą į voką — ten gulėjo sudėta jo siela, persisotinusi vaisiais nuo pažinimo medžio. Jis žiūrėjo į veidą stikle ir ausyse skambėjo nutolstantis žirgo prunkštimas ramioje, žalioje pievoje.

Jis išėjo kur buvo pažadėjęs — jis nepaėmė su savim voko, nė jokio popieriaus. Kazimieras Vanagas nežinojo ką kalbės, bet žinojo, kad nė šį vakarą, ir niekuomet nepakartos nė vienos tokios minties kaip buvo čia parašęs.

ATEITININKŲ ORGANIZAVIMOSI PRADŽIOS BEJIEŠKANT

Prel. M. Krupavičius — Dail. A. Varno piešinys

MYKOLAS KRUPAVIČIUS

Ateitininkai įžengė į antrąjį savo amžiaus pusšimtį, bet, deja, ateitininkų išsamios ir dokumentuotos istorijos neturime. Spaudoj jos išbarstytų lapų yra daug, bet jų dar nieks nesurinko krūvon, nepatikrino, nesusistemino ir viename rinkinyje nepaleido į platųjį lietuviškąjį pasaulį. Tai galima buvo padaryti nepriklausomybės laikais. Tada turėjom visą medžiagą, dokumentaciją tai istorijai ir daug gyvų ateitininkų organizacijos kūrėjų, organizatorių ir iš pašalio stebėjusių gyvų liudininkų. Šiandien visa tai labai sumažėjo. Dokumentacijos liko trupiniai. Ir kas žino, ar jos kada nors daugiau susirasime. Ji pasiliko Lietuvoj. Ką bolševikai su ja — spauda ir knygomis — padarė, nežinia. Žinome tik tiek, kad nemaža jos bolševikai barbariškai sunaikino. Kas liko, iš Lietuvos nėra galimybės gauti. Jie neleidžia jos į užsienius siųsti. Gyvų liudininkų — organizacijos kūrėjų taip pat tik liūdnos nuotrupos pasiliko. Vieni išmirė, kitus bolševikai nukankino, treti Lietuvoj pasiliko. Jie neprašneks ir neparašys kalbamu ateitininkišku klausimu, nes jų burnos užkimštos, o rankos surakintos. Laisvajame pasaulyje jų kiek atsirado, bet nedaug: dr. Eliziejus Draugelis, Povilas Dirkis, Mykolas Vaitkus, Magdalena Draugelytė-Galdikienė, šių eilučių autorius ir dar vienas kitas. Tai ir visa. Juos visus jau slegia sunki amžiaus našta. Palauksime ir jų neteksime. Visi paminėtieji asmens — pirmojo ateitininkų gyvenimo laikotarpio liudininkai ir veiklos dalyviai. Antrojo ateitininkų organizavimo ir veiklos laikotarpio dalyvių ir liudininkų yra daugiau, bet jie jau tikri „sendraugiai": baltomis galvomis ir plikais pakaušiais. Neišleiskim iš rankų to, ką dar turime. Palauksime ir pasiliksime tuščiomis rankomis. Tad ateitininkų istorijos rengimas *labai gyvas reikalas.* Tos istorijos vienas žmogus neparašys. Reikalinga talka. Visi ateitininkai turi savo darbu prisidėti prie jos pagaminimo. Kas ką prisimena, turi surašęs pasiųsti tam organui, kurį turėtų sudaryti ateitininkų vyriausioji vadovybė.

*
* *

Kaip kiekvienas gyvas organizmas — individualus ar sutelktinis, kolektyvinis turi išeiti savo vystymosi, tobulinimosi kelią, tokį kelią turėjo išeiti ir ateitininkų organizacija. Tokio organizmo evoliucijos ar vystymosi eiga paprastai dalinama į du laikotarpiu: vystymosi ir išsivystymo, brendimo ir subrendimo. Ateitininkų organizacija taip pat tuo du laikotarpiu išgyveno. Visi mes

tai žinome. Kaip tuos laikotarpius pavadinti? Pavadinimas turi nusakyti laikotarpio charakterį, turinį ir siekimus. Pirmasis laikotarpis buvo vadinamas žodžiu ir raštu įvairiai: priešateitininkišku laikotarpiu, ateitininkų pirmatakais, bevardžiais ateitininkais ir kitais. Bevardžių vardą pavartojo ir pats ateitininkų organas Ateitis. Jį mini savo At. Vadove ir St. Yla (22 pusl.) Išvengti nesusipratimams ir nereikalingiems ginčams, reikalinga parinkti tokius terminus, kurie savo turiniu yra aiškūs ir išskiria betkokius neaiškumus, kurie nepalieka spragų, į kuriuos galima įgrūsti galimybių kitaip aiškinti ir suprasti. Moksliškuose raštuose paprastai vartojami tokiais atvejais ontologiniai terminai, paimti iš lotynų kalbos, ar jų vertimai į savąją kalbą. Pirmas vystymosi ar brendimo laikotarpis vadinamas potencialiniu, antras — subrendimo — aktualiniu.

Ką tie terminai reiškia? Ontologijos skyrius apie potenciją ir aktą platus. Bet aš jį paliesiu tik tiek, kiek reikalinga mūsų kalbamam klausimui išsiaiškinti. Mėginsiu kalbėti populiariai, kad skaitytojas be filosofinio pasirengimo lengvai suprastų. Pirmiausia pažymėsiu, kad mano vartojamos potencijos ir akto sampratos aptarties arba definicjos neturi, nes yra sampratos pirminės, paprastos, nesudėtinės. Ontologija jas vadina *notiones primae et simplices*. Jos yra tik nusakomos, atvaizduojamos. Lotyniškai mano vartojami terminai taip skamba: potentia, actus; in potentia, in actu.

Potencija ontologijos nusakymu yra reali galia ar sugebėjimas betką prisiimti ar padaryti. Tos galios, kuri glūdi potencijoj, realizavimasis, tapimas realia būtim sudaro aktą, aktualinę būtį. Pasiaiškinkim pavyzdžiais. Žmogus, kuris sėdi, jo vaikščiojimo galia yra potencijoj. Kai jis pradeda vaikščioti, vaikščiojimas iš potencijos pereina į aktą. Šiuo atveju glūdėjęs potencijos sugebėjimas prisiimti vaikščiojimo veiksmą realizavosi aktualiai. Vištos kiaušinis yra potencialinė višta ar jos jaunikis gaidys. Prasikalęs iš kiaušinio viščiukas jau yra aktualinė višta. Šiuo atveju realizavosi potencijos sugebėjimas prisiimti gyvybę. Kiekviena kitų valdoma tauta, kuri nežino net, kad ji yra tauta ir kuri stovi žemiausiame kultūros laipsnyj, kuriai žmogienos kepsnys yra didžiausias skanėstas, yra potencialinė nepriklausoma valstybė. Daug pavyzdžių mums duoda dabartinė Afrika. Tas momentas, kada paskelbiama jos nepriklausomybė, ta glūdėjusi potencijoj valstybė virto aktualine valstybe. Po panaikinimo aštuoniolikto amžiaus pabaigoj Lietuvos nepriklausomybės lietuvių tautos nepriklausomybė šimtą su viršum metų buvo potencijoj. Iš potencialinės būties ji perėjo į aktualinę tuo metu, kai buvo paskelbtas 1918 m. vasario 16 dienos nepriklausomybės aktas. Katalikiško mokslus einančio jaunimo suorganizuotos kuopelės buvo ateitininkai potencijoj. 1910 metų Degučių konferencijos sprendimas ateitininkus išvedė iš potencialinės būklės į aktualinę.

Iš tų pavyzdžių turėjo paaiškėt, kad aktas yra potencijos papildymas, patobulinimas, dabaigimas būties rūšies, kuri nepilnai ir netobulai slypėjo potencijoj. Aktas yra dabaigimas tos evoliucijos, kuri vyko potencijoj. Aktas ir potencija neišskiriami dalykai. Bet jie nesusieina. Vienas baigiasi, kitas prasideda. Nieks negali būti akte, ko nėra potencijoj. Iš vištos kiaušinio negali prasikalti nei varlė, nei paršelis, bet tik viščiukas, nes tas viščiukas netobuloj formoj glūdėjo kiaušinyje, kaip potencialinė višta. Visa prasideda potencija, o baigiasi aktu. Tą patį kelią išėjo ir ateitininkija. Man tenka rašyti apie potencialinę ateitininkiją.

Apie ateitininkus potencialinius arba bevardžius ir aktualiuosius rašė ir pati Ateitis taip: „Ateitininkijos kūrėjai jau rado bevardžių (potencialinių M. K.) ateitininkų eilės. Jie tik davė jiems vardą, susistemino mintis ir idealus, pastatė aiškiau tikslus ir uždavinius, surinko vienon šeimon ir išrikiavo." St. Yla nuo savęs prideda: „Sąjūdžio kūrėjai, iš tikro, buvo vieni, o krikštytojai kiti". (Cituoju iš Ylos A. Vadovo. 2 p.) Tie ateitininkų kūrėjai suteikė visa tai tiems bevardžiams — potencijaliniams ateitininkams, ko jiems trūko esant potencijoje, užbaigė jų brendimą ir įvedė į aktualinę būklę.

Potencialinė ateitininkija.

Mokslus einančioji lietuviškoji moksleivija pirmiausia pradėjo organizuotis tautiniam, kultūriniam ir politiniams tikslams siekti. Tokios organizacijos buvo paplitusios po visas Rusijos valdomų žemių mokyklas. Į jas būrėsi studentai ir moksleiviai jau tautiniai susipratę ir pasiryžę paskubinti tautos atgimimą ir susipratimą, iškovoti savo pavergtajai tautai daugiau laisvių ir teisių gyvent savu lietuvišku gyvenimu. Į tas organizacijas būrėsi įvairių pažiūrų studentija ir moksleivija. Jose religinio klausimo nebuvo, nes atgimimo pradžioj nieks platesniu mastu tos kovos nei Bažnyčiai, nei religijai neskelbė. Tokie pavojai kilo iš pravoslavų rusų vadovų. Kovą su lietuvių katalikų pravoslavinimu vedė kunigai. Tie-

sa, atsirasdavo vienur kitur tokių organizacijų, kaip pvz. Mintaujoj, kurios kovojo už lietuvišką maldą mokykloje ir nesutiko melstis rusiškai. Už tai visa eilė moksleivių buvo pašalinta iš gimnazijų. Bet jie kovojo už lietuvišką maldą tik tautiniais motyvais. Ne apie tokias organizacijas čia kalbėsiu. Kalbėsiu apie potencialinius, būsimuosius ateitininkus ir ne apie pavienius asmenis, bet apie jų organizacijas, susibūrimus.

Kas yra tas potencialinis ateitininkas? Tai studentas ar moksleivis lietuvis, kuris savo pasaulėžiūros pagrinduose pastatė pirmoj vietoj šalia tautybės — lietuvybės religiją, šalia tėvynės Lietuvos — Dievą ir Katalikų Bažnyčią. Chronologiškai katalikiškoj studentijoj - moksleivijoj tautybė — lietuvybė atsirado anksčiau, negu religija. Ji pirmiau atsirado dėl anuometinių sąlygų ir aplinkybių. Atrodė tuomet, kad religijai iš savųjų pusės joks pavojus, bent organizuotas, negresė. Kur jis pasirodydavo iš pravoslavų pusės, veikusios organizacijos, kad ir kitais, ne religiniais, motyvais užreaguodavo. Kaip pavyzdį buvau nurodęs Mintaujos gimnazijos lietuvių moksleivių reagavimą dėl maldos rusų kalba. Tokį tikslą turėdami galėjo įvairių pasaulėžiūrų moksleivija - studentija tilpti vienoje organizacijoje. Bet kai pasireiškė lietuviuose antireliginė veikla platesniu mastu, pasikeitė aplinkybės ir einanti mokslus katalikiškoji jaunuomenė, priversta buvo padaryti reviziją savo ligšiolinei veiklai ir ją papildyti taip pat religija. Kadangi su religija bendrinėse organizacijose, kuriose vyravo pozitivistinės nuotaikos, katalikai tilpti negalėjo, tad teko organizuoti katalikiškos organizacijos, kurios savo nerašytose programose religijai skyrė lygią vietą su tautybe. Potencialiniai ateitininkai buvo ir patriotai lietuviai ir kartu katalikai lietuviai. Patriotai ir katalikai lietuviai buvo ne tik sau, savo asmeniniame gyvenime, bet ir viešame. Jie ne tik buvo užsimoję save išsiauklėti lietuviais patriotais ir sąmoningais katalikais, bet taip išauklėti ir visą tautą. Iš to aiški išvada — potencialiniai ateitininkai pačioj savo pradžioj buvo ne tik lietuviai katalikai, bet ir visuomenininkai. Tegu jų tie ateitininkiški pradai pradžioj buvo suformuluoti labai kukliai, tegu jų veikla buvo taip pat kukli ir nedrąsi, bet pasėtas grūdas ir pirmon jų gyvenimo ir veiklos vieton išstatyti idealai buvo brandinami, stiprinami, plečiami, kol galų gale 1910 metų vasaros pabaigoj visai subrendę išėjo viešumon aktualiais ateitininkais.

Kada gi stipriau organizuotai pradėta pulti Bažnyčia ir katalikybė? Aušroj. Pirmame patriotiškame laikraštyje. Puolimą pradėjo dr. Jonas Šliupas, nenumaldomas, kietas, nesirinkęs nei žodžių, nei priemonių Bažnyčiai ir religijai bei kunigams pulti. Tą savo akciją pradėjo redaguodamas Aušrą. Tai buvo 1884 m. Tad maždaug tuo pat metu pradėjo kurtis ir potencialinieji ateitininkai. Šis ateitininkų gyvenamas laikotarpis yra migločiausias ir mažiausia ištirtas. Daugiausia šiuo klausimu medžiagos mums yra palikęs vysk. Pranciškus Būčys ir kan. Mykolas Vaitkus. Ta visa medžiaga yra tilpusi tremties laikų Tėvynės Sargo I tome. Vysk. P. Būčys jos patiekė straipsnyje Kunigų lietuviškumas ir bedievybė Lietuvoj ir Prieš senajam Tėvynės Sargui užgemant. Šia proga priminsiu, kad Tėvynės Sargas ėjo trimis tarpais. Pirmas ėjo draudžiamais laikais Mažojoj Lietuvoj, antras nepriklausomoj Lietuvoj Vilniuje ir Kaune, o tretysis eina tremtyje. Pradžioj buvo leidžiamas Vokietijoj, dabar gi eina Amerikoj, JAV-bėse. Vyskupas Būčys savo minėtame straipsnyje kalba apie pirmąjį draudžiamųjų laikų Tėvynės Sargą. Kun. Vaitkus tos medžiagos davė tame pačiame Tėv. Sarge straipsnyje Ateitininkijos genezė. Daug tais klausimais rašė Tiesos Kelyje rimtas istorikas kun. J. Stakauskas. Ateities žurnale ir pereitų metų Drauge taip pat galima rasti nemaža mums rūpimais klausimais medžiagos. Ją rūpestingai sunaudojo Stasys Yla savo Ateitininkų Vadove. Gaila, kad Yla neatkreipė dėmesio į pirmąjį mano pirmiau minėtą vysk. Būčio straipsnį.

Pirmieji pradėjo kurti potencialinių ateitininkų organizacijas įvairiais pavadinimais Lietuvos kunigų seminarijų — Vilniaus, Kauno ir Seinų klierikai ir Petrapilio Dvasinės Akademijos studentai. Vysk. Būčys tokios organizacijos ieško net vysk. Valančiaus laikų Varnių seminarijoj. Aiškiai apie klierikų organizaciją nieko nekalba, tik nurodo kokie garsūs lietuviai patriotai ir veikėjai kunigai iš jos yra išėję, tuomi lyg spėdamas, kad tokia organizacija turėjusi būti. Jis kalba tik apie garsųjį Varnių Triumviratą, kuris savo patriotizmu ir lietuviškąja veikla turėjo užkrėst ir klierikus. Tas Triumviratas nebuvo klierikų, bet vyskupijos ir seminarijos vadų.

Petrapilio Dvasinėj Akademijoj tokia potencialinių ateitininkų organizacija jau buvo „aštuntoje devynioliktojo šimtmečio dešimtyje", t. y. tarp 1870 ir 1880 m. Tuo metu ten buvo du studentų būreliai. Vienam jų priklausė Kazimieras Jaunius, garsus mūsų kalbininkas, Petras Kriaučiūnas, vėliau buvęs Marijampolės gimnazijos mokytojas, suvaidinęs didelį vaidmenį lietuvybės gai-

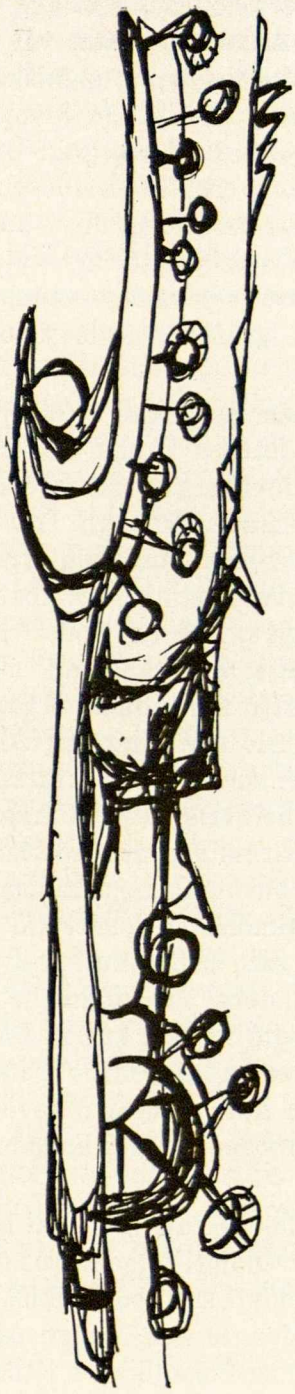

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

JAUNYSTĖ

Graži tu, jaunyste, pro kūdikio sapną,
Pro rytmečio tylą aušros spinduliuos,
Pro kaitrą dienų ir pro vakarą kvapnų,
Pro naktį klaidžiuos mūsų žemės keliuos...

Graži tu, jaunyste, stebuklų pilna,
Pavasario džiaugsmo ir laimės daina,
Ir jūs, kaip baltieji žiedai jazminų, —
Svajonės pirmųjų jaunystės dienų!

Pirmasis stebuklas — tai tavo širdis,
Antrasis — veiduos raudonumas žydįs,
O trečias — rugiagėlių šilkas brangus,
O trečias — akių mėlynasis dangus...

Jaunyste, nuo tavo širdies suplakimo,
Nuo lūpų tavų nekaltos šypsenos,
Šalčiausiame sausy ledai tirpti ima
Ir kraujas — patvinusiom upėm dainuos!

Jaunyste, tai tu nesugrįžtančio rojaus
Viena ir brangiausia dangaus dovana,
Tai tu rojaus aidas pasaulio pagojuos —
Kaip žaibas šviesi, ir trumpa, ir viena.

Graži tu, jaunyste, kai marių bedugnėn
Ir girių juodon glūdumon kai žvelgi,
Laisvesnė už vėją, karštesnė už ugnį,
Šaltesnė už ledą, kai meile degi.

Graži tu, jaunyste, kai vasarom žydi,
Graži tu, kai gruodyje gruodą tirpdai,
Kai mus visą žemės gyvenimą lydi
Kaip amžių pavasario šviesūs žiedai.

---

vinimo darbe ir Stiravičius, kuris išėjęs iš Akademijos lietuviškajame darbe nesireiškė. Apie tai vysk. Būčiui pasakojo buv. to būrelio narys kun. prof. Kazimieras Jaunius. Paskutinioje devynioliktojo šimtmečio dešimtyje, tarp 1890 ir 1900 m. Akademijoje būdavo apie 70 studentų. Lietuvių patriotų draugijėlėj buvo apie 30 narių. Jie įsipareigodavo vysk. Būčio teigimu kasmet parašyti spaudai tinkamą straipsnį, kurį autorius pirma paskaitydavo draugijėlės susirinkime, o paskui siųsdavo Tėvynės Sargui. 1895 - 1897 m. tos draugijėlės nariais buvo Andrius Dubinskas, kuris Akademiją baigė, nepriėmęs kunigystės, 1895 m. Nepriklausomybės laikais jis buvo Apygardos teismo pirmininku, 1897 metais baigė mokslus tos draugijėlės nariai Vincas Markevičius ir Juozas Laukaitis, žymus kalbininkas ir Seinų seminarijos profesorius, o 1899 m. Jurgis Matulevičius-Matulaitis, Juozas Kukta, Pranas Būčys — visi tapę vėliau vyskupais, Kazimieras Šiaulys, Julijonas Jasienskis, Feliksas Paškanis, Vincas Dvaranauskas ir Bajorūnas.

Aš stojau baigęs Seinų kunigų seminariją į Petrapilio Dvasinę Akademiją 1913 metais. Tą

vysk. Būčio minėtą draugijėlę radau tebeveikiančią. Ji tuo metu buvo nebe draugijėlė, bet visai stambi draugija. Karo metu atsidūrę tremtyj kunigai, naudodamiesi gera proga, stojo į Akademiją mokslui pagilinti. Seinų vyskupijos studentų buvo daugiausia. Ir dėlto Akademijos rektorius Radziševskis nekartą man pabrėždavo, kad mes seiniškiai visą Akademiją suseininom. Ir darbas buvo platus ir gyvas. Draugija redagavo ir leido Ateities Spindulius, redagavo liaudžiai skirtą savaitinį laikraštį Vadą, suredagavo ir išleido maldaknygę, be to plačiai buvo dirbamas visuomeninis darbas kartu su kitų mokyklų studentais ateitininkais. Tai draugijai teko man du metu pirmininkauti. Ji buvo tos draugijos, apie kurią buvo kalbėta pirmiau, tąsa, tik mano laikais ji buvo nebe potencialinių, bet jau aktualinių ateitininkų organizacija. Akademiją aš baigiau 1917 metų pavasarį, prieš Velykas. Tų pačių metų pabaigoj užbaigė savo garbingą gyvenimą ir ateitininkų organizacija, kuri Lietuvai davė tiek vyskupų, profesorių, mokslininkų, kultūrininkų, politikų ir kitų žymių vyrų. Ji baigė savo gyvenimą dėlto, kad įsigalėję Rusijoj bolševikai uždarė pačią Akademiją.

Potencialinių ateitininkų organizacijos buvo visose Lietuvos kunigų seminarijose: Vilniuje, Kaune ir Seinuose.

Vysk. Būčys savo minėtame straipsnyje Prieš senajam Tėvynės Sargui užgemant štai ką papasakojo: 1893 metais po Velykų Seinų seminarijos klierikas Būčys gavo laišką iš Petrapilio Dvasinės Akademijos studento Andriaus Dubinsko, kuriuo buvo pasiūlyta atostogų pradžioj pasimatyti Vilniuje. Būčys nuvykęs paskirtu laiku į Vilnių iš Dubinsko patyrė jų susitikimo priežastį. Jau nuo seniau Varpo kryptimi buvo nepatenkinti nei Akademijos, nei visų seminarijų organizacijos nariai. Šitą klausimą ilgesnį laiką svarstė Akademijos draugijos studentai ir priėjo išvados, kad reikia steigti savą katalikišką laikraštį ir leisti Mažojoj Lietuvoj, nes visam rusų valdomam plote lietuviškoji spauda buvo uždrausta. Akademikų draugijos buvo pavesta Dubinskui pasitarti su visų seminarijų draugijų atstovais ir sutarti tokio laikraščio leidimą. Dubinskas su Būčiu tarėsi tuo reikalu su Vilniaus seminarijos klierikų atstovais Radzevičium ir Maciejevičium ir Kauno tokios pat draugijos atstovais Juozu Tumu ir Visbaru, kurie jau buvo bebaigią seminarijos mokslą. Dubinsko, Būčio, Tumo ir Visbaro pasitarimai ėjo labai sklandžiai. Būčys pastebi, kad retai kada pasitarimai eina taip sklandžiai ir taip vaisingai, kaip ėję minėto ketvertuko. Kiek užkliuvo rašybos klausimas. Seinų ir Akademijos atstovai palaikė Jablonskio - Kraušaičio rašybą, o kauniškiai Jauniaus. Dubinskas išeitį surado. Jo kompromisinis pasiūlymas abiejų pusių buvo greit priimtas. Po vykusių pasitarimų visi keturi derybininkai nuėjo pas seminarijos profesorių Joną Maculevičių-Maironį pranešti apie pasitarimo nutarimus. Maironis jiems pritarė ir pavaišino alum, lyg subrankindamas tuos gražius užsimojimus, kad greit nesubyrėtų.

Tačiau klystumėm darydami iš čia paduotų žinių išvadą, kad Lietuvos kunigų seminarijose potencialinių ateitininkų organizuota veikla prasidėjusi Dubinsko - Būčio - Visbaro pasitarimų metu. Ji prasidėjo žymiai anksčiau, bet kada, tiksliai man nepavyko nustatyti ir abejoju, ar betkam kitam tai pavyks susekti. Kodėl? Petrapilio Dvasinė Akademija, kaip aukštoji mokykla, turėjo teisės leisti savo studentams organizuotis į tam tikro charakterio organizacijas. Akademijos vadvybė nekliudė, nors dažnai rektoriai lenkai ir šnairai žiūrėjo į lietuvišką veiklą. Akademikų organizacija savo susirinkimų rašė protokolus. Tie protokolai visuomet buvo laikomi Akademijos rūmuose. Uždarius Akademiją, bolševikai jos rūmuose apgyvendino estų bolševikų kareivių dalinį. Akademijos biblioteka buvo didelė ir brangi. Joj buvo daug brangių knygų, kurias Lietuvos - Lenkijos respublikos karaliai buvo padovanoję Vilniaus Akademijai, kuri rusų carų buvo perkelta į Petrapilį ir perorganizuota į kalbamą Akademiją.

Bolševikų užimtas Petrapilis žiemai buvo paliktas be kuro. Apgyvendinti Akademijos rūmuose estai, nenorėdami šaldyti savo bolševikiškų kūnų, paleido dūmais į padanges visą brangų Akademijoj rastą knygų lobyną. Toks likimas ištiko ir lietuvių akademikų draugijos archyvą. Tad jos istorijos tikslių žinių niekad niekam gauti nepavyks.

Taip pat galima pasakyti ir apie kitas mokyklas, kuriose veikė potencialinių ateitininkų organizacijos. Gimnazijose jos buvo draudžiamos ir policijos ir mokyklų vadovybių. Susekti moksleiviai už tokias organizacijas abiejų organų buvo baudžiami. Padoresni mokyklų viršininkai patys bausdavo tokius mokinius, nepranešdami policijai. Jų bausmės nebuvo tokios skaudžios. Fanatiškesni viršininkai patys „nusikaltusius" moksleivius baudė pašalinimu jų iš mokyklų ir atiduodavo policijai. Policija gi dažniausia administraciniu būdu juos tremdavo nustatytam terminui į Rusijos gilumą. Iš Veiverių mokytojų seminari-

jos visa eilė mokinių tokiu būdu buvo ištremta į Rusiją. Panašiai buvo elgiamasi ir kunigų seminarijose. Tik seminarijų rektoriai, susekę lietuvių kuopelių „nelegalią" veiklą, patys juos bausdavo. Sunkiausia bausmė buvo pašalinimas iš seminarijos. Bet tokių atsitikimų nedaug buvo. Dažniausia tenkinosi lengvesnėmis bausmėmis.

Ko siekė tų mokyklų vadovybės, neleisdamos savo mokiniams pasireikšti savo lietuviška veikla ir neklusniuosius sunkiai už ją bausdamos? Kas rūpėjo rusų žandarams, gubernatoriams ir kitiems pareigūnams, kurie kliudė tų mokyklų mokiniams tapti sąmoningais savo tautos vaikais ir savo kultūros ugdytojais? Abiems — rusams ir lenkams bei nutautusiems lietuviams rūpėjo viena: lietuvį padaryti nelietuviu ar išlietuviu, o Lietuvą be lietuvių kalbos ir sielos. Šiame juodame ir nusikalstamame darbe Lietuvos lenkas dvarininkas, lenkas kunigas ir vienuolis, sulenkėjęs lietuvis tiesė ranką rusų žandarui ir vienas kitą rėmė. Lietuvos nulietuvinimas abiejų buvo tikslas. Tam tikslui siekti, tiems artimiems Lietuvos žudymo bendradarbiams visos priemonės tiko.

Neiškenčiu, šiai progai pasitaikius, iš senos liūdnos praeities tako įsukti nors trumpam į dabartį. Lietuvoj juodojo caro žandaro vietą užėmė raudonojo caro žandaras dar žiauresnis ir kruvinesnis. Atsidūrėm išeivijoj. Gyvenam laisvuose kraštuose. Džiaugiamės bent čia be žandarų ir jų lenkiškų bendradarbių galėsim pagyventi ir savo tautinį gyvenimą laisvai ir nekliudomai tvarkyti. Kur tau! Kitokiais vardais ir rūbais anųjų darbo sekėjų ir tęsėjų ir čia kiek nori. Daugiau negu reikia. Mokyklos, kurios pastatytos lietuvių tėvų rūpesniu ir pinigais savo vaikučių lietuviškoms sieloms apginti nuo kenksmingų lietuvybei įtakų ir gerais lietuviais išauklėti, jų mokytojai įvairių pašaukimų, rūbų ir apikaklių šiandien didžiumoje įsuko į anų rusų žandarų ir lenkiškų ponų kelius ir atlieka savo nulietuvinimo darbą už anuos liūdnos atminties savo pirmatakus. Jiems išsijuosę talkina tie tėvai, kurie leidžia savo vaikams nekliudomai sukti į kitos tautybės taką ir savo kalbos atsižadėti, o dar daugiau tie tėvai, kurie į savo pastoges įsiveda svetimą kalbą. Lygiai jiems talkina ir tie „patriotai", kurie matydami, jog lietuvybė pasuko mirties kelin, bailiai tarp savęs tylomis, kad kiti neišgirstų, pasikušta ir ramiai, lyg didelį lietuvybės gelbėjimo darbą atlikę, eina „kitų darbų tvarkos punktų" svarstyti. Ir nėr kam šauktis SOS, nėr kam imtis reikiamų sekmingų kovos priemonių, nėra tų drąsių savanorių ir partizanų, deja, kurie atstatytų drąsiai savo krūtines tai žygiuojančiai į prapultį procesijai ir leistų jai tik per savo lavoną peržengti. Senovės linksmo būdo jaunas bernelis garsiai ir viešai išpažintį atliko: Pragėriau žirgelį ir kamanėles, pragėriau ir savo jaunas dieneles. O mes, stovėdami prie lietuvybei kasamos duobės, ne tik nerandam drąsos tokios išpažinties atlikti, bet padedam tą duobę gilinti ir drąsiai ir linksmai lyg jaukiose vestuvėse traukiam: Vai kodėl, kodėl, kodėl negerti, vai kodėl kodėl linksmam nebūti. Puota maro metu. Danse macabre. Raganų šokis.

„Mano siela... ilsėkis, valgyk, gerk, pokyliauk. O Dievas jam tarė: beproti, šią naktį bus pareikalauta iš tavęs tavo sielos..." (Šv. Luko Evangelija. 12. 16 - 21). O paskui?...

Skaudi praeitis. Bet skaudžią praeitį kapstant ne tiek skaudu, kiek žiūrint ir sekant dabarties skaudulius.

(Tęsinys kitame numeryje)

„. . . Lietuvių katalikų moksleivių susirinkimas buvo liepos mėnesio pabaigoje Kaune... Pirmininkavo Maskvos studentas E. Draugelis, sekretoriavo Kijevo stud. Tiškus ir Kauno gimnazistų slaptos katalikiškos kuopelės pirmininkas K. Bizauskas. Pirma diena buvo pašvęsta aptarimui bent svarbesniuose bruožuose katalikų moksleivijos idėjinės platformos, laikraščio „Ateities" reikalų ir gimnazistų organizacijų reikalų. Visi kiek galint prisižadėjo remti ir agituoti už „Ateitį", padaryti ją daugiau prieinamą ir tinkamą savo turiniu gimnazistams" (Laiškas kun. A. Staniukynui rašytas 1911 rugsėjo 10 iš Šveicarijos — Choex).

KUN. PR. KURAITIS

PŪGA

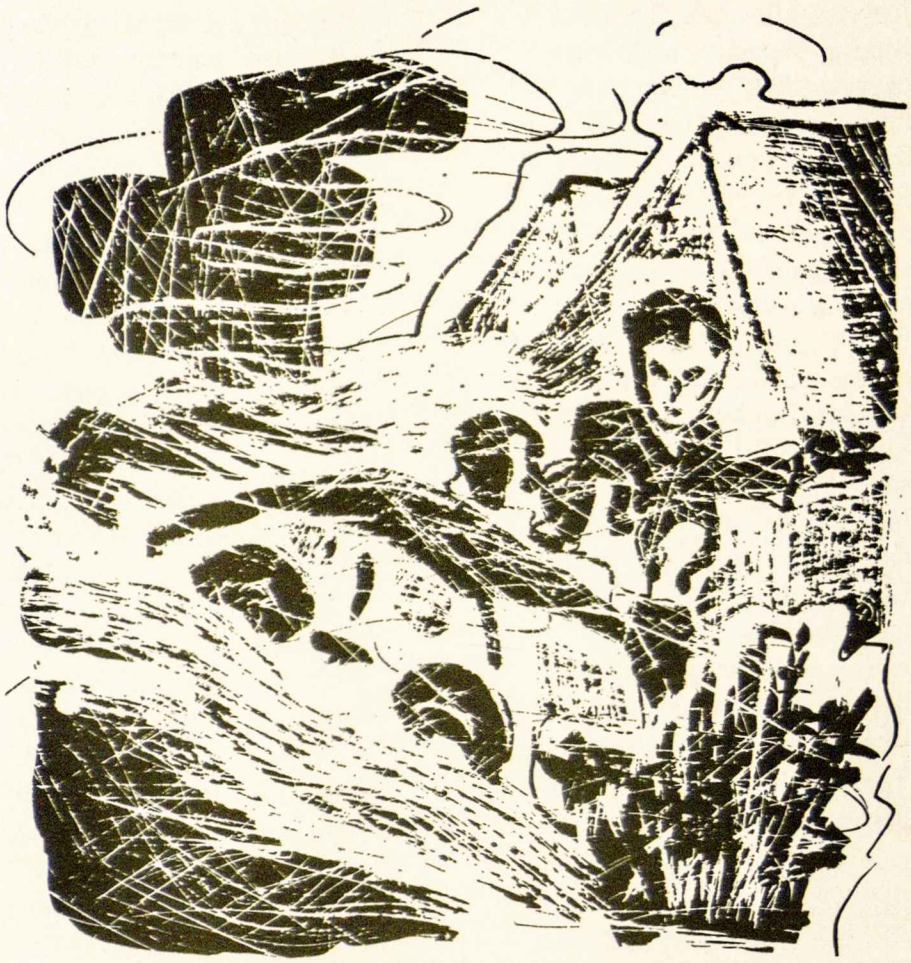

DANUTĖ BRAZYTĖ

Važiavome namo penkiese, nors tyla mašinoje buvo tirštesnė už rudens sutemas. Kartu praleidę trejetą dienų, jau spėjome pasisakyti visas rimtas mintis, išporinti dažnai kartotus anekdotus ir užkimti bedainuodami. Be to, kiekvienas kūno sąnarys skundėsi ištampytas neįprastos mankštos, nes savaitgalį buvome praleidę baltai dengtuose kalnuose slidėmis naują sniegą belygindami. Vyriškoji mūsų grupės dalis šiuo sportu sirgo lyg nepagydoma liga, tačiau mudvi su Regina jautėmės tokios naujokės tarytum pirmus žingsnius bežengią kūdikiai.

Migdančiai šniokštė šildytuvas, gailiai švilpė vėjas lango priverta uodega, retkarčiais trakšteldavo Reginos perkrimstas riešutas. Ji užsispyrusiai žėrė kevalus ant mašinos grindų, žinodama, kad rytoj Ignas praleis porą valandų rinkdamas juos iš nusidėvėjusio kilimėlio, nes automobilį jis užlaikė švariai lyg kampininkė vienintelį paršiuką. Užpakalinėje sėdynėje snaudė Mikas, kaktą apvožęs nudėvėta kepure, apsižiojęs atšalusios pypkės kandiklį, kurį jis paleisdavo iš dantų tik tada, kai kas nors pasigailėjęs pasiūlydavo cigaretę. Šalia jo susitraukęs Viktoras vaikėsi juodas mintis įrėmęs smakrą į raštuoto megztinio rankovę. Šis savaitgalis jam nekaip pavyko. Demonstruodamas Reginai šaunųjį slidinėjimo meną, kalno šlaite susitiko užsispyrusią eglaitę, griežtai atsisakiusią trauktis iš kelio, dėl to Viktoro koja dabar tysojo aplipinta storu gipso sluogsniu.

Regina pabaigė riešutus, atydžiai apžiūrėjo popierinį maišelį ir, pridedama jį prie šiukšlių rinkinio po savo kojomis, kampu akies pažvelgė į Igną. Tačiau šis, užlindęs už vairo, likdavo bejausmis net jos žvilgsniams.

Kelias juoda apikakle aprietė kalną perkirsdamas pusiau vešlių eglaičių kaimenę, išsidėsčiusią pusnynuose. Į automobilio langą atsimušęs snaigių būrys nuvingriavo žemyn laibais vandens siūlais. Už kalno tūnojo vakaras, laukdamas iki debesys nustums nuo dangaus paskutinį saulėlydžio švytėjimą. Nesutikome jokio kito automobilio, joks dūmelis nevingiavo iš už horizonto, jokia šviesa nemirguliavo pro eglaičių šakas. Nereikėjo net lakios vaizduotės, kad pamanytume esą vieninteliai keliautojai neapgyventuose tyruose. Snaigės vis smarkiau blaškėsi mašinos šviesų juostose, vis pikčiau ją puldamos tarsi indėnai pasidrąsinę karo šokiu.

— Sninga — pareiškė Ignas, dantimis nusitraukdamas paskutinę pirštinę.

Visi krūptelėjo, sujudėjo. Mes jau buvome pamiršę savo balso tonus.

— Taigi, maniau, kad uodai laksto — Regina sugriebė kalbos siūlą, bijodama vėl likti tyloje. Visų lūpas patempė šypsena, o Mikas porą kartų paptelėjo užgesusią pypkę. Netikėdamas, įkišo nykštį į šaltus pelenus galvutėje ir atsiduso.

— Nejaugi jūs tikrai išbaigėte cigaretes?

— Palauk, aš negaliu išimti, kelias slidus — Ignas dūrė nykščiu megztinio kišenės pusėn.

— Kaip gi laikysime nerūkantį Miką — susirūpino Regina. Ji palinko taip arti Igno, kad mašina, pajutusi vairuotojo susvyravimą, pasinešė kažkur į eglaites vos išvengdama pakelės pusnynų.

— Regina, geriau eikš į galą — susirūpino Viktoras ne tik savo sveikosios kojos bet ir sprando likimu.

— Aš tik cigarečių ieškojau — jos atsakymas nuaidėjo tokiu šelmišku linksmumu, kad net prieblandoje pamatėme rausvumo bangą nuplieskusią Igno veidą. Tyla vėl įsirangė į mūsų tarpą dar labiau sutirštintą cigaretės dūmais.

Lauke visiškai sutemo ir automobilio šviesos įstengė pragręžti tik mažą skylutę nakties sienoje. Visas pasaulis virto nesibaigiančiu pūgos dūkimu. Niekas neskaičiavo laiko, niekas nesidairė į šalis, o Ignas tik per stebuklą išlaikė mašiną kelyje. Visi pamatėme, kaip šviesos ruožai susidūrė su juodais medžių siluetais, regėjome stipriai sukamą vairą ir visa jėga prispaustus stabdžius. Dėl to Igno perspėjantis sušukimas buvo visiškai nereikalingas. Mašina pasisuko skersai kelio ir ėmė šliaužti žemyn vis didėjančiu greičiu.

— Dievulėliau — sudejavo Regina paslėpdama veidą rankose. Ji neapsakomai bijojo prarasti savo išvaizdą dūžtančiuose lango stikluose.

— Sudiev, sveikoji kojele, — iš galo atsirito juokingai laibas Viktoro balsas, o automobilis vis greičiau slydo kažkokion nematomon pakalnėn, riedėjo skriosdamas mažus krūmaičius bei sniego sūkurius.

— Nors pačiūžas būtume prie ratų pririšę — Mikas dar mėgino juokauti, bet jo žodžiai pakibo ore lyg virpantis muilo burbulas.

Atrodė, kad mes sliuogėme neišpasakytai ilgai. Kažkas pasiūlė šokti laukan, kažkas riebiai nusikeikė, užmiršęs mišrią mūsų grupės sudėtį, gi mudvi su Regina susigūžėme ant grindų. Kai galop automobilis įrėmęs nosį į pusnį bei kažkokius krūmokšnius švelniai sustojo, mes dar gerą valandėlę nedrįsome pajudėti, net stipriau alsuoti.

Ignas atsargiai pravėrė duris ir iškėlęs kojas laukan, bematant nuklimpo iki pažastų į purų, naujutėlį sniegą.

— Kur mes esame? — susirūpino Regina.

— Bala žino — atšovė vyras — net šliaužimo vėžes sniegas pasirūpino užžerti, nematyt kurioj pusėj kelias — jis mėgino apeiti aplinkui dusdamas nuo vėjo ir susijaudinimo. — Pasiutęs sniegas, negali išsikapstyti.

— Leisk tikram vyrui pamėginti — atsipeikėjo Mikas lįsdamas per duris, tačiau, būdamas visa galva žemesnis už Igną, netruko pasinerti iki nosies. Visi sukibę vos įtraukėme į vidų.

— Neįmanoma eiti, sniegas per šviežias. Gali uždusti nuklimpęs — aiškino Mikas gaudydamas orą.

— Vyrai, nepraraskime galvos — šaltai pareiškė Viktoras. — Žiūrėkime į reikalą logiškai.

— Mus užpustys ir sušalsime lyg ledo statulos — Regina netruko pasinaudoti moteriškąja teise — pravirkti bet kokioje krizėje.

— Gražesnės statulos už tave joks skulptorius nesukurtų — mūsų nustebimui, Ignas prisėdo šalia jos ir nerangiai apkabino ašarojančią merginą.

— Tikroji meilė ir po sniegu sprogsta — padeklamavo Viktoras, grąžindamas mums šypseną ir jaunatvišką pasitikėjimą savimi.

— Neapsimoka eikvoti energiją klampojant sniege. Teks palaukti ryto, o šviesoj ir kelią surasime, arba kokius nors namus, — pirmą kartą Viktoro logiką priėmėme be pašaipos.

Automobilio motoras užspringo sniegu mums įvažiavus į pusnį, dėl to, šildytuvui nustojus veikti, šaltis ėmė skverbtis vidun. Šiltų drabužių neturėjome, tik įprastus slidininkų apdarus daugiau dėl modernios išvaizdos negu naudingumo įsigytus. Ignas prisiminė antklodę po suolu, tačiau ji buvo prisivėlusi riešutų kevalų ir peršlapusi nuo snieguotų kojų. Sėdėjome susibūrę arti vienas kito lyg išgąsdintų avių pulkelis, sukišę kojas po savimi, spoksodami į kudlotus garų kamuolius iškvepiamus su kiekvienu atodūsiu. Tik Regina paslaptingai šypsojosi pasirėmusi Igno peties, gal girdėdama netolimus vestuvių varpus, gal derindama spalvas pamergių suknelėms.

— Mes turime, ką nors daryti — kažkodėl Viktoras tapo ypatingai kalbus. — Šitaip sėdėdami nesulauksime nei ryto. Kad nors galėčiau eiti — su gailesčiu barkštelėjo krumpliais į sugipsuotą koją, puikiai žinodamas, toliau nenueisiąs už kitus.

— Reikia rėkti — ūmai pasakė Regina. Mes tik pasikeitėme žvilgsniais.

— Žinot, rėkti — šaukti pagalbos — nekantriai paaiškino ji. — Jeigu kas nors netoliese gyvena, gal išgirs.

Jos pasiūlymas buvo vertas išmėginimo, dėl to bent dešimtį minučių mėginome rėkti. Atsidarę duris, iškišę galvas į snieguotą naktį, šaukėme po vieną ir choru, rėkavome kol vėjas gerklėse sunešė pusnynus ir pasidarė dar šalčiau. Pusvalandį palaukę, pakartojome savo koncertą, tačiau mums atsakė tik vėjo ūbavimas nematomuose medžiuose ir nesiliaujančio sniego šnarėjimas.

Paskutinė viltis būti surastiems iki ryto, pasibaigė kartu su automobilio baterija. Visiška tamsa susupo savo aksominiu apsiaustu užslopindama net vyrų drąsą. Rytas tapo taip nerealiai toli, lyg nepasiekiama svajonė. Nežinia, kaip ilgai tūnojome net nemėgindami nuvyti šaltį besikandžiojantį lyg įkyrų šunytį. Regina pirmoji pamatė spinduliuojantį tašką tamsoje. Ji stipriai patrynė akis kumštimis ir tik tada drįso parodyti savo reginį mums. Paskui šviesos brūkšnį sunkiai slinko šešėlis, klimpdamas į pusnynus.

— Ei žmogau! — suriko Ignas atidaręs duris — paskubėk, mes baigiame suledėti!

Ateivis šviesos pirštu perbraukė įstrigusį krūmuose automobilio priekį, kišenine lempute pašvietė į vidų ir jo akys žibėjo rūsčiai:

— Čia privati žemė, landžioti draudžiama — sušniokštė pro skepeta apyniotą burną.

— Geras žmogau, mes net nemanome po tavo laukus landžioti — kantriai paaiškino Ignas.

— Tai ką tamstos darote mano kieme, mano rožių krūmuose, mano šeimai girtu šūkavimu miegą trukdydami — jis stipriai pabrėžė žodį „mano".

— Mielas pone, — ėmė aiškinti Regina — mūsų automobilis nuslydo nuo kelio, esame visiškai paklydę...

Žmogus paniekinamai patraukė pečiais, netikėdamas jos žodžiais.

— Galėjot paklausti bet kurio iš dvidešimties tūkstančių šio miestelio gyventojų, galėjot sustoti čia pat už medžių esančioje benzino stotyje, bet ne! Jūs turėjot pasirinkti mano rožes!

Žmogelis dar karštai kalbėjo apie šių laikų jaunimo palaidumą, svetimo turto negerbimą, bet mūsų jo žodžiai nebepasiekė, nes krūtinės gilumoje gimęs juokas nesuvaldomai kilo aukštyn ir garsiu, sutartiniu kvatojimu išsiveržė per penkerias poras lūpų.

NERIMA NARUTĖ

METŲ MIŠIOS

Lietus — krikštytojas
Šventina sausą žemės žiauberį,
Prilyja sklidinai upes ir ežerų krikštyklas.
Šiltais lašais atvystęs pumpurus, patiesia
viedrynais laukų altorių.
O žalio miško presbiterijoje kelia beržų svyruoklių
vėliavas.
Tada: Ateina Pranašas pavasaris ir skaito sėjos
evangeliją.
Kaitra. Nualpusių laukų šventoriuje tyla,
saulės kielikas — žemės vynas.
Žalių šilų mėlynių vynuogynas — vidurdienio
auka.
Sanctus, Dominus Deus — žiogų malda,
Credo gieda vargoninkas vyturėlis.

Ruduo — misijonierius,
Geltoną stulą užsidėjęs,
Laukus žegnoja.
Palaimina artoją
Ir sočiomis riekėmis raiko duoną,
Pripildo aukso vasarojum kluoną,
Dalina derliaus pilnaties komuniją.
Užversta joudžemio vaga.
Pašventintas žiemkentis,
Rudens mišparų atgiedotos giesmės.

Žiemos sidabro Tabernakulyje
Užrakintas grūdas, gyvybės Ostija
Ligi kitų mišių pradžios —
Ateinančio pavasario.

ŠALTINIS

Šalta, judri ir neišsenkanti
Žemės arterija.
Žalioje miško priemenėje,
Po juodalksnių šaknim, po
Ąžuolais gyva gyvybė,
Pavasari apkritusi auksiniais
Beržų žirginiais.
Kvapi konvalijom ir šalavijų
Mėlynais žiedais,
Skaidri ir kristalinė,
Perkošta smiltim - akmenėliais
Šalta ir troškulį raminanti,
Saldi sula.
Ištryškusi iš vidurio
Aisčių žemės stigma,
Pievos delnan, juodžemio
Rieškučiose subėgęs
Miško žvėrelių šulinys,
Manos vaikystės atminimuose išlikęs
Skaidrus, šventos versmės
Palaimintas šaltinis.

LINAI

Mėlynai, mėlynai sužydėjo
linai,
Kurgi žemės siūlė,
Kur dangaus nežinai...

Ir atspėt negali,
Saulės būrės šviesa
Viena jūra gili vandenyno
tąsa.

Burtais grožis gamtos,
Paslaptim pažadų
Išsiliejo bangoj
Milijonais žiedų.

Mėlynoj dykumoj
Lekia skrieja mintis
Išsipynus dainoj
Linažiedes akis.

Stebuklingoj maldoj
Žemė skausmą įaus
Lino žiedo spalvoj
Renesancą dangaus.

STUDENTAI ATEITININKAI IR TARPTAUTINĖ VEIKLA

AUŠRELĖ SKIRMUNTAITĖ

Kalbėsime apie atsakomybę. Visuotinai nuvalkiotas yra posakis, kad mūsų laikais pasaulis darosi vienas. Per skausmus ir ašaras artėjama prie pasaulinės civilizacijos. Jai reikalinga tolygi pasaulinė kultūra. Tik bendra kultūra tikrai apjungs pasaulį, nes tik per bendrą kultūrą tarp žmonių taps įmanomas minties bendravimas. Tai turi būti tokia kultūra, kurioje dalintųsi amerikietis ir lietuvis, kinietis ir afrikietis, inžinierius ir vežikas, netapdamas nei kiek mažiau amerikiečiu ar lietuviu, vienos ar kitos profesijos žmogum. Joje privalo rasti vietą kiekvienas žmogus, kokia bebūtų jo socialinė aplinka ir gyvenimo tradicijos. Tokios kultūros mes šiuo metu neturime. Ar ji iš viso yra galima? Tam tikrais žmonijos laikotarpiais ji egzistavo. Ar ji galima mūsų laikais? Mes tikrai nežinome, bet mūsų laikai, kaip juos apibūdina prancūzas kardinolas Suhard, pergyvena vienijimosi krizę. Prieš penkioliką metų kard. Suhard galvojančių katalikų klausė: kas bus naujojo pasaulio vienijantis veiksnys? Kokiais pagrindais taps pasaulis vienas? Ar ta vienybė bus pagrįsta dvasinės gyvybės ar dvasią neigiančių principų? O pats pasaulis: gyva žmonių bendruomenė ar mechaninio kolektivizmo išdava — bevardė minia? Be abejo mes norėtume, kad šis klausimas būtų atsakytas pirmuoju, ne antruoju atveju. Atsakymas į jį ir sudaro mūsų atsakomybę.

Ji tampa aiškesnė, kai svarstome klausimą kas į pasaulį įves tą bendrą kultūrą. Ne Vakarai, nors Vakarų civilizacijoje randasi jai reikalingos sėklos. Bet Vakarai, kaip pastebi prancūzų rašytojas Folliet, daug sekmingiau eksportuoja savo technologiją, negu tai kas sudaro Vakarų civilizacijos tikrąją vertę: objektyvios tiesos sąvoką, mokslinio tyrinėjimo ir ieškojimo dvasią, žmogaus-asmens vertės pajautimą, tą žmogaus sąvoką kuri kilo iš senovės graikų ir Evangelijos susitikimo. Šios yra vertybės, kurios turėtų tapti universaliom, lygiagreičiai su kitų civilizacijų vertybėmis. Bet Vakarai po likusį pasaulį skleidžia dvasines savo šiukšles: pigios vertės filmas, knygas, rock-n-roll bei nuodus: gimdymų kontrolę. Tėra viena jėga mūsų bendrai kultūrai įgyvendinti ir tai yra katalikybė. Tik joje glūdi jėgos ir įkvėpimas reikalingoms pastangoms, kad nauja ir tikra kultūra taptų atsiekta. Katalikybei yra integrali asmens sąvoka — mes asmeniškai garbiname Dievo Asmenį. Savo universalume, katalikybė gerbia kultūrą ir tautų individualumą. Ji giliai gerbia protą ir objektyvios tiesos sąvoką, viso racionalaus tyrinėjimo pagrindą. Tik vienintelėje katalikybėje randasi pagrindas vieninteliam galimam humanizmui — kuris pripažintų ne vien žmogaus didybę, bet ir jo skurdą, ne vien jo dvasios kilnumą, bet ir jo nuodėmę, ne vien žmonijos atsiekimus, bet ir jos nepasisekimus. Tik katalikybė gali mūsų laikus iš minėtos krizės teisinga kryptim išvesti: tik ji viena į jų chaosą gali įvesti tvarką. Iš čia išplaukia mūsų kaip galvojančių katalikų atsakomybė. Kaip katalikai, esame atsakingi už pasaulį. Kaip siekiantys tapti inteligentais, kultūrą gauname, kad ja dalintumėmės su pasauliu, tik taip kultūra teaugs ir plėsis. Kultūra Apvaizdos mums duota ne asmeniškam pasitenkinimui, naudai ar garbei, bet kad per ją taptumėm kitų broliais.

Įsisąmoninimas, kad tai yra atsakomybė — pirmoji mūsų pareiga. Antra, mes turime atsiverti pasauliui, įvykiams, kurie jame vyksta, mintims, kurios jame yra galvojamos. Nes be supratimo negali būti ir veiksmo. Trečia, mes turime siekti prasmingai veikti. Studentų ateitininkų veikla tarptautinėje srityje turi atsikratyti tautinės reprezentacijos, kaipo jos tikslo, aspekto, tebevaldančio lietuvių pažiūras santykiuose su svetimtaučiais. Būdingas pavyzdys, per praeitą LSS suvažiavimą sekcijoje, kuri svarstė lietuvių kultūros galimybes mūsų aplinkoje, diskusijos beveik ribojosi tinkamesnės tautinės reprezentacijos klausimu. Mūsų atsakomybė iš mūsų reikalauja kūrybinio darbo. Tarptautinis Katalikų Studentų Sąjūdis Pax Romana yra sritis, kurioje ši atsakomybė mums pilniausiai atsiskleidžia. Dalyvavimas Pax Romanoje verčia mus ne vien šią atsakomybę geriau suvokti, Bažnyčios rolę naujajame pasauly ir jo problemas geriau suprasti, bet taip pat įgalina mus savo pastangomis jungtis su viso pasaulio katalikais studentais siekiant bendro tikslo.

Jeigu Tu esi vienas iš tų, kurie praeitos vasaros stovykloje skundėsi nežiną, kas yra Pax Romana, išnaudokime šią progą pasidalinti keliais faktais. Pax Romana yra pasaulinė katalikų studentų ir intelektualų organizacija, turinti apie du milijonus narių. Nors jos mintis ankstyvesnė, galutinai ji įsisteigė po pirmo pasaulinio karo, kai Fribourge, Šveicarijoje susitiko olandų, ispanų ir švaicarų katalikų studentų atstovai ir padėjo pagrindus

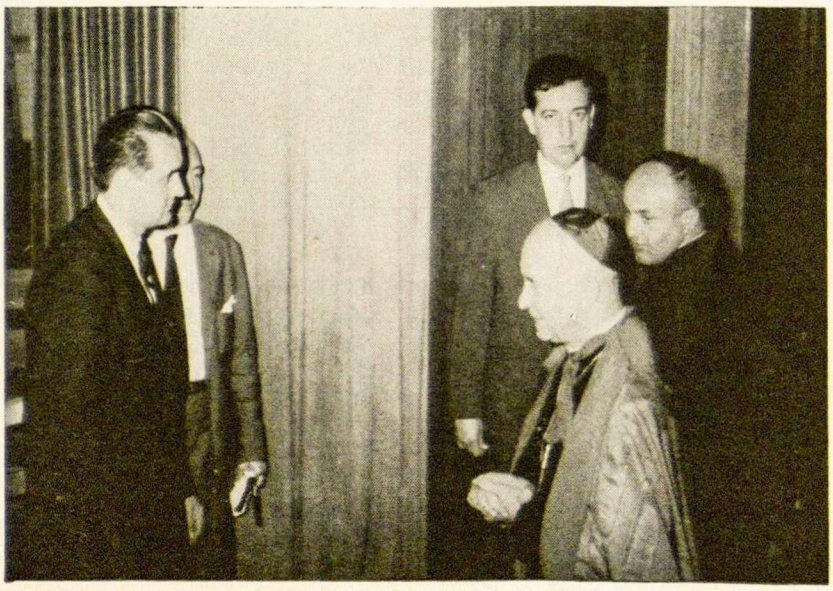

Lisabonos Kardinolas priima Pax Romana Komitetą. Kairėje stovi dr. V. Vygantas.

Pax Romana delegacija pas Lisabonos kardinolą - patriarchą.

tarptautinei katalikų studentų organizacijai, kurią patvirtino šv. Sostas. 1921 metais Fribourge įvyko pirmas pasaulinis Pax Romana kongresas; jame dalyvavo 20 kraštų atstovai. Tais metais Fribourge įsikūrė Pax Romana Generalinis Sekretoriatas. Studentų Ateitininkų Sąjunga į Pax Romana įstojo 1925 metais. Jubilėjinis 25 metų kongresas įvyko 1946 metais Fribourge; atstovauta buvo 41 kraštas ir 20 naujų sąjungų buvo oficialiai priimtos į sąjūdį. Čia buvo nutarta Pax Romana perorganizuoti į dvi šakas: studentų (IMCS) ir studijas baigusių arba sendraugių (IMCA). Tai buvo įvykdyta per Velykas 1947 metais; Šv. Tėvas Pijus XII atsiuntė savo palaiminimą ir paskyrė kard. Giuseppe Pizzardo Pax Romana kardinolu globėju.

Šiuo metu Pax Romana (IMCS) priklauso 101 sąjunga 55 kraštuose; jos rėmuose veikia keturi pasekretoriatai — Socialiniam Formavimuisi, Inžinerijos Studentų, Meno ir Misijų. Pax Romana (IMICA) priklauso 73 sąjungos 45 kraštuose ir dvi tarptautinės profesinės sąjungos — gydytojų ir vaistininkų bei tarptautiniai pasekretoriatai — dailininkų, rašytojų, teisininkų ir mokslininkų. Pax Romana valdyba — Directing Committee renkama kas du metai; jos paskirtis yra nustatyti sąjūdžiui veiklos kryptis. Kaip visiems žinoma, dr. Vygantas yra šiuometinis Pax Romana pirmininkas. Generalinis Sekretoriatas Fribourge renkamas kas trys metai; dabartinis generalinis sekretorius yra Jaime Cordova iš Peru. Dvasios vadas yra italas tėvas Guano. Oficialus Pax Romana leidinys yra **Pax Romana Journal,** leidžiamas kas du mėnesiai anglų ir prandūzų kalbomis. Struktūriniu atžvilgiu Pax Romana skirstosi į šešias Komisijas — Europos, Azijos, Afrikos, Šiaurės Amerikos, Pietų Amerikos ir Egzilų Federacijų. Kiekvieno žemyno atskirų kraštų sąjungos priklauso savo žemyno komisijai. SAS priklauso Šiaurės Amerikos ir Egzilų Komisijoms. Šiaurės Amerikos Komisijai vadovauja kanadietis Raymond Labarge, Ottawoje. Egzilų Komisijai, įsteigtai 1958 metais, daugiausia SAS ir dr. Vyganto pastangomis, pirmininkauja ukrainietis Wsevolod Isajiw, New Yorke. Egzilų Komisija apjungia Europos ir Amerikos tremtinių sąjungas.

Ko Pax Romana siekia ir kaip ji veikia? Pirmiausia ji siekia Tau, man ir kiekvienam katalikui studentui padėti atlikti savo pareigą naujajam pasauliui. Tik tada naujasis pasaulis pasuks Kristaus keliu, kai katalikų įnašas į minties, kultūros, mokslo, politikos ir profesinį pasaulį bus reikšmingas. Pax Romana siekia išugdyti ir duoti pasauliui katalikų intelektualų bendruomenę, kuri matys pasaulį tokį, koks jis yra, pažins kas jame yra verta ir ant to statys, kuri bus pasaulyje bet visada pasiliks su Kristumi. Todėl dvasinis ir intelektualinis jos narių ugdymasis yra pagrindinis Pax Romana rūpestis, nes savo asmenybe studentas universiteto aplinkoje turi liudyti Kristų ir liudyti Bažnyčios buvimą pasaulyje. Priemonių, kuriomis Pax Romana šio savo tikslo siekia, visų neišskaičiuosime: tarptautiniai kongresai suveda katalikus akademikus iš viso pasaulio gilintis ir ieškoti atsakymų į laiko problemas, per Entraide programą sąjungos teikia viena kitai dvasinę, intelektualinę ir medžiaginę paramą, tarptautinio ir lokalinio pobūdžio seminarai ruošia dalyvius darbui, atskirų sąjungų veikla skatinama ir kreipiama geriau atsakyti į jų krašto reikalavimus. Čia tektų paminėti, kad Pax Romanoje ypatingai pabrėžiama bendruomenės mintis— gal teisingiausia Pax Romana sąvoka yra dvasinė ir intelektualinė viso pasaulio katalikų studentų bendruomenė. Joje nedildomi tautiniai ir kultūriniai skirtumai, bet iškeliama tai kas mus jungia. Pax Romana dalinai yra bendruomenės idealo įkūnijimas; ko mes pasauliui siekiame, tuo Pax Romana jau dabar yra. Pax Romana, yra pasakiusi buvusi jos pirmininkė Maria de Lourdes Pintasilgo, liudija pačios Bažnyčios universalumą.

Pažvelkime dabar į SAS vaidmenį Pax Romanoje. Be abejo, pirmasis mūsų uždavinys yra nuoširdžiai ir aktyviai į Pax Romana darbą jungtis. Kaip mes tą galime vykdyti asmeniškoje plotmėje? Kasmet draugovių minima Pax Romana Diena, kovo 7 d. Šv. Tomo Akviniečio šventėje, turėtų būti mūsų susitikimas su Pax Romana ir mūsų, kaip katalikų visuomenės narių, pareigomis; minint Pax Romana Dieną mūsų tikslas yra pilniau suprasti, kad Pax Romana esame mes, kad Pax Romana tik tiek dirbą, kiek mes dirbame, tik tiek savo tikslą atsiekia, kiek mes jo siekiame. Savo dalyvavimu Entraide, turime progą asmeniškai savo malda ir auka kitiems Pax Romana nariams padėti — kai šitą suprasime, stovykloje aukų rinkimas Entraide projektui bus pasitiktas kitaip negu praeitą vasarą. Kad pilniau suprastume tą ryšį, kuris Pax Romanoje mus jungia su visų kraštų katalikais studentais, reikalinga mums su Pax Romana sąjungomis, jų veikla bei problemomis susipažinti — "Ateitis" yra pradėjusi ta linkme mus informuoti ir linkime jai šitą tęsti. O sąjungos rėmuose, ar neverta būtų mums gyvai susidomėti ir į sąjungos gyvenimą įvesti Pax Romanoje šiuo metu aktualius klausimus — Bažnyčios Ekumeninį Sąjūdį, katalikų intelektualų trūkumą — ar dėl to kaltas katalikų švietimas, kataliko rolė savo profesijos srity, socialinį teisingumą (pastarasis yra šių metų Pax Romana Dienos tema)? Kiek yra pas mus prigijusi liturgijos, kaipo Bažnyčios narių ryšio, mintis? Dialoginės šv. mišios tikrai prigijusios. Čia būtų sritys, kuriose mes iš Pax Romana sąjūdžio semiamės ir taip pat dalyvaujame jos gyvenime.

Bet kaip ateitininkams mums yra galimybė padaryti į Pax Romana są-

jūdį savo specifinį įnašą. Teko dalyvauti dviejuose Šiaurės Amerikos Komisijos suvažiavimuose. Jie buvo veidrodis šio krašto katalikų studentų persiėmimu organizacinėm detalėm. Į Pax Romaną jų žiūrima pirmoj eilėj kaip į organizaciją, ne idėją. Ir pareigos, kurios išplaukia iš priklausymo Pax Romanai, tada sukrenta į vieno pagrindinio rūpesčio rėmus: prižiūrėti, kad šis aparatas tobuliau techniškai funkcionuotų.... Tai nėra blogai, bet ar neatsispindi šitose pažiūrose priežastys kodėl amerikiečių katalikų studentų veikla, jų pačių pripažįstama didžia dalim neefektinga, kodėl šiam kraštui taip trūksta katalikiškos šviesuomenės, kodėl Newmano Federacijos veikla valstybiniuose universitetuose, paties jų buvusio pirmininko žodžiais, ribojasi šokiais ir katekizmo pamokomis? Idėjos trūkumas neleidžia persiimti ir Pax Romana tikslais. Kaip pavyzdys: prieš metus NAC buvo sustabdyta mintis mūsų sąjungoms „adoptuoti" naujas Afrikos ir Azijos sąjungas, dalinantis su jomis savo organizacijos idėja ir patirtim. Ši mintis kilo viename ankstyvesniame Pax Romana tarpsąjunginiame suvažiavime. Galima svarstyti ar ji tiksli. Bet amerikiečiai ir kanadiečiai prieš ją pasisakė grynai dėl pramatomų kaikurių praktiškų sunkumų. Abejotina, ar bent viena iš NAC priklausančių sąjungų, išskyrus SAS, turėtų savo ideologiją. Veikiama be aiškaus ryšio tarp tikslų ir veiklos, veikiama dažnai dėl pačios veiklos. Mūsų organizacijos idėjinis turinys, jos ideologijos vieta asmeniniame gyvenime, jos praeitis kada ateitininkai veikė nepriklausomos Lietuvos gyvenimą jiems norima linkme — čia yra tai ką mes turime ir savo dalyvavimu Pax Romanoje, ypač kiek tai liečia Šiaurės Amerikos sąjungas, turėtumėm stengtis joms perteikti.

Kitas mūsų specifinis įnašas į Pax Romaną daromas Egzilų Komisijos rėmuose. Pax Romanoje Egzilų Komisija atstovauja tremtinių sąjungas ir jų problemas, dažnai radikaliai skirtingas nuo kitų sąjungų. Galbūt jos pagrindinės pastangos — padėti kitiems Pax Romana nariams gyvai jausti ir orientuotis komunizmo pavojuje. 1959 metais per Pax Romaną suvažiavimą Maniloje, Egzilų Komisijos suruošta antikomunistinė paroda buvo taikoma Azijos katalikams studentams, kurių kraštų studentija yra gal didžiausiame komunizmo įtakos pavojuje. Egzilų Komisijoje mes susitinkame su mums bent geografiškai artimu ir panašaus istorinio likimo kraštų studentais: latviais, lenkais, ukrainiečiais, čekais, slovakais, slovenais, vengrais, kroatais, Dunojaus vokiečiais, ir rumunais. Mums yra proga bendrus tautinės ir valstybinės egzistencijos klausimus gvildenti ir į kaikuriuos labai opius tarpusavio santykius krikščioniškos meilės dvasioje žvelgti. Kaip pavyzdys, 1948-50 metais Paryžiuje grupelė tremtinių studentų savo susirinkimuose bandė pristatyti jų tautų istoriją per skirtingos tautybės atstovą. Rišta klausimai kaip lenkų ir ukrainiečių, vengrų ir rumunų konfliktai. Kadangi nuoširdžiai bandyta, atverta kelias į tikresnį tarpusavio susipratimą. Kitoj plotmėj, Egzilų Komisijos 1960 metų seminaras Philadelphijoje svarstė krikščionių vienybės klausimą Rytų Europoje. Skliausteliuose čia būtų galima suminėti dar vieną veiklos aspektą. Egzilų Komisiją taip pat mes turime ir privalome už Tylos Bažnyčią kalbėti. Sibiro maldaknygė tam yra suteikusi gerą progą — ją išsiuntinėjome visoms Pax Romana sąjungoms, jos neužmiršome paskleisti NAC seminare Marianapoly 1960 metais, nei įteikti per dr.

Atsišaukimas

į lietuvius

studentus

ir abiturientus

Mieli Kolegos! Visi mes esame paskendę savo studijose. Vieni iš mūsų studijuoja techniką, kiti gamtos mokslus, treti humanitarinius mokslus. Bet ar daug kas jaučia pareigą pastudijuoti lietuvių kalbą, istoriją, literatūrą? Mes jau spėjome paskaityti Hemingvėjo, Sandburgo kūrinius, bet ar mes žinome ką nors apie Čiurlionį, Maironį, Kudirką?

Mūsų tautos kančios jaudina svetimuosius. J.A.V. Kongreso atstovai nekarta yra pareiškę Kongrese protestą prieš raudonąjį siaubą, kankinantį mūsų tautą. O mes, jaunieji, ką mes darome palengvinti mūsų brolių kančias? Senesnioji mūsų karta šiandieną vadovauja lietuviškai spaudai, dirba mokyklose, organizacijose, Lietuvos vadavimo judėjime. Bet jie neamžini. Kas pavaduos juos? Juk tai mūsų pareiga. Bet ar mes esame tam darbui pasiruošę? Ar mes mokame savo mintis reikšti gražia lietuviška kalba? Ar turim pakankamai šiam reikalui žinių?

Mūsų pareiga yra pažinti mūsų tautos praeitį, literatūrą, o ypatingai gražią lietuvišką kalbą. Kas mums šiame reikale gali padėti?

Fordhamo universitete tris vasaras veikė lituanistikos institutas. Lituanistika buvo traktuojama lygiai su kitais dalykais. Tačiau pereitą vasarą jau nesusidarė reikalingo studentų minimumo — 25, ir lituanistikos semestro nebuvo.

Mieli Kolegos! Ar tai ne mūsų apsileidimas? Kiekvienas turi jausti pareigą paskirti vieną ar dvi vasaras lituanistikos studijoms. Pereitos vasaros klaidą turime atitaisyti šią vasarą. Tebūna ne 25 studentai, bet 125.

Lituanistikos instituto vadovybė — kun. prof. Vl. Jaskevičius ir prof. A. Vasys pažadėjo mums suorganizuoti vasaros lituanistikos studijas, jei iki **kovo 15** užsiregistruos bent 25 studentai. Sukruskime visi; parodykime, kad jaunystė viską nugali. Nedelskime. Užsiregistruokime, kad vadovybė galėtų organizuoti lektorius, rūpintis biblioteka ir kitomis priemonėmis.

Užsiregistruoti galima laišku, kartu pridedant registracijos mokestį $36. Jei semestras neįvyktų, pinigai bus grąžinti. Vadovybė prižadėjo rūpintis stipendijomis už mokslą sumokėti, kaip kad buvo anksčiau.

Kreipkitės šiuo adresu: Lithuanian Program, Fordham University, New York 58, N. Y.

Judita Audėnaitė: N. Y. Sk., Lietuvių Studentų Sąjungos Sekretorė;

Gediminas Naujokaitis: N. Y. Sk., Studentų Ateitininkų Pirmininkas;

Jonas Mačiūnas: N. Y. Sk., Studentų Santaros Pirmininkas;

Daiva Audėnaitė: N. Y. Sk., Studentų Santaros Sekretorė;

Jurgis Birutis: N. Y. Sk., Akademikų Skautų Pirmininkas;

Algis Šetikas: N. Y. "Korp Vytis" Sekretorius;

Antanas Smetona: N. Y. Sk., Neo-Lithuanų Pirmininkas;

Milda Sperauskaitė: N. Y. Sk., Neo-Lithuanų Sekretorė;

Kazys Norkeliūnas: Fordhamo Lietuvių Studentų Atstovas.

Vygantą Afrikos Seminaro dalyviams Konge šiais metais.

Šių veiklos pavyzdžių tikslas nebuvo apžvelgti SAS ligšiolinę veiklą Pax Romanoje, bet gal nurodyti tik linkmes, kuriomis SAS savo įnašą į šį sąjūdį gali daryti. Iš kitos pusės, studentai gali ir turėtų būti gyvas ryšys tarp pasaulio katalikų intelektualinio gyvenimo ir lietuviškosios visuomenės. Turime progą arčiau susipažinti su Bažnyčios problemomis — mūsų pareiga jas pristatyti lietuviams katalikams. Gal dar daugiau, padėti lietuvių visuomenei atsiverti pasauliui. To galime siekti per spaudą, per prasmingus viešus Pax Romana Dienos minėjimus, per asmeniškus mūsų santykius su savo tautiečiais.

Pilnam savo atsakomybės vykdymui SAS jėgą teras savo narių gyvenime. Pirmoji prielaida: bet kokios mūsų pastangos mūsų laikus suprasti ir mūsų pasaulį suprasti ir jam ieškoti atsakymų, bet kokios mūsų pastangos prasmingai veikti turi išplaukti iš gyvo tikėjimo. Nes kaip jau minėta, tik tikėjimu persunktame gyvenime randasi jėga, kuri ves mus į darbą naują pasaulį kurti. Mokslinis mūsų pasiruošimas yra būtina sąlyga. Bet nesvarbu kaip įžvalgūs ir jautrūs pasaulio problemoms mes būsime, nesvarbu kaip gerai jo blogybes matysime ir kaip jas taisyti žinosime, tik sakramentais maldos gyvenimas gimdys mumyse prasmingas pastangas ir veiksmą.

Pastangos tegali būti bendros — bendros studentų ateitininkų, bendros Pax Romanos, bendros visų katalikų. Gal mums sunku pilnai pajausti, kad esame dalis Pax Romanos ir dalis universalios katalikų studentų bendruomenės ir dar sunkiau matyti, ką mes kiekvienas jai priklausydami galime konkrečiai daryti. Ne tiek sunku jausti, kad esame savo draugovės dalis. Bet Pax Romana savo gyvybę semiasi iš pasaulyje besirandančių tokių žmonių būrelių, kaip kad mūsų draugovės; jie yra Pax Romana siela ir jos stiprybė. Minties bendravimo stinga tarp žmonių — mes to pasauliui siektume duoti. Supraskime draugovę kaip mūsų asmenišką šito minties bendravimo mokyklą. Mes turime galėti su savo draugais pasidalinti savimi, savo gyvenimu, kad susitikusios mintys tada galėtų nešti vaisių. "Tik per mažus žmonių būrelius, kuriuos valdytų ir gaivintų meilė, pasaulis bus atnaujintas" yra pasakęs Gabriel Marcel. Nenorima jų lyginti, bet kaip **Sūkurys** taip ir **XX Amžius** gimė tokiuose. Kiek Sūkurys bus prisidėjęs prie pasaulio atnaujinimo pasakys kiti, bet mes žinome, kad **XX Amžius** pasaulį naujino. Gal pasaulis kokio mes norėtumėm, kokio nori Pax Romana yra svajonė, bet gal mums reikia svajonių.

POVILAS DIRKIS

„ATEITIES" ŽURNALO ATSIRADIMO IR IŠSIVYSTYMO ISTORIJA

Kiekvienas įvykis, ypač istorinis, beveik be kovos neatsiranda. Ginkluotomis ar kultūrinėmis priemonėmis iškovotas įvykis yra kovos padaras. Štai šiandieną mes ir stovime prieš kultūrinės kovos padarą, įvykusį prieš 50 metų ir tapusį gyvu spausdintu žodžiu. Kitaip sakant, šiais metais vasario mėnesyje sukanka lygiai 50 metų nuo pirmojo "Ateities" žurnalo numerio pasirodymo. Kiekvienam laikraščiui yra didelė sukaktis, o jaunimo ir dar išeivijoje — nepaprasta. "Ateitis" yra seniausias pasaulyje mokyklinio jaunimo lietuviškas žurnalas, beeinąs su mažomis pertraukomis iki šiol. Švenčiant ir minint tą auksinę "Ateities" sukaktį, tegul bus leista ir man, kaipo vienam iš buvusių bendradarbių 1911 metais, pasisakyti jos adresu.

Priežastys, iššaukusios sąjūdžius

Nuo Vytauto Didžiojo mirties, nuo to laiko, kai lietuvis 15 a. nustojo tikrosios nepriklausomybės, lietuvis virto našlaičiu. Lietuvis ganė po savo dirvonus visokių atėjūnų gaujas; lietuvis verpė ir audė, vargo ir plušo ne sau, nes visi jojo darbo vaisiai ėjo raganiams — nedraugiškiems kaimynams. Lietuvis per 5 a. nematė šviesios valandos; lietuvis braidžiojo purve, gulė ir kėlė dulkėse, o jo kaimynai švaistėsi jo prakaitu pelnytomis gėrybėmis bei puošėsi kultūriniais rūbais, kurie buvo lietuvio sunkiu vargu bei darbu pagaminti. Tokia padėtis iššaukė 1863 metų sukilimą prieš Rusijos imperializmą. Lietuviams pralaimėjus sukilimą, Lietuvoje užviešpatavo rusiškasis teroras ir reakcija. Sukilėliai buvo kišami į kalėjimus, tremiami į Sibirą, kariami ir jų turtai išdalinami maskoliams, atgabentiems iš Rusijos. To teroro vyriausiu vykdytoju buvo Muravjovas-Korikas. Dar to negana. 1865 m. buvo uždrausta lietuviškoji spauda. Lietuvių kalba buvo pašalinta iš valsčių ir mokyklų. Vyskupas Motiejus Valančius, tas blaivybės apaštalas, buvo pervežtas iš Varnių į Kauną ir uždarytas rūmuose. Lietuvių išpažintas katalikų tikėjimas buvo varžomas, bažnyčios uždarinėjamos ir paverčiamos cerkvėmis, peršama pravoslavija. Lietuviška knyga pakeista graždanka. Mokyklose buvo verčiama katechizacijos mokytis rusiškai, o mokyklose draudžiama savo gimtąja kalba mokiniams tarp savęs kalbėtis, ir net varu buvo varomi mokiniai į cerkvę. Žodžiu lietuvių kalbai nebebuvo saugu nei bažnycioje, nei dūminėje gryčioje, nes jai buvo rašomas mirties nekrologas ir nepriklausomybei dedamas kryžius ant visados.

Spauda ir jos galybė

Kai Lietuvos karys po didžiojo Lietuvos padalinimo buvo smurtu priverstas padėti ginklą, kovą už tautos laisvę ir egzistenciją prisėjo vesti spaudai. Kaip seniau kietas karžygio kardas gynė savo valstybę, taip paskiau spaudos lietuviškas žodis palaikė pačią tautos gyvybę. Tą šventą

Povilas Dirkis (dešinėj), šio straipsnio autorius, su Vytautu Volertu.

žygį spauda atliko geriausiai, ir todėl jos reikšmė žymiai padidėjo. Ne be reikalo yra teigiama, kad spauda yra septintoji pasaulio galybė. Spauda buvo ir tebėra viena didžiausių ir garbingiausių žmogaus ir žmonijos laimėjimų. Be to, spaudos didinga misija visais laikais buvo ir tebėra titaniška kova už visos žmonijos šviesesnį, geresnį rytojų. Kitaip tariant, spauda buvo ir tebėra idėjinis kovos įrankis. Priešakyje tos misijos lietuviškame bare vienas iš pirmųjų atsistojo Lietuvos akademinis jaunimas, kuris ne tik labiausiai suprato spaudos reikšmę, jos galią, bet ir jautė, kad jaunystė sukurta ne vien tik lengvam žaislui ir praeinantiems malonumams, bet heroizmui, kovai už savo tautos, savo krašto laisvę. Kova, kokia ji bebūtų, ypač už savąjį kraštą, savąją tautą, yra itin garbinga, nes ji nesurišta su egoizmu, su savanaudiškumu. Kas svarbiausia, kad lietuvis visais laikais savo spauda vedė kovą ne dėl kolonijų, protektoratų, įtakos sferų ir pan., bet kovojo, kad savo mielam kraštui laisvę apgintų arba ją iškovotų.

Lietuvos akademinis jaunimas savo spaudos darbais sukūrė stebėtiną "Aušros" gadynę, kurioje lietuvių tauta ne tik buvo pažadinta iš tautinio apsnūdimo, bet buvo sulaikytos tautos laidotuvės ir tauta paruošta naujam prisikėlimui.

Lietuviška spauda

Kad tauta būtų gyva ir sąmoninga, ji turi turėti nenuilstančių pasiryžėlių — idealistų, kurie, lyg sekliai, sektų jos pulsą ir drauge su ja dalintųsi rūpesčiais, skausmais ir džiaugsmais. Jie savo mintis skleisdami spaudoje tampa nuolatiniais žadintojais. Lietuviškoji spauda ir yra gimusi tik dėlto , kad atsirado pasiryžėlių, entuziastų, kurie norėjo savo tautai rodyti kelius į šviesesnį ir geresnį gyvenimą, arba apsaugoti ją nuo įvairių netikėtumų bei pavojų.

Lietuviškoji spauda nėra kieno nors dovana. Jos niekas lietuviams niekad neparūpino, nes tai buvo vaisius ištisų 40 metų kovos. Atseit, lietuvis turėjo pats sau sukurti, iškovoti ir pats ją išlaikyti.

Lietuviškoji spauda yra gimusi ir išaugusi, nors prie sunkiausių aplinkybių, bet su gražiausiomis tradicijomis: ji niekad nebuvo pasipelnymo šaltinis, bet visada laikėsi besąlyginių spaudos žmonių pasiaukojimu ir jų idealizmu tarnauti tiesai ir laisvei. Tokius uždavinius spaudos draudimo metu, prieš 70 metų ėjusi Prūsų žemėje, turėjo "Aušra", "Varpas", "Apžvalga", "Tėvynės Sargas", toks yra ir "Ateities" tikslas.

Spaudos atgavimas

Kova dėl spaudos laisvės buvo pirmasis lietuvių tautos aktingas politinis pasireiškimas, Siekiant spaudos laisvės, reikėjo kovoti su saviškiais, t. y. su savo bajorija, o ne tik su rusų valdžia. Pati bajorija buvo sulenkinta, ir todėl jai lietuviška spauda nebuvo reikalinga. Be to, bajorija lietuviškos spaudos net bijojo, nes jautė, kad atgimstanti tauta nedovanos jai už begėdišką savo tėvynės ir valstybės išdavimą svetimiems. Kuomet lietuviai dėl uždraudimo sielojosi, tai sulenkėję bajorai džiaugėsi. Ir kuomet šimtai knygnešių iš Prūsų žemės gabeno ten parūpintą lietuvių spaudą į Lietuvą, tai kaikurie sulenkėję dvarininkai ėjo seklių pareigas.

Lietuviams bekovojant su rusų valdžia ir su savais bajorais — dvarininkais, užklupo rusų - japonų karas. Rusams pralaimėjus karą, užviešpatavus darbininkų judėjimui ir suaktyvinus knygnešiams kuo daugiau pergabenti lietuviškos spaudos, rusų valdžia buvo priversta grąžinti lietuviams spaudą. Esant uždraustai spaudai, draug su tuo buvo uždraustos bet kokios organizacijos arba vieši susibūrimai. Spauda buvo grąžinta 1904 m. Lietuviai tą žinią sutiko su nepaprastu džiaugsmu. Lenkai šaipėsi, vokiečiai savo spaudoje lietuvius pasveikino, o rusų vienintelis Petrapilyje leidžiamas dienraštis "Novosti" atspausdino savo gabiausio bendradarbio Solomino ilgą ir išsamų, lietuvius sveikinantį straipsnį.

Pirmieji lietuviški laikraščiai

Spaudą atgavus, karščiausieji patrijotai ir aktyviausi kovotojai dėl savos spaudos tuojau sujudo leisti lietuviškus laikraščius, kurių liaudis buvo labai ištroškusi. Pirmiausia inž. Petras Vileišis Vilniuje įsteigė dienraštį "Vilniaus Žinias", kurios po 4 metų virto "Lietuvos Žiniomis". Kun. Narijauskas Seinuose — savaitraštį "Šaltinį" su priedu "Šaltinėliu". Kun. Žadeikis Kaune "Nedėldienio Skaitymą", kuris vėliau virto "Vienybe". Bortkevičienė Vilniuje — "Lietuvos Ūkininką" su priedu "Jaunimu", kun. Ambraziejus Vilniuje "Bitininką", vėliau tapusį "Šviesa". Smilga Peterburge — "Lietuvių Laikraštį" ir kiek vėliau kun. Tumas su A. Smetona — „Viltį" buvo pradėję leisti.

Tada tai mokyklinis jaunimas aiškiai pamatė, kad susiskirstymas politinėmis pažiūromis visuomenėje yra keletos rūšių ir nuo to laiko politinių pažiūrų diferencijacija buvo aiški. O prieš tai, tai yra prieš spaudos atgavimą, tokio susiskirstymo politinėmis pažiūromis bei tikybinių įsitikinimų nebuvo. Mes, bent mokyklinis jaunimas, dar ilgokai tarp savęs skirtumo nejutome. Jeigu kas iš mūsų draugų vengdavo užeiti į bažnyčią arba ką nors neigiamai pasisakydavo prieš katalikybę arba katalikiškus papročius, mes tokius vadindavome „cicilikais" arba „pirmeiviais".

Turint savų lietuviškų laikraščių, moksleivijos tarpe tautiškas judėjimas žymiai pagyvėjo, kuopelių pagausėjo ir pažangesni jaunuoliai, jaučią turį prigimtį rašymui eilių arba beletristikos, panoro reikštis savoje spaudo-

Kairėj — Pranas Švagždys, dešinėj — Pov. Dirkis

je. Priedai einą prie laikraščių „Šaltinėlis" ir „Jaunimas" bei Vydūno savotiško asketizmo spausdiniai mokyklinio jaunimo nepatenkino. Jis buvo ištroškęs savos spaudos.

Studentas St. Šilingas, atvykęs iš Maskvos 1910 mt. pradžioje - velykmetyje į Vilnių, susitarė su „Ūkininko" redakcija leisti jaunimui laikraštėlį „Aušrinę". Mes gavome žinių, kad studentas Pranas Dovydaitis Maskvoje neva sutikęs bendradarbiauti. Gimnazistiškas jaunimas apsidžiaugė ir pasirodžiusią „Aušrinę" pradėjo visokeriopai remti. Žurnalo tikslas buvo ugdyti tautiškumo dvasią, neliečiant ideologijų. Jos pirmieji numeriai tokie ir buvo.

Tačiau palaipsniui nukrypo materializmo, darvinizmo, tolstoizmo ir avižonizmo pusėn. Kadangi Lietuvos mokyklinio jaunimo tuo laiku buvo 90% krikščioniško - katalikiško, tai „Aušrinės" turinys pasidarė nebepriimtinas ir sukėlė nepasitenkinimo. Prasidėjo bruzdėjimas, protestų rašymas ir t.t. Negana to, iš „Aušrinės" bendradarbių pasitraukė Pr. Dovydaitis, K. Bizauskas, A. Karosas, V. Gutauskas, aš ir kt. Kauno moksleivija subruzdo ir suskilo į dvi puses: kairiuosius ir dešiniuosius. Mano vadovaujama kuopelė, kuri buvo mišrios sudėties, būtent gimnazijos, progimnazijos, komercijos mokyklos, „Saulės" mokytojų kursų ir vadinamų „Švedų" — privačiai besimokančių, beveik visi atsisakė nuo „Aušrinės". Atsidūrėm nei šiokioje, nei tokioje padėtyje.

Kaip aukščiau rašiau, tautai esant įliedintai į Rusijos katilą, iš kurio visos 19 a. negerovės bei kraštutinės srovės plito ir skverbėsi tiesiai į Lietuvą, jos atsikvietė ne tik dalį jaunuomenės, bet pradėjo skverbtis ir į mūsų jauną spaudą. Patarėjų tais klausimais mažai teturėjome, nes studentų mažai turėjome Rusijos bei kitų kraštų universitetuose, o baigusių aukštus mokslus dar mažiau. Dvarininkija su savo jaunuomene, grįžusia iš Lenkijos universitetų, nuo mūsų buvo nusigręžus ir bendrauti vengė. Senoji kunigija daugumoje buvo sulenkėjusi, o jaunieji retas kuris buvo ryžtingas eiti ranka į ranką su mūsų tautos atžalynu. Atseit, teturėjome vieną arklį — kunigą Dambrauską - Jakštą, kuris kultūros vežimą tempė savo pečiais. Jam tik tegalėjome pasiguosti. Su juo tik galėjome pasitarti mums rūpimais klausimais.

Ranka rašyta „Ateitis"

Ir taip bebūnant mums be savos spaudos išseko kantrybė. Pradėjome ieškoti būdų, kaip išbristi iš susidariusios padėties. Lankydamiesi kun. Dambrausko - Jakšto literatūrinėje studijoj kiek kartų buvome užsiminę, kad mums „Aušrinė" nebepatinka, ir mes nuo jos atsisakėme. Bet mums tuo klausimu , kaip tyčia, nieko konkretaus nepatardavo, o tik numurgzdavo ir tiek. Štai vieną gražią dieną ir laimingą valandą atėjo geniali mintis, kad reikia mums patiems savo jėgomis pradėti ranka rašytą laikraštėlį leisti. Tą mintį, susitikęs Bizauską ir kitus, papasakojau. Tada Bizauskas, pasitaręs su kuopelių bei literatų vadovais ir šiaip pažangesniais draugais, ryžosi išleisti laikraštėlį, kuris tikrai atitiktų tai daliai mokyklinio jaunimo, norintiems pasilikti katalikiškoje dvasioje. Kaip pamanėm, taip ir padarėm. Vardą paėmė pirmą mintyje pasipainiojusį, būtent „Ateitis". Laikraštėlis, vardu „Ateitis" buvo išleistas. „Ateitis" buvo rašyta per kalkinį popierių, nes apie šapirografą neteko ir galvoti Nors leidėjui talkininkų netrūko, bet visdėlto laikraštėlio išleidimas, paruošimas reikalavo daug darbo, nes rašant per kalkinį popierių, buvo stengiamasi kuo daugiau egzempliorių išspausdinti. Turint galvoje tų laikų aplinkybes, darbas buvo ne tik sunkus, bet ir pavojingas, reikėjo jį rašyti ne vienam ir slaptai.

Nežiūrint ir nepakenčiamų darbo sąlygų, laikraštėlio „Ateitis" išėjo 4 numeriai. Mat, man ir kitiems išvažinėjus bei persikėlus į kitus miestus, seniems talkininkams sumažėjus, o naujų nespėjus įsigyti „Ateitis" turėjo sustoti ėjus.

Sustojus kalkinei „Ateičiai" veikti,

ATEITIS VOKIETIJOJE

(Atkelta iš 53 psl.).

po N. Metų sustojo. Taip ir "Ateitis".

Kazokas jau buvo išvykęs į Australiją. Man reikėjo taipgi kraustytis į Dėdės Samo žemę. Paprašiau P. Jurkų perimti "Ateities" redagavimą. Jisai gi viernas Žemaitis — nors jau buvo "Aidų" koredaktorius, ir nors "Ateities" redagavimas reiškė ne tik redakcinį, bet ir begalę techninio darbo, prisiėmė. Į pagalbą pasiėmęs mano pasiūlytą energingą abiturientą, jau Vokietijos moksl. at - kų "prieauglį" Ant. Sabaliauską, jisai leido "Ateitį" toliau labai gražią ir kaskart tobulėjančią.

Kokia buvo „Ateities" „politika": duoti jaunimui atitinkantį ateitininkiškos dvasios žurnalą, "Ateities" puslapius persunkiant tėvynės Lietuvos artumu. Jinai turėjo būti šaukliu būti tvirtais katalikiškoj dvasioj ir grįžti namo — Lietutuvon.

Šita dvasia buvo pradėta jinai pirmojo numerio1946 m. vedamuoju, ta pat dvasia ji bus gyva ir toliau. Tos dvasios nustojus, jinai nustotų visko.

"Ateitis" atsirado kaip rezultatas visų idėjos draugų bendro darbo. Vienas kas nors turėjo nešti didžiausią naštą — "skinti kelią" svarbiausia, ir tai darė; o jo darbas, pagal priežodį "kaip moku taip šoku"... Didžiausias vargas gal buvo dėl to, jog šių eilučių autoriui reikėjo tuo pat kartu eiti ir MAS pirmininko pareigas ir "Ateities" red. pareigas. Mieli idėjos draugai, kaip Šomkaitė, Kungys, Baronas, Kakarieka ir daug kitų darė šitą darbą įmanomą. Sąjungos dvasios vadas kun. P. Patlaba yra savo globa ir darbu prie šio laikraščio prisidėjęs nuostabiai daug.

Kai pažiūrai dabar — jau per keletą metų "Ateitis" laimi daugiau ir daugiau populiarumo. Nauji žmonės yra įnešę į ją savo dalį ir padarė ją geriausiu lietuviško jaunimo laikraščiu visuose penkiuose pasaulio kontinentuose.

(Redakcijos pastaba: šis straipsnis dr. V. Vardžio parašytas dar 1951 metais)

Kauno Komercijos mokinys Vyt. Steponaitis hektografuotą mokinių laikraštėlį išleido vardu „Atgimimas". Atrodo, kad „Atgimimas" buvo bepartinis laikraštėlis. Bet pasirodžius dviems numeriams jis buvo nustelbtas tikros „Ateities", kaip rimtai pastatytas ir aiškių tikslų: tautybė, lietuvybė ir katalikybė. Atseit, naujoji „Ateitis" ir čia nugalėtoja. Naujų konkurentų daugiau nebebuvo, išskiriant veikiančią „Aušrinę".

Naujas sumanymas

1910 m. gruodžio 20 d. prieš pat Kalėdas, grįždamas iš Kijevo, kur studijavau, užsukau į Kauną aplankyti likusių mokyklų suoluose draugų. Pirmiausia užėjau pas K. Bizauską, kurį užtikau lyg pesimistiškai nusiteikusį. bet vilties nepraradusį. Po trumpo mūsų pasikalbėjimo nubėgau aplankyti ir kitų, kurie dar nebuvo išvažinėję Kalėdoms. Pirmoje eilėje užėjau pas p-lę M. Jasinskaitę, Saulės Kursų auklėtinę ir po manęs kuopelių vadovę. Radau ją besiruošiančią išvykti iš Kauno į Gelgaudiškį Kalėdoms. Persimetę keliais draugiškai žodžiais bei pasitarę mums rūpimu klausimu, būtent: kaip įsteigti mokykliniam jaunimui rimto turinio ir katalikiškos dvasios laikraštį, ryžomės ilgai nedelsiant sumedžioti dar kelius mūsų kuopelės narius ir kartu su Bizausku vykti pas kun. Dambrauską - Jakštą, prašyti, kad mūsų sumanymą paremtų ir sutelktų pagalbą. Kaip tik dar pavyko užtikti keletą patikimų vyrų, neišvykusių Kalėdoms, ir prašant sutiko drauge vykti pas kun. Dambrauską - Jakštą. Tada K. Bizauskas, M. Jasinskaitė, P. Ramanauskas, A. Paulekonis, V. Švagždys, A. Budrys, A. Karosas, P. Lumbis, V. Gutauskas ir aš vakarop, kaip visuomet iš papratimo, įsibrovėm į kun. Dambrausko - Jakšto nuolatinį butą esantį Rotušės aikštėje. Sakau „iš papratimo", nes savaitgalį su kuopelės nariais būreliais eidavome į kun. Dambrausko - Jakšto literatūrinę studiją.

Kun. Dambrauskas - Jakštas, kaip visuomet su šypsena mus sutiko ir sako: „Na, o kas atsitiko, juk atostogų laikas, ar ir šiuo laiku užsimanėte mokytis?"

Tuo metu kun. Dambrausko - Jakšto bute radome kun. Alekną — Vienybės redaktorių ir dar vieną jauną, mums nepažįstamą, kunigą, bene kun. Kuraitį. Ilgai nedelsdami mes išdėstėme atvykimo priežastį ir nupasakoję savo sumanymą prašėme pritarimo ir paramos. Koks mūsų pasikalbėjimas buvo su kun. Dambrausku - Jakštu yra tilpęs dienraščio „Draugo" spalių 15 d. laidoje. Pasikalbėjime susitarėme visais klausimais ir gavę sutikimą priimti mūsų naują žurnalą „Ateitį" kaipo priedą prie „Draugijos" padėkojom ir atsisveikinę linksmi ir patenkinti išsiskirstėme.

Manėme, kad „Ateitis" išvys pasaulį su pirmu numeriu jau 1911 mt. sausio mėnesyje. Tačiau iki medžiaga bus sukolektuota ir iš redakt. Dovydaičio iš Maskvos gauta, tai pirmas „Ateities" numeris buvo išspausdintas tik vasario mėnesyje prie „Draugijos" 50 N. kaipo priedas. Pirmam numeriui buvo jau turėta medžiagos iš anksčiau. Jį redagavo redakt. Pr. Dovydaitis. Įžanginę prakalbą parašė pats atsakomasis redakt. kun. Dambrauskas - Jakštas „Trys pagrindiniai klausimai" paruošė K. Bizauskas. Dar juos peržiūrėjo ir papildė Pr. Dovydaitis. O prieš įdedant į „Ateitį" pirmąjį numerį juos ir visą medžiagą peržiūrėjo pats kun. Dambrauskas - Jakštas. Taip jis elgdavosi ir su kiekviena laida. Jokių, bent 1911 mt., Pr. Dovydaitis padėjėjų arba pavaduotojų neturėjo. Jeigu kolektuojant „Ateičiai" medžiagą pasitaikydavo koks nors trūkumas, tai tą trūkumą visuomet papildydavo pats atsakomasis redaktorius arba šaukdavo K. Bizauską su visu mūsų „štabu". Be to, mūsų kuopelių vyrai ir mergaitės ateidavo padėti ekspedijuoti atskirų numerių, rinkdavo folkloro medžiagą, iš kurio vėliau išeidavo „Ateities" priedas „Tautos žiedai", ir važinėjo po Lietuvos miestus, lankydami lietuvius moksleivius ir prijaučiančius rinkdami prenumeratą ir aukas. Redaktoriui Dovydaičiui daugiausia tekdavo tvarkyti straipsnių turinius, nes iš kuopelių korespondencijos, folkloro medžiaga, jauni poetai, pradedą rašyti eiles arba apysakas bei noveles siųsdavo tiesiog kun. Dambrausko - Jakšto vardu, nes pastarasis taip pageidavo. Nei vienas naujai sukurtas dalykėlis be atsakomojo redaktoriaus cenzūros nepraeidavo. Su korespondencijomis irgi labai atsargiai buvo elgiamasi, nes dėl jų daugiausia būdavo nemalonumų už nelegalią veiklą dėlko kibdavo gubernatūros spaudos skyrius ir dėlto iškildavo bylos, kuriose tekdavo aiškintis atsakomajam redaktoriui ar advokatui.

„Ateities" viršelis ir turinys

Kadangi „Ateitis" buvo ne tik „Draugijos" priedas, bet ir mokyklinio jaunimo atskiras žurnalas, kuris buvo ekspedijuojamas atskirais numeriais, tai atsakomasis redaktorius, turėdamas tą galvoje, pasirūpino jį įvilkti į puošnų rūbą — į gelsvos spalvos viršelį su rausvomis erškėčių rožytėmis. „Ateitis" ne tik išorine išvaizda skyrėsi nuo pirmųjų dienų, bet ir savo turiniu virto vertingu ir patraukliu žurnalu. Tas naujai pasirodęs laikraštėlis virto tikra tribūna, iš kurios galėjo kiekvienas prabilti. Jau iš pirmų numerių „Ateities" turinys rodė rimto žurnalo pobūdį. Jame, šalia filosofinių ir religinių straipsnių, tilpdavo rašiniai apie sociologiją, gamtą ir kt. Kiekvienas numeris buvo įvairaus turinio su gausiomis iš įvairių vietovių moksleivių gyvenimo korespondencijomis. „Ateitis" kas mėnuo savo turiniu tobulėjo ir savo rimtumu bei mokslingumu patraukė savo pusėn daug moksleivijos. Atseit, konkurento neturėjo. Tačiau kairioji spauda, kurią mes vadindavome cicilikų, iš pavydo „Ateitį" šlykščiausiai puldavo ir jos turinį kaip įmanydama kritikuodavo. Cicilikams labiausiai buvo nepakenčiami religinio turinio rašiniai ir dvasiškijos dalyvavimas su savais straipsniais. Su puolėjais vesdavo kovą pats kun. Dambrauskas - Jakštas juokų laikraštėlyje „Garnys", kurį jis pats leido ir pats jo turinį užpildydavo ir pasirašydavo Dreiskiaus slapyvarde.

Kaip lietuvių spauda sutiko „Ateitį"?

Nors tais laikais spaudos nedaug teturėjome, bet ir ji nevienodai „Ateitį" sutiko. Kauno „Vienybės" redaktorius kun. A. Alekna ir Seinų „Šaltinio" redaktorius kun. Civinskas labai nuoširdžiai ir draugiškai atsiliepė. Vilniaus „Vilties" redaktorius A. Smetona charakterizavo „Ateitį" kaipo grynai religinio pobūdžio laikraštį ir, jo nuomone, ji kitokia ir negalėjo būti šiame katalikiškame krašte. Vilniaus „Lietuvos Ūkininkas" ir „Lietuvos Žinios" pašiepiančiai pasisakė. „Žarija" visai aiškiai niekino ir spiaudėsi. Socialdemokratų „Balsas" ir dar tikros krypties neturinti „Aušrinė" labai šlykščiai ir užgauliodama visą laiką „Ateitį" puolė. Tie du laikraščiai netik „Ateitį", bet ir jos pasekėjus, talkininkus ir bendradarbius nešvankiais ir tiesiog necenzūruotais žodžiais pravardžiavo. Tačiau, tie visi puolimai, pravardžiavimai nei kiek nepakenkė, o atbulai — sustiprino, užgrūdino naujo ateitininko dvasią. Kiekvienas naujas ateitininkas ėjo iškėlęs galvą su pergalės vainiku.

Prenumerata ir aukos

Steigdami laikraštį visai nepagalvojam, kad tai bus reikalas, surištas su pinigais, kurių mes neturėjome nei vienos kapeikos ir nesitikėjome jokių mecenatų. Kuopelės piniginiai remti buvo bejėgės, nes nebuvo madoje nario mokestį mokėti. Kuopelių nariai irgi buvo nepajėgūs ką nors aukotis, nes ką tėvai ar globėjai duodavo, tai viską išleisdavo pragyvenimui.

Prenumerata buvo netikras dalykas. Laikraštėlis ėjo kaipo „Draugijos" priedas užtat visi patikimiausi lietuviai gaudavo „Ateitį" draug su „Draugija". Atseit, nebuvo kam „Ateitį" prenumeruoti. Viską, ką galėdavo-

me padaryti, tai išplatinti pavieniais numeriais. O dėlto reikėjo miestuose ir miesteliuose turėti savo atstovus, kurie ne tik atstovautų „Ateitį", bet ir ją platintų. Pirmiausia prisėjo aplankyti didesnieji miestai ir juose susirasti įgaliotinius. Tą misiją kaip tik teko atlikti man. Aplankiau Vilnių, Šaulius, Panevėžį, Telšius, Žagarę, Uteną, Ukmergę, Vilkaviškį, Marijampolę ir net Liepoją. Išvardintuose punktuose buvo surasti atstovai, kuriems būdavo siunčiama „Ateitis" platinti, ir už tai gaudavome šiek tiek pinigų. Vilniuje buvo atstovai: K. Daunoras ir K. Ladyga, Rygoje — A. Dirkys, Liepojuje — A. Skabeika, Telšiuose — Butkų Juzė ir Palangoje — Talmantas, Vilkaviškyje — J. Bačkus, Marijampolėje — A. Petraitis, Panevėžyje — L. Volkūnas ir t. t.

Pardavinėdavome „Ateitį" atskirais numeriais: Kaune Petronio knygyne, Vilniuje dr. Šlapelio ir buv. Vileišio knygynuose. Rygoje Jakavičiaus knygynas, Panevėžyje ir Šiauliuose vartotojų bendrovės. Beto, Vilniuje padėdavo platinti Katedros lietuviai vikarai: kun. Maliukevičius, kun. Bieliauskas, „Šviesos" redaktorius kun. Ambraziejus, Martyno Kuktos spaustuvė. Gi po visą Lietuvos plotą nešiodavo a. a. kun. Stakelė.

Vasaros metu atostogaudami buvome įsipareigoję rinkti aukas. Man 1911 mt. teko vasaroti Trakų ir Alytaus apylinkėse. Nemajūnuose per Žolinės (8.15) atlaidus iš suvažiavusių kunigų - klebonų surinkau apie 300 rublių. Didžiausią sumą pirmas paaukavo Nemajūnų klebonas, buvęs knygnešys P. Burmulis — 100 rublių, o kiti: Žąslių kleb. kun. Kazakevičius — 30 r., Musninkų kleb. kun. Šimkūnas — 20 r., Birštono kleb. kun. Karvelis 25 r., Punios kl. Zaremba — 30 r., Jezno kleb. kun. Golovnia — 20 r., Pivašiūnų kleb. kun. Petrulis — 25 r. ir Čiobiškio kleb. kun. Šlamas — 15 r. ir t. t. Beto, „Ateitį" piniginiai rėmė: „Žiburio" Dr-jos p-kas kun. Gustaitis, „Saulės" D-jos p-kas kun. Olšauskas, „Blaivybės" D-jos p-kas kun. Marma, „Šv. Zitos" D-jos p-kas kun. Jarašiūnas, „Šv. Juozapo" D-jos p-kas kun. Turauskas. Taip pat remdavo Kauno Katedros vikarai — kun. Dogelis, Byla, Bikinas ir kt. Mat, tie pinigai buvo sunaudojami ne tiek „Ateities" leidimui, kiek išmokami advokatams už bylų vedimą, kurių netrūko. „Ateities" bylas gindavo Kauno adv. Samojauskas, o Vilniuje adv. Vrublevskis. Bylinėtis tekdavo daugiausia su gubernatoriais: aiškindavosi kun. Dambrauskas - Jakštas, o teismuose advokatai.

Kuopelės ir rateliai

Spaudos draudimo laikais joks organizacinis judėjimas nebuvo įmanomas. Atgavus spaudą ir pasirodžius lietuviškiems laikraščiams, pradėjo pirmosios organizuoti arba išeiti į gyvenimą bažnytinės bei profesinės organizacijos. Nors mokyklose, gimnazijose, kurių tuo laiku Lietuvoje buvo priskaitoma iki 40, drausmė nebuvo sumažėjus, vis dėlto mokyklinis jaunimas pasijautė daug laisvesnis ir rizikingesnis. Jis irgi ryžosi steigti gimnazijose ir kitose to lygio mokyklose slaptas kultūrines kuopeles. Tat moksleivių kuopelių atsirado beveik kiekviename didesniame Lietuvos mieste. Ypač stiprios ir atkakliai veikė kuopelės Kaune. Vienai iš jų ir man buvo garbė vadovauti, o ji ir buvo ateitininkijos pradininkė.

Kurdami tokias kuopeles arba ratelius jaunimas smarkiai rizikavo. Reikėjo saugotis žandarų, zemskių, policininkų ir kitų rusų caro pareigūnų, kuriems buvo patikėtas saugumas. Niekas nenorėjo pakliūti saugumiečiui į rankas. Moksleivius būtų išmetę iš mokyklų, tėvus ir globėjus skaudžiai nubaudę. Patys rateliai skirtų bei rinktų vadovų neturėjo. Jokių užrašų bei protokolų, kaip dabar, nerašėme. Net jokių kuopelių sąrašų neturėjome, nes tai buvo pavojinga. Kiekvienas pažinojome savo draugus ir jais pasitikėjome. Neturėjome jokių išdavimų. Turėojme vieną kitą ryšininką, per kuriuos su kitais susižinodavome. Susirinkimus darydavome kiek įmanoma saugesnėse vietose: patikimų sargų butuose, Kauno Ąžuolyne arba Mickevičiaus slėnyje. Taip pat savaitgaliui grupelėmis susirinkdavome pas kun. Dambrauską - Jakštą literatūrinėms studijoms ir pas kun. Mačiulį - Maironį istorinėms studijoms. Mat, moksleivių kuopelių bei ratelių tikslas buvo organizuotis ir lavintis. Mokyklos nepajėgė ir negalėjo visko duoti, kas lietuvio moksleivio gyvenimui buvo reikalinga. Didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į lietuvio moksleivio tautinę sąmonę ir jos ugdymą. Kuopelių sueigose būdavo skaitomi įvairaus turinio referatai, eilėraščiai, novelės; diskutuojami reikšmingesni klausimai; ar tai literatūriniai, ar tai istoriniai; skaitomi iš bet kur pasimaišę laikraščiai ir nagrinėjamas jų turinys. Atsirasdavo net smarkių kritikų, pasireiškus skirtingomis nuomonėmis, ypač ateistinėms arba marksistinėms. Tokias kuopeles, ypač Kaune, aplankydavo kapelionai, pasimaišę studentai ir vienas kitas patikimas mokytojas. Mano vadovaujamoje kuopelėje nuolatinis svečias būdavo studentas Pranas Dovydaitis ir kunigų seminarijos auklėtiniai, prieš tai buvę kuopelių nariai.

Be to, kuopelės nariui, ištiktam nelaimės, skurdo ir vargo, visi gelbėdavome ir medžiaginiai remdavome.

Konferencijos

Buvo girdėti, kad prieš įsteigimą „Ateities" Degučiuose įvyko akademikų konferencija. Koks jos tikslas ir kas joje buvo svarstyta, mes, Kauno būsimieji ateitininkai, nieko nežinojo-

J. ŠOLIŪNAS

DAR ŽYDĖS

Dar žydės žiedai žibučių
Mūsų žemėje, motule.
Dar nubals laukai vėl grikiais,
Baltai lyg nuometas, motule...

Dar pabus švilpynės piemenukų
Rytui švintant, o motule.
Dar pareisime abu mes
Žvaigždėms krintant, taip motule.
Dar mes būsime kartu...

Kun. Pranas Kuraitis apie „Ateitį"

Kun. Pranas Kuraitis buvo vienas iš steigėjų Lietuvių Katalikų Studentų Sąjungos (1909), kuri davė pradžią ateitininkam. Mokydamasis Belgijoje, Louvaine, jis susirašinėjo su Amerikos lietuviais kunigais, ieškodamas tai naujai organizacijai medžiaginės paramos. Laiškuose užsimenama ir apie „Ateitį".

* * *

„...Be abejo esate gavę jau katalikų moksleivijos organą „Ateitį" (Draugijos priedas). No. 1. rašytas ant greitųjų. Ilgasis ten straipsnis parašytas stud. P. Dovydaičio, kitas kas gimnazisto Bizausko. Kiti numeriai bus įvairesni. „Ateitį" galima gauti ir skyrium nuo „Draugijos", su gražiais viršeliais; „Ateities" kaina metams 1 rublis. „Ateities" administracijos dalykus veda iš moksleivių susidariusi kuopa: 2 gimnazistu, 2 kursistu, 2 gimnazisti ir 2 kursisti; taigi, labai originališkai. Skyrium nuo „Draugijos" dabar „Ateities" ėmėjų yra viršaus keturių šimtų. Būtų gerai, kad „Ateitis" galėtų prasiplatinti ir tarp Amerikos lietuvių moksleivių. Ar negalėtume ką šiame dalyke padaryti? Būtų gerai, kad Amerikos moksleiviai lietuviai šį tą ir parašytų į „Ateitį". Būtų gerai, kad atsirastų ir šelpėjų „Ateities", tad ji galėtų išeiti didesnė, galėtų įsisteigti „Ateities" išleidimai moksleiviam. Kaip pirmutinį „Ateities" išleidimą manom išleisti puikaus Foersterio veikalo vertimą: „Lebensführung für junge Leute". (Laiškas rašytas kun. A. Staniukynui 1911 balandžio 6 iš Louvain, Belgijos).

me. Iš mūsų joje dalyvavo K. Bizauskas, bet kokiu būdu jis ten papuolė jis mums nepasakojo. Po įsteigimo „Ateities" ir pasirodymo pirmojo numerio įvyko gegužės mėnesio pabaigoje 1911 metais Kaune pas kun. Dambrauską - Jakštą konferencija, kurioje dalyvavo iš studentų: Pr. Dovydaitis, El. Draugelis ir iš kelių miestų po vieną atstovą. Daugumoje tai buvo susibūrę Kauno smalsesnjeji moksleiviai ir vienas kitas alumnas-klierikas.

Konferencija buvo informacinio pobūdžio, kurioje pranešimus darė apie įsisteigimą „Ateities" kun. Dambrauskas - Jakštas, Pr. Dovydaitis ir Kazys Bizauskas ir prašė jąją remti visokeriopai: pinigais ir raštais. Po tos konferencijos prasidėjo nauja ateitininkų gyvenimo era. Studentas Dovydaitis pasižadėjo būti ne tik „Ateities" redaktoriumi, bet ir visų ateitininkų vadovu ir kaipo toks žadėjo lankyti ateitininkų kuopeles ir ratelius.

Išvados

Kaip matome, ateitininkų judėjimo pagrindą sudarė eiliniai moksleiviai, gimnazijų ir kitų panašių mokyklų suole sėdėję jaunuoliai draug su įsisteigusiu savo organu „Ateitis", o ne akademinis jaunimas, kaip tai yra teigiama iki šiol, ir ne kur kitur, o savoje žemėje — Lietuvoje, ir antroje sostinėje Kaune. Kituose Lietuvos miestuose ateitininkų kuopelės atsirado tik po įsteigimo „Ateities" ir jos veikė kiekviena pagal savo išmanymą, nes nebuvo įmanoma jas centralizuoti, kadangi į viešą gyvenimą iš pogrindžio dar nebuvo įmanoma išeiti ir, tiesą pasakius dar nebuvo kam jas centralizuoti. Tokia padėtis tęsėsi iki I p. karo. Tais laikais ne taip kaip dabar čia arba nepriklausomybės laikais užtektinai turėta intelektualų, kurie teikė jaunimui įvairią pagelbą, būtent: skaitė paskaitas, vedė literatūrinius ir kultūrinius pokalbius. Neturėjome kuopelėse dvasios vadų. Gimnazijų kapelionai ne visi buvo mūsų globėjai arba mums pritarė. Turėjome vieną dvasios vadą — tai kun. Dambrauską — Jakštą, kuris „Ateities" skiltyse savo straipsniais dvasiškai jaunas ateitininkų kuopeles rėmė.

Dar tuo laiku neturėjome jokio šūkio, o tik žinojome savo vardą, supratome, kad katalikui - krikščioniui visi žmonės yra lygūs ir kiekvieną lietuvį vienodai traktavome.

Atrodo, kad ateitininkams laisviausiai buvo Kaune. Mat, čia turėjome nemažą skaičių lietuvių kunigų ir mokyklų kapelionų, kurie mus dvasiniai rėmė. Pavyzdžiui: gimnazijos kapelionas kun. Jakubauskis ir „Saulės" mokytojų kursų kapelionas kun. Januševičius susitarė su kun. Dambrausku - Jakštu apsilankė pas Žemaičių vyskupą Cirtautą ir gavo leldimą lietuviams mokiniams laikyti pamaldas „Šaričių" bažnytėlėje sekmadieniais ir šventadieniais. Mišias atnašaudavo ir pamokslus sakydavo vienas iš kapelionų. Mes drauge su įvairiais mokiniais dalyvaudami tose pamaldose ir per pamaldas giedodavome lietuviškas šv. giesmes. Kiek teko patirti, kad tas pamaldas lankydavo jaunimas ne iš prievartos, bet iš įsitikinimo ir patrijotizmo. Lankydami tas pamaldas mes turėjome dvejopos naudos: dvasinės ir organizacinės. Būdavo po pamaldų šventoriaus posėdyje galėjome susitikti ir grupelėmis pasitarti aktualiausiais reikalais bei padaryti pranešimus apie numatomus susirinkimus ir nurodyti vietoves, kur bus susirenkama, ir datą.

Šiandieną kada jau nusėda mūsų pačių retkarčiais sukeliamos dulkės, kada vis ryškiau pamatome anuo metu mūsų jaunų mokinukų atliktą darbą — mūsų atmintyje ir vaizduotėje iškyla didžio, anomis sąlygomis buvusių kuopelių rūmo kontūrai.

Nors visa tai mums atrodytų ir savaime suprantami, žinomi, o kai kam — net „seni", dalykai, tačiau „Ateities" kaip tik yra uždavinys tai priminti tiek bendraisiais bruožais, tiek užsilikusiais konkrečiais duomenimis. Pagaliau, auga jaunoji karta, viso to nežinanti. O ir vyresniesiems yra gera ir pravartu, bent pagrindiniai duomenys, kai kalbama apie „Ateities" praeitį, įsikūrimą bei išsivystymą, nebūtų gaudomi iš oro, iškraipant tikruosius faktus. Tie faktai paverčiami mažaverčiais arba iškraipytoje formoje. Gi svarbiausieji faktoriai — įkūrėjai „Ateities" liko pamiršti, lyg tas partizanas — pirmūnas laimėjęs pirmąjį mūšį.

Tačiau gyvo liudininko pergyvenimo bei patirties realus paveikslas, kaip nemirštantis ir nesunaikinamas dokumentas, išsklaido visas abejones, apie „Ateities" žurnalo kelią.

FANATIKAI, REFORMATORIAI, REAKCIJONIERIAI

J. KIDYKAS, S. J.

ŽODIS — širdies vergas. Kuo ji nori, tuo paverčia. Nesipriešina. Kiek kartėlio, neapykantos, pašaipos ir paniekos prikimšta, primurdyta į tuos tris tarptautinius keiksmus! Ir kiek jų paleista į ATEITĮ bei ateitininkus per penketą dešimtų metų, kultūros, tolerancijos, liberališkumo, humaniškumo vardan! Nesigilinkim, kokios kultūros bei tolerancijos širdys šituos pažeminimo žodžius drabstė. Jubiliejaus proga geriau susimąstykime, ar netūno tuose trijuose keiksmažodžiuose pasididžiavimo ir padėkos verti pagyrimai ir palaiminimai. Ar nebuvo kryžius šimtmečiais paskutinio žmogaus žiaurumo instrumentas? „Prakeiktas, kas ant kryžiaus kabo!" Tai Sen. Testamento liudijimas. Bet vienų viena širdis, per keletą valandų pavertė jį visų didžiausios meilės dovana ir simboliu. Jei šitaip buvo galima duoti naują turinį kankinimų įrankiui, kodėl nepabandyti atskleisti, ar suteikti garbingą turinį šiandien dar moderniškiems antgalvio keiksmažodžiams?

Ir tikrai, tuose keiksmažodžiuose glūdi geras ir pozityvus branduolys. Visiems jiems bendras geras bruožas yra drąsa. Tiek fanatikas, tiek reformatorius, tiek reakcijonierius yra drąsus. Daugiau. Jis yra susižavėjęs, liepsnojąs, nenuorama. Tai spiria jį veikti dirbti, aukotis, kentėti. Tokie buvo ir yra visi kuomi nors atsižymėję, ką nors gero pasaulin įnešę vyrai ir moterys. Tokie buvo ATEITIES kūrėjai. Drąsūs.

Paskutinėje kalboje a. a. prof. K. Pakštas prikišo, ateitininkai esą nustoję drąsos, netekę entuziazmo. Ar tas priekaištas nėra lygus kaltinimui, jog ateitininkai yra drungni ir todėl — Apokalipsės žodžiu — išspjautini? Niekas nedrėbs fanatiko, reformatoriaus, reakcijonieriaus epitetų snaudaliui, „žmogui — kaip visi", vidutinei ar net mažiau negu vidutinei asmenybei, žmogiūkščiui, besilankstančiam visiems vėjams, su vilkais staugiančiam, su angelais giedančiam, su gyvatėmis geliančiam, patvirkusiam laisvosios meilės pramuštgalviui ir prie kiekvieno prisilaižančiam pataikūnui, besitikinčiam kokios nors sau naudos. Tokio molio ateitininkai nebūtų verti nė reakcijonieriaus, nė reformatoriaus, nė fanatiko vardo, nes jie, dievaž, ne drąsuoliai!

Bet jei liežuviai neiškenčia šitaip ateitininkus ir šiandien nepravardžiavę, tai ženklas bent vienos jų geros savybės — drąsos. Drąsos būti kitokiais. Tuo atveju atskrendanti panieka virsta komplimentu.

Šalia bendrosios drąsumo savybės, kiekvienas paminėtas keiksmažodis turi dar skirtingą savitą ypatybę.

FANATIKAS

Tas išvedamas iš žodžio „fanum" šventykla. Todėl fanatikas yra „šventyklai priklausąs" ir todėl „įkvėptas, entuziastas, sužavėtas". Šitos savybės yra pozityvios vertybės. Paniekinamąja prasme fanatikas pasako tik **neprotingai** susižavėjusį, tik **perdėtai** uolų. (Webster's New World Dictionary, 1955, p. 525).

Tikrai, ateitininkas yra šventovei, šventumui, viso šventumo šaltiniui Dievui priklausąs asmuo, ypač įsižmoginusiam Dievo Sūnui Kristui. Ateitininkas yra susižavėjęs Kristumi, jo įkvėptas ir nuolat įkvepiamas, ir todėl entuziastas. Kas čia gėdingo? Kas čia neverta inteligento orumo? Daugelis net pagonių ir netikinčiųjų žavisi Kristumi, tai kodėl būt neprotinga juomi žavėtis krikščioniui? Kartą sutikus, jog Kristus yra tikroji tiesa, kelias ir gyvenimas, vienintėlis vaduotojas iš barbariškumo, atveriąs galimybes į dieviškojo gyvenimo gelmes, platybes ir aukštybes, t. y. į visišką buities bei laimės pilnybę, kokias pastangas su juo bendradarbiauti, pasinaudoti jo teikiamomis galimybėmis bei priemonėmis būt galima vadinti perdėtomis ir neprotingomis, nors kiek nusimanant apie dieviškojo gyvenimo vertę!

Koks nors fanatikas yra kone kiekvienas žmogus. Vienas pilvo, kitas sijonėlio, trečias butelio, ketvirtas cigaretės, penktas mokslo, kitas meno ar literatūros, dar kitas garbės, valdžios, smagurių ar tinginio... Kodėl turėtų būt kvaila, nenormalu fanatiškai įsimylėti Kristų? Ar ne jis yra mūsų būsenos būsena? Ar ne nuo jo pareina kiekviena gyvenimo bei amžinybės akimirka? Ar ne jis yra visų kilniausioji žmonijos asmenybė? Ar ne tik su Kristumi ir Kristuje dieviškai gyventi ir elgtis besistengiąs žmogus išsiskiria iš visų gyvūnų, nustoja buvęs tik nereikšminga visatos dulkelyte, tik aklų, gamtos jėgų bei aplinkos padaras ir iškyla į laisvą pasaulio valdovą? Kristaus fanatikas! Sykį supratus to žodžio pagrindinę reikšmę, iš keiksmažodžio mums jis virsta komplimentu, jei tik mūsų gyvenimas, galvosena ir elgesys nėra akiplėšiška veidmainystė. Aklas, kurčias, žinoma, neįvertins saulės spinduliuose tvyskančių spalvų ar simfonijos garsų harmonijos; mėšlavabalis nesižavės meniškai įrengta šventove. Taip ir tik savo bei savo aistroms tegyvenąs žmogėnas nesupras Kristų įsimylėjusios, jo patarimais gyventi, dieviškąjį gėrį savo aplinkai spinduliuoti besistengiančios širdies; nesupras kad toks fanatiškumas yra išmintis ir garbė. Tikroji, neišperkama gėda ištiktų ateitininkus tik tada, kai niekas nebematytų galima pavadinti juos fanatikais.

REFORMATORIUS

Reformatorius tai pertvarkytojas, pataisytojas, pašalintojas trūkumų ir klaidų, sugedimų ir todėl sykiu jis yra gerintojas. Jei polinkis taisyti ir gerinti nėra išsigimęs į apsėdimą — maniją, jis yra pozityvi vertybė, visos kultūros akstinas.

Ateitininkas yra apsisprendęs reformatorius, ta pačia prasme, kaip Kristus. Ir jei milijonai per šimtmečius gerbia ir myli Kristų už jo pradėtąją ir tęsiamąją žmogaus reformą, tai dalis tos pagarbos ir meilės tenka kiekvienam ateitininkui, kai ir kiek jo reforma yra kristalinė.

Prieš 50 metų Ateitis su ateitininkija liepsnote liepsnojo reformos užsimojimais. Jie negalėjo pakęsti, kaip mokslo vardu mulkinami protai, kaip laisvės vardu paleidžiamos šėlti aistros, kaip ardomi šeimų ir visuomeninio gyvenimo pamatai, paneigiant amžinąsias visus įpareigojančias vertybes, suniekinant autoritetą. Jie geiste geidė pagerinti žmogų, sukilnint jį, įjungiant į Kristų ir per Kristų į dieviškąjį gyvenimą, kuriame išsiskleistų pilnasis žmoniškumas, kaip saulėje išsiskleidžia žiedas. Žmogaus proto, ypač žmogaus valios ir širdies perkeitimas yra visų didžiausioji, vertingiausioji bei reikalingiausioji reforma žemėje. Tokia laiko ją Kristus. Už tą jis mirė, tai pravesti jis įkūrė savo Bažnyčią. Į tos reformos žygį ATEITIS su ateitininkija įsijungė prieš 50 metų. Jei šiandien, kaip anuomet, ateitininkija

JŪLIJA ŠVABAITĖ

MOTINOS MEDIS

Brangiausioji, aš tavo medį
Pasodinau pakelėje,
Kur vienišieji tepraeina,
Kur saulės žingsnį smėlyje
Skaičiuodami kaitroj
Tarp dagių ir erškėčių
Krauju nuplauja kojas...

KAD JAUNAS MIREI

Į tavo plaukus aš įpinsiu
Sprogstančių lapų gėlą
Iš džiaugsmo verkdama,
Kad jaunas mirei...

Kad jaunas užmigai
Savo gimtojoj žemėj
Beržo šakų saldumu
Lūpų šaltiniams tekant...

---

tebetiki į verkiamai reikalingą žmogaus reformą, jei ji tikrai padeda savo nariams ir aplinkai „nusivilkti senąjį žmogų, sugadintą apgaulingų pageidimų ir... užsivilkti naująjį žmogų, sutvertąjį pagal Dievą tiesos teisingume ir šventume" (Efez. 4, 22-24), tai reformatoriaus akibrokštas yra didelis komplimentas. Yra ženklas, jog ateitininkas ne vien bažnyčioje žavisi Kristaus idealais, bet kad ir praktiškajame gyvenime jo atsinaujinimo bei atnaujinimo pastangos nelieka nepastebimos. Didžioji ateitininkijos gėda būtų tada, kai ji nebebūtų verta reformatorių priekaišto, kai ateitininkai pasitenkintų „būti kaip visi".

REAKCIJONIERIUS

Komunistų žodyne bene bus reakcijonierius pats stipriausias keiksmažodis, skiriamas aršiausiems savo priešams sutriuškinti. Tai ne tik jų politinės akcijos priešininkas, bet ir pažangos stabdis, ir tamsuolis, ir kontrarevoliucionierius. Minėtame Websterio žodyne reakcija aptariama visų pirma kaip savotiškas atsiliepimas į pašalinį, išviršinį, padirginimą, suerzinimą, į svetimą įtaką, veiksmą. Yra tai savotiškas atsparumas. Taip, pasipriešinimas gali iškrypti į pasinešimą atgal, į kraštutinį konservativizmą. Bet tai nepriklauso reakcijos sąvokai kaip tokiai, o yra tik nesveiko, neprotingo pasipriešinimo ar sustingimo požymis.

Tiesa, ATEITIS ir ateitininkija gimė kaip reakcija, kaip pasipriešinimas, kaip atsispyrimas pastangoms paversti žmogų gyvulėliu, išplėšti jam nemirtingą sielą, laisvą valią, tikėjimą, viltį, meilę, išguiti iš tautos Kristų. Ateitininkija pasipriešino kruvinoms rankoms, siekiančioms sugriauti visa kas žmogui šventa, sunaikinti jo geriausio žmoniškumo pagrindus. Ateitininkas yra ne kraštutinis, o naturalus konservatorius. Jis pripažįsta ir saugo tas tiesas ir vertybes, kurių nesudildo nė milijonai metų, kurių grožis visada senas ir visada jaunas. Teisingas, tiesus, sąžiningas, pareigingas, darbštus, gailestingas, kantrus, nesavimyla, iki kraujo praliejimo besiaukojąs žmogus šiandien nemažiau kaip prieš šimtmečius yra ir liks kitiems milijonmečiams vertingas charakteris, kilni asmenybė, šeimos ir tautos pažiba, didvyris. O jei jis ir yra įsijungęs į Mistinį Kristaus Kūną, tai jis yra ir liks tokios didybės ir vertės subjektas, kurio nemylėti negali nė pats visatos Valdovas. Tuos žmogaus turtus išsaugoti, apginti savo dieviškąjį paveldėjimą, didybę ir vertę kovoją ateitininkai yra reakcijonieriai geriausia prasme. Didžioji ateitininkijos gėda būtų tuos tikruosius lobius iškeisti į visokių izmų peršamus stiklinius karolėlius.

NUO MŪSŲ PAREINA

Žmonija rūgsta, kunkuliuoja, nerimsta, laukia pasikeitimų, kovoja. Koks šiandien pasaulis yra, toks negali pasilikti. Nerimstančias, kunkuliuojančias širdis ir šiandien žavi ir laimi fanatikai, reformatoriai, reakcijonieriai aukščiau aprašyta prasme. Tai gyvai liudija ne tik komunistai, bet ir tikri šimtaprocentiniai, koncentruoti katalikai. Kur katalikai pralaimi, tai tik dėlto, kad yra virtę visokių liberalizmų ir modernizmų atmiešta buiza. Dievas nebuvo ir nėra patenkintas vien „naturaliu pasauliu". Todėl jis siuntė savo Viengimį Sūnų jį perkeisti. Jei negalima laikyti susipratusiu sąmoningu kataliku nė vieno, kurs neįžiūri reikalo ir nesistengia save perkeisti ir pagerinti pagal Kristaus nurodymus, tai dar neįmanomesnis turėtų būt pasikeisti nesistengiąs ateitininkas. Bet stengtis pasikeisti, stengtis „išsivilkti senąjį žmogų ir užsivilkti naująjį — Kristų", suponuoja didvyrišką drąsą. Vis įtakingesniu tampąs, jau miręs prancūzas rašytojas Leon Bloy teigia: „didvyris turi būti kiekvienas katalikas. Ne didvyrių katalikų nėra ir negali būti". Labai daug tiesos pasakyta. Šių laikų supagonėjusiame, sumaterijalėjusiame, išdidumo, išlepimo, savimylos persisunkusiame pasaulyje vadovautis Kristumi, rūpintis visų pirma amžinuoju gyvenimu — Dievo karalyste, sunkiausiose, nelaimingiausiose sąlygose išlaikyti moterystės šventumą bei ištikimybę, visur ir visada tiesą, teisingumą, meilę statyti pirmon vieton, nors dėlto tektų turėti medžiaginių ir moralinių nuostolių, tai reikalauja didvyriškumo, drąsos, susižavėjimo. Tos savybės gi yra pagrindinės, „fanatikų", „reformatorių ir „reakcijonierių" ypatybės. Ar ateitininkų širdys šiandien yra pakankamai galingos ir degančios tiems keiksmažodžiams paversti šlovės ir palaiminimo epitetais, kaip Kristus pavertė kryžių meilės dovana ir simboliu?

M. GALDIKIENĖ

Petrapilio Ateitininkų pirmieji žingsniai

(Atsiminimų žiupsnelis)

1912 m. mano vyresnysis brolis Eliziejus Draugelis, Maskvos universiteto medicinos studentas, palydėjo mane į Petrapilį, kur turėjau studijuoti pedagogiką, atsisveikindamas įgraudino suorganizuoti ateitininkų studentų kuopą.

Aš pasiryžau kuo greičiausia tą paraginimą įvykdyti. Sužinojus, kad lietuviai studentai renkasi sekmadieniais į valgyklą Zabalkavo prospekte, nuvykau tenai pasidairyti. Iš pažįstamų studentų gavau man reikalingų informacijų.

Petrapilio lietuviai studentai turėjo vieną viešą bendrą savišalpos organizaciją, o kiek slaptų, tai galėjo žinoti tik patys dalyviai. Nors tai buvo taip vadinamos konstitucinės monarchijos laikai, bet ideologiniam bei tautiniam veikimui nebuvo lengva gauti leidimą. Reikėjo ieškoti priedangos ar pasirinkti slaptą kelią.

Iš viešesnių pasireiškimų buvo: „Tarptautinis Studentų Krikščionių būrelis" ir religinio turinio paskaitos studentams lietuviams, kurias skaitė prof. P. Būčys mokyklos patalpose, esančiose prie katedros, kur klebonavo Pr. Karevičius.

Susidomėjau šiomis dviem vietom ir sutariau paieškoti ten kandidatų į ateitininkus.

Vieną sekmadienį nuvykau į „Krikščionių būrelio" susirinkimą. Jis vyko erdviose gražiose patalpose. Visa aplinkuma dvelkė mistika. Didelė salė buvo mažai apšviesta tik ant priešakinės sienos kabojo stipriai nušviestas kryžius. Pilnutėlė salė jaunimo. Visi susikaupę klausė skaitančio Evangeliją. Po to ėjo aiškinimas, klausimai ir diskusijos. To būrelio uolus lankytojas buvo elektrotechnikos studentas Valdemaras Čarneckis. Jį ir pakalbinau įstoti į At-kų organizaciją.

Prof. P. Būčio paskaitose radau gražų būrelį susirinkusių. Tarp jų buvo praktikuoją katalikai ir taip vadinami „Dievo ieškotojai", kurie kamavo prelegentą savo paklausimais, norėdami gauti Dievo esimo įrodymus. Tarpe susirinkusių radau keletą norinčių būti at-kais, tad ir nutarėme steigti Petrapilio at-kų studentų koupą. Pirmaisiais nariais buvo: Kazys Ambraziejus, Filomena Bradauskaitė, Voldemaras Čarneckis, Magdalena Draugelytė, Jonas Juodišius, Julija Žilevičaitė, Liudas Noreika ir Zosė Prapuolenytė. Mane išrinko pirmininke, tai reikėjo pasirūpinti susirinkimų patalpa. Vieta turėjo būt saugi, kad neatkreipus dėmesį policijos, o taip pat ir kiemsargių, kurie ėjo slaptų žvalgybininkų pareigas. Pasitalkinus Z. Prapuolenytę nuėjome prašyti kleboną Pr. Karevičių leisti susirinkti parapijos mokykloj. Jis mus maloniai sutiko, bet mokyklos patalpą duoti pabijojo, sakė tai per daug vieša vieta, kur kiekvienas gali užeiti ir pasiūlė savo salioną susirinkimams. Džiaugdamos tokia malone, pradėjome ten posėdžiauti.

Atėjus į pirmąjį susirinkimą, mums duris atidarinėjo galionuota uniforma jaunuolis. Šeimininkas pristatė jį mums, kaip savo giminaitį meno mokyklos studentą Adomą Galdiką. Jis taip pat dalyvaudavo mūsų susirinkimuose ir mums beposėdžiaujant piešė mūsų karikatūras, o vėliau nupiešė ir „Ateičiai" viršelį.

Susirinkimuose mes iš eilės parengdamvo referatus, dažniausia ideologiniais klausimais, nes mums rūpėjo stipriai apsiginkluoti prieš tais laikais vyraujančią materialistinę bei nihilistinę rusų studentijos aplinką. Nemažiau mums rūpėjo ir lietvvybės klausimai. Mes vartojome tarp savęs tik lietuvių kalbą ir talkinom esančiam Petrapilyje lietuvių savišalpos ir labdaros organizacijoms: dalyvavome choruose, vaidinimuose ir kitokiuos parengimuose.

P. At-kų studentų kuopa palaikė ryšius ir su Dvasinės Akademijos auklėtinias lietuviais, kviesdami juos atsilankyti susirinkimuose su paskaitomis.

1912-13 mokslo metais buvo pasirūpinta ateitininkų himnu. Jo melodiją sukūrė žymus muzikas Č. Sasnauskas. Petrapilyje buvo atspausdinta himno pirmoji laida.

1913 m. rudenį, man suagitavus, buvo išrinktas pirmininku V. Čarneckis. Jis dažniausia darydavo susirinkimus pas save, nes nuomavo gan erdvų kambarį. Bet slaptumas turėjo būt išlaikytas. Tuo tikslu jis paskelbdavo savo buto šeimininkei, kad ruošiąs draugų pobūvį ir užsakydavo didžiulį „samavorą" arbatos. Taip mes begerdami arbatą posėdžiaudavom, o šeimininkei parodyti, kad mes čia tik linksminamės, sudainuodavom vieną kitą dainelę. Žinoma, mums didelė saugumo pagalba buvo mūsų lietuvių kalba, kurios rusai nesuprato.

Su rusais lietuviai studentai mažai bendravo. Jie laikėsi savo tarpe, kartu eidavo į teatrus, muzėjus ir ekskursijas. Tais laikais neteko pastebėti lietuvių studentų surusėjimo.

DALIA PRIKOCKYTĖ - STANIŠKIENĖ

LOPŠINĖ

Neverk, tau tyliai padainuosiu.
Neverk, tave labai myliu.
Tau viską, viską atiduosiu...
Vai čiū-čia liū-lia liū...

Tu mano džiaugsmas prasiskleidęs
Švelnučiu žiedeliu...
Neverk — tu mano meilės aidas...
Vai čiū-čia liū-lia liū...

Neverk, tave švelniai pasupsiu;
Skambėsi džiaugsmo varpeliu...
Tu mano pasaka mažutė...
Vai čiū-čia liū-lia liū...

CEZARIS SURDOKAS

Būties ir amžinybės poetė

Įvairūs jubiliejai, kongresai, šventės bei minėjimai tiek tėra prasmingi, kiek jie yra naujų kelių tiesėjai, gyvosios dvasios kėlėjai, kūrybos žadintojai ar kūrybos bei mokslo pažangos plėtotojai. Visokie parengimai, tokių bruožų neturintieji, nors dažnai ir labai išgarsinti, nors ir labai iškilmingi, paprastai palieka be istorinės reikšmės.

Ateitininkijos 50 m. jubiliejus ir pavykęs jubiliejinis kongresas, atrodo, sujudino ateitininkiškąjį gyvosios dvasios sąjūdį. Jubiliejus daugiau ar mažiau prisidėjo, kad prof. J. Eretas mums davė monumentalų veikalą apie Stasį Šalkauskį, kad susilaukėmė kun. St. Ylos Ateitininkų Vadovo, kad "Ateitis" išleido Vitalijos Bogutaitės poeziją "Veidrodis jūros dugne".

Pirmieji du veikalai tiesioginiai liečia organizaciją, todėl ir jų išleidimas organizacijai yra visai naturalus. Gali tik kilti klausimas dėl poezijos knygos. Ką poezija turi bendro su organizacija ir jos jubiliejum?! Atsakymo turime ieškoti ateitininkų inteligentiškumo principe, jos kultūriniame pašaukime. Kultūrinės kūrybos bruožas ateitininkijai yra vienas iš pagrindinių. Stebėtis greičiau tektų, jeigu ateitininkai savo jubiliejaus proga nebūtų kultūrinės kūrybos bruožo atžymėję. Taigi V. Bogutaitės „Veidrodis jūros dugne" yra netik nauja poezijos knyga, bet ir ateitininkijos kultūrinio kūrybinio bruožo pabrėžimas, atžymėjimas jubiliejaus proga.

O jaunoji poetė šia savo pirmąja poezijos knygą, galima sakyti, iš mėgėjos tampa tikrąja rašytoja.

"Veidrodis jūros dugne", tai netik jaunos poetės pirmoji eilėraščių knyga, netik naujos kūrybiškos asmenybės atsiskleidimas, tai taip pat naujas žodis poezijoje. Naujas netiek savo taip vadinamu moderniškumu. Modernius eilėraščius rašo ir kiti mūsų poetai. Naujas netiek savo filosofiniu pobūdžiu — taip rašo ir kiti. Kazys Bradūnas savo recenzijoje "Drauge", tą naujumą mato, kad "Bogutaitė filosofine rimtim nuspalvintą mūsų poezijos dabartį papildė ir moteriškuoju bruožu". Šis teisingas pastebėjimas būtų galima papildyti antruoju bruožu, kuris rodo, jog Bogutaitė mūsų moderniąją poeziją išvedė iš dramatiškojo tragizmo ir nuspalvino amžinybės šviesa, Jos poezijoje tebevirpa būties įtampa, bet į tą įtampą Bogutaitė žiūri kažkaip iš viršaus. Būtis jai turi prasmę, o gyvenimo kančia ir klaidžiojimai sąvąjį tikslą:

Einu... ir kelias tiesiasi tarp da-
[barties
Ir amžinybės.
Aš klaidžioju, kol sutinku Tave
Alyvų kalne. (46 psl.)

Šioje būtyje Bogutaitė pragiedrulių nedaug temato. Save Bogutaitė jaučia būtyje "kaip sunkų kryžių". Jos akys nuolat krypsta į amžinybę, į laiko erdvę:

Mane, kaip sunkų kryžių
Neša žemė,
. . . . . .
O aš, netekus lygsvaros, keliauju
Į laiko erdvę
Ilgesio pėdom. (37 psl.)

Ir nieko šioje žemėje ji sau nereikalauja, nieko ji čia nesiekia ir užgyventi nenori. Jos tikslas: vienybė su Tverėju.

Atimkit, ką žemė testamentu
Man paliko.
Atimkit, ką mano grubios rankos
Sunešė į urvą.
Atimkit, ko nepajėgia žmogus
Palikti.
Atimkit, kas mane skiria nuo Jo.
(36 psl.)

Tikėjimas Juo ir amžinybe Bogutaitės poezijoje toks gilus, jog atrodo, kad ji tik ir laukia tos valandos, kada kelio gale galės sutikti Jį:

Ateinu pas Tave,
Kad laukiniai paukščiai
Nebelankytų.
Ateinu pailsėt, laiko kartumu
Persunktą veidą nušluostyt,
Ateinu susirasti poilsiui —
Amžinam guoliui vietos. (49 psl.)

Tačiau mirtis jai tarytum visai neegzistuoja, kapai tai tik amžinasis poilsis, jos laukiamoji būklė. Ji to nebijo ir nevengia apie tai kalbėti, bet mirtis jai atrodo, turi kitokią prasmę. Turbūt todėl ji ir mirties vardo nenaudoja, nes kapas tai tik amžino poilsio vieta, kur velėna užsiklojusi ji lauks prisikėlimo. Štai kaip nepaprastai lengvai į visa tai ji pažvelgia:

Kai išsilies vaškinė žvakė
Mano delne, ir nykstanti
Liepsna širdy užges,
Sugrįšiu vėl į žemėj paruoštą man
vietą
Ir lauksiu, kol
Atėjęs Tu
Ištiesi savo baltą ranką
Ir mano kūną,
Sužalotą laiko ir drėgmės,
Prikelsi. (38 psl.)

Bogutaitės eiliavimo formą būtų galima pavadinti nuosaikiu modernizmu. Ji nenaudoja klasikinių eiliavimo dėsnių: nespraudžia eilučių pagal tam tikrą skiemenų kiekį, nei ji beieško sąskambiams rimų. Jai rūpi atskleisti vaizdą, pasakyt žodį, išreikšt idėją. Jos žodis ramus ir ryškus. Ramus, nes jos asmeniniai pergyvenimai yra intelektualiniai transformuoti. Ryškūs, nes turi savą, originalų atspalvį.

Tiesa, Bogutaitės ryškumas nereiškia aiškumo. Jos meninėje pasaulėžiūroje yra principas, kad meninis kūrinys turi turėti atpažįstamus bruožus, bet turi likti vietos kūrinį savaip atbaigti tam, kuris tą kūrinį nori estetiškai pergyventi. Tuo būdu kūrėjui paliekama teisė ne visą save išsakyti, o skaitytojui suteikiama galimybė kūrinį daugiariopai suprasti. Skaitytojas, tarytum, įtraukiamas į kūrybos procesą, kai jis savo vaizduote turi pasiryškinti ar atbaigti, kas kūrinyje buvo likę lyg ir paslaptyje, lyg po šydu. Bandyti atidengti poetės realųjį pergyvenimą, sukėlusį kūrybinį stimulą daugeliui Bogutaitės eilėraščių, būtų bergždžias dalykas. Jie lieka kūrėjos vidaus slėpiniai. Tačiau daugelį jų skaitytojai galės atausti savos vaizduotės gijomis, suprasti pagal savo sugebėjimą įsijausti į poetės paduotą vaizdą ar mintį. Įsijausti savo jausmu, savo kontempliacija.

Vitalija Bogutaitė savo pirmąja eilėraščių knyga „Veidrodis jūros dugne", ateitininkijai švenčiant auksinį jubiliejų, kukliais žingsneliais išėjo lietuviškosios literatūros scenon. Kukli ir nepretenzinga jos knyga. Eilėraščiai trumpučiai ir, palyginti, nedaug. Bet juose gali pajusti kūrybinį tikrumą, savitumą ir laiko dvasią. Kukli, bet įtikinanti pradžia pastato Bogutaitę tarp ryškių mūsų moterų poečių. Be abejo, jos kaip poetės ateitis, kaip teisingai recenzentai yra pastebėję, priklausys nuo jos pačios, kitaip sakant, nuo būsimosios kūrybos. Mes tikimės ir linkime, kad po gražios pradžios būtų dar daug kūrybingų metų ir vertingų kūrinių, kurie užtikrintų Bogutaitės vardą lietuvių literatūrai.

(Vitalija Bogutaitė „Veidrodis jūros dugne". Eilėraščiai. Išleido Ateitis, 1960 m.).

SPORTAS

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS SPORTINIO GYVENIMO PORTRETAS

ST. DAUNYS

Nepriklausoma Lietuva iš caristinės Rusijos sportinio palikimo nepaveldėjo. Didžiomis pastangomis ir kraujo aukomis išsikovojusi nepriklausomybę Lietuva nerado ne tik sporto aikščių, bet nepaveldėjo ir bent kiek didesnio sportinio supratimo. Pačioj caro Rusijoj sportas tebuvo tik nežymi didžiųjų miestų visuomenės pramoga. Plačioji Rusijos provincija apie sportą supratimo neturėjo. Politiniais rusinimo sumetimais sąmoningai vengta sportinį judėjimą skleisti Lietuvoje. kurios vardas buvo išmestas iš žemėlapių ir Lietuvos žemė pavadinta geografiniu Šiaurės Vakarų Krašto vardu. Poetas Antanas Baranauskas viename eilėraštyje tas Lietuvos pavergėjo pastangas vaizdžiai ir taikliai išreiškė, jog visa tai buvo daroma, kad Lietuva liktų "tamsi ir juoda". Jei Lietuvos nepriklausomybės priešaušryje viename ar kitame Lietuvos mieste buvo žaidžiamas futbolas, tai tie "sporto klubai" neturėjo lietuviško vardo ir juose nebuvo sąmoningų lietuvių. Svetimieji (rusai, žydai, vokiečiai) turėjo kiek palankesnes sąlygas ir didesnį sportinį supratimą. Nenuostabu, jog ir Lietuvos nepriklausomybės pradžioje viena iš pirmųjų ir pajėgesnių futbolo komandų buvo Lietuvos vokiečių KSK Kultus (Kauno Sporto Klubas Kultus). Tai svarbiausioji ir pavergėjų primesta priežastis, kuri sutrukdė Lietuvos jaunimui išvystyti sportinę veiklą pačioje nepriklausomybės pradžioje.

Antroji priežastis, taipgi sutrukdžiusi sportinę veiklą pirmose Lietuvos nepriklausomybės dienose, jau tautinė ir patriotinė. 1918 m. Vasario Šešioliktosios Aktu Lietuvos Taryba Vilniuje paskelbė Lietuvos nepriklausomybę, kurią betgi reikėjo apginti brangiomis kraujo aukomis. Lietuvos jaunimas negalėjo ieškoti sporto įrankių, bet turėjo į rankas imti ginklą, kad iš Lietuvos išvijus bolševikų armijas, atlaikius klastingus lenkų puolimus ir sutriuškinus stiprias bermontininkų ginkluotas pajėgas, vedamas Bermonto - Avalovo, susidėjusias iš Vokietijos kaizerio armijos likučių ir caro Rusijos karių monarchistų, kurios siekė Lietuvą vėl pavergti. Todėl Lietuvoje sportinis gyvenimas stipriau pradėjo reikštis tik po 1920-jų metų, kai daugiau kaip 2000 Lietuvos jaunimo gyvybių kaina nepriklausomybės kovos buvo laimėtos, kai iš Lietuvos buvo išvyti bolševikai, ties Širvintais ir Giedraičiais sumušti pakriko Lenkijos pulkai ir kruvinose Radviliškio kautynėse liko sutriuškintos bermontininkų gaujos.

Pirmieji sporto organizatoriai ir organizuotos sportinės veiklos pradžia

Neorganizuotos sportinės veiklos pradžia siekia 1919 metus, taigi nepriklausomybės kovų metus. Sportinė veikla pirmiausiai pasireiškė kariuomenės daliniuose. Šiandien jau negalima išvardinti visus pirmuosius sportinės veiklos organizatorius, nes daugelio vardai nežinomi. Sustokime tik ties keliais, kurie pirmieji ėmėsi sportinio darbo. Vienas iš pirmųjų sportinės veiklos pionierių buvo Stp. Darius, vėliau Lietuvos kariuomenės kapitonas, dar vėliau išgarsėjęs transatlantinis lakūnas, kuris 1933 m. su Girėnu Lituanica lektuvu perskrido Atlantą, bet tragiškai žuvo Soldino apylinkėse Vokietijoj, jau visai arti Lietuvos (1933 m. liepos 17 d. naktį). Dideli nuopelnai priklauso prof. Juozui Eretui, monografijos apie prof. Stasį Šalkauskį autoriui (dabar gyvena Šveicarijoj). Prie sportinės veiklos organizavimo ir ugdymo daug prisidėjo K. Dineika, St. Garbačiauskas (dabar gyvena Šveicarijoj) ir daug kitų. Iš nežinomųjų sportinės veiklos pradininkais reikia laikyti caro Rusijos armijoj tarnavusius karininkus, Petrapilio, Maskvos ir Vakarų Europos universitetuose studijavusius lietuvius studentus ir kitus ano meto šviesuolius.

Organizuota sportinė veikla prasidėjo tik apie 1922 m. Pirmosios krepšinio rungtynės Kaune įvyko 1922 metais. Tai buvo Kauno krepšinio rinktinės rungtynės su LFLS komanda. Po vienerių metų Kaune buvo 18 vyrų ir 24 moterų krepšinio komandų. Pirmosios tarpvalstybinės krepšinio rungtynės Lietuva - Latvija įvyko 1925 m. Rygoje, Latvijoj. Latvija nugalėjo Lietuvą 41:20. Moterys krepšinį pradėjo žaisti jau 1919 metais, betgi pirmosios moterų krepšinio tarpvalstybinės rungtynės su Latvija įvyko tik 1938 m., kuriuose lietuvaitės nugalėjo latves 15 :7. Pirmosios Kauno miesto futbolo pirmenybės pradėtos taipgi tik 1922 m. Maždaug tuo pačiu metu prasidėjo lengvosios atletikos, vandens sporto, lauko teniso, stalo teniso, ledo rutulio, bokso, sunkumų kilnojimo ir šaudymo sporto pirmenybės, varžybos ar šiaip reikšmingesni pasirodymai. Sportinė veikla išsiplėtė visame krašte. Sportinės veiklos tvirtovės buvo Kaune ir Klaipėdoje. Pažymėtina, jog sportinė veikla labai sparčiai kilo vakarinėje Lietuvos dalyje, bet lėtesne buvo rytinėje pusėje. Vokietijos pasienyje esąs Kybartų miestelis ir Žemaitijos sostinė Telšiai davė didžiausį sportinį prieauglį Kauno komandoms. Sportinė veikla itin pagyvejo, kai 1934 m. Kūno Kultūros Rūmai perėmė sportinės veiklos tvarkymą. Naujai pastatytose gimnazijose visur buvo įrengtos sporto salės. Pasekmės ne visose sporto šakose vienodos. Europinės garbės pasiekta vyrų krepšinyje, kai 1937 m. Rygoje ir 1939 m. Kaune Europos krepšinio pirmenybėse Lietuva du kartu iš eilės išsikovojo Europos krepšinio nugalėtojo vardą. Krepšinio iškilimui Lietuvoje daug prisidėjo į Lietuvą atvykę Amerikos lietuviai krepšininkai — Kriaučiūnas, Talzūnas, Lubinas, dr. Savickas, Budriūnas, Ruzgis, Jurgela ir kiti. Nuo 1937 m. krepšinis Lietuvoje pavirto tautiniu sportu, kuris, deja, dabar pavergt. Lietuvoje vėl yra kritęs. Gerai pasirodyta įvairiuose tarptautiniuose stalo teniso turnyruose. Pasiekta gražių laimėjimų šaudymo sporte. Europinio garso susilaukta tarptautinėse šachmatų pirmenybėse. Europinių pasekmių nepasiekta lengvojoj atletikoj, ledo rutulio ir vandens sporto varžybose. Kiekvienais metais Lietuvoje lankydavosi garsiosios Austrijos, Čekoslovakijos, Vengrijos futbolo komandos. Lietuvos futbolo klasė pažymėtinai iškilo 1938 - 39 metais, bet dar didiesiems Europos futbolo meistrams neprilygta. Iš 120.000 Kauno miesto gyventojų tarpvalstybinių futbolo rungtynių stebėti susirinkdavo ligi 12 - 14.000 žiūrovų. Europos krepšinio pirmenybes sekė 15.000 žiūrovų — tiek tegalėjo talpinti naujai pastatytoji krepšinio halė.

Lietuvos sporto organizacijos

Lietuvos sporto organizacijos turėjo didesnį ar mažesni ideologinį ar socialinį charakterį. Profesionalizmas buvo neleidžiamas. Viena iš pirmųjų sporto organizacijų buvo LFLS.

LFLS (Lietuvos Fizinio Lavinimosi Sąjunga). Laikyta liberaline, bet niekam nėra uždariusi durų į ją įstoti. Praktikavo beveik visas sporto šakas. Turi pasiekusi daug gražių pergalių futbole, krepšinyje, stalo tenise. LFLS futbolo komanda daug kartų buvo Lie-

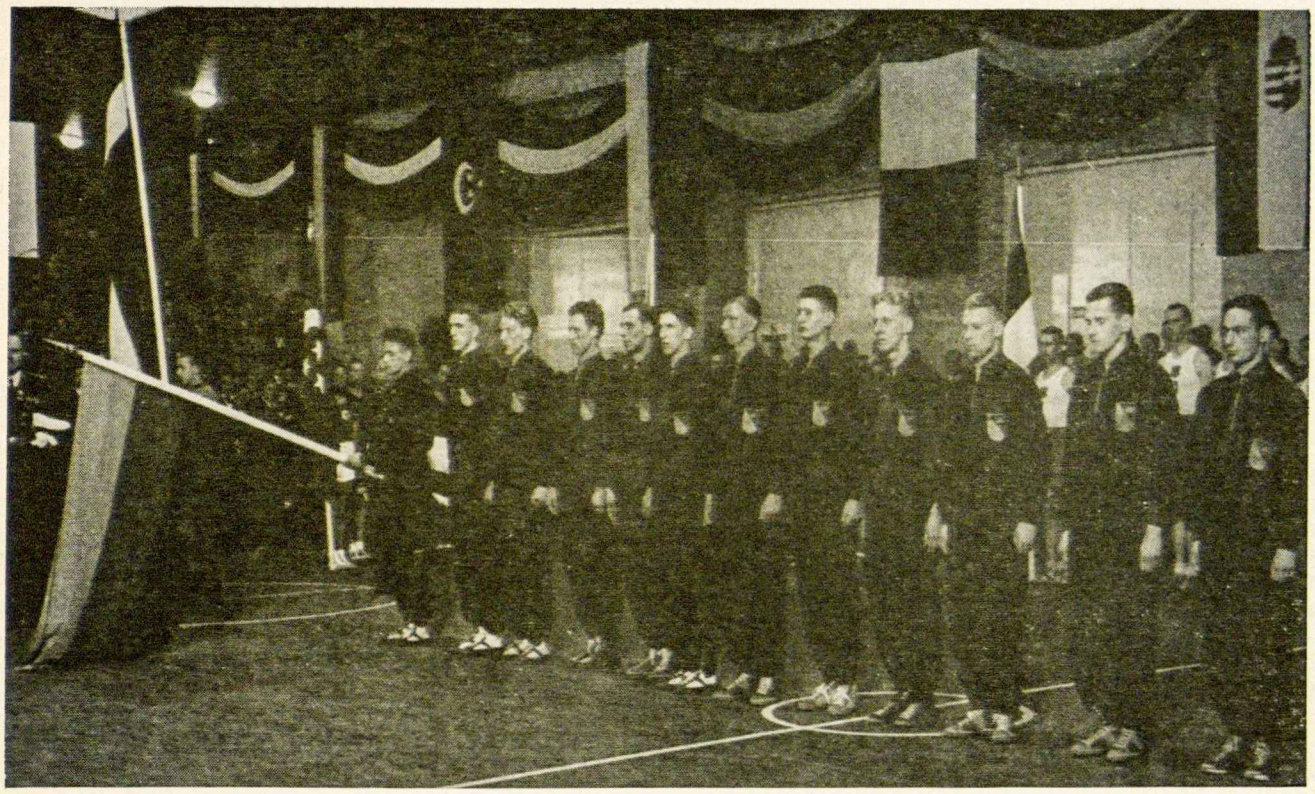

Lietuvos krepšinio rinktinė Europos pirmenybėse Rygoje, 1937 metais

tuvos futbolo meisteris. Keletą metų išlaikė stiprią moterų krepšinio komandą. LFLS priklausė ir **Tauras,** stipriai pasireiškęs futbolo ir krepšinio žaidynėse. LFLS susiorganizavo 1920 metais.

LGSF (Lietuvos Gimnastikos ir Sporto Federacija). LGSF sutvėrė vakarietiškos kultūros, mokslo, didelių polekių ir organizacijos meistras prof. J. Eretas kartu su K. Dineika 1922 m. Amžiumi LGSF buvo antroji sporto organizacija. Pradžioje ji buvo trilypė organizacija, kurią sudarė ateitininkų, pavasarininkų (katalikiškojo kaimo jaunimo organizacija) ir savarankiški LGSF klubai. 1932 m. persiorganizavo į vienalytę sporto organizaciją. LGSF buvo vadinama katalikų sporto organizacija, išsilaikiusi katalikų visuomenės aukomis ir pastangomis. LGSF savo veiklą buvo išplėtusi visoje Lietuvoje. Provincijos miestuose įsisteigusieji skyriai turėjo tą patį LGSF vardą. Turi daug gražių laimėjimų krepšinyje, lengvojoj atletikoj, futbole, stalo tenise. LGSF veiklos principas buvo išreikštas klasiniu šūkiu: Sveikame kūne — sveika siela. Komandinis pasisveikinimo šūkis buvo "stiprėk". Savo laiku LGSF leido sporto laikraštį "Jėga ir grožis". LGSF futbolo komanda kiekvienais metais išvykdavo į Estiją, Latviją, yra aplankiusi Lenkiją. Į Lietuvą kviesdavosi Austrijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Latvijos, Estijos futbolo komandas. Lengvojoj ataletikoj turėjo iškilių lengvaatletų, kaip P. Vaitonis (žinomas šachmatų meisteris, dabar gyvena Kanadoje), Bendinskas, Pažereckas, Šačkus ir t. t. 1938 - 1939 m. LGSF Kauno krepšininkės, kurias sudarė vienos studentės ateitininkės — A. Vailokaitytė, E. Karnilavičiūtė, M. Balčiūnaitė, O. Palionytė (dabar Puzinaunskienė, gyvena Čikagoje), Briedytė, Avėnaitė (visos giedrininkės) ir St. Augustinavičiūtė (Šatrija), — buvo nenugalimos. Kauno LGSF vyrų krepšinio komandą vėl sudarė vieni studentai. Dauguma jų liko sužvėrėjusių vokiečių sušaudyti netoli Grazo, Austrijoj, 1945 m. Didelei ir veikliai LGSF organizacijai pirmininkavo K. Dineika, J. Kudirka, B. Bučinskas, prof. B. Vitkus, dr. Pr. Padalis, A. Venclova.

Kovas. Pasivadinęs mėnesio vardu, nes įsteigtas 1923 m. kovo mėn. Vėliau pavirto į ŠŠ Kovas. Kadangi susitvėrė Kauno priemiestyje Šančiuose ir priklausė Šaulių organizacijai, tai ŠŠ Kovas reiškė — Šančių Šaulių Kovas. Daugiau reiškėsi tik futbole. Daug kartu buvo Lietuvos futbolo meisteris.

MSK (Maisto Sporto Klubas). Komandą globojo "Maisto" fabrikas (skerdyklos), tad ir vardą pasirinko pagal fabriko vardą. Reiškėsi futbole. Turėjo savo sporto aikštę.

JSO (Jaunalietuvių Sporto organizacija). Veiklą buvo išplėtusi visoj Lietuvoj. Turėjo gerų lengvaatletų. **Jacht-Klubas** praktikavo tik vandens sportą. **Teniso Klubas** težaidė tik lauko tenisą. **Grandis** domėjosi tik krepšiniu ir atletika. Žydų **Makabi** ir **Bar Kochba** domėjosi beveik visom sporto šakom. Klaipėdoje futbole gyvai reiškėsi **KSS** (Klaipėdos Sporto Sąjunga). Komandą sudarė 6 pėstininkų pulko kariai. Futbole turi daug pergalių. Kybartuose nepavargstamai veikė **Sveikata,** Telšiuose **Džiugas,** Šiauliuose **Gubernija,** Panevėžyje **Šaulys.** Kiti sporto klubai priklausė minėtom sporto organizacijom, Šaulių Sąjungai, bet buvo ir nepriklausomų, kurių veikla didesnės reikšmės nevaidino.

Studentai ir moksleiviai sportinėje veikloje

Amerikos universitetai išugdė didelius sporto židinius, Europos universitetuose tie sporto židiniai nepalyginamai kuklesni, o Lietuvos universitetuose ir kitose to lygio mokyklose sportinė veikla buvo visai nežymi, nors akademinio jaunimo nuopelnai Lietuvos sportui milžiniški. Vytauto Didžiojo universitete Kaune veikė **ASK** (Akademinis Sporto Klubas), bet jo veikla buvo nežymi. Įvairiose studentų pirmenybėse dalyvavo ir studentai ateitininkai, bet pati veikla buvo kukli. Studentai stojo į sporto organizacijas, kur galėjo stipriau pasireikšti, bet ne į ASK. Studentų sportiniai vienetai pirmenybėse beveik nedalyvavo.

Atskirai tenka sustoti ties moksleivių sportine veikla. Ankščiau moksleiviai galėjo priklausyti bendrom sporto organizacijoms, betgi vėliau tauti-

(Nukelta į III virš. psl.).

Per Prizmę

Vasario mėnesio gale Chicagoje rinksis savo posėdin Ateitininkų Federacijos Taryba. Ji yra numačiusi svarstyti visą eilę principinių ateitininkijos klausimų; bandys apžvelgti pačius principus šių dienų išeivijos gyvenimo šviesoje bei palies ir eilę praktiškų klausjmų. Džiugu, kad Taryba ryžtasi tokiam žingsniui. Iki šiol jos ryškaus autoritetingo pasireiškimo trūko. Nuo pat kūrimosi dienų užjūryje nesame matę efektingesnės šio ateitininkiško organo veiklos. O ji labai reikalinga, nes federacijos valdybą slegia tiek praktiškų reikalų ir rūpesčių, kad principinių klausimų aptarimui sąlygos labai nepalankios.

Reikia tikėtis, kad bent šiame žemyne gyveną Tarybos nariai dalyvaus posėdyje. Tokio svarbaus reiškinio negalima ignoruoti savo nedalyvavimu.

— * —

Idėjiškai mums priešingoje spaudoje retai tesusilaukiame komentarų apie ateitininkus. Jei jų pasitaiko, jie dažniausiai būna neigiami. Džiuginančiai todėl nuteikia rašiniai - komentarai, kurie vengia tendencingo mintyjimo. Štai Naujienų Nr. 267 pasirodė kiek platesnis Detroito ateitininkų šventės aprašymas. Nuolatinis to dienraščio Detroito korespondentas A. Nakas nusako visos šventės eigą, nebandydamas atrasti sakinių kalbose, prie kurių būtų galima prisikabinti, savaip išversti. Jo aprašymas kupinas komplimentų (ne visų ateitininkai gal ir verti); žodžiu, išvengta tendencingumo aprašant platesnį tos vietovės lietuviškos visuomenės dalies pasireiškimą. Norėtųsi tikėtis, kad ir kiti lietuviškų laikraščių korespondentai pasektų šiuo pavyzdžiu.

— * —

Tačiau gyvenimas kupinas kontrastų. Tame pačiame dienraštyje, paskutinės 1960 metų dienos laidoje, santariečių skyriuje komentuojama apie įvykius. Trumpai suminimas faktas, kad Draugo dienraščio trečią mėnesio šeštadienį pasirodąs studentų skyrius dabar bus tvarkomas Lietuvių Studentų Sąjungos Centro Valdybos. Beveik vulgariai tedencinguose komentaruose primetamas itin aršus sroviškumas ateitininkams, ir čia pat į padanges keliami santariečiai už jų tariamą tolerantiškumą sąjungos oficialų skyrių leidžiant spausdinti „pačiam sroviškiausia iš visų nekomunistinių laikraščių“ — Drauge.

Kai pasiskaitai tokius panegyrika bei tendencingumu persunktus komentarus tegali savęs klausti, ką tuo komentatorius nori atsiekti. Žinoma, kaip visuomet esti tokio pobūdžio spaudos vandalizme, autoriui pritrūksta drąsos save identifikuoti. Pasitenkinama B. raidės inicialu. Kyla dar ir kitas klausimas: nejaugi garbingus tikslus išpažįstanti Santara nesugeba savo ugdymu pakelti nuo tokio žemo dvasinio lygio savo komentatorius kaip B. Mes bent buvome optimistiškesni Santaros sugebėjimų atžvilgiu.

— * —

Neatskleisime jokios paslapties pareikšdami, kad pašaukimų klausimas išeivijoje nėra palankus. Tiksliau būtų tvirtinti, kad jis kritiškai blogas. O kodėl gi taip yra? Priežasčių tikriausiai įvairių būtų galima atrasti. Tačiau niekas to nedaro, nebando plačiau šio klausimo nagrinėti. Gal reikėtų rimtesnio susirūpinimo esama padėtį paanalizuoti?

J. E. Vyskupas Brizgys spaudoje bei gyvu žodžiu kreipėsi ne vieną kartą į lietuvius katalikus tuo klausimu. Reiktų ateitininkams susirūpinti šia problema. Dvasios Vadai čia galėtų parodyti tinkamos iniciatyvos. Jos laukiame.

— * —

Ateitininkams palankiausia tarptautinio pasireiškimo dirva yra per Pax Romaną. Šis pasaulinis sąjūdis šiais metais švenčia savo 40 metų gyvasties sukaktį. Studentų ateitininkų draugovės eilėje vietovių yra numačiusios pravesti minėjimus šio jubilėjaus paminėjimui. Iniciatoriai turėtų pasistengti į programas įtraukti ateitininkus, kurie yra turėję progos dalyvauti Pax Romanos konferencijose, seminaruose bei kituose pasireiškimuose. O tokių asmenų mūsų tarpe nemažai. Vieni dar prie II pasaulinį karą dalyvavo metiniuose suvažiavimuose, kiti tuoj po to karo sekmingai kovojo už tremtinių lygiateisiškumą. Jų prisiminimai numatytiems minėjimams suteiktų kaip tik tinkamą turinį.

Plataus masto jubilėjaus paminėjimas įvyks Šveicarijos Fribourge, kur jau ilgą laiką yra šio sąjūdžio generalinis sekretoriatas. Numatytos iškilmės užsitęs 10 dienų. Prasidės jos liepos mėn. 24 d. Lietuviai turėtų pasistengti gausiai dalyvauti. Esame jau tiek prasigyvenę, kad daugelis vasaros atostogoms vyksta į Europą. Ar nevertėtų šia proga savo kelionės maršruto planą taip sustatyti, kad ir Fribourge numatytu dvasiniu penu būtų galima pasinaudoti.

— * —

Rengdami bendrinius ateitininkų pasireiškimus, kaip pav. metinę šventę, mes dažnai nepajusdami darome klaidų, kurios planingai dirbant būtų išvengiamos. Konkrečiau: jei šventė rengiama visų trijų sąjungų padalinių, tai dažnai viena šaka kiek apleidžiama. Jei studentai ir moksleiviai rodo iniciatyvos, vyresniųjų interesai pamirštami, ignoruojami. Kad ir tokio paprasto reikalo kaip šokių muzikos parinkime tuomet gali pastebėti vienpusiškumą. Žinoma, kai tą programos dalį ruošia vyresnieji, tai patiems šokiams beveik jokios vietos nenumatoma. Ir taip vieni ir kiti nepatenkina visumos. Pasitaikė tai ne vienu atveju rengiant jubiliejines šventes atskirose vietovėse. O juk taip lengva būtų tokių nesklandumų išvengti. Numatytų pasireiškimų planavime reikėtų atsižvelgti į visumos reikalavimus. Tiesa, tai kartais kiek sulėtina planavimo akciją, tačiau geriau tuo metu šiuos sunkumus nugalėti, negu bendriniam parengimui pasibaigus, kritiškų nepasitenkinimo balsų klausytis.

— * —

Sendraugių ateitininkų sąjunga šiais metais savo stovyklą rengia rugpiūčio mėn. 6 - 12 d. d. Tikimasi, kad šion stovyklon suvažiuos gausus vyresniųjų bei neseniai studijas baigusiųjų sendraugių būrys. Būtų gera, jei šios rengėjų aspiracijos išsipildytų. Sendraugiams kol kas efektingesnės stovyklos pravedimas dar nėra pavykęs. O jau būtų pats laikas. Žinoma, be darbo ir šįmetiniai planai vargiai ar pavyks. Svarbu jau dabar žmones stovyklon kviesti, geru programos parengimu jų dėmesį patraukti ir juos nuteikti stovyklon vykti. Lauksime akcijos. O sendraugiams jau dabar reikėtų savo atostogas taip tvarkyti, kad jie tuo laiku turėtų laisvą savaitę.

Vytenis

Kun EMILIS PAUKŠTIS iš Chester, Pa, prisiuntė 100.00 dolerių auką. „Ateitis” nuoširdžiai dėkoja gerb. Kunigui už tokią didelę paramą „Ateičiai”.

KREIVOS ŠYPSENOS

SENIŲ DAINA APIE JAUNIMĄ

Mūsų jaunimas visai sugedo,
Ne laiku gimsta, ne laiku veda,
Ne laiku verkia, ne laiku šoka
Žodžiu, jaunimas — neapsimoka...

Lietuviškumo jie tik tiek teturi
Kad kartais valgo Mamytės sūrį,
Bet jei ir valgo, tai susiraukę
Ir „icecreamsodės" nekantriai laukia...

Mūsų jaunimas visai išpaiko
Susirinkimams neturi laiko.
Susirinkimus tada padaro,
Kada mes, seniai, einam į barą...

Katalikybės jaunimui stinga,
Katalikybė labai prasminga,
Bet mūs' jaunimas to nesupranta,
Klausimus stato — baisiai ant kanto...

Mūsų jaunimas visai sugedo,
Jie atstatyti Lietuvą žada!
Žada ir žada jau dešimt metų,
Ir tos statybos vis nesimato...

Stinga jaunimui visuomenybės,
Stinga jaunystės, stinga vienybės,
Pasidalinę, stačiai suskilę!
(Kad mes vieningi, — jie tai nutyli...)

Mūsų jaunimas, mūsų jaunimas,
Iš kur idėjas tokias jie imas?
Aiškinom, mokėm, kaip tik galėjom,
O jie nulinko šitokiem vėjam...

Blogai tas viskas gal užsibaigti,
Kada jaunimas žada išpaikti:
Mūsų neklauso, kurie juos veda,
Mūsų jaunimas visai sugedo...

JAUNIMO DAINA APIE SENIMĄ

Tie vyresnieji mūsų draugužiai
Laisvoj tėvynėj perdaug jau ūžė,
Visokių baikų jie ten pridarė,
Už tai juos ruskiai iš ten išvarė...

Bet šitoj „kontrėj" — dalykas kitas,
Turėtų keistis jų apetitas.
Čia niekas, broli, negul ant šono,
Kas valgo duoną amerikono...

Netik jaunimą, — viens kitą bara
Vis dėl to rusų - japonų karo;
Kaip buvo gera Petrapilyje
Kai ruskių caras žvaigždes dalijo...

Koksai veikimas tuomet jų buvo!
Kaip dėl tėvynės visi jie žuvo...
Žuvę, pražuvę, čionai atvyko
Ir „overtime" visi sunyko...

Nuo sunkaus darbo, sunkiai pavargo
Ir nors daug matę, pasaulio margo,
Nenusileidžia, stumia veikimą
Ir už tą viską, — bara jaunimą.

Polemizuoja, mūsų senimas
(Iš to ir gaunas jųjų veikimas)
Plunksnoms, lyg peiliais viens kitą rėžo
Atsiminimais iš Voronežo.

O jau kalbėti, — tai baisiai linkę
Kalbas taip veža — lyg pasikinkę
Kalba ir kalba apie tą patį
Kiek jie daug žino, ir kiek daug matė...

Ir iš to viso, toks rezultatas,
Kad pasidaro kalnai sarmatos
Pasėkos didžios: — kaip meteoro!
Aplinkui pilna vien karšto — noro.

* * *

Barė Vygantą Dabušis
Barė, barė, barė, —
Kam į Kongo nuvažiavęs
Tiek štukų pridarė.

Sako: — ar taika pasaulio,
Tau visai nerūpi?
Sugrįžai net nesuradęs,
Kur Lumumba tupi.

Sako: — Ar tai šitaip, drauge,
Reikia priešus mušti?
Aš maniau, vos tau nuvykus,
Ims tos džiunglės lūžti!

Nežinau, jei man taip reiktų,
Viskas kitaip būtų!
Tuoj in cypę pasodinčiau
Ir patį Mobutu!

Liepčiau nusipirkt po knygą,
Tuoj apie veikimą,
„Ateitį" skaitytų kožnas
Ligi apalpimo!

Barė Vygantą Dabušis
Pyktis jį pagavo
Kodėl Konge jo albumo
Neprenumeravo.

UNTĖ

ŠALAPINIS

DARBAI IR ŽMONĖS

JUBILĖJINIAI RYŠIAI SENDRAUGIUOSE

Ačiū Dievui, turime laimės švesti jubilėjų — kalbėjo kartą sendraugis veikėjas. Jubilėjiniai metai, jubilėjinis kongresas, istoriniai rinkimai, jubilėjinė sendraugių savaitė ir t. t. Žiūrėkime tad iš jubilėjinio taško į sendraugių veiklą.

50 m. ateitininkijos veiklai paminėti buvo suorganizuotas jubilėjinis kongresas 1960 m. rugs. 2 - 4 d. d. Chicagoje. Kongrese dalyvavo per 1000 at-kų, kurių gausiausia grupę sudarė sendraugiai, sudėjo 3000 dolerių aukų kongreso pasisekimui. Kongresą organizavo ir rengimo komitetui vadovavo daugumoje sendraugiai, pirmininkaujant buv. ASS Centro V-bos pirm. K. Kleivai. Jubilėjinius prisiminimus parašė: dr. E. Draugelis, dr. D. Jasaitis ir plačiai nušviečiančius teis. B. Žukauskas ir kt.

"Kol bet kuri lietuviška organizacija tremtyje gali dar suruošti panašaus pobūdžio ir apimties kongresą, koks buvo at-kų suruoštas Chicagoje, tol tokia organizacija priskaitytina į reikšmingąjį, gyvąjį ir judrųjį lietuvių tautos aktyvą" — sako ASS C. V-bos aplinkrašty skyriams pirm. dr. V. Manelis.

Jubilėjinė at-kų sendraugių savaitę, įvykusi 1960 m. liep. 10 - 17 d. . Dainavos stovyklavietėje, iš viso buvo pirmutinė. Nežiūrint nuotolio ir atostogų suderinimo kliūčių, sendraugių suvažiavo pakankamai, nors daugumoje iš artimesnių skyrių. Stovykla buvo paremta poilsio, bendravimo ir visuomeninių pašnekesių formoje. Š. m. vasaros stovykla įvyksta ten pat rugp. 6 - 12 d. d. Programos organizavimui pakviesti jaunieji akademikai: ASS C. V-bos sekr. A. Žemaitis, dr. A. Liulevičius, V. Kleiza.

Pereitų metų pavasarį įvykę ASS C. V-bos korespondenciniai rinkimai yra istoriniai, nes jie apjungė įvairių kontinentų sendraugius. Prieš 10 m. ASS C. V-ba buvo tik sudaryta. 1954 m. kongrese pavesta Chicagos at-kams, tad Chicagos skyr. valdyba paskyrė ASS C. V-bą. 1957 m. įvyko pirmasis JAV ir Kanados sendraugių atstovų suvažiavimas, išrinkęs C. V-bą. Organizaciniai sendraugiai gerai susitvarkė.

Sendraugių narių skaičius siekia virš 1000 ir yra skaitlingiausias bet kada buvęs. Narių skaičius dar augs, nors kartu didėja problema, kad visi sendraugiai dalyvautų veikloje ir nario mokesčio apsimokėjime, kitaip tos mažos nepareigingos dalies tektų atsisakyti. Centro V-ba rimtai svarsto išvadas dėl veiklos ir mokesčių.

Iš praktikos matome, kad sendraugių veikla reiškiasi skyriuose ir visuomenėje. Kolektyvus ir individualus veikimas apima laisvinimo kovą, lietuvybės išlaikymą, visuomeninę, socialinę, kultūrinę ir kitas plačias sritis. Reikia vertinti, kad veikla apima bendruosius lietuvių ir katalikų uždavinius ir lokalinius reikalus.

Šiomis dienomis skyrius pasieks ASS dvasios vado svarbus raštas, liečiąs gyvosius religinius ir dvasinės būsenos klausimus, kuriuos sendraugiai galės rimtai persvarstyti.

Stipraus atgarsio sudarė prof. dr. K. Pakšto mirtis, įvykusi tuojau po kongreso. Judrųjį, didelių polėkių buv. At-kų Federacijos vadą at-kai gerbia, todėl velionies minėjimai vyksta visuose kontinentuose, kur yra sendraugių.

Jubilėjinio at-kų kongreso ir praktiško gyvenimo išvados parodė, kad At-kų Federacijai yra reikalingi tampresni ryšiai ir bendradarbiavimas su visuomene, spauda, su katalikų centrinemis organizacijomis —ALRKF, LR-KSA, Vyčiais, Kat. Moterų S-ga bei su bendrinėmis lietuvių organizacijomis — VLIK, ALT, P. L. B-ne, BALF. ASS C. V-ba peržiūri bendradarbiavimo reikalus ir pirmoj eilėj pakvietė sendraugius Vasario 16 proga aukoti per savo skyrius, nes aktyvi auka, pav. pereitais metais Chicagos skyriaus 1200 dolerių yra visada at-kų veiklos efektyvus pasireiškimas.

Aktualus yra organizacinio bendradarbiavimo klausimas pačiuose at-kuose. ASS Centro V-ba apsisprendė už platesnį bendradarbiavimą su SAS Centro V-ba ir MAS Centro V-ba ir projektuoja artimiausioj ateity turėti bendrus posėdžius, iš kurių išplauktų sutarta veikla ir aiškiai apspręsti vykdytini uždaviniai. Bendrai, konstatuotina, kad visų pagrindinių organų — At-kų Fed. V-bos, visų trijų Sąjungų V-bų, Fed. Tarybos ir kt. bendradarbiavimas būtų didesnis, kad at-kų veiklą pagyvintų ir at-kų svorį lietuvių ir katalikų visuomenėje augintų.

Kaz. Ažytėnas

SAS IDEOLOGINIAI KURSAI

Ateitininkų Studentų Ideologiniai kursai, suruošti SAS CV įvyko gruodžio 26 - 30 dienomis Coronado Lodge, Chesterton, Ind., netoli Chicagos.

Kursų vadovas buvo K. Skrupskelis, dvasios vadas kun. K. Pugevičius, komendantas — N. Udrys, mergaičių vadovė — A. Skirmuntaitė, ūkvedys — R. Kriaučiūnas.

Į kursus atvyko virš dvidešimt studentų iš Chicagos, Detroito, Clevelando, Baltimorės ir Philadelphijos. Dienos metu paskaitų paklausyti atsilankydavo ir nemaža chikagiškių.

Pirmadienį popiet buvo oficialus kursų atidarymas. Tą pačią dieną įvyko dvi įdomios paskaitos, K. Skrupskelio „Žmogus be Dievo" ir R. Šliažo „Liberalizmas". Be šių, kursų metu įvyko taip pat A. Skirmuntaitės „Ateitininkai tarptautinėj veikloj — Pax Romana.

Dienos bendra programa buvo įdomi. Rytą po šv. mišių ir pusryčių vyko paskaitos ir po piet taip pat. Po vakarienės įvykdavo įvairios programos arba diskusijos. Vieną vakarą įvyko Putino-Mykolaičio paminėjimas, kitą — diskusijos apie teologijos kursus universitetuose.

Kun. dr. P. Celiešius davė visą eilę įdomių paskaitų liečiant dvasinį pradą žmoguje. Prelegentas išnagrinėjo įvairias modernias bei klasines teorijas šia tema.

A. Kriaučiūno paskaita „Kritiškas žvilgsnis į ateitininkus" buvo įdomi tuo, kad ji buvo pagrysta kursantų atsaymais į klausimus apie nutautėjimą ir kitą. Jis iškėlė daug gerų pastabų bei įdomių klausimų. O T. Remeikis savo paskaitoje „Tautinė egzistencija" sociologo akimis žiūrint išnagrinėjo įvairius metodus kuriais galima išlaikyti lietuvybę tremtyje.

Dr. J. Girnius atvykęs trečiadienį davė eilę paskaitų, paruoštų kursams aktualiomis temomis. Paskaitoje „Kas yra tauta?" ir „Tautinė Sąmonė" prelegentas apibudino tautos sąvoką pabrėždamas, kad kultūra yra vienas iš svarbiausių vaidmenų tautos formavime ir priminė, kad kol nėra tautinės sąmonės, tol nėra tautos. Kitos paskaitos „Tautos ryšis su kraštu" ir „Krašto palikimas ir nutautimas buvo labai įdomios tuo, kad jos išnagrinėjo priežastis nutautėjimui ir išvadas bei atsakymus įvairiom problemom tuo klausimu.

Dr. Girnius paskutinėje savo paskaitoje „Kritinis žvilgis į amerikiečius" apibūdino amerikiečių tautą, jos žmo-

KUN V. DABUŠIO AUKSINIS JUBILĖJUS

Ateitininkų Federacijos generalinis sekretorius ir Darbininko redaktorius bei buvęs Ateities administratorius **kun. Viktoras Dabušis** švenčia 25 m. kunigystės sukaktį. 1935 metais baigė Vytauto Didžiojo teologijos - filosofijos fakultetą ir buvo įšventintas kunigu. Ateitininkų Federacijos generaliniu sekretoriumi yra nuo 1953 metų.

Administruodamas Ateitį, ją išvedė iš finansinių sunkumų. Kaip Ateitininkų Federacijos generalinis sekretorius, jis įsitraukė į darbą su moksleiviais ir studentais, uoliai lanko jaunimo stovyklas, didžiąsias ateitininkiškas mokyklas lietuviškajam jaunimui.

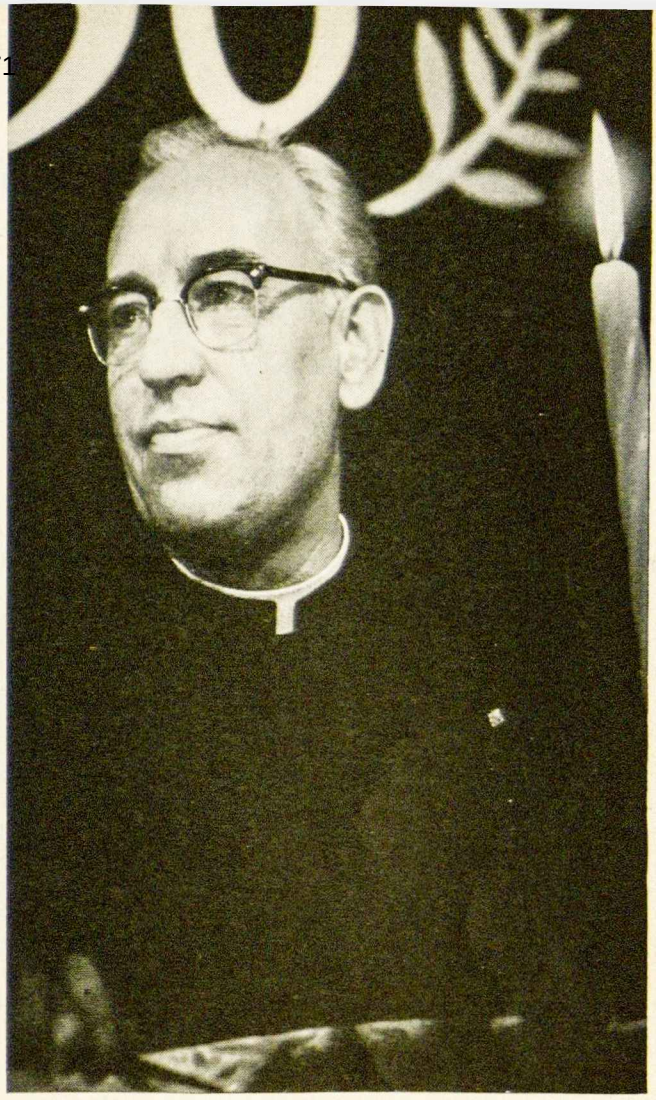

Nuotraukos iš kun. V. Dabušio pagerbimo vakarienės New Yorke. Viršuj — jubiliatas žvelgia į ateinantį penkiasdešimt metų. Apačioj — A. Pocius ir A. Sabalis (Untė Šalapinis) apdainuoja jubiliato gyvenimą; kalba prof. S. Sužiedėlis, šalia sėdi LRKF pirm. A. Masionis.

Nuotraukos V. Maželio

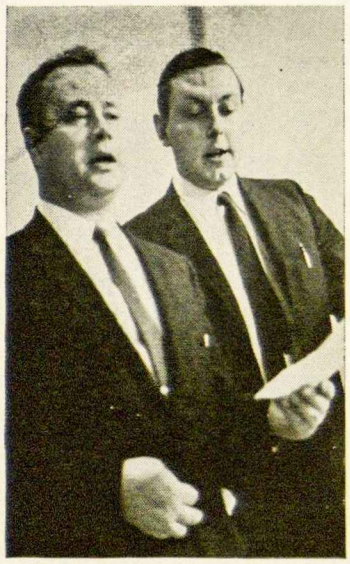

nes, jų geras bei blogas savybes ir jų įtaką lietuviams.

Oficialiame kursų uždaryme K. Skrupskelis, kursų vadovas padėkojo visiems pjrelegentams ir atsilankiusiems SAS CV vardu. Kun. dr. P. Celiešius, SAS dvasios vadas pabrėžė, kad buvo labai didelė nauda turėti dr. Girnių. Tuo pačiu jis pasidžiaugė gražiu kursantų užsilaikymu.

Kursų dvasios vadas, kun. K. Pugevičius išreiškė asmeninį pasitenkinimą kursais ir padėkojo už progą pabūt studentų ateitininkų tarpe.

Kursai užbaigti ateitininkų himnu.

Po piet visi išsiskirstė vėl susitikt SAS Chicagos draugovės Naujų Metų sutikime.

Šie ideologiniai kursai atrodo puikiai pavyko ir visi su pasitenkinimu grįžo namo pilni įvairių idėjų.

J. G.

ČIKAGA

Ak, gerai atsimenu tas dienas! Kaip gali jas užmiršti? Puikios tai buvo dienos; pilnos dainų, juoko ir rimtumo.

1960 m. ruduo ir žiemos pradžia buvo tikrai nuostabus: ne tik oro atžvilgiu, bet ir veiklos. Po karštos vasaros, rugsėjo mėn. pradžioje įvyko pirmasis Chicagos SAS Draugovės susirinkimas.

Jame sencji valdyba paskutinį kartą prabilo valdybos vardu duodama metų veiklos apyskaitą, o naujoji pirmą kartą perėmė draugovės vadeles į savo rankas. Kitas mėnuo, spalis, kita naujiena draugovės susirinkimuose. Nuo šio susirinkimo dvasios vadas, kun. J. Kubilius, S. J., kiekvienam susirinkime tars trumpą žodį — bando draugovė gyvinti religinę veiklą. Be to tame susirinkime išgirdom dr. Adomavičių kalbant apie vaikų auklėjimą. Lapkričio mėn. susirinkime pradedama metinę temą nagrinėti. Auksė Liulevičiūtė skaitė įvadinį referatą: „Ideologinė kova pasaulyje". O gruodžio mėn. paskutiniame 1960 m. susirinkime Arvydas Tamulis skaito referatą apie egzistencializmą. Čia kita staigmena: diskusijos kyla tokios, kokios seniai bebuvo. Paskui Naujųjų Metų pirmasis susirinkimas. Referatą apie krikščioniškąjį egzistencializmą skaito Rimas Rudys. Ir šis susirinkimas atneša naujieną — meninę dalį, kurią išpildo Ričardas Ukrinas. Tikrai, visi susirinkimai neapsakomai, neaprašomai buvo puikūs.

Taip pat netrūko ir visokeriausių linksmumų. Kol nešaltas ir gražus oras pas mus viešėjo, po susirinkimų būdavo iškylos į gražiom rudens spalvom pasipuošusią gamtą. O metų gale, žinoma, įvyko Naujųjų Metų sutikimas. Dirbo draugovė, kad šis parengimas pasisektų. Įvairiausių komisijų nariai naktis nemiegojo galvas sukdami, protus mankštindami, bandydami sugalvoti būdų, kad tik būtų linksmiau, kad tik būtų geriau visiems. Na, ir pasisekė. Žmonių privažiavo, prigarmėjo sausakimšai pripildė salę. Visi sunkiai dirbę draugovei atsiduso, padėkojo Dievuliui, kad viskas pagaliau gerai baigėsi.

Nebuvo apleisti ir sielos reikalai. Gruodžio 18 d. narių būrys traukia į Tėvų Marijonų ūkį, kur visa diena praleista rūpinantis dvasiniais reikalais. Kun. V. Bagdanavičiui, M.I.C., visi dalyviai nuoširdžiai yra dėkingi už kilnias mintis, kurias pasisavino savo gyvenimui iš tos dienos susikaupimo — rekolekcijų.

Tikrai, tai buvo darbo, rūpesčių ir džiaugsmo dienos. Gaila, jos taip greitai prabėgo, net nepastebėjom, kad Naujieji Metai atėjo ir jau viskas, tai tik malonūs prisiminimai.

Vyga Žibutaitė

ATEITININKŲ JUBILĖJUS BRAZILIJOJE

Vos grįžo mūsų atstovai iš Kongreso, tuoj pradėjom rengtis Jubilėjaus minėjimui Brazilijoje. Dirbo visi su pasišventimu, (o atsimenant, kad gruodžio mėnesį Brazilijoje baigiasi mokslo metai ir prieš tai yra egzaminai) lengva nebuvo. Visi šeštadieniai ir sekmadieniai buvo paaukoti pasirengimui. Daugiausia pastangų padėjo Dėdė Juozas, choro vadovė mokt. E. Kilčiauskaitė, jaunučių mokytoja p. Kindurienė ir tautinių šokių mokytojai. Pats Jubiliejus įvyko 18 gruodžio. Išvakarėse turėjom susitelkimą, kurį pravedė svečias iš Rio de Janeiro kan. Z. Ignatavičius. Susitelkimą sekė šv. Mišios, bendra Komunija ir nuotaikinga agapė. Mergaitės labai gražiai žvakėms, žvaigždėmis ir eglutėmis išpuošė agapės stalą. Kalbėjo moksleivių ateitininkų Sao Paulyje įsteigėjas prel. P. Ragažinskas. Kalboje priminė vieno Palangos Konferencijoje kalbėtojo žodžius, kurs sakė, kad užgriūvančios nelaimės baisiai nusiaubs tėvynę, bet nepajėgs sunaikinti ateitininkijos sąjūdžio. Gyvenimas patvirtino žodžių tikrumą. Agapė buvo baigta at-kų himnu.

Sekančią dieną oras buvo labai blogas. Lijo ir lijo. (A, nemačiusiam sunku įsivaizduoti, kaip Brazilijoje lyja, lietus ne lašais, bet čiurkšlėmis iš dangaus krenta). Ir toks lietus buvo visą dieną, nei minutei nesustodamas. 9 val. kan Ignatavičius aukojo jubilėjinę Auką. Mes dalyvavom su vėliavom ir giedojom T. B. Markaičio Mišias jauniesiems. Visai taip kaip Kongrese.

3 val. Minėjimas „Arthur Azavedo teatre". Mums atrodė, kad primokėtum žmogus kiekvienam, kurs tokiu oru ryžtųsi salę pasiekti, tačiau žmonės patys įsigiję pakvietimus susirinko dar gana gausiu (kelių šimtų) būriu. Liūtys sutraukė elektros laidus. Šiek tiek palaukę, nepraradom šventiškos nuotaikos ir užsidegę žvakes pradėjom programą. Pirmoje dalyje (vietoj paskaitos) versdami lapą po lapo iš didelės atsiminimų knygos parodėm gyvais paveikslais ateitininkų istoriją. Publika sekė vaizdus su dideliu įtempimu. Istoriniai faktai, žodžiai, dainos ir giesmės pynėsi į nenutrūkstamą grandinę ir liūdijo visiems, kad ateitininkija perėjusi gyvenimo bandymų kelią, drąsiai žengia į antrą pusę šimtmečio.

Meninėje dalyje statėme F. Strolios šiek tiek mūsų reikalavimams pritaikytą operetę „Rūtų darželis". Operetėje buvo darniai įpinti 5 tautiniai šokiai. Du iš jų „Tryptinis" ir „Aštuonytis", tik pirmą kartą S. Paulo scenoje pasirodę. Programoje pirmą kartą dalyvavo dar visai nesenai pradėti organizuoti jaunučiai. Artistai, solistai, dainininkai ir šokėjai savo roles atliko puikiai ir pelnytai sulaukė gausių plojimų. Kai nutilo paskutinis dainos akordas, pačiam katučių siautime,

Sao Paulo, Brazilijoje, moksleivių ateitininkų choras jubilėjaus proga pastatęs F. Strolios operetę „Rūtų darželis".

Vidury choro mokytoja E. Kilčiauskaitė

Sao Paulo moksl. at-kų šokių mokytojai: J. Jurgelevičiūtė, R. Dovydaitis, A. Seliokas, E. Kilčiauskaitė, V. Bilevičius ir N. Vinkšnaitytė.

---

užsidegė šviesos ir mes tai priėmėme simboliškai: „Ateitį regim tėvynės laimingą, šviečia mums kryžius ant mūs vėliavos". Jubiliejaus šventė sustiprino mūsų „Ištikimybę Kristui ir ištikimybę Lietuvai." Grįžome vėl per lietų ir darganą atgal į namus, bet širdis degė ryžtu. Visa, o visa atnaujinti Kristuje.

Šventės programoje talkino kitų S. Paulo priemiesčių jaunimas. Kartu švęsti buvo atvykę Rio de Janeiro ateitininkai. Dautkutė jų vardu pasakė gražų sveikinimo žodį.

Atostogų metu bandysim surengti ideologinius kursus. Sekančiais metais pradėsime statyti naują ramovę. Prieš pat Kalėdas grįžo iš Amerikos, dar du mūsų atstovai iš kongreso Julija ir Elena Šimonytės. Įskaitant tris ankščiau grįžusius (Dėdę Juozą, Nijolę Vinkšnaitytę ir Ireną Šimonytę) jau iš viso esame sulaukę penkis. Kiekvienas iš jų įneša ką nors naujo į kuopos gyvenimą. Kaip jau minėjome šiek tiek suorganizavome jaunučius. Tuoj šauksime studentų at-kų steigiamąjį susirinkimą. Baigsiu rašyti, nes Jūs pradėsit galvoti, kad mes giriamės.

Pranas Satkūnas

NEW YORKAS

New Yorkas biškį apmiręs, ypač gi studentai ateitininkai. Turbūt dėl to, kad sausio penktą dieną Alfonsas S. Dzikas išvyko į kariuomenę.

MAS ORGANIZACINIAI KURSAI ČIKAGOJE

Gruodžio mėn. 26 - 28 d. d. įvyko moksleivių at-kų organizaciniai kursai, Jaunimo Centre, Čikagoj.

Kursus organizavo Moksleivių Ateitininkų Sąjunga. — Paruošiamuosius darbus atliko Jonas Žadeikis ir Arūnas Liulevičius. Kursų vadovybę sudarė: kursų komendantas Jonas Šalčius, mergaičių vadovė Dalia Indreikaitė, berniukų vadovas Laisvūnas Skeivelas, sekretorės Regina Valaitytė ir Joana Vasiukevičiūtė, be to laikraštėlio redaktorė Zita Acalinaitė.

Kursų trijų dienų programos projektas buvo suskirstytas į tris dalis; pirmadienis — ideologinė diena, antradienis — organizacinė diena, ir trečiadienis — plačiame pasaulyje.

Visų trijų kursų dienų tvarka buvo beveik tokia pati: Septyni darbo perijodai, kurių kiekvienas truko apie 40 minučių. Vienas darbo perijodas skyrėsi nuo kito tik tuo, kad buvo viename paskaitos, o kitame referatas, dar kitame diskusijos ir pasiruošimas vakaro programai. Kursantai buvo ir valgydinami. Per pertraukas dažnai skambėdavo dainelės. Tai pakili ir linksma nuotaika.

Kursai oficialiai buvo atidaryti šv. Mišiomis Tėvų Jėzuitų koplyčioje. Kursų tikslas buvo duoti žinių ir geriau susipažinti su At-kų organizacija. Kursantai pirmą dieną po pusryčių nuvyko pirmų paskaitų klausyti ir naujų idėjų įsigyti.

Pirmąją paskaitą skaitė prof. Balys Vitkus: „Koks turėtų būti moksleivis atietininkas?".

Pirmąjį referatą turėjo moksleivė Rita Jaraitė: „Profesorius Pranas Dovydaitis", prelatas Mykolas Krupavičius kalbėjo: „Kaip At-kai įsikūrė?". Tą pačią dieną ponia Alina Skrupskelienė: „Ateitininkai laisvoje Lietuvoje", p. Balčiūnas „Ateitininkų veikla antrame dešimtmetyje (1930 - 1940)", paskui moksleivės Audronės Garbenytės referatas „Stasys Šalkauskis", ir inž. Pilypo Naručio „Ateitininkas savo aplinkoje".

Antroji M.A.S. organizacinių kursų diena buvo „organizacinė diena". Pirmiausia per šv. Mišias Tėvų Jėzuitų vienuolyno koplyčioje paprašėme Dievulį pagalbos, paskui pusryčiavome. Pirma tema „Kuopos valdyba", kalbėjo stud. Jonas Meškauskas. Paskui Alvydas Bičiūnas „Kuopos veikla"; toliau „Pirmininkavimas ir sekretoriavimas susirinkime", stud. Rimanto Repšio ir stud. Janinos Radvilaitės, „Meninė susirinkimo dalis", Manigirdo Motekaičio, referatas „Kuopos pobūviai", moksleivės Vidos Bičiūnaitės ir paskaita „Ateitininkiškoji spauda ir kuopos korespondentas", Veronikos Tijūnėlytės. Diena buvo užbaigta vakarine programa, vadinamąja „jumoro vakaru".

Trečiadienį, „plačiame pasaulyje" diena buvo nagrinėta komunizmas. Programą išpildė stud. P. Žumbakis „Kaip pasirinkti profesiją", stud. B. Lukošiūnas „Kas yra komunizmas", stud. Jonas Račkauskas „Komunizmo metodai", ir kun. V. Bagdanavičius, MIC, „Dabartinė kova tarp komunizmo ir laisvojo pasaulio — ateitininkų vaidmuo".

Paskutinė kursų diena pasibaigė knygų išdalinimu tiems, kurie per kursus aktyviai dirbo, palinkėjimais iš Centro Valdybos, Vakarų apygardos, ir kitų. Kursai oficialiai užsibaigė visiems giedant ateitininkų himną. Ir po to, ilgai laukti šokiai.

Į kursus buvo atvykę apie 45 moksleiviai iš Čikagos ir Cicero. Gaila, kad iš kitų miestų visai neatvažiavo. Per kursus buvo leidžiamas laikraštėlis „Didysis Skausmas Kakle". Redaktoriai rūpestingai kiekvieną dieną surinko protokolus, žineles ir šnipų pranešimus.

Kursantai atsiminimui atsinešė namo savo užrašų sąsiuvinius, lietuvišką maldaknygę kaip dovaną, gautas knygas, ir „Didįjį Skausmą Kakle".

Zita Acalinaitė

BOSTONAS

1960 m. rudenį buvo išrinkta nauja Bostono Maironio kuopos valdyba, kurią sudaro: pirmininkas Raimundas Balta, vice-pirmininkė Audronė Barūnaitė, sekretorė Vida Galdikaitė, iždininkė Marytė Grinkevičiūtė. Kai paaiškėjo, kad kai kurie nariai nepajėgia lietuviškai skaityti, nutarėme turėti skaitymo pamokas. Sendraugis ponas Strazdas paskyrė penkiasdešimt dolerių dovanoms. Buvo nutarta paskirti keturias premijas: $20.00, $15.00, $10.00, $5.00 geriausiems nariams. Nuspręsti, kas yra geriausi nariai, sudarėme taškų sistemą. Taškai duodami už susirinkimų lankymą, už aktyvų dalyvavimą susirinkimo programoj; atimama taškų už vėlavimą, neatlikimą pasiimto darbo, anglų kalbos vartojimą susirinkimuose ir kitur.

Naujosios Anglijos moksleivių at-kų ideologiniai kursai įvyko Bostone gruodžio mėn. 29 - 31 dienomis. Kursus globojo ponia D. Ivaškienė. Dalyvavo 14 iš Bostono, 6 iš Broktono, 5 iš Worchesterio, 2 iš Putnamo, ir 1 iš Kennebunkporto.

Buvo skaitytos šios paskaitos: E.

Los Angeles at-kai sendraugiai su prof. M. Biržiška.

Nuotr. L. Briedžio

LOS ANGELES ATEITININKAI

Sausio mėn. 8 d. įvykusiame at-kų sendraugių skyriaus metiniame susirinkime kas norėjo, galėjo įsitikinti, jog Los Angeles kolonijoje ateitininkų yra daugiau negu vienas. Ateitininkai stiprūs ne tik narių skaičiumi, bet ir veikalą, kurios apžvalgą padarė skyriaus pirmininkas Ig. Medziukas.

1960 m. veiklos centre reikia statyti puikiai nusisekusią šventę 50 m. at-kų jubilėjui paminėti. Šventės organizavimui buvo sujungtos visos jėgos: sendraugių, studentų ir moksleivių. Šios šventės metu įstengėm savo tarpe turėti mieląjį Federacijos Vadą prof. S. Sužiedėlį (nuotolis tarp New Yorko ir Los Angeles, oi, didelis), šventės talkon sumobilizavome vietines meno jėgas, susilaukėme pagelbos ir iš neateitininkiško jaunimo. Kad šventė būtų iškilmingesnė, iš Kalifornijos sostinės Sacramento išsikvietėme rašytoją Alę Rūtą. Visiems, regis, šventė patiko. Net Federacijos Vadui buvo užėjusi pagunda liktis Kalifornijoje. Tačiau jis pagundą įveikė ir į New Yorką grįžo. Atsilygindamas mums, Darbininke paskelbė puikių straipsnių seriją apie Los Angeles. Alei Rūtai nepasisekė. Ne tik pati ji čia likosi, bet ir visą Arbų šeimą į Los Angeles persikėlė, sustiprindama kultūrines ir ateitininkiškas kolonijos jėgas. Alė Rūta tapo dideliu ramsčiu jaunučių ateitininkų judėjime.

Stipri Los Angeles ateitininkų delegacija dalyvavo Jubilėjiniame ateitininkų kongrese Čikagoje. Buvo atstovaujami sendraugiai, studentai, moksleiviai ir jaunučiai.

Tikėdami į šventųjų bendravimą, malda, mišiom ir Šv. Komunija praėjusiais metais į amžinybę palydėjome mirusiuosius A. Pauliukonį ir prof. K. Pakštą. Pakštui paminėti akademija gerai nusisekė.

Nors dykumomis ir tūkstančiais mylių esame atskirti nuo didžiųjų centrų, jautėme gyvąjį kontaktą su didžiuoju at-kų judėjimu ir savo kad ir kukliais įnašais parėmėme Ateitį, Jubilėjinį kongresą, mokėjome mums priklausančius mokesčius. Jausdami bendruomeninį solidarumą, tapome Kalifornijos Lietuvių Bendruomenės Centro akcininkais.

Veiklos balanso aktyvan norėtųsi įtraukti ir į mus taikytus smūgius iš priešingų krypčių. Tie, kurie kadaise praktikavo oportunizmą, kaip vieną iš „patriotizmo" formų, mus vadino Lietuvos niekintojais (net spaudoje), nes mes vėl mokėme jaunimą idealizmo, kuriuos gąsdina mūsų rūpestis gyvosios lietuvybės likimu, apšaukia mus fašistais.

Šiame susirinkime vėl nepamiršome Ateities. Sendraugiai sumetė 18 dol. Rudenį pramatytas koncertas, kurio pelno pusė vėl teks Ateičiai.

Pirm. Ig. Medziukas ir sekret. A. Balsienė perrinkti trečiam terminui, V. Kazlauskas — pirmajai iždininko kadencijai.

HARTFORDAS

SAS Hartfordo draugovės susirinkimas įvyko gruodžio 18 d. Susirinkimas buvo gana skaitlingas, nes susilaukėm keleto svečių. Pagrindinis šio susirinkimo tikslas buvo nagrinėjimas psichoanalizės ir religijos santy-

CLEVELANDAS

Prasidėjus naujiems mokslo metams draugovėje vyko įvairūs pasikeitimai. Mūsų judrusis draugovės pirm. R. Bridžius ir nariai B. Bartkus ir V. Prikockis išvyko atlikti karinę prievolę. Tuo tarpu draugovė išsirinko ir nauja valdybą. Į šių metų valdybą ieina: pirm. A. Širvaitis, vicepirm. J. Gailiušytė, sekr. R. Staniškytė ir K. Stankaitytė, ižd. A. Malėnas. Revizijos komisija sudaro V. Žilionytė ir D. Čyvaitė. Korespondentais "Draugui" — A. Barzdukaitė, Ateičiai — I. Stasaitė. Susirinkimai vyksta reguliariai kas mėnesį. Pradėta nagrinėti metinę temą. Metinė tema nutarta diskutuoti susirinkimuose kviečiant prelegentus. Pirmuoju buvo pakviestas p. Alšėnas, kuris plačiai nušvietė įžanga į šią metinę temą bei patarė kaip ją gvildenti.

Planuojame surengti pietus, bei dailės parodėlę. Kas mėnesį pirmąjį sekmadienį draugovės nariai eina prie Šv. Komunijos.

Daugumas narių taip pat reiškiasi kituose klubuose bei veikloj. J. Gailiusytė ir I. Stasaitė dėsto Lituanistinėj mokykloj. A. Barzdukaitė, R. Staniskytė ir V. Žilionytė gražiai reiškiasi Clev. Žaibo sporto komandoj. Daugumas taip pat priklauso Čiurlionio ansambliui. Draugovės nariai dažnai organizuotai dalyvauja koncertuose, o žiemos sporto mėgėjai ir čiuožykluose organizuotai pasirodo.

Ingrida

Sužiedėlis — „Kas yra moksleivis ateitininkas", A. Kucinaitė — „Ateitininkas savo aplinkoje", O. Ivaškienė — „Komunizmas, kas jis yra", kun. Paulauskas apie religijos vaidmenį jaunuolio gyvenime, dr. J. Leimonas — kokiomis priemonėmis komunizmas siekia savo tikslų, inž. M. Pakštys apie profesijas ir jų pasirinkimą, A. Mažiulis — „Lietuvių charakteris ir kalba". I. Lendraitytė pravedė pašnekesį apie santykius tarp kuopos narių, valdybos, dvasios vado, ir globėjo. D. Ivaškienė, I. Lendraitytė, ir E. Sužiedėlis supažindino kursantus su valdybos narių pareigomis. Antrą dieną iš ryto kursantai dalyvavo šv. Mišiose ir priėmė Komuniją. Vakare buvo pasilinksminimas.

Tikimės, kad kursuose keltieji klausimai pagyvins kuopos veiklą.

R. G.

kio. Buvo skaitomi 3 referatai, paruoš ti draugovės narių kaipo „term papers" universitetuose. Susirinkime dalyvavo ir dr. A. Šerkšnas, kuris papildė referatus ir atsakinėjo į klausimus. Psichoanalizė yra dvejopa: viena yra tik metodas neurotikų gydymui, o antroji yra gyvenimo filosofija, kuri yra priešinga kataliko galvosenai ir daugumai kitų religijų.

Po diskusijų aptarėme studijų dienų Green Lane klausimą, Gyvojo Rožančiaus būrelio veiklą, sekantį susirinkimą ir kitas aktualiais problemas begirkšnojant Jūratės paruoštą kavutę. Susirinkimui pirmininkavo Diana Čampienė ir sekretoriavo Algis Simonaitis.

Gruodžio 30 sendraugių ir studentų ateitininkų valdybos turėjo bendrą posėdį, kuriame buvo galutinai numatyta bendro susirinkimo programa, ir kalbėta apie galimybes suruošti A. Jakšto, K. Pakšto minėjimus ir vakarą „Ateities' naudai. '

Po poros metų pertraukos, atrodo, kad vėl pradės veikti moksleivių ateitininkų kuopa. Iniciatyvos imasi sendraugiai.

Argo

— — —

GRAND RAPIDS

Š. m. (1960) lapkričio 27 d. Grand Rapids, Mich., įsisteigė nauja moksl. at-kų kuopa.

Keli Detroito at-kų kuopos atstovai „grandrapidiečių" kviečiami nuvyko tą dieną į Grand Rapids padėti padaryti darbo pradžią. Susirinkusius pasveikino J. Damušienė (iš Detroito), supažindino trumpai su at-kų organizacija, jos veikla ir susirinkimą pravesti pavedė Detroito at-kų moksl. kuopos pirmininkei Violetai Čižauskaitei.

Violeta paaiškino susirinkimų programą, tvarką ir kuopos valdybos narių pareigas.

Indrė Damušytė supažindino su at-kų spauda, o Detroito moksl. at-kų kuopos vicep. Kazys Jankauskas su sporto galimybėmis ir reikalingumu jaunimo organizacijos.

Buvo išrinkta ir valdyba, į kurią įėjo Laima Kušleikytė, Gražina Lukoševičiūtė ir Marytė Astraitė.

Čia susidarė užuomazga ir jaunučių būreliui, kuriems vadovauti apsiėmė Gražina Lukoševičiūtė.

Po susirinkimo buvo sužaista keletas žaidimų, o namų šeimininkai p. p. Astrai ir p. A. Lukoševičiūtė naujuosius organizacijos narius gražiai pavaišino.

Naują kuopą globoti apsiėmė p. A. Lukševičiūtė.

Mieli skaitytojai

Prieš Jus „Ateitis" Jubiliejinis numeris. Jo atsiradimo istorija trumpa — tikėjimas, darbas ir auka. Paliekam Jūsų nuoširdžiam sprendimui apie jo pasisekimą pas Jus. Redakcijos atidavė visą ką jos geriausio galėjo duoti. Nevienas iš Jūsų nuoširdžiai atsiliepėte į mūsų prašymą prisiųsdami savo aukas šio numerio išleidimui. Tiesa, iki šiol gautos aukos toli gražu nepadengė padarytų papildomų išlaidų, kas sudaro didelį rūpestį administracijai. Jūs gaunate šį numerį normalaus numerio vietoje, nesate įpareigojami siųsti bet kokį papildomą mokestį, bet tikime, kad Jūs pilnai suprasite „Ateities" sunkią padėtį ir prisidėsite bent savo maža auka prie susidariusių išlaidų padengimo.

IKI ŠIOL JUBILIEJINIAM NUMERIUI AUKOJO:

Prel. M. Krupavičius	$20.00
Prel. F. M. Juras	10.00
Kun. J. Riauba	10.00
Kun. Vyt. Memėnas	5.00
Kun. S. J. Razmus	5.00
Vikt. Palūnas	2.00
Vacys Ročiūnas	2.00

Po $1.50 aukojo:

Alina Skrupskelienė, E. Baltrušaitienė, Antanas Bučmys, Dr. J. Karvelis, I. Eitmanienė, R. Padleckis, M. Galdikas, K. Grajauskienė, N. Beleškaitė.

Korp! Gaja per Dr. K. Pemkų:

Dr. K. Pemkus	$10.00
Dr. Z. Danilevičius	10.00
Dr. B. Gaižiūnas	10.00
Dr. A. Valis-Labokas	10.00
Dr. A. Kyras	10.00
Dr. K. Ambrozaitis	10.00
Dr. A. Razma	20.00
Dr. K. A. Šukys	20.00
Dr. P. Kisielius	10.00

At-kų kuopa, Hamilton Canada per J. Pleinį pagal sąrašą:

M. Kežinaitytė	$10.00
Vl. Sasnauskas	2.00
Kun. J. Tadarauskas	5.00
Kun. V. Poimanskis	4.00
B. Juozapavičienė	1.00
A. Mikalauskas	1.00
K. Mikšys	4.00
K. Bungarda	5.00
S. Verbickas	1.00
T. Verbickaitė	2.00
A. Mikšienė	1.00
K. Gudinskas	3.00
J. Pleinys	2.00

Washington D. C. Sendraugių Skyrius per L. Dambriūną pagal sąrašą

J. B. Laučka	$2.00
J. Vitėnas	2.00
L. Dambriūnas	3.00
R. Zalubas	2.00
A. Vaičiulaitis	2.00
A. Sužiedėlis	2.00
E. Balienė	2.00
J. Andriūnas	1.00
V. Trumpa	1.00
R. Viliamienė	1.00
V. Viliamas	3.00

Garbės Prenumeratas prisiuntė:

Vysk. V. Brizgys	$10.00
Kun. J. Juršėnas	10.00
Kun. V. Cukuras	10.00
Kun. J. Tautkus	10.00
Dr. S. Karvelis	10.00
Adomas Viliušis	10.00
Kun. A. Račkauskas	10.00
P. Vaičekauskas	10.00
Ald. Balčiūnaitė	10.00
Lt. J. V. Dėdinas	10.00
Birutė Miniataitė	10.00
Kun. Aug. Sabas	10.00

Europos skaitytojų s-tai padengti aukojo:

Kun. J. Vėlutis	$1.00
Kun. J. Grabys	2.00
Kun. C. Auglys	4.00
Stepas Zobarskas	5.00
A. Valavičius	5.00
J. Kijauskas	10.00

Visiems aukotojams ir garbės prenumeratoriams „Ateities" Administracija nuoširdžiai dėkoja.

SPORTAS

(Atkelta iš 89 psl.).

ninkų valdžia patvarkė, jog moksleiviai negali priklausyti sporto organizacijom ir turi sportuoti tik savo tarpe. Gimnazijose moksleivių sportinė veikla buvo didelė. Ruoštos didelės sporto šventės, pirmenybės, turnyrai. Tokios moksleivių sporto šventės sutraukdavo šimtus stalo tenisininkų, krepšininkų ir t. t.

Tai trumpa nepriklausomos Lietuvos sportinio gyvenimo apžvalga, supažindinimas, kaip sportinė veikla Lietuvoje prasidėjo, kaip ji plėtojosi, kas ir kaip buvo daroma. Ji nėra pilna ir išsami, bet tik trumpai atskleidžianti ano meto sąlygas, pastangas, kaip buvo sportinė veikla tvarkoma Lietuvos nepriklausomybės vešliame dvidešimtmetyje.

ALp(LKA)1786
76
1961, Nr.2

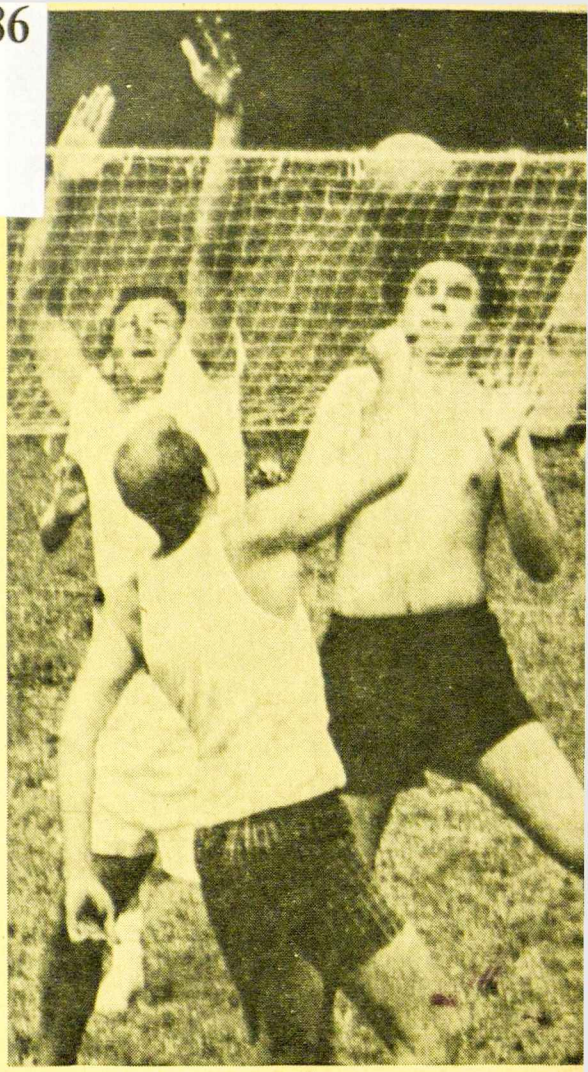

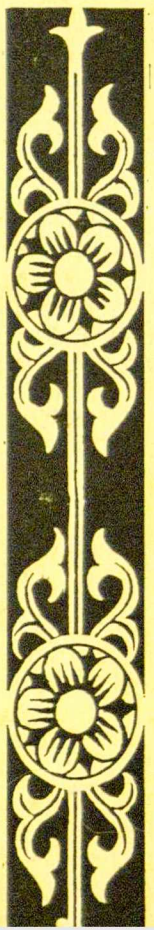

90.725.83